STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01669

DER EMES VEGEN HENRI FORD

D. L. Mekler

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דער אמת

וועגען

הענרי פארד

— פון —

ד. ל. מעקלער

אילוסטרירט פון
מיטשעל לאועב

פערלאַג „פנקס"
ניו יאָרק, 1924.

Copyright 1923
by David L. Mekler

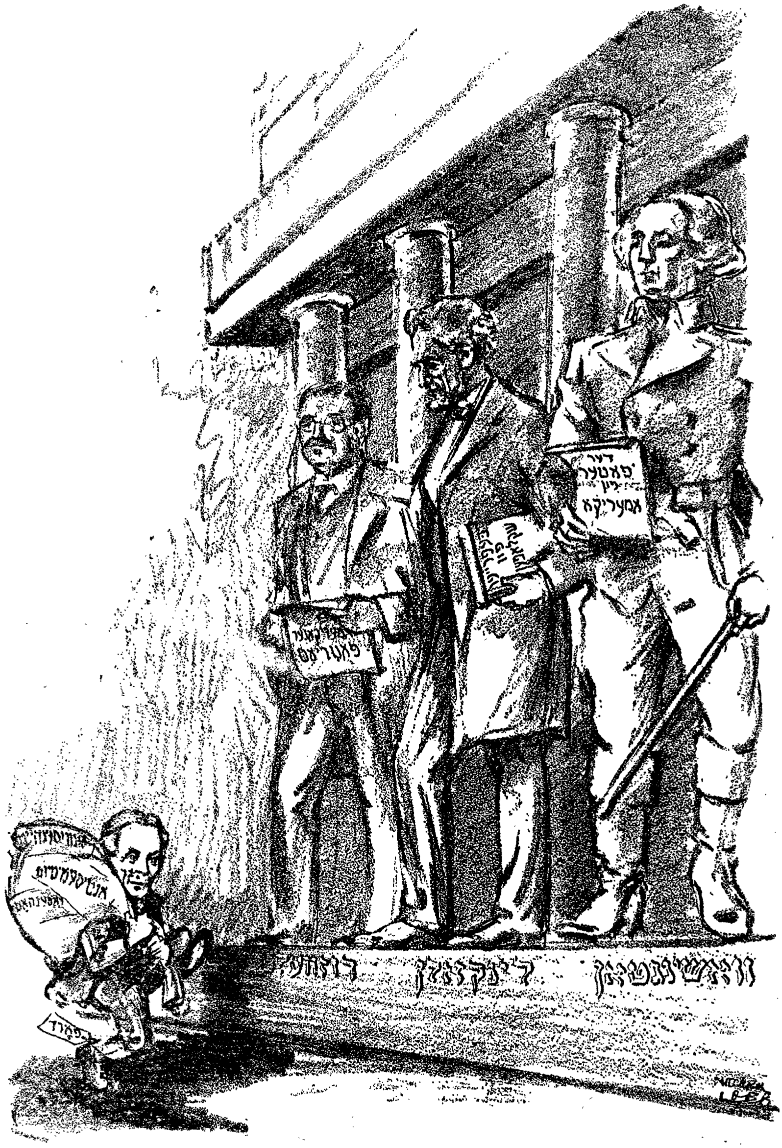

דער קארליק צווישן די ריזן.

איינלייטונג.

אידען וועלען אויף אימער געדענקען הענרי פארד אלס זייער גרעסטער, ביטערסטער און געפעהרליכסטער שונא וואס זיי האבען געהאט אין אמעריקא. קיין אנדערער האט געוואגט דאס וואס דער אויטאמאביל מאגנאט מיט זיינע אומצעהליגע מיליאנען האט געוואגט. ער איז דער ערשטער אין אמעריקא וואס האט עס געמאכט אלס זיין ספעציעלע אויפגאבע צו פערלוימדען אידען אין דער עפענטליכקייט דורך דאס געדרוקטע ווארט און האט געשטעלט אין דיענסט זיינע שפיאנען און זיין מעכטיגע ארגאניזאציע ארויסצורופען אן אנטיסעמי־ מיטישע בעוועגונג דא אין לאנד און טאקי אויך צו ערמוטהיגען די אנטיסעמי־ טען אין אנדערע לענדער.

פאר דעם וועלען אידען איהם קיינמאל ניט פארגעבען, און דאס טאר איהם ניט פארגעבען ווערען. פארד מוז אויף אייביג געשטעמפעלט ווערען אלס דער ארץ־שונא פון די אידען אין אמעריקא און דער גאנצער וועלט; אלס דער שעפפער פון אנטיסעמיטיזם אין א לאנד פון טאלעראנץ און רעליגיעזער פריי־ הייט. ער איז דער דאזיגער וואס האט פערגיפטעט די מוחות פון מיליאנען און האט איבער די אידישע קעפ געבראכט א גרויס געפאהר.

אידען קענען בלויז מיט שרעק און אנגסט קוקען אויף דעם ענטשיידענעם פארזוך צו מאכען פארד'ן פאר פרעזידענט. פאר אידען ליעגט א געפאהר שוין אין דעם אליין וואס פארד ווערט פון מיליאנען געהאלטען פאר א פאסענדע פערזאן צו זיין פרעזידענט. ווארום די אומצווייפעלהאפטע גרויסע פארד אנ־ הענגערשאפט, די גרויסע פארעהרונג פאר דעם אנטיסעמיטישען אויטאמאביל מאגנאט, צייגען אז דער פארד איינפלוס איז מורא'דיג גרויס און אז זיין אנטי־ סעמיטישע פראפאגאנדא האט אלע אויסזיכטען צו שלאגען שטארקע ווארצלען דא אין לאנד. מיט פארד'ן אלס פאליטישע פיגור און אלס מעגליכער פיהרער פון א פארטיי אדער גאר אלס פרעזידענט — פון וואס די מעגליכקייט איז ניט אויסגעשלאסען — איז די געפאהר ווירקליך גרויס אז דער אנטיסעמיטיזם זאל אין אמעריקא ווערען א פאליטישע בעוועגונג...

עס איז ליידער א טרויעריגער אמת דאס וועהרענד אידען האלטען פארד'ן — און מיט רעכט — פאר זייער געפעהרליכסטען שונא, האלטען איהם מיליא־

איינלייטונג

נען ניט־אידען פאר א גרויסען פאָלקס פריינד, פאר איינעם פון די גרעסטע "גייסטער" פון איצטיגען דור און מען פערזיכערט אונז, אז מיליאָנען מענער און פרויען זיינען זאָגאר גרייט פאר איהם צו שטימען פאר פרעזידענט.

פאָרד איז אָבער א גרויסע געהיימניס. ניט די אידען און ניט די ניט־אידען קענען איהם אין זיין ריכטיגע געשטאַלט. פאָרד, אחן צווייפעל איצט דער פאָפולערסטער מענש אין אמעריקא, איז דער אומבעקאנטסטער. קיינער קען ניט דעם ריכטיגען פאָרד, דעם אמת'ען שעפפער פון אנטיסעמיטיזם און פראָדוצירער פון ביליגע אויטאָמאָבילען, און אידען קענען איהם נאָך וועניגער ווי אנדערע.

איז פאָרד דער טייפעל פאר וועלכען אידען האַלטען איהם אָדער דער "מלאך" וואָס פיעלע ניט־אידען מיינען אז ער איז? איז פאָרד דער פאָלקס־פערזאָרגער, דער ארבייטער פריינד, דער רעפאָרמער, דער אינדוסטריעלער מכשף, דער וואונדער־מענש וואָס ער ווערט פון זיין פארעהרער פאָרגעשטעלט? אָדער איז ער דער פאיאַץ, דער דעמאגאָג, דער איגנאָראַמוס, דער געלד־זוכער, דער דורשטיגער נאָך מאכט? אָדער איז ער גאָר ניט מעהר ווי א געצייג אין די הענד פון א געוויסענלאָזע שייקע, דער פערבלענדעטער און פערפיהרטער, די סטראשידלע וואָס איז אויפגעשטעלט געוואָרען פון גדרונגענע משרתים? איז פאָרד עהרליך אָדער פאלש, אויפריכטיג אָדער חיפאָקריטיש? גלויבט ער אין די ליעגענס וואָס ער פערשפרייט געגען אידען אָדער איז ער א געוויסענלאָזער פעלשער און ליגנער?

אין די פאָלגענדע קאפיטלעך וועט פאָרד געשילדערט ווערען ווי ער איז אין דער ווירקליכקייט. עס וועט איינמאָל פאר אלעמאָל ארונטערגעריסען ווערען די מאסקע און דער אנטיסעמיטישער אויטאָמאָביל מאגנאט וועט געציינט ווערען מיט זיין אמת'ן פרצוף, מיט זיין גאנצער קליינליכקייט און אומגעלומפערטקייט, מיט זיין גאנצער אויפגעבלאָזענקייט און עם־הארצות. די פאָרד לעגענדע וועט צושטערט ווערען און אידען וועלען צום ערשטען מאָל זעהן זייער ביטערסטען שונא אין זיינע ריכטיגע קאָלירען.

די פאקטען און די בעלויכטונגען וואָס ווערען געגעבען זיינען אויפ'ן גרונד פון א שטודיום פון אלעם וואָס איז געשריבען און דערצעהלט געוואָרען וועגען העניר פאָרד און זיין קאריערע. זיין טהעטיגקייט, סיי אלס אינדוסטריאַליסט און סיי אלס "געזעלשאפטליכער טוער", וועט צוגלידערט ווערען. זיין פערזענליכקייט וועט געציינט ווערען אין דער געהעריגער ליכט.

פאר דיעזען צוועק האָט זיך דער שרייבער ספעציעל בענוצט מיט די שריפטען פון פאָרד'ס געוועזענע בוזים פריינד, ע. ג. פיפ און דר. סעמיועל ס. מארקיס. דער ערשטער איז געווען פאר א צייט רעדאקטאָר פון פאָרד'ס "דיערבאָרן אינדעפענדענט" און דער צווייטער איז געווען פאָרד'ס גייסטליכער. דער שרייבער האָט זיך אויך בענוצט מיט דעם וואָס איז וועגען פאָרד'ן געזאָגט געוואָרען אין קאָנגרעס אין פערבינדונג מיט דעם מאָסעל שאָולס פלאַן און מיט דעם וואָס פראָמינענטע פערזאָנען פון פערשיעדענע ריכטונגען וועלכע זיינען גענוי בעקאנט מיט פאָרד'ס קאריערע האָבען צו דערצעהלען וועגען איהם.

פאָרד אויף אָנקעל סעם'ס וואָגשאָל. אפילו מיט דעם קלען וועגט ער ניט אַריבער די אמעריקאנער פרייהייט.

דעם „קלענס" צאַצקע.

1. — פאָרד'ס קאָנספיראציע צו ווערען פרעזידענט

די גרויסע אמביציע וועלכע ער זוכט איצט צו פארווירקליכען. — זיין דורשט נאָך מאכט. — די שפּיאָנען און געדונגענע אגענטען וואָס זוכען "באווייזע" געגען אידען און וואָס "בומען" איהם פאר פרעזידענט. — זיין פאבריצירטער פאָלי-טישער "רעקאָרד".

הענרי פאָרד פאר פרעזידענט! דאָס איז מעהר ניט קיין שפּאס נאָר אן ערשיטערענדער ערענסט. דער אנטיסעמיטישער אויטאָמאָביל מאגנאט פון דיער-באָרן האָט געוואָרפען זיין אויג אויפ'ן ווייסען הויז און, מיט דער הילף פון זיין מעכטיגער אינדוסטריעלער אָרגאניזאציע, זיינע געהיימע און אָפענע אגענטען און זיינע אומצעהליגע מיליאָנען, פּלאַסטערט ער זיך אויס דעם וועג פון דעט-ראָיט נאָך וואשינגטאָן, גרייט צו זיין טריאומפס-צוג מיט וועלכען ער ערווארט אריינצוקומען אין אמעריקא'ס הויפּט-שטאָדט.

דאָס וואָס האָט געשיינט צו זיין אומגלויבליך איז געוואָרען א פאקט. פאָרד ווערט גענומען ערנסט פון די פּאָליטישע פיהרער פון אלע ריכטונגען. דער פּאָרד "בום" האָט זיך פערוואנדעלט אין א פראנקענשטיין וועלכער דראָהעט די צוויי גרויסע פּארטייען, ספּעציעל די דעמאָקראטישע פּארטיי אויף וועמען דער מאגנאט פון מישיגען וויל זיך מיט געוואַלד ארויפצווינגען.

מיט דער כיטראָסט פון א פוקס וועבט פאָרד דעם גרויסען נעטץ פאר די שוימגעבער פון לאנד און מיט דעם ציניזם פון א מעפיסטאָפעל זוכט ער אריינ-צוכאפּען די נשמות פון די מאסען, פארבייפיהרענדיג פאר זייערע אויגען דעם צויבער-שטעקעלע פון זיינע פאבעלהאפטע עשירות. די פּאָרד קאָנספיראציע צו ווערען פרעזידענט איז זיך צוואוואקסען אין איהר טייפלישער פאָלקאָמענהייט.

עס וואָלט געווען קאָמיש ווען דאָס וואָלט ניט געווען אזוי טראגיש צוצוקוקען צו די פּאָיאצסטווא און די ביליגע פּרעס-אגענט ארבייט און צו די

געהיימע און אָפענע אינטריגעס מיט וואָס פאָרד זוכט צו דערגרייכען דעם פרעזידענטען־שטוהל.

פאָרד בענוגענט זיך ניט מיט דעם גרויסען פארמעגען — ווי מען זאָגט דער גרעסטער פון אַלע — וואָס ער האָט זיך ערוואָרבען אין א מערקווירדיג קורצער צייט, — א משך פון בלויז צוואנציג יאָהר. ער איז ניט צופריעדען צו זיין בלויז דער אבסאָלוטער אויטאָקראט פון איינע פון די גרעסטע אינדוסטריען אין דער וועלט. איהם באפריעדיגען ניט מעהר מאטעריעלע ערווערבונגען און אינדוסטריעלע עראָבערונגען, ער וויל מאכט. ער וויל די פּאָליטישע פיהרערשאפט פון דער גרעסטער רעפּובליק אין דער וועלט, און פון וואשינגטאָן קענען ארויסזאָגען זיין "גרויס" וואָרט צו דער וועלט. פאָרד איז אמביציעז. שיכור פון דעם ערפאָלג וואָס ער האָט געמאכט מיט זיינע ביליגע אויטאָמאָבילס; גאוה'דיג מיט דער פּאָפּולאַריטעט וואָס ער האָט זיך געוואונען איבער'ן לאנד און איבער דער גאנצער וועלט — (א פּאָפּולאַריטעט וואָס איז געקומען אלס רעזולטאט פון א פּלאנמעסיגען און סיסטעמאטישען "פּובליסיטי" קאמפּיין וואָס הערט ניט אויף) — וויל ער איצט ווערען דער רעגיערער פון לאנד און "לעהרער" פון דער וועלט.

פאָרד, פּילייכט מעהר ווי אימיצער אנדערש אין אמעריקא, ווייס דעם כח פון "פּובליסיטי". זייט יאָהרען ווי ער געהט ניט ארונטער פון די שפּאלטען פון די צייטונגען. פאָרד וועט טהאָן אלע משונה'דיגע זאכען, וועט זאָגען מיינונגען וועגען אלעם אין דער וועלט אבי די צייטונגען זאָלען וועגען איהם שרייבען. און דאָס וואָס ער טהוט און זאָגט, האָט אימער איין צוועק — צו מאכען זיך גרויס, צו מאכע זיינע אויטאָמאָבילען פּאָפּולער.

פאָרד'ס לוסט צו "פּובליסיטי", — און דערצו ניט־בעצאָהלטע "פּובליסיטי — צו אדווערטייזען זיך דורך די נייעס שפּאלטען פון די צייטונגען, איז שוין אזוי בעוואוסט אז פיעלע האָבען די גאנצע צייט געהאלטען אין זאָגען, אז אייגענטליך איז גאָר פאָרד ניט אויסען צו "לויפען" פאר פּרעזידענט, נאָר יינט פריהער פון אלץ צו האָבען א פרייע אדווערטייזמענט און קענען פערקויפען מעהר "פאָרדלער".

דער בעוואוסטער אמעריקאנער הומאָריסט, וויל ראדזשערס, האָט זיך ניט לאנג צוריק אויסגעדריקט אין דער "ניו יאָרק טיימס", אז וואָס, וואָס, צו פאָרד וועט ווירקליך זיין א קאנדידאט פאר פּרעזידענט אָדער ניט, צו ער מיינט ווירקליך צו "לויפען" אָדער ניט, דאָס וואָס מען פּויקט איצט איבער'ן לאנד וועגען איהם אלס מעגליכער קאנדידאט פאר פּרעזידענט איז פאר איהם ווערטה א ביליאָן דאָלאר — וואָרום פאָרד ווערט דערווייל נאָך מעהר און נאָך ברייטער

אדוועריטייזמ און זיינע "פּאָרדלער" ווערען פערקויפט אין נאך א גרעסערע צאָהל ווי אימער.

אז פאָרד זוכט בלויז די "פרייע אדווערטייזמענטס" דורך דעם גאַנצען "בום" פאַר פּרעזידענט, האָבען אויך ארויסגעזאָגט פיעלע אַנדערע. דערפאַר האָבען פיעלע איהם ביז אהער ניט געוואָלט נעהמען ערענסט אלס א מעגליכען קאַנדידאַט פאַר פּרעזידענט. האָט דאָך פאָרד אליין עפּעס די גאַנצע צייט ניט געוואָלט רייִדען וועגען זיינע פּלענער. האָט ער דאָך געמאַכט דעם אָנשטעל ווי ער וואָלט זיין צושטימונג ניט געגעבען צו דעם, אז מען זאָל איהם "בומען" פאַר פּרעזידענט, און האָט דאָך פאָרד מיט א קורצער צייט צוריק, ווען רעפּאָרטערס האָבען איהם ענדליך דערטאַפּט אין ספּרינגפיעלד, מאַסאַטשוזעטס, קאַטעגאָריש געהאַט ערקלערט אז ער איז ניט קיין קאַנדידאַט פאַר פּרעזידענט און האָט ניט ברעה צו זיין א קאַנדידאַט.

אָבער פאָרד וואָלט ניט געווען פאָרד ווען מען וואָלט זיין כלומרשטען שטילשווייגען און זיינע אָפּלייקענונגען אָנגענומען פאַר א באַוויַיז, אז ער וועט טאַקי ניט "לויפען". פאָרד ווייס מעהר ווי אַן אַנדערער די וויכטיגקייט פון "אָנציהען" דעם עולם, פון מאַכען די מאַסען נייגעריג, פון געבען די צייטונגען "שטאָף" וואָס מעהר און וואָס אָפּטער צו שרייבען וועגען איהם. זאָל מען וואָס מעהר דיסקוטירען וועגען איהם אויב ער וועט לויפען אָדער ניט און אויב ער איז טאַקי ערנסט געווען ווען ער האָט געזאָגט אז ער וועט ניט "לויפען". דאָס אַלץ מיינט מעהר "פּובליסיטי", מעהר פרייע אדווערטייזמענטס.

אָבער דער קאָרט איז געצויגען. אַלע ווייסען שוין איצט פון פאָרד'ס ערנסטקייט. פאָרד וועט זיך ניט אָפּשטעלען פאַר קיין זאַך אום זיין ציעל צו ערגרייכען, ספּעציעל ווען ער האָט אַלעס צו געווינען און גאָר ניט צו פערלירען.

פון ע. ג. פּיפּ, פאָרד'ס געוועזענער פריינד, דערוויסען מיר זיך אז דער אויטאָמאָביל מאַגנאַט האָט נאָך געלעגט זיינע פּלענער פאַר דער פּרעזידענט־סטוואָ אין 1918 ווען ער איז געווען א קאַנדידאַט פאַר סענאַטאָר. פאָרד האָט ארויסגעגעבען א בעפעהל צו זיינע געדונגענע משרתים און פּרעס־אגענטען צו געווינען פאַר איהם א פּלאַץ אין סענאַט. ער האָט דיעזען באפעהל געגעבען אין דעם זעלבען טאָן ווי ער גיט אויפצובויען א נייע פאַבריק, אָפּצוקויפען א נייע מינע אָדער גאָר אָפּצוראַמען פון וועג א קאָנקורענט, דערשטיקען א געגנער. פאָרד בעציהט זיך צו יעדענס מיט דער זעלבער אויסגערעכענטקייט, מיט דער זעלבער ביזנעסמעסיגקייט, צי דאָס האַנדעלט זיך וועגען א נייע אינדוסטריעלע אונטערנעהמונג צו וועגען א פּלאַץ אין סענאַט אָדער גאָר די פּרעזידענטסטוואָ.

פאָרד האָט פערלאָרען. עס איז ערוועהלט געוואָרען זיין אָפּאָנענט. אָבער

פאָרד האָט בעשלאָסען אז יענער קאמפּיין זאָל זיין דער פונדאמענט פון דעם קומענדען קאמפּיין, ווען ער וועט זיין קאנדידאט פאר פּרעזידענט. פאָרד האָט שוין געזעהן די בריק וואס קען געלעגט ווערען פון 1918 צו 1924 ווען ער וועט ארויסשטעלען זיין קאנדידאטור פאר פּרעזידענט.

״אין זיין אינדוסטריעלער טהעטיגקייט״, שרייבט מר. פּיפּ, ״האָט פאָרד שטארק הנאה פון אויסנוצען אלטע און צובראָכענע זאכען, אין מאכען אלטע מאשינען בעסער ווי די נייע און ניט לאָזען קיין זאך געהן אין ניוועץ״.

דאָס זעלבע האָט פאָרד בעשלאָסען צו טהאָן מיט זיין פערלאָרענעם קאמ־פּעין פאר סענאטאָר. ער האָט בעשלאָסען אויסצונוצען זיין מפּלה, — פער־וואנדלען די נידערלאגע אין א זיעג. פאָרד האָט דאָ געטהאָן פאָלגענדעס: ער האָט פּעראָרדענט אז מען זאָל אָנהויבען זוכען דעם ״רעקאָרד״ פון זיין זיעג־רייכען אָפּאָנענט, זוכען פּגימות אויף איהם. דערביי איז אונז פּיפּ מגלה, אז אויסער אלעם איז פאָרד בכלל א קליין מענשעלע וואס איז ראכע־זיכטיג און וואס פּרעגעלט זיך צו זעהן ווי זיינע שונאים צאַפּלען זיך אונטער זיין קנוטע.

ניובערי האָט איהם בעזיעגט און פאָרד האָט בעשלאָסען צו רואינירען איהם און די וועלכע האָבען איהם געהאָלפען ערוועהלט ווערען. מיט דעם איז ער צו אלעם ערשטען געווען אויסען פון ניובערי׳ן צו נעהמען ראכע און דאָן צו מאכען זיך א נאָך גרעסערען נאָמען ווי ער וואָלט עם זיך געמאכט ווען ער וואָלט ווירקליך געוואונען אין די וואהלען. אין פאָרד׳ם מח (און אפשר איז עס גאָר געווען די מחות פון זיינע מיעצים) איז דער פּלאן געווען פּארטיג.

פאָרד׳ס שפּיאָנען האָבען זיך גלייך א לאָז געטהאָן איבער׳ן שטאאט פון מישיגען צו זוכען בעווייזע געגען ערוועהלטען סענאטאָר און גרוים איז געווען פאָרד׳ס פרייד, שטארק האָט ער זיך געפּרעגעלט פון נחת, ווען בעווייזע זיינע טאקי געפונען געוואָרען און ער האָט געהאט א גרונד אויף וועלכען אָנצופאנ־גען א ביטערען קאמפּף געגען זיין אָפּאָנענט.

דער קאמפּף איז אָנגעפיהרט געוואָרען מיט דער גרעסטער ביטערקייט פאר יאָהרען. פאָרד האָט געזאָלט ערשיינען אין די אויגען פון פאָלק אלס דער ״קאָזאק הנגזל״, דער בערויבטער, דער בע׳עול׳טער. זיין אָפּאָנענט האָט עס געהייסען, איז קארופּטירט, האָט זיך געהאט געקויפט זיין עלעקשאָן. פאָרד, ווידער, איז כלומרשט געווען דער ריינער, דער עהרליכער. דער אמת ער־וועהלטער, דער דאָזיגער וועמען דאָס פאָלק גארט און וויל. פאָרד האָט, אלזאָ, געפונען דעם וועג ווי צו שלאָגען קאפּיטאַל פון זיין נידערלאגע, ווי צו בויען זיין פּאָליטישע קאריערע פון זיין אָפּאָנענט׳ס זיעג.

פאָרד האָט זיך מיט'ן קאמפּף געגען זיין אָפּאָנענט ארויסגעצייגט אין א ליכט פון איינעם וואָס זוכט כלומרשט נאָר צו טהאָן דעם ווילען פון פאָלק. און פאָרד האָט טריאומפירט. ער האָט ערדרייכט זיינס. ער האָט געלעגט דעם פונ־דאמענט פאר זיין שוין דאמאלט געפּלאַנטען קאמפּיין פאר פּרעזידענט. די קאָנספּיראציע איז געווען פאָרטיג.

מיט זיין ניט געלונגענעם קאמפּיין פון 1918 פאר סענאטאר האָט פאָרד אלזאָ זיך געמאכט זיין פּאָליטישע קאריערע, אומשטיינס געזאָגט, געבויט אויף גאָר ניט. ער האָט זיך איינגעשאַפט א פּאָליטישען "רעקאָרד" מיט וועלכען ער קען שוין קומען צום פאָלק, און אויף'ן גרונד פון וועלכען ער וויל איצט ווערען פּרעזידענט.

און ווערהענד מיר שטעלען זיך אָפּ אויף פאָרד'ס קאמפּיין פון 1918 און זיין קאמפּף געגען זיין ערפאָלגרייכען אָפּאָנענט וואָס האָט געפאָלגט, צו צייגען פאָרד'ס פארבאָרגענע פּלענער, דאַרף מען אויך ניט פארזעהן דאָ פאָרד'ס שטענדיגע חזיר־כשר־פּיסעל מעטהאָדען. פאָרד איז געווען דער דאָזיגער וואָס האָט אָנגעפיהרט דעם קאמפּף געגען ניובערי'ן. ער אליין האָט געגעבען די באַ־פעהלען אָנצופיהרען די פּאָליטישע מלחמה. ער האָט אָבער געמאכט דעם אָנ־שטעל ווי ער וואָלט קיין האנד אין דעם ניט געהאַט, נאָר אנדערע טהוען עס. ער האָט זיך געלאָזט קאָסטען ריעזיגע סומען אָבער פאר דער וועלט האָט עס געהייסען אז ער פיהרט א קאמפּף אום אויסצורייניגען די קאָרופּציאָן אין דער פּאָליטיק פון לאַנד.

פאָרד האָט אימער ליעב אז אנדערע זאָלען פאר איהם טהאָן די שווארצע ארבייט, אנדערע זאָלען שארען פאר איהם די הייסע קוילען. קיין משרתים פעהלען איהם ניט. ווי האָט פאָרד אליין אמאָל געזאָגט, ער דאַרף נאָר א פייף טהאָן, און ער האָט ארום זיך אלע עקספּערטען, אלע מאכער, אלע גרויסע מענשען, גרייט אויסצופאָלגען זיינע באפעהלען. צו טהאָן זיין ווילען. די מאכט פון גאָלד.

פאָרד איז דער באהאלטענער, דער סלויער, דער דאָזיגער וואָס לויערט אויף זיינע קרבנות פון הינטער דער כינעזישער וואנד מיט וועלכער ער האָט זיך ארומגערינגעלט. ער לאָזט זיינע משרתים טהאָן פאר איהם וואָס ער אליין וואגט ניט צו טהאָן.

און דערפאר איז ער טאקי געפעהרליכער און דאַרף גענומען ווערען ערנסטער. עס דאַרף אויך גענומען ווערען אין אנבעטראכט דאָס פאָרד איז ארומגערינגעלט פון א קליקע, וועלכע גלעטען איהם און פּיעסטשען איהם און האלטען איהם אין זינגען לויב־געזאנגען און

אין דערצעהלען זיין גרויסקייט, וואָס רופט ביי איהם ארויס זיין עגאָ, מאכט איהם ביי זיך תקיף און גרויס אין זיינע אייגענע אויגען.

מיט אזא קליינליכען און זעלבסט ארויפגעארבייטען פּארוועניו איז עס לייכט. זיינע שמייכלער און אונטערלעקער זיינען אָבער אליין אמביציעזע מענשען, אזוינע וואָס האָפען צו ווארימען זיך אין דער זון פון פּאָרד'ס גרויס־קייט, ווען ער וועט זיין פּרעזידענט, און קריגען טאקי זייער בעלויהנונג אין מזומנים פאר שטעהן ארום איהם, פאר העלפען איהם אין פערווירקליכען זיינע פּלענער, באלד.

די מאשינעריע און די געלד דורכצוזעצען אלע זיינע פּלענער האָט ער. פּאָרד האָט ניט נאָר די קאָלאָסאלסטע אָרגאניזאציע, וועלכע ער קען צו יעדער צייט באנוצען פאר אירגענד וועלכען צוועק, סיי צו פערקויפען זיינע אויטאָמאָבילען און סיי צו קאמפּיינעווען פאר איהם, נאָר חאָט אויך זיין גרויסען שפּיאָנען סיסטעם וועלכע ער בענוצט פאר פּארשיעדענע צוועקען, צו געפינען באווייזע געגען יעמאנדען אָדער טאקי די בעווייזע צו פאבריצירען. ווי ער האָט עס קער־טהאָן אין פאל מיט זיינע אטאקעס אויף אידען.

אָט דיעזער שפּיאָנען סיסטעם איז עס בענוצט געוואָרען און ווערט נאָך באנוצט געגען די אידען, אין קריגען "בעווייזע" געגען זיי, ווי נאָרמאַן האפּגוד האָט עס אזוי קלאָר און דייטליך בעשריבען אין זיינע ארטיקלען אין "הוירסט'ס מאגאזין" וועגען פּאָרד'ס אנטי־אידישע מאניא.

איז עס א וואונדער אז פּאָרד זאָל האָבען די אמביציע צו ווערען פּרעזי־דענט און זאָל טאקי זיין איבערצייגט אז דיעזע אמביציע קען פערווירקליכט ווערען? איז עס א וואונדער וואָס פּאָרד האָט נאָך אין 1918 געלעגט זיינע פּלענער אריינצוקלייבען זיך אין ווייסען־הויז און האָט זינט דאן מיט א טייפלי־שער געשיקטקייט געמאכט אלע נויטיגע פּאָרבערייטונגען צו מאכען זיך קאָנ־דידאט פאר פּרעזידענט אין 1924?

און ווער קען דען איצט זאָגען מיט זיכערהייט אויב די פּאָרד קאָנספּי־ראציע וועט ניט זיין קיין ערפאָלג. די איינציגע האָפענונג ליעגט פיליייכט אין דעם, וואָס פּאָרד'ס מאסקע וועט סוף כל סוף ארונטערגעריסען ווערען און דאָס אמעריקאנער פאָלק וועט איהם דערזעהן אין זיין אָבשטויסענדער ווירקליכ־קייט. וואָס אָנבעלאנגט פּאָרד זעלבסט, טהוט ער אלץ וואָס איז אין זיין כח זיך ארויפצוצווינגען אויף'ן לאנד, זיך צו מאכען אומפּארטיידליך און אומבעזיעגבאר.

2. — דער "בלאָף" וועגען פאָרד'ס גרויסקייט.

ווערט טיטולירט אלס "זשעניע", "ערפינדער", "אינדוסטריעלער מכשף" און איינער וואָס פארוואנדעלט אין גאָלד אלעס צו וואָס ער ריהרט זיך צו. — ווער עס האָט דיעזע לעגענדעס געשאפען און פאר וועלכען צוועק זיי זיינען פארשפרייט געוואָרען צווישען פאָלק.

אמעריקא איז רייך אין "גרויסע מענשען" פון אלע מינים, וועמעס "גרויס־קייט" איז דער פּראָדוקט פון זעלבסט־רעקלאמע אָדער פון די געשיקטע ארבייט פון זייטיגע מענשען, וועלכע האָבען פּערזענליכע אָדער פּארטיי אינטערעסען יעמאנדען צו מאכען גרויס און באריהמט. אָבער קיינער פון די זעלבסט־געקרוינטע און פון די פארשיעדענע "גרויסע" און "באריהמטע" מענשען האָט נאָך ווען געהאט אזא נאָמען ווי הענרי פאָרד.

פאָרד'ס באריהמטהייט איז ניט די באריהמטהייט פון דעם געוועהנליכען מולטי־מיליאָנער. אָבוואהל פאָרד ווערט נאָך ניט געהאלטען פאר דעם "רייכ־סטען מענשען אין אמעריקא", איז ער אָבער פיעל מעהר באריהמט ווי ראקפע־לער, וועלכער ווערט יא געהאלטען פאר דעם רייכסטען. און פאָרד איז בא־ריהמט ניט בלויז פאר זיינע עשירות, פאר דעם מעטעאָרישען ערפאָלג וואָס ער האָט געמאכט אין גאָר א קורצער צייט, נאָר פאר זיין "גרויסקייט".

איהר וועט גאנץ אָפט הערען און לעזען וועגען פאָרד'ן אלס "זשעניע", אלס "ערפינדער" און אלס "אינדוסטריעלער מכשף". ניט אכטענדיג אויף דעם וואָס פאָרד האָט זיך נאָך מיט יאָהרען צוריק פאר דער גאנצער וועלט ארויסגעציינט אלס עם־הארץ, אומוויסענדע באשעפעניש, איז ער אָבער נאָך אלץ פארוויעגט אלס איינער פון די "גרעסטע מענשען" וואָס אמעריקא פארמאָגט.

פון איין זייט ווערט ער פארשריען אלס גוואלדיגער אידעאליסט, איינער וואָס זוכט נאָר דעם גליק פון פאָלק, וואָס וויל נאָר געלד אום צו העלפען אנדערע, וואָס טראכט נאָר ווי גרויס און רייך צו מאכען דאָס לאנד.

פאָרד איז פארשריען געוואָרען אלס א קאפּיטאליסט וואָס האָט מיט זיין גוטען ווילען געהעכערט דעם לויהן און פארקירצט די ארבייטס שטונדען פון זיי־נע ארבייטער. פאָרד איז כלומרשט דער אינדוסטריאליסט וואָס זאָרגט זיך אז מענשען מיט קליינע איינקינפטע זאָלען קענען געניסען די פערגעניגענס און די בעקוועהמליכקייטען וואָס זיי האָבען זאָנסט ניט געקענט געניסען — קורץ, איינער וואָס ארבייט ניט פאר זיך נאָר נאָר פאר אנדערע, וואָס ערווערבט זיך עשירות כדי אנדערע זאָלען דערפון הנאה האָבען.

מען טיטולירט איהם אלס א מענש מיט א גרויסען אינטעלעקט, אַן אייזערנעם קאָפּ. מען גיט איהם קרעדיט אלס דער ערפינדער פון אויטאָמאָביל און ער ווערט באַצייכענט אלס מעכאַנישער זשעניע וואָס דאַרף באַלד געשטעלט ווערען אויף איין פעדעסטאל מיט זיין פריינד עדיסאָן.

אלס אָרגאַניזאַטאָר דאַרף עס חייסען האט ער צו זיך קיין גלייכען ניט און אלס בויער פון גרויסע אינדוסטריען דאַרף ער זיין דער וואונדער פון דעם צוואַנציגסטען יאָהר־הונדערט.

אויב די וועלט ווייס שוין אז פאָרד איז ניט קיין חויד־געבילדעטער מענש, איז זי אָבער נאָך אונטער'ן איינדרוק אז ער איז א גרויסער דענקער און זאָגאַר א פילאָזאָף, איינער וואָס ווייס אלץ און אינטערעסירט זיך מיט אלץ, איינער וואָס האט שטודירט אלע גרויסע פּראָבלעמען, עקאָנאָמישע און פּאָלי־טישע. פאָרד, האָט מען איינגערעדט דעם עולם, איז דער רעפאָרמאַטאָר, דער געצען־צושטערער, דער באַקעמפּפער פון וואָלל־סטריט, דער קאַפּיטאַליסטישער רעוואָלוציאָנער. ער איז דער אַרבייטער־פריינד, אמת'ער פאָלקס־מענש און מענש פון פריעדען.

וואָס אַנבעלאַנגט זיינע אָרגאַניזאַטאָרישע פעהיגקייטען וועלען אייך זיינע חסידים פאַרזיכערען אז צו וואָס ער זאָל זיך ניט צו־ריהרען וועט עס פערוואַנ־דעלט ווערען אין גאָלד. פאָרד האָט אויפגעבויט די ריעזיגסטע אינדוסטריע אין לאַנד. און פאָרד האָט געצייגט אז ער קען מאַכען א פינאַנציעלען ערפאָלג פון אונ־טערנעהמונגען וועלכע זיינען ביי אַנדערע געוועזען א דורכפאַל. דאָס זאָל ער האָבען, צום ביישפּיעל, געצייגט מיט דער אייזענבאַהן וואָס ער האָט איבער־גענומען אונטער זיין פאַרוואַלטונג — אַן אייזענבאַהן וועלכע האָט זיך פריהער ניט געצאָהלט און וועלכע האָט אָנגעהויבען זיך צאָהלען אונטער פאָרד'ן.

און פאָרד ווערט געהאַלטען אלס דער כל יכול, דער "מכשף" פון דער אינדוסטריעלער און פינאַנציעלער וועלט, ניט נאָר אין אמעריקא נאָר אויך אין אויסלאַנד, פאַקטיש איבער דער גאַנצער וועלט. די פאָרד לעגענדע איז שוין באַקאַנט ווייט אויסער די גרעניצען פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען. א ביי־שפּיעל האָבען מיר געהאַט פון עסטרייך. לויט די ידיעות אין די צייטונגען האָט זיך דאָרט געהאַט פאַרשפּרייט א קלאַנג אז פאָרד געהט אָפּקויפען די געוועזענע וואָפען פאַבריקען פון דער עסטרייכישער רעגיערונג אום זיי צו פער־וואַנדלען אין אויטאָמאָביל פאַבריקען. דאָס האָט אָנגעמאַכט א פוראָר אויף דער בערזע און די אַקציעס פון די וואָפען פאַבריקען האָבען זיך ריעזיג א חויב געטהאָן. עס איז געוועזען נעגנוג אז פאָרד'ס נאָמען זאָל דערמאָהנט ווערען און דער עולם זאָל גלויבען אז אלעס וועט דאַן מעגליך זיין.

צו אזא באריחמטהייט האָט זיך ניט דערארבייט ניט קיין ראקפעלער און ניט קיין מאָרגאן און אויך ניט קיין קארנעגיע, וועלכער איז געווען אזא פּזרן און וועלכער האָט זיך געשאפען מאָנומענטען פאקטיש אין יעדע שטאָדט דורך זיינע לייברערים.

אין יעדען פאל איז קיין אנדער מיליאָנער און אינדוסטריאליסט קיינמאָל אין אמעריקא ניט געוואָרען קיין פּאָליטישע פיגור, קיין מעגליכקייט פאר פּרעזידענט ווי דאָס איז דער פאל מיט פאָרד. די פאָרד לעגענדע, וועלכע איז פאָרזיכטיג און סיסטעמאטיש איינגעוואָרצעלט געוואָרען צווישען פאָלק איז פאר דעם פעראנטוואָרטליך. און אויף ווי ווייט דיעזע לעגענדע איז פער־אנטוואָרטליך איז צו זעהן פון דעם וואָס פאָרד ווערט גענומען אזוי ערענסט פון אלע פּאָליטישע פיהרער.

דאָס מיינט נאטירליך ניט אז פאָרד וועט ווען זיצען אין ווייסען־הויז. פאָרד'ס שאנסען זיינען זעהר קליינע צו ווערען פּרעזידענט. דאָס וועט אָבער שוין ניט זיין דערפאר וואָס ער, פאָרד, פון זיין זייט האָט פארפעהלט צו טהאָן עפּעס וואָס זאָל איהם שאפען די געהעריגע פּאפּולאריטעט צווישען פאָלק, נאָר דערפאר וואָס אנדערע, דרויסענדיגע, האָבען זיך געשטעלט איהם אין וועג.

דאָס איז שוין אָבער א זייטיגער עניין. וואָס אנבעלאנגט די פאָרד לע־גענדע איז זי פאָלקאָם, האָט זי צו זיך קיין פארגלייכען ניט. און ווען מען נעהמט אין אנבעטראכט אז זי איז קינסטליך באשאפען געוואָרען, אז זי איז דער רעזולטאט פון די ארבייט פון פעהיגע פרעס־אגענטען, דאן באגרייפט מען ווי ווייט איינער וואָס האָט הינטער זיך מיליאָנען קען זיך מאכען מעכטיג ווען ער ווייס נאָר וואָס ער וויל און ווייס צו וואָס ער ציעלט.

אז פאָרד איז קליין, ברוטאל און אומוויסענד ווייס יעדער איד שוין פון דעם אליין וואָס פאָרד האָט זיך אזוי געוויסענלאָז א נעהם געטהאָן צום פארשפּרייטען אנטיסעמיטישע פּראָפּאגאנדא איבער'ן לאנד. פאָרד'ס אנטיסעמיטיזם וואָלט געקענט דיענען אלס דער בעסטער "טעסט" צו צייגען זיין קליינליכקייט און ניט דערוואקסענקייט. פאָרד האָט מיט דעם געצייגט אן אונקאָמפּעטענץ, וואָס רופט ארויס צווייפעל זאָגאר אין זיינע געשעפטס־פעהיגקייטען (ווי מיר וועלען עס נאָך זעהן שפּעטער). אין בעסטען פאל האָט ער זיך ארויסגעוויזען צו זיין אימפּולסיוו, אומוויסענד, קליין־קעפּיג, געוויסענ־לאָז און דעמאגאָגיש.

לײדער זעהען עס אָבער ניט די ברייטע אמעריקאנער מאסען אין דיעזען ליכט. ביי פיעלע האָט פאָרד זיך געוויס גאָר איינגעקויפט אין יחוס מיט זיין אנטיסעמיטישער פּראָפּאגאנדא. ער האָט געוויס געוואונען דעם "קו קלוקס קלען"

אויף זיין זייט און אויך אנדערע פינסטערע עלעמענטען, וואס ברענגט דעם פאַרדאַכט אַז פאַרד זאָל דורך זיין אנטיסעמיטיזמוס האבען געציעלט זיך צו געווינען פאָליטישען פרעסטיזש. אין וואס, ווי מיר וועלען נאָך זעהן, ער האט זיך שטאַרק אפּגענאַרט.

זאָגאַר ביי פיעלע אידען איז נאָך גאָר ניט קלאָהר אויב פאַרד איז דאָ פערזענליך פאַראַנטוואָרטליך און אויב ער איז ניט פאַרפיהרט געוואָרען פון אימיצען. די פאַרד לעגענדע איז נאָך אלענפאלס ניט צושטערט געוואָרען, זאָגאַר צווישען פיעלע אידען, אײנפאַך דערפאַר וואָס קיינער ווייס ניט גענוי ווער פאַרד איז אין דער ווירקליכקייט, וואָס פאַר א מענש ער איז אין דער אמת'ן. מיט דער גאַנצער ״פּובליסיטי״ וואָס ער קריעגט איז פאַרד'ס פּערזאָן צום ברייטען עולם אבסאָלוט פרעמד און אומבאַקאַנט און דערפאַר אפשר איז מעגליך געווען אַז לעגענדען זאָלען זיך ארום איהם פלעכטען.

די פאַרד מיליאָנען האבען פיעלע פאַרבלענדעט. די פאַרד פּראָפּאַגאַנדאַ איז צו טיעף אריינגעדרונגען אין אלע ווינקעלאַך פון לאַנד. קיינער ווייס ניט גענוי ווער פאַרד איז, ווארום פאַרד האט זיך מיט דער גרעסטער געשיקטקייט אימער אויסבעהאַלטען פון פאָלק, איז קיינמאָל ניט געקומען אין נאָהנטער באַריהרונג מיט קיינעם.

אויף דער אויטאָריטעט פון זיין אייגענעם גלח און געוועזענעם בוזים־פריינד, דר. מאַרקיס, דערוויסען מיר זיך אַז פאַרד איז דער אפּגעזונדערטסטער און פאַרבאַהאַלטענסטער מענש וואָס האָט ווען געשפּיעלט א ראָלע אין אמעריקאַנער עפענטליכען לעבען.

און דאָס אליין איז אפשר אויך ניט מעהר ווי א מעטאָדע ביי דעם אויטאָמאָביל מאַגנאַט. זייענדיג אפּגעזונדערט און באַהאַלטען פון אלעמען קען מען לייכטער פאַרשפּרייטען די פּרעס־אגענט געשיכטעס וועגען איהם, קען מען לייכטער פאַרשפּרייטען לעגענדעס וועגען איהם.

פאַרד איז אין דער אמת'ן ניט מעהר ווי אַן אומוויסענדער מענשעל, א פּראָסטער דאָרפס־פּויער, וועלכער האָט געהאַט נאַטירליכע מעכאַנישע פעהיגקייט, — ניט מעהר פעהיגקייט ווי דאָס האָבען טויזענדע אנדערע פּשוט'ע אמעריקאַנער ארבייטער, — און געשעפטס־פעהיגקייט, אויך ניט מעהר פון טויזענדע אנדערע געוועהנליכע מענשען, וועמען דער צופאַל האָט געדיענט און וועלכער איז מיט דער מיה און פליים פון אנדערע גרויס געוואָרען.

מיר וועלען נאָך אין די ווייטערע קאַפּיטלעך זעהען וואָס פאַרד איז אין דער ווירקליכקייט און ווי ער האָט זיך ״ארויפגעארבייט״. פאַרד איז אָבער

אונטער קיינע אומשטענדען ניט קיין "זשעניע" און קיין "ערפינדער" און אויך ניט קיין אינדוסטריעלער "מכשף. ער איז ווייט פון צו זיין דער וואונדער־מענש און איז זיכער ניט קיין פאָלקס־פריינד און קיין ארבייטער־פריינד ווי ער איז ניט קיין אידען־פריינד.

זיינע פרעס־אגענטען און באצאהלטע ביאגראפיע שרייבער האָבען פון איהם געמאכט אן "ערפינדער". אין דער ווירקליכקייט איז ער קיינמאָל ניט געווען מעהר ווי א מעכאניקער, וועלכער האָט נאָך שווערע ארבייט זיך דער־שלאָגען צו זיין ביליגען "פאָרדעל".

ער איז קיין "זשעניע" ווייל ער באזיצט קיינע באזונדערע פעהיגקייטען און איז ניט קיין אינדוסטריעלער "מכשף", ווייל פאָרד האָט פערזענליך גאנץ וועניג בייגעטראָגען צום ערפאָלג פון זיינע געשעפטען.

פון אָנפאנג איז עס געווען די געלד פון א מאלקאלמסאָן און די געשעפטס־פעהיגקייטען פון א דזשיימס קאוזענס, דער איצטיגער סענאטאר און געווע־זענער מעיאָר פון דעטראָיט. שפּעטער, ווען דאס רעדעל פון הצלחה האָט זיך א דרעה געטהאָן, האָט שוין פאָרד געוואוסט וואו צו קריגען די נויטיגע עקספּער־טען און פעהיגע מענשען וועלכע זאָלען פיהרען זיינע ביזנעס.

אויב פאָרד האָט זיך יא מיט עפּעס אויסגעצייכענט, איז עס מיט דעם וואס ער האָט פון זיינע פריהעסטע יאהרען איינגעזעהן אז "פּובליסיטי" איז דאס וויכטיגסטע אין אמעריקא, וויכטיגער פון געלד און פון פעהיגקייטען, און ער האָט אכטונג געגעבען אז ער זאָל האָבען די גרעסטע "פּובליסיטי" וואס אימיצער האָט ווען געקראָגען אין אמעריקא.

אויב פאָרד איז אן "ערפינדער" איז ער דער ערפינדער פון דעם, אז "פּוב־ליסיטי" דאַרף זיין ניט נאָר וועגען די ביזנעס וואס מען טהוט נאָר וועגען זיך זעלבסט. דאס איז אפשר אזוינס וואס קיין אנדערער האָט נאָך ווען איינגעזעהן און פארשטאנען. אלע אמעריקאנער קאפּיטאליסטען און אינדוסטריאליסטען האָבען זיך זעלבסט אָפּגעטיילט פון זייערע געשעפטען. זייערע געשעפטען זיי־נען אדווערטייזט געוואָרען, אָבער ניט זיי אליין אלס טהייל פון די געשעפטען און אונטערנעהמונגען. פאָרד איז אָבער געוואָרען די ביזנעס און די ביזנעס — פאָרד.

פאָרד האָט ניט נאָר באציערט מיט זיין נאָמען דעם אויטאָמאָביל וועלכען ער פאַבריצירט, נאָר האָט זיך אזוי צוזאמענגעבונדען מיט'ן מאשין, אז מען ווייס שוין מעהר ניט וואו עס איז פאָרד די פערזאָן און וואו עס איז פאָרד די מאשין.

אין דער ווירקליכקייט האָט פאָרד די גאנצע כאראקטעריסטיקע פון דעם

אויטאָמאָביל וועלכער טראָגט זיין נאָמען און פון וועלכען ער איז דער באשאַ־פער. דער "פאָרד" איז די ביליגקייט אליין, ניט אויסגעהאַלטען מעכאַניש, ניט שעהן פאַר'ן אויג, ניט בעקוועמליך. זיין איינציגע מעלה איז, ער לויפט און לויפען לויפט ער זאָגאַר צוברעכענערהייט און מיט "געז" אָדער אָהן "געז". ער לויפט מיט אימפּעט אָדער מיט'ן כח פון טייפעל...

אלעם וואָס איהר געפינט אין פאָרד'ן זעלבסט איז דער אימפּעט, דער אימפּולס. דאָס איבעריגע איז אומגעלומפּערטקייט, גראָבקייט, ביליגקייט...

מיר האָבען געהאַט און האָבען איצט אין אמעריקא פיעלע אנדערע וואָס זיינען רייך און גרויס געוואָרען דורך פאַבריצירען און פאַרקויפען אַרטיקלען צו פּאָפּולערע פּרייזען. איינער פון זיי, צום ביישפּיעל, איז געוועזען וואולוואָירטה פון די פינף און צעהן סענט סטאָרס. וואולוואָירטה'ס נאָמען איז א ביי־וואָרט אין גאַנץ אמעריקא. איהר זעהט עס אויף אלע פון זיינע הונדערטע סטאָרס איבער'ן לאַנד. זיין נאָמען איז אויך פאַראייביגט געוואָרען דורך דער גרעסטער געביידע אין ניו יאָרק און אמעריקא און טאָקי אין דער גאַנצער וועלט. אָבער וואולוואָירטה'ס פּערזאָן, ווי ווייט און ווי ברייט זי איז ניט אדווערטייזט געוואָ־רען מיט די ביזנעס, איז געבליעבען אין הינטער־גרונד. פאָרד האָט אָבער זיך באהעפט מיט די ביזנעס און די ביזנעס געמאַכט א טהייל פון זיך.

דאָס האָט געאַרבייט פון צוויי זייטען. פון איין זייט איז ער אליין געוואָ־רען אלץ מעהר באריהמט מיט דעם וואוקס פון די ביזנעס און פון צווייטען זייט איז די ביזנעס געוואַקסען מיט דעם וואוקס פון זיין, פאָרד'ס, פּערזענליכער באריהמטהייט. פאָרד האָט אלעם אויסגענוצט פאַר די ביזנעס און די גאַנצע ביזנעס אויסגענוצט פאַר זיך.

איצט אז פאָרד ווערט געפעהרליך, הויבט אָן שטעקען זיינע הענד דאָרט וואו ער דאַרף ניט און וואו מען וויל איהם ניט, האָט מען פאַר זיך ניט נאָר די אויפגעבלאָזענע פאָרד פּערזאָן נאָר אויך די מעכטיגע פאָרד ביזנעס אָרגאַני־זאַציע — די פאָרד מיליאָנען.

די פאָרד ביזנעס אָרגאַניזאַציע קען ניט באזייטיגט ווערען און קיינער זוכט עס ניט צו באזייטיגען. די פאָרד לעגענדע מוז אָבער צושטערט ווערען. דער אמת וועגען פאָרד'ן מוז באקאַנט ווערען צווישען פאָלק און דאָס מוז געטהאָן ווערען וואָס שנעלער און וואָס פריהער.

דאָס וועלען מיר אויך טהאָן אין די ווייטערע קאַפּיטלען, בעקאַנענדיג זיך מיט פאָרד'ס פּערזאָן און זעהן דעם אמת'ן פּרצוף פון דעם שעפּפער פון אמערי־קאַנער אנטיסעמיטיזמוס.

3. — דער ריעזיגער פאָרד טראַסט.

דער כלומר'שטער באקעמפפער פון טראַסטס און מאָנאָפּאָלען איז אליין דער גרעסטער טראַסט און מאָנאָפּאָליסט. — וויל פארכאפּען אלץ אין זיינע הענד. — וויל פערזענליכען קאָנטראָל איבער אלע זיינע אונטערנעהמונגען. — וויל זאָגאר פארכאפּען די קלאָדהינג אינדוסטריע און אַן אנדער ריין־אידישע אינדוסטריע.

די וועלט קוקט געוועהנליך אויף הענרי פאָרד ווי אויף אַן אויטאָמאָביל פאַבריקאַנט, וועלכער האָט דורך זיינע פעהיגקייטען און אייגענאַרטיגע געשעפטס־מעטאָדען זיך ערוואָרבען א ריעזיגען פארמעגען און ענטוויקעלט א גיגאַנטישע אינדוסטריע, לויט דער מיינונג פון פיעלע איינע פון די גרעסטע, אויבּ ניט דיא גרעסטע אין דער וועלט. פאָרד ווערט בעטראַכט צו זיין פּונקט דער היפּוך פון דעם געוועהנליכען אמעריקאנער קאַפּיטאַליסט, וועלכער זאָל האָבען זיינע עשירות געמאַכט דורך מאָנאָפּאָל און אומעהרליכע געשעפטס־מעטאָדען.

וויניג ווייסען אָבער אַז פאָרד אליין איז פּיעלייכט דער גרעסטער מאָנאָפּאָליסט וואָס אמעריקא האָט ווען געהאַט און א געלד־זאַק וואָס ווייס ניט קיין גרעניץ און האָט ניט קיין מאָס. פאָרד, וועלכער פארלוימדעט אידען אלס די יעניגע וואָס ווילען פארכאַפּען די גאַנצע וועלט, איז אליין דער גרעסטער פארכאַפּער און פארשלינגער ווען אפּעטיט פאַר רייכטהום און מאַכט ווערט קיינמאָל ניט געזעטיגט.

פאָרד מאַכט כלומרשט דעם אָנשטעל אַז ער איז א באַקעמפּפער פון וואָלל סטריט, אַז ער איז דער שונא פון די אינטערנאַציאָנאַלע באַנקירען, מיט וואָס ער מיינט אימער די אידען. דאָס איז אָבער בלויז אַן אָנשטעל און אפשר גאָר א מיטעל צו פארדעקען זיינע אייגענע געשעפטס מעטאָדען, צו פארבאַהאַלטען פון דער וועלט אַז ער איז אליין דער "גרעסטער טראַסט", דער שטאַרקסטער מאָנאָפּאָל וואָס זוכט צו פארשלינגען אַלעס און אַלעמען, וואָס לאָזט זיינע קאָנקורענטען קיין קאָפּ ניט הויבען און וואָס דערשטיקט יעדען וואָס קומט איהם אין וועג. פאָרד ווייס שוין פון לאַנג אַז שרייען "כאַפּט א גנב", איז דער בעסטער וועג ווי א גנב קען מאַכען פּליטה.

אין דער אמת'ן האָט פאָרד געדאַרפט טיטולירט ווערען אלס דער "צאַר"

פון דער אמעריקאנער אינדוסטריעלער וועלט. ווארום קיין אנדערער איז ניט אזא זעלבסט־הערשער, אזא אויטאָקראט, ווי ער איז. פאָרד קאָנטראָלירט זיינע קאָלאָסאלע אונטערנעהמונגען אליין. ער האָט ניט נאָר דערשטיקט און באַזייטיגט די קאָנקורענטען זיינע, נאָר האָט אויך ארויסגעשטויסען די יעניגע וואָס זיינען מיט איהם מיטגעגאנגען פון ערשטען טאָג אָן און וואָס האָבען איהם געהאָלפען אין — און אפשר אין גאנצען געווען פעראנטוואָרטליך פאַר — זיין ערפאָלג. די יעניגע וואָס האָבען מיט זייער געלד און מיט זייערע פעהיגקייטען ארויפגעארבייט די פאָרד מאָטאָר קאָמפּאני זיינען איינער נאָכ'ן צווייטען ארויסגעשליידערט געוואָרען כדי צו געבען פאָרד'ן א פרייע און איינציגע האנד, אליין צו קאָנטראָלירען און געוועלטיגען איבער אלעם און אלעמען.

מיט דעם אליין האָט שוין פאָרד פיעליכט געצייגט אז ער איז ניט נאָר קליינליך און בייזוויליג, נאָר אויך אומדאנקבאר, — אומדאנקבאר צו די וואָס האָבען איהם געהאָלפען ווערען וואָס ער איז. פאָרד האָט זיך מיט דעם אויך געצייגט צו זיין צוריקגעשטאנען און ווייט פון'ם נייעם גייסט וואָס פאָדערט קאָאָפּעראציע און ניט קיין אויטאָקראטי. אזא פערזאָן אין פּאָליטיק וואָלט מיינען דער היפוך פון דעמאָקראטיע, וואָלט געווען א פארשווערונג צום גייסט פון פאָלקס־הערשאפט.

אבער לאָמיר צוריקגעהען צו פאָרד'ס עשירות און באקאנען דעם לעזער מיט דעם וואָס פאָרד קאָנטראָלירט אום צו זעהען וואָס פאַר א מוראדיגע מאכט ער איז, ווי גרויס עס זיינען די געשעפטען, אינדוסטריען און אונטערנעהמונגען וועלכע ער קאָנטראָלירט, וואָס וועט אגב אויך טאקי מאכען קלאָהר ווארום פאָרד איז אזא מאכט און ווארום ער קען טויזענדע שטעלען צו זיין דיענסט, ווארום זיין ווילען איז געזעץ און ווארום ער דאַרף בלויז טהאָן א דריק א קנעפּעל און א ריעזיגע מאשינעריע הויבט זיך אָן באוועגען אין דער ארט־און־וויַיזע ווי ער פערלאנגט.

דעם 16־טען יוני, 1923, איז געוואָרען 20 יאָהר זינט די פאָרד מאָטאָר קאָמפּאני האָט אָנגעהויבען פאבריצירען אויטאָמאָבילען. אין פערלויף פון דיעזע צוויי צעהנדליג יאָהר האָט עס זיך פאָרד דערדראפּעט צו דעם העכסטען שטאפּעל פון הצלחה. וואָס ער איז אלס אויטאָמאָביל פאבריקאנט וועט גענוג זיין אָנצוזעבען פאָלגענדע פאקטען:

יעדע פיער סעקונדען ווערט פארטיג אין די פאָרד פאבריקען אן אויטאָמאָביל. פאָרד'ס אויטאָמאָביל פּראָדוקציאָן האָט דערגרייכט צו ארום א מיליאָן און א האלב אויטאָמאָבילען א יאָהר.

פאָרד'ס פאבריקען אין האילאנד פּארק, דעטראָיט, אליין פארנעהמען א

שטח פון דריי הונדערט אקער. און פאָרד האָט אויטאָמאָביל פאבריקען אין פארשידענע טהיילען פון לאנד און זאגאר קענעדע.

אין זיינע פאבריקען ווערען ניט נאָר פּראָדוצירט אויטאָמאָבילען נאָר אויך "טראַקטאָרס" פאר אגריקולטורעלע צוועקען און "טראַקס". אויסער די בעקאַנטע "פאָרד'לאך" פאבריצירט פאָרד אויך די לינקאָלן אויטאָמאָבילען. פאָרד האָט ניט לאנג צוריק אויסגעקויפט די לינקאָלן קאָמפּאַני און איז איצט דער פולער אייגענטהימער פון דער אינדוסטריע וואָס פאבריצירט דעם מעהר קאָסטבארען אויטאָמאָביל. פאָרד איז שוין מעהר ניט דער פּראָדוצירער פון בילינגע אויטאָמאָבילען נאָר אויך פון טהייערע. ער קען זיך שוין מעחר ניט באריהמען אז זיין "אויפגאבע" אין לעבען איז צו געבען די יעניגע וואָס האָבען קליינע איינקינפטע א געלעגנהייט צו געניסען דיא פערגעניגענס פון אן אויטאָמאָביל. ווען פאָרד האָט דערזעהן א געלעגענהייט צו מאכען געלד פון קאָסטבארע אויטאָמאָבילען איז ער אויף זיי געוואָרען א בעלן פונקט ווי אויף די בילינגע, וואָס צייגט, אגב, די פאַלשקייט פון דער באהויפּטונג פון די פאָרד פּרעס-אגענטען אז דער אנטיסעמיטישער אויטאָמאָביל מאגנאט זאָרגט זיך נאָר פאר די אינטערעסען פון פאָלק. דער אמת איז, אז פאָרד האָט אימער נאָר אין זינען זיינע אייגענע אינטערעסען, און זיינע אינטערעסען זיינען צו מאכען וואָס מעהר געלד, זאָל עס זיין פון בילינגע אָדער טהייערע אויטאָמאָבילען. אין אנדערע ווערטער, פאָרד איז דער זעלבער קאפּיטאליסט, דער זעלבער געלד-זוכער ווי אלע פון זיין מין. דער אונטערשיעד איז נאָר וואָס אנדערע מאכען ניט קיין אָנשטעל, האָבען ניט קיין פּרעטענזיעס, ווערענד פאָרד לעגט אריין די טומאה אין דער יראה, זוכט איינצורעדען דער וועלט אז ער מיינט ניט די קניידלאך נאָר די הגדה.

אָבער וועגען דעם וועלען מיר נאָך ברייטער שרייבען אין די ווייטערע קאפּיטלאך. דערווייל ווילען מיר אויסרעכענען די פיעלע אונטערנעהמונגען אין וועלכע פאָרד איז פאראינטערעסירט און פון וועלכע ער איז דער אויטאָקראט און אבסאָלוטער אייגענטהימער.

אין פארבינדונג מיט זיינע אויטאָמאָביל פאבריקען האָט פאָרד צעהנדליגע אנדערע מינים פאבריקען, וואו עס ווערען צוגעגרייט די פערשיעדענע מאטעריאלען וועלכע זיינען נויטיג צו פּראָדוצירען אויטאָמאָבילען. פאָרד האָט שוין לאנג באזייטיגט יעדען פארמיטלער צווישען איהם און די וועלכע באזיצען די רויהע און אנדערע מאטעריאלען וואָס ער דארף האבען. וועגען דעם ווי אזוי ער האָט באזייטיגט די פארמיטלער און די וואָס זיינען איהם געשטאנען אין וועג וועלען מיר האָבען באזונדער צו דערצעהלען. מיר וועלען דאן זעהען אז

פאָרד איז ניט בעסער, נאָרפ יעל ערגערפ ון אלע אנדעער "טראָסטניקעס" און מאָנאָפּאָליסטען.

פאָרד בעזיצט איצט ניט נאָר די אייזען־מינען נאָר אויך די קויהלען־מינען, די וועלדער פאר האָלץ און די פאבריקען וואו דאס האָלץ ווערט צוגע־גרייט. פאָרד האָט אויך גלאָז פאבריקען צו פאבריצירען די נויטיגע שויבען און לעמפּלעך פאר זיינע אויטאָמאָבילען און טאקי אנדערע מינים גלאָז־ווארג פאר'ן אלגעמיינעם געברויך. איינע פון זיינע גלאָז פאבריקען ווערט געשאצט צו האָ־בען דעם ווערטה פון איבער א מיליאָן דאָלאר.

זיין אויטאָמאָביל אינדוסטריע איז אזוי פאָלקאָם, אז אלעס וואָס האָט א שייכות מיט דיעזער אינדוסטריע איז אין זיינע הענד. און מיט דיעזער אויטאָ־מאָביל אינדוסטריע איז פאָרד נאָך אויך ניט פארטיג. פאָרבערייטונגען ווערען געמאכט דאָרט צו פּראָדוצירען לופט־שיפען און מען קען ערווארטען אז ווען לופט־שיפען וועלען אריין אין טעגליכען געברויך זאָל פאָרד זיין אין "מארקעט" מיט א "פאָרד" לופט־שיף, מיט וועלכער ער וועט מסתמא מאכען דעם זעלבען רעש און געפילדער ווי מיט זיינע אויטאָמאָבילכלאך.

פאָרד האלט איצט אויך אין פּראָדוצירען א קליינעם לאָקאָמאָטיוו, וועלכער זאָל קענען פארנעמען דעם פלאץ פון די גרויסע לאָקאָמאָטיווען. אין אנדערע ווערטער, פאָרד וויל אויסשפּרייטען זיינע הענד צו פארכאַפּען אלע טראנספּאָר־טאציאָנס־מיטלען, סיי אין דער לופט און סיי אויפ'ן לאנד. זאָגאר אויפ'ן וואסער זוכט ער צו ווערען שטארק. ווארום פאָרד האָט שוין אין צייט פון קריעג פאבריצירט און פאבריצירט נאָך איצט דאכט זיך אויך מאָטאָר־שיפלאך פון פארשיעדענע מינים.

פאָרד האָט אין אמעריקא אליין ניט ווייניגער פון 9,000 אגענטען פאר זיינע אויטאָמאָבילען און 15,000 "סוירוויס" סטאנציעס. אלע זיינע אגענ־טען זיינען זיינע געהאָרכזאמע דיענער ניט נאָר צו פארקויפען אויטאָמאָבילען נאָר אויך צו "בומען" איהם און צו מאכען איהם גרויס, זאָגאר צו אגיטירען פאר איהם אלס פּרעזידענט קאנדידאט, ווי דאָס איז מיט א קורצער צייט צו־ריק אויפגעדעקט געוואָרען אין א סעריע ארטיקלען אין דער "ניו יאָרק טריביון". פאָרד, ווען ער שטעלט אימיצען צו זיין דיענסט, מוז יענער איהם דיענען מיט לייב און זעעלע, ער וויל ניט נאָר דעם גוף נאָר אויך די נשמה פון זיינע אר־בייטער און אנגעשטעלטע.

פאָרד איז אויך דער אייגענטהימער פון א 500 מייליגע אייזענבאהן ליניע, די דעטראָיט, טאָלידאָ און אייראָנטאן אייזענבאהן. דיעזע אייזענבאהן איז פון איהם געקויפט געוואָרען צו געבען זיינע פאבריקען א בעסערע פארבינדונג מיט

די גרויסע אייזענבאהן ליניען דורך וועלכע זיינע פארטיגע אויטאָמאָבילען ווע־רען צושיקט און דורך וועלכע די פאבריקען קריעגען זייערע רויהע מאטעריאלען. דאָס האָט פאָרד'ן געגעבען נאָך מעהר אומאבהענגיגקייט אלס אויטאָמאָביל פאבריקאנט און פאקטיש אין גאנצען באזייטיגט יעדען וואָס איז איהם גע־שטאנען אין וועג. דער פאָרד מאָנאָפּאָל אין דער אויטאָמאָביל אינדוסטריע איז מיט דעם געוואָרען פאָלשטענדיג.

אָבער, ווי דאָס איז אימער דער שטייגער מיט איהם, האָט דאָ פאָרד גע־ציעלט נאָך פיעל ווייטער. מיט זיין איבערנעהמען די אויבענדערמאָהנטע אייזענבאהן ליניע האָט פאָרד געציעלט זאָגאר פיעל מעהר ווי בלויז אריינ־טרעטען אין א נייע "ביזנעס" — די אייזענבאהן "ביזנעס". ער האָט דאָ גע־זוכט, און טאקי געקראָגען די גרעסטע "פּובליסיטי" וואָס ער האָט ווען געקענט קריעגען, און דאן טאקי פּערוואָרפען א נעטץ צו פאנגען די נאָמינאציע פאר פּרעזידענט, ווי מיר וועלען נאָך שפּעטער זעהען.

פאָרד זוכט איצט צו קריעגען קאָנטראָל איבער אנדערע אייזענבאהן ליניען און עס איז צו ערוואַרטען אז ער וועט גאָר אין א קורצער צייט ארום זיין איינער פון די גרעסטע אויב ניט דער גרעסטער אייזענבאהן מאגנאַט אין לאנד, מיט'ן צוגאָב וואָס אין זיין פאל וועלען די אייזענבאהן ליניען טאקי זיין זיין פּערזענליכער אייגענטהום. ווארום פאָרד דולדעט ניט קיינע שותפים און אויך ניט קיינע "שעהר־האָלדערס". ער וויל זיין דער איינציגער בעל־דעה און טאקי אויך האָבען די פולע "מאה", זיך ניט דארפענדיג טהיילען מיט קיינעם דיא פּראָפיטען.

אַז פאָרד האָט בדעה אויך צו ווערען א שיפען־אייגענטהימער איז גוט באוואוסט. און ער האלט עס ביים ווערען, אויב ער איז עס שוין ניט געוואָרען. א ידיעה איז ניט לאנג צוריק געווען אז ער האָט געוואָלט אָפּקויפען די גאנצע האנדעלס פלאָטע פון דער אמעריקאנער רעגיערונג — א זאך וואָס אויסער די "ביזנעס" זייט דערפון האָט דאָ אויך געשמעקט מיט א פרייע אדוועָרטייזמענט אין די צייטונגען וואָס ער האָט טאקי געקראָגען מיט פולער האנד.

פאָרד איז אויך א גרויסער לאנד באזיצער. דאָס לאנד וואו עס געפינען זיך זיינע פאבריקען, די אייזען און קויהלען מינען, די וועלדער און אנדערע לענדערייען פארנעמען א שטח פון הונדערטע טויזענדע אקער.

פאָרד האָט אן אייגענע קויהלען פירמא מיט א קאפּיטאל פון 15 מיליאָן דאָלאר. ער האָט מינען אין פארשיעדענע טהיילען פון לאנד, דארונטער וועסט ווירדזשיניא און קענטאַקי. ער האָט אויך די גרעסטע און רייכסטע וועל־דער. זיינע אייזען־מינען אין מישיגען סטייט זיינען פון די רייכסטע אין לאנד.

פּאַרד גיט זיך פיעל אָפּ מיט בויען פאבריקען צו פּראָדוצירען עלעקטריצי־טעט פון וואסער־קראפט. אויף דיעזען געביעט זוכט ער זיך אויסצושפּרייטען פאקטיש איבער'ן גאנצען לאנד. פּאַרד, ווי דער שטייגער, אָנגעבענדיג אז ער זוכט בלויז די אינטערעסען פון פאלק, קריעגט איבעראל קאָנצעסיעס פון די סטייט רעגיערונגען, וואָס קיין אנדער פריוואט פערזאָן אויף זיין פּלאַץ וואָלט ווען געקראָגען, און אזוי קריעגט ער א מאָנאָפּאָל איבער אַן אנדער אינדוסטריע וועלכע וואַקסט אין איהר וויכטיגקייט מיט יעדען טאָג. פּאַרד, דער מאָנאָפּאָ־ליסט, האָט אזוי מאַנעווּרירט אז ער ווערט אָנגענומען אלס דער פארשטעהער פון פאָלק און ניט אלס דער זעלבסטזיכטיגער קאפּיטאַליסט וואָס ער איז אין דער ווירקליכקייט.

פּאַרד וויל אויך ווערען א שטאָהל מאגנאט, אויב ער איז עס שוין ניט גע־וואָרען. ער האָט שוין א גרויסען אייזען און שטאָהל גיסעריי און זוכט זיך אויס־צושפּרייטען אין דיעזער אינדוסטריע. עס איז שוין געווען א רעפּאָרט אז ער קאָנטראָלירט בשתיקה צוויי שטאָהל קאָמפּאניעס אין פענסילווייניא. וואָס ברענגט אויפ'ן געדאנק אַז אויסער פון די אינדוסטריען וואָס מען ווייס קאָנטראָ־לירט פּאַרד אודאי אַזוינע אינדוסטריען וואָס מען ווייס ניט — אַן אנדער בע־וויז אז ער איז דער זעלבער סאָרט מאָנאָפּאָליסט ווי אנדערע.

לעצטענס האָט זיך פּאַרד אויך גענומען צו די "ראָבער" ביזנעס. פאַר דיעזען צוועק האָט ער געמאכט גרויסע אונטערנעהמונגען אין מעקסיקא און זיד־אמעריקא. דאָס דאַרף ער ניט נאָר פאַר זיינע אויטאָמאָבילס — צו מאכען "טייערס" — נאָר אויך צו קריעגען א דריסת הרגל אין איינע פון די גרעסטע וועלט־אונטערנעהמונגען, וואָס איז ביז אהער געווען כמעט אויסשליסליך ביי ענגלענדער. בכלל האָט פּאַרד שוין לאנג זיך אויסגעשפּרייט ניט נאָר איבער די פעראייניגטע שטאאטען נאָר אויך אין אנדערע לענדער, ווי קענעדע, צענטראל און זיד־אמעריקא און דאָן איירָאָפּא, אפריקא, אויסטראַליען און אזיען.

פּאַרד שטעקט אַן איבעראל. פון דער קאָנפערענץ וואָס ער האָט געהאַט מיט גאָווערנאָר סטאָרס פון ירושלים, ווען דער לעצטער איז געווען אויף א באזוך אין אמעריקא, איז ארויסגעקראָגען געוואָרען די נאכריכט אז פּאַרד זאָגט זיך אפילו ניט אָפּ פון פּאַלעסטינא. יאָ, דער פיינד פון אידען וואָלט זיך אודאי ניט אָפּגעזאָגט פון מאכען געלד אין לאנד פון די אידען, ווי ער האָט זיך קיינ־מאָל ניט אָפּגעזאָגט צו מאכען געלד פון אידען דאָ אין לאנד און אנדערע לענ־דער און זוכט אימער דעם אידישען "טרייד".

אין פארבינדונג מיט דעם וועט זיין אינטערעסאנט צו דערצעהלען אז פּאַרד מאכט זייט לעצטענס א גרויסען פארזוך אריינצודרינגען אין אינדוסטריען

וועלכע זיינען פאַרלויפיג און אימער געווען אין אידישע הענד — די קלאָדהינג אינדוסטריע און די "מואווינג־פּיקטשור" אינדוסטריע. און אויב מען זאָל אָנ־נעהמען פאָרד'ס אייגענע ערקלעהרונגען אז דאָס באַנק געשעפט איז א ספּעציעל אידישע זאַך, דאַן הייסט עס אז פאָרד זוכט אויך אריינצודרינגען אין אַן אַנ־דער אידישע אונטערנעהמונג.

וועגן דאָס לעצטע האָט שוין פאָרד געמאכט א באשטימטען פארזוך ווען ער האָט מיט א צייט צוריק פאַרליהען געלד צו דער שטאָדט־רעגיערונג פון דעטראָיט. פאָרד האָט דאָס געטהאָן אויף א קליינעם פּראָצענט, אָבער אזוי ווי די סומע איז געווען בלויז א קליינע, מעג אָנגענומען ווערען אזד ער אויטאָמאָביל מאַגנאַט האָט עס געטהאָן ניט מעהר ווי צו אַדווערטייזען זיך און טאַקי צו קריי־גען א נאָמען אלס א באַנקיר וואָס האָט נאָר דאָס פאָלק אין זינען. עס איז אויך באַריכטעט אז פאָרד שטודירט די ארבייטער־בענק וואָס זיינען לעצטענס גע־עפענט געוואָרען פון אידישע און ניט־אידישע יוניאָנס און וויל זיי נאַכטהאָן, וואָס צייגט ניט נאָר אז פאָרד לאָזט קיין זאַך ניט אויס, נאָר אויך אז ער כאַפּט אויף פרעמדע אידעען און פּלענער און זוכט זיי צו אַדאַפּטירען, נעהמענדיג זיך דעם פולען קרעדיט. ווארים צו אלע "מעלות" איז פאָרד אויך א פּלאַגיאַטאָר — איינער וואָס גנב'עט פרעמדע אידעען און מאַכט דעם אָנשטעל אז זיי זיינען זיינע אייגענע.

אין דער קלאָדהינג אינדוסטריע פּלאַנט דער אויטאָמאָביל מאַגנאַט אריינצו־קומען לויט אלע וואהרשיינליכקייטען אויף א פיעל גרעסערען מאַסשטאַב ווי דאָס האָט אימיצער אַנדערש ווען געטהאָן.

פאָרד וויל האָבען זיינע אייגענע וועבערייען און זיין זיין אייגענער פאַב־ריקאַנט פון געוואַנט, און ער וועט אפשר נאָך געהן פיעל ווייטער און אויך האָבען זיינע אייגענע קאָטאָן פּלאַנטאַציעס.

פאָרד איז שוין אין די קלאָדהינג ביזנעס זייט א לענגערע צייט. ער האָט זיינע אייגענע סטאָרס פאַר זיינע ארבייטער און קויפט פאַר דיזע סטאָרס קליידער. פאָרד וויל אָבער משמעות זיך "באַפרייען" פון די אידישע קלאָד־הינג פאַבריקאַנטען ווי ער וויל דאָס גאַנצע לאַנד "באַפרייען" פון אלע אידען— און וועט ווערען זיין אייגענער פאַבריקאַנט. ווי מען גיט איבער פון זיכערע קוועלען איז מען אין דער קלאָדהינג אינדוסטריע גאַנץ שטאַרק באַקימערט. ווארום מען קען זיך פאַרשטעלען וואָס פאָרד וואָלט געמיינט פאַר די אידישע מאַנופעקטשורערס און די אידישע ארבייטער. די מאַנופעקטשורערס וואָלט ער ארויסגעזעצט פון זייערע ביזנעס ווי ער האָט עס געטהאָן מיט די אלע אַנדערע וואָס זיינען איהם געשטאַנען אין וועג, און די ארבייטער וואָלט ער גלייך גע־

שטעלט אונטער זיין אייגענעם סיסטעם וואָס וואָלט געמיינט אז די שניידער־יוניאָנס וואָלטען געמוזט ארויס פון עקזיסטענץ. ווארום פאַרד, דער "אר־בייטער פריינד" איז דער ביטערסטער שונא פון די אָרגאַניזירטע ארבייטער און וואָלט זיי "בעגנאדיגט" מיט זיינע אייגענע קאָנדיציעס, מיט וועלכע מיר וועלען זיך באקאָנען אביסעל שפּעטער.

מיט דעם אלעם פארענדיגט זיך נאָך אָבער ווייט נים די ליסטע פון די אונטערנעמונגען און אינדוסטריען וועלכע פאַרד האָט שוין אָדער זוכט אריינ־צוקריעגען אונטער זיין קאָנטראָל. פאַרד איז ווייט נים דער איינפאכער אוי־טאָמאָביל פאבריקאנט. ער איז דער ריעזיגסטער אינדיווידועלער "טראָסט" וואָס די וועלט האָט ווען געזעהן און ער איז נאָך אַלץ זשעדנע פאר מעהר, עס איז איהם קיינמאָל נים גענוג.

עס וועט זיין גענוג צו זאָגען אז לויט די לעצטע באריכטען האלט פאַרד אין אריינלעגען יעהרליך מיליאָנען אין נייע אונטערנעהמונגען. דאָס איז אזא סיסטעם ביי איהם און מען קען זיך פאָרשטעלען ווי גרויס און ווי שטארק ער וועט נאָך ווערען, וואָס מאכט די פאַרד געפאהר אלץ גרעסער נים נאָר פאר אי־דען נאָר טאקי אויך פאר'ן גאנצען לאנד.

4. — פאָרד, דער כלומרשטער ארבייטער פריינד

שפּיעלט די ראָלע אלס פריינד פון די ארבייטער, אָבער איז אין דער אמתין ניט קיין קלענערער עקספּלואטאטאָר ווי אלע אנדערע ארבייט־געבער. — צאָהלט העכערע ווייזדשעס, אָבער פּרעסט ארויס מעהר ארבייט. — פאָרד קריגט קרעדיט פאר דעם אויפטהו פון א צווייטען.

סענאטאָר ברוקהארט פון איאָווא האָט מיט א קורצער צייט צוריק באַצייכענט הענרי פאָרד אלס "וואָהלטהעטיגער אויטאָקראט". אז פאָרד איז אַן אויטאָקראט אויף דעם קען גאָר קיין צווייפעל ניט זיין. פאָרד איז די פערקערפּערונג פון אויטאָקראטי. וועגען פאָרד'ס "וואָהלטהעטיגקייט" איז נאָד אָבער א גרויסער ספק. אין דער אמת'ן איז ניטאָ קיין גרונד צו באצייכענען פאָרד'ן אלס א מענש פון וואָהלטהאָט.

דער אָטאָמאָביל־מאגנאט האָט נאָך ניט געגעבען קיין סענט וואָס זאָל איהם ניט האָבען אריינגעבראכט כפל כפלים. אלעס וואָס פאָרד טהוט איז אויסגערעכענט פון געשעפטס־שטאנדפּונקט און קיין זאך וואָס צאָהלט זיך ניט ווערט ניט געטהאָן.

אויב פאָרד האָט עפּעס געטהאָן וואָס שיינט צו זיין פּריוויליגע וואָהלטהעטיגקייט איז עס ענטוועדער צו קריגען א פרייע אדווערטייזמענט, זיך איינצוקויפען א נאמען אלס מענש פון וואָהלטהאָט, אָדער ארויסצוקריגען גרעסערע פּראָפיטען.

מיר ווילען זיך דאָ אָפּשטעלען אויף דעם וואָס פאָרד איז פארשריען געוואָרען אלס גרויסער ארבייטער פריינד. עס דאַרף הייסען, אז פאָרד האָט געטהאָן פּריוויליג דאָס וואָס קיין אנדער ארבייט־געבער האָט ווען געטהאָן און אז פאָרד איז געגאנגען נאָך ווייטער ווי די אָרגאניזירטע ארבייטער האָבען ווען פּראָבירט געהן. פאָרד האָט איינגעפיהרט אן אכט שטונדיגען ארבייטס־טאָג און א מינימום לויהן פון 6 דאָלאר א טאָג, און דאן א סיסטעם פון טהיילען זיך מיט די ארבייטער מיט די פּראָפיטען.

פאָרד ווערט אויך געלויבט פאר בויען הייזער פאר זיינע ארבייטער און פאר איינפיהרען סטאָרס פאר זיי. עס דאַרף כלומרשט הייסען, אז פאָרד האָט עס אלעס געטהאָן בלויז אויס ליעבע צו זיינע ארבייטער, דערפאר וואָס ער האָט געפיהלט זיין פליכט צו די וועלכע האָבען איהם געהאָלפען אנזאמלען מיליאָנען.

עס וועט דארום זיין אינטערעסאנט זיך אפצושטעלען אויף דעם און אויסגע־פינען אויב פארד האט דערביי ווירקליך געהאט דאס מענשליכע אין זינען און אויב ער האט זיך דא ניט גערעכענט ווי דער פראצענטניק בלויז מיט די פראפי־טען וואס די אלע "וואהלטהעטיגע" מעשים וועלען איהם ברייגנען און האבען איהם טאקי געבראכט.

צו אלעם ערשטען וועט זיין ניט אויסען פלאץ צו דערצעהלען אז דער מי־נימום לויהן, פאר וואס פארד נעהמט זיך דעם קרעדיט און פאר וואס ער איז אזוי ברייט און אזוי ווייט אדווערטייזט געווארען, איז גאר געווען דער אויפטחו פון פארד'ס געוועזענעם שותף און דעם איצטיגען סענאטאר קאוזענס. סעמיועל ס. מארקיס, פארד'ס געוועזענער גלח און נאהענטער פריינד דערצעהלט עס אין זיין בוך איבער פארד'ן. עס איז געווען קאוזענס פארשלאג און פארד האט אויף דעם איינגעשטימט. אגב איז עס ניט געווען דאס ערשטע מאל וואס פארד האט אויפגענומען פרעמדע אידעען און האט זיך נאכהער פאר דער וועלט אד־ווערטייזט אלס דער אריגינעלער אויפטהוער.

דערביי דארף אויך דערצעהלט ווערען וואס פארד'ס א ביאגראפער דער־צעהלט וועגען דעם אטאמאביל מאגנאט'ס "גוטהערציגקייט" צו זיינע ארבייטער.

דערצו דארפען מיר אבער געהען צוריק ווען פארד האט ערשט אנגעפאנגען פאבריצירען זיינע אטאמאבילען. פון אנפאנג איז פארד'ן און זיינע שותפים געגאנגען גאר ניט פויגעלדיג. עס האט זיי געפעהלט קאפיטאל. זיי האבען ניט געקענט ווארטען ביז וואנען די אטאמאבילס וועלען זיך פערקויפען און דאס געלד וועט אריינקומען.

פארד האט זיך דאן וועניג אפגעגעבען מיט דער געשעפט־זייט. ער איז אויף דעם, לויט אלע וואהרשיינליכקייטען, גאר ניט פעהיג געווען. פארד האט געהאט צו טהאן מיט פערוואלטען די פאבריק, וועלכע איז דאן געווען זעהר קליין. די געשעפטען, — עס הייסט, דאס פערקויפען פון די אטאמאבילען און דאס זאר־גען פאר די פינאנצען, — זיינען געפיהרט געווארען פון פארד'ס שותפים, דער אויבענדערמאהנטער קאוזענס און אנדערע, וועלכע זיינען אימער געווען די "קעפ" פון די ביזנעס.

אין יענער צייט האט די פארד מאטאר קאמפאניע איבערגעלעבט מעהר ווי איין קריזיס. איינמאהל איז אבער געקומען א סריזיס וואס האט די קאמ־פאניע שוין געהאלטען ביים ברעכען. עס איז געווען אונמעגליך אנצוגעהן מיט דער ארבייט. קאוזענס האט זיך אוועקגעלאזט קיין שיקאגא דארט קריגען "אר־דערס" און עס האט זיך אלץ געווענדעט אז דעם אויב קאוזענס וועט צוריק־קומען מיט געגוג מזומנים צו צאהלען די ארבייטער און בעצאהלען די שונערע

שולדען וואס האבען זיך אנגעקליבען. די געפאחר איז געווען גרויס, אז די ארבייטער וועלען זיך ענטזאגען צו ארבייטען אויב מען וועט זיי גלייך ניט צאהלען. פארד האט זיך דאן געווענדעט צו די ארבייטער — ארום הונדערט אין צאהל — און זיי דערצעהלט פון דעם גרויסען קריזיס וואס די פירמא מאכט דורך און אפעלירט צו זיי, אז זיי זאלען ניט אוועק פון זייערע "דזשאבס" און צו־ווארטען מיט זייערע ווידזשעס און טאקע ניט זשאלעווען צו אונטער־ארבייטען לענגער און פלייסיגער ביז וואנען די פירמא וועט ארויסגעשלעפט ווערען פון דער בלאטע.

די ארבייטער האבען זיך פריינדליך אפגערופען אויס'ן אפיעל פון חענרי פארד און זיך פלייסיג א נעהם געטהאן צו דער ארבייט, ניט קוקענדיג אויף קיין שטונדען און ניט קימערענדיג זיך אום קיין לויהן. פארד איז איצט געווארען זיכערער און פעסטער. די שווערסטע פראבלעמע — צאהלען די ארבייטער — איז געווען פאר דערוויילע געלעזט. ער איז געווען זיכער, אז די ארבייט וועט ניט אפגעשטעלט ווערען.

עס איז אוועק א קורצע צייט און קאוזענס איז צוריקגעקומען פון שיקאגא אי מיט גרויסע "ארדערס" און אי מיט געגוג מזומנים. דאס רעדעל פון הצלחה האט זיך דאן א דרעה געטהאן. די פארד מאטאר קאמפאני איז ניט נאר ארויס פון קריזיס מיט גאנצע ביינער, נאר מיט א גרויסען פראפיט. דער וועג איז איצט געווען א גראדער. פארד האט געזיעגט.

האט פארד דאן עפעס געטהאן פאר די ארבייטער, וועלכע האבען איהם אזוי טריי געדיענט און וועלכע, מעהר ווי אלע אנדערע, האבען בייגעטראגען צו זיין ערפאלג? אין דער ביאגראפיע ווערט אונז דערצעהלט, אז פארד האט זיך וועגען זיינע ארבייטער דערמאהנט ערשט ערב קריסטמעס און האט זיי אלעמען צושיקט פרעזענטען. ער האט די וואס האבען אזוי פיעל מקריב געווען פאר איהם צוגעווארפען א ביין... אט דאס כאראקטעריזירט פארד'ס "גוטהערציגקייט" און "וואהלטהעטיגקייט".

אבער צוריקקעהרענדיג צו דעם וואס פארד האט געטהאן פאר זיינע אר־בייטער, און אננעהמענדיג אז אן־און־פאר־זיך האט ער טאקע געטהאן פיעל מעהר ווי אנדערע ארבייט־געבער, (און מיר וועלען שפעטער זעהן, אז דאס איז גראדע ניט דער פאל), מוז געזאגט ווערען, אז ווען מען בעקענט זיך מיט פארד'ס ווירקליכע שטעלונג צו די ארבייטער, דאן זעהט מען אייך ווי ווייט ער איז פון זיין אן ארבייטער־פריינד און ווי ווייניג ארבייטער, וואס זיינען קלאסען־בע־וואוסטזיניג, קענען האבען סימפאטיע מיט איהם.

צום אלעם ערשטען דארף געדענקט ווערען, אז פארד, דער "ארבייטער־

פריינד", איז דער ביטערסטער שונא פון יוניאָניזם. זיין שטעלונג צום יוניאָניזם איז ניט פיעל בעסער ווי די שטעלונג פון דעם שטאָל מאגנאט גערי און אנדערע פארביסענע שונאים פון יוניאָניזם. אבער ווי אימער לעגט דאָ פאָרד אריין די טומאה אין דער יראה און רעכטפערטיגט זיין געגנערשאפט צו יוניאָניזם מיט דעם וואָס זיינע ארבייטער זאָלען ניט האבען קיין אורזאכע זיך צו אָרגאניזירען. אין דער אמת'ן האָלט ער, אז יוניאָניזם איז א געפאהר, ווי ער האט עס עפענטליך ערקלעהרט מיט א קורצער צייט צוריק. ער וויל ניט, אז די ארבייטער זאָלען זיין אונאבהייניגיג, זאָלען ריידען פאר זיך, אליין בעשטימען זייער לויהן און זייערע שטונדען. פאָרד וויל אז ער זאָל זיין דער פאָלקאָמענער "באָס" איבער די ארבייטער, זאָל קאָנטראָלירען זייערע ווייזשעס, זייערע ארבייט־שטונדען און זאָגאר זייערע פריוואטע אנגעלעגענהייטען. ער וויל האבען זייערע קערפערס און נשמות. יוניאָניזם מיינט געבען די ארבייטער א גרויסע מאָאס פון אונאבהענגיגקייט און דאָס איז פונקט דער היפוך פון דעם וואָס פאָרד וויל און צו וואָס ער צילעוועט. — די פאָלקאָמענע פערשקלאַפונג פון די וואָס ארבייטען פאר איהם.

דאָן דאַרף מען ניט פערגעסען די "ביזנעס" זייט דערפון. פאָרד האט געמאכט דעם בעסטען געשעפט פון די העכערע ווייזשעס און די קירצערע שטונדען וואָס ער גיט זיינע ארבייטער. די סיסטעם וואָס ער האט איינגעפיהרט אין זיינע פאבריקען איז אזועלכע דאָס דער ארבייטער פראָדוצירט פיעל מעהר אין אכט שטונדען ווי דאָס וואָלט געווען מעגליך אין צעהן שטונדען. די אנשטרענגונג און ענערגיע וואָס מען דאַרף ארייגלעגען אין די אכט שטונדען זיינען פיעל גרעסער אין די פאָרד פאבריקען וואו מען ארבייט קירצערע שטונדען ווי אנדערשוואו וואו מען ארבייט לענגערע שטונדען.

פאָרד האט פון זיינע ארבייטער געמאכט נאך גרעסערע לויהן־שקלאפען ווי דאָס האט ווען געטהאָן אירגענד וועלכער אנדער ארבייט־געבער. אויב מען וואָלט די פאָרד פאבריקען געקענט רופען "סוועט־שעפּער", דאן זיינען זיי די אמת'ע "סוועט־שעפּער" וואָס אמעריקא האט ווען געזעהן. דער ארבייטער איז ניט דער מייסטער פון מאשין, נאָר די מאשין דער מייסטער פון ארבייטער. דער ארבייטער טאָר ניט פארקוקען א סעקונדע. ער קען ניט אוועקנעהמען די אויג פון דער ארבייט אויף אן אויגענבליק. ער איז צוזאמענגעשמידט מיט דער מאשין און איז דער קלענערער און אומוויכטיגערער טהייל פון מאשין.

אונטער אזוינע אומשטענדען וואָלט געווען אויסער מענשליכע כחות צו ארבייטען לענגערע שטונדען. קיינער וואָלט עס ניט געקענט אויסהאלטען און קיינער וואָלט ניט געוואָלט טהאָן אזוינע שווערע ארבייט. עס וואָלט אויך געווען ניט

אין איינקלאנג מיט דעם פארד־פלאן צו צייגן אז ביי איהם איז אלעס בעסער און פארטגעשריטענער.

פארד האט אויך איינגעזעהן אז מען קען פון ארבייטער ארויסקריגן פיעל מעהר ווען מען געווינט זיין צוטרויען, זיין פריינדשאפט, ווי דאן ווען מען האט איהם פאר א שונא. און פארד האט זיך אונטערנומען ארויסצונארען ביים ארבייטער זיין פריינדשאפט, וואס מיינט אין דיזען פאל, אז ער קריגט ביי איהם ארויס מעהר ארבייט כלומרשט פרייוויליג ווי דאס וואלט געווען מעגליך אונטער אן אנדער סיסטעם.

מיר זאגען "ארויסנארען", ווייל פארד האט פון זיינע ארבייטער ווירקליך ארויסגענארט זייער פריינדשאפט, זייער גוטען ווילען, וואס איז פאר איהם ווערטה מיליאנען, פונקט ווי ער האט ארויסגענארט פון גאנצען פאלק און אפשר פון דער גאנצער וועלט דעם צוטרויען אין איהם און דעם גלויבען, אז ער איז א אידעאליסט און גרויסער פאלקס־פריינד.

ער גיט זיינע ארבייטער א העכערען לוין פארזיכערענדיג זיי, אז ער טהוט עס אויס אלטרואיסטישע מאטיווען. אין דער אמת'ן טהוט ער עס נאר דערפאר וואס געווינענדיג דעם ארבייטער'ס פריינדשאפט איז ער זיכער, אז ער וועט פון איהם פרייוויליג ארויסקריגען מעהר ארבייט, אז דער ארבייטער וועט פארקוקען דעם שקלאפען־סיסטעם וואס איז איינגעפיהרט געווארען אין די פארד פאבריקען און וועט ארבייטען מיט מעהר ענערגיע און מיט מעהר איבערגעבענהייט. אז פארד האט זיך אין דעם ניט אפגענארט פון א ביזנעס־שטאנדפונקט זיינען איצט אלע מודה און פארד טריאומפירט. ער לאכט טייפליש. ער האט געצייגט ווי מען קען אפנארען די וועלט, ווי מען קען ווערען א "בעליעבטער" שקלאפען־טרייבער, ווי מען קען עקספלואטירען די ארבייטער און הייסען זייער פריינד.

אז פארד האט געוואוסט אז מען קען פון די ארבייטער ארויסקריגען מעהר ווי אימער ווען מען געווינט זייער פריינדשאפט האבען מיר שוין געזעהן פון דער געשיכטע וואס זיין ביאגראפער דערצעהלט. פארד האט זיי דאן צוגעווארפען בלויז א ביין. דיזען מאל האט ער זיי געגעבען א מינימום לויהן און קירצערע שטונדען. ווייל פארד האט פאר דער צייט מעהר געלערנט און זיינע געשעפטען זיינען זיך צוואוקסען און ער האט געוואוסט, אז דאס וועט זיין די בעסטע און זיכערסטע "אינוועסטמענט" וואס ער וועט ווען קענען מאכען און אזוי איז עס טאקע געווען.

דאס וואס פארד האט זיך דורך דעם אדווערטייזט איז פאר איהם געווען ניט ווייניגער ווערטה ווי דאס וואס ער האט ארויסגעקראגען פון די ארבייטער.

פארד איז דורך דעם געווארען בערופען. זיינע אטאמאבילען האבען זיך אנגעהויבען פארקויפען מעהר. די פרייע אדווערטייזמענטס זיינען פאר איהם ווערטה געווען צעהנדליגע און הונדערטע מיליאנען.

מען דארף האבען אין זינען אז פארד אלס פאבריקאנט פון בילינע אטאמאבילען האט נאר געקענט ערווארטען ערפאלג ווען מענשען מיט קליינע פארמעגענס וועלען אנהויבען קויפען זיינע "פארדלעך". אום זיי צו געווינען האט ער געמוזט זיך ארויסצייגען אלס פריינד פון פאלק. וואס ביליגער ער האט געמאכט זיינען אטאמאבילען אלץ מעהר האט ער זיי געקענט פארקויפען און דערפאר איז פארד אימער געווען דער ערשטער צו שניידען פרייזען. אטאמאבילען זיינען ניט ווי לעבענס-מיטעל אדער ווי וואוינונגען. מען קען אויסקומען אהן זיי. אלענפאלס קויפט מען זיי ניט אזוי גערן סיידען זיי זיינען גענוג ביליג. זיכער איז עס דער פאל מיט אטאמאבילען וועלכע ווערען נאר געקויפט פון דעם ארימערען קלאס, פון בעסער-בעצאהלטע ארבייטער און קליינע געשעפטסלייט און פארמער. עס איז דארום געווען ניט קיין גוטסקייט אדער "וואהלטעטיגקייט" ווען פארד האט געשניטען די פרייזען פון די אטאמאבילען, נאר געשעפטליכע "סטראטעגיקע". דאס אייגענע איז אויך ניט געווען קיין "וואהלטהאט" ווען פארד האט איינגעפיהרט א מינימום לוין און קירצערע ארבייטס-שטונדען. עס איז געווען אויסגערעכענטקייט און א גוט-בעצאהלענדע ביזנעס.

עס איז א פאקט, אז זינט פארד האט אנגעהויבען צאהלען זיינע ארבייטער א העכערען לוין האבען די מעהרסטע פון זיי אליין אנגעהויבען קויפען "פארדלעך". פארד האט דארום ניט נאר געמאכט זיינע ארבייטער פאר "קאסטאמערס" נאר האט געצייגט א וועג אויך פאר אנדערע ארבייטער און האט זיך געשאפען א "מארקעט" וועלכען ער האט קיינמאל ניט געהאט פריהער.

פון דיזען שטאנדפונקט מוז פארד אויך שפיעלען די ראלע פון אן "ארבייטער פריינד" אין אלגעמיין. ער וויל אז ארבייטער זאלען קריגען מעהר געצאהלט, ווייל דאן וועלען זיי קענען קויפען זיינע "פארדלעך".

דאס זעלבע איז מיט די הייזער וואס פארד האט געבויט פאר זיינע ארבייטער. ער האט פון זיי ניט נאר געמאכט געלד, נאר אויף זייער חשבון זיך אויך אדווערטייזט. אויף דער אויטאריטעט פון מר. פיפ האט פארד די הייזער פארקויפט צו זיינע ארבייטער פאר פיעל טהייערער ווי זיי זיינען ווערטה אין דער אמת'ן. פארד האט דא איינפאך געמאכט א גוטע ביזנעס און דערביי געקענט מאכען דעם אנשטאל אז ער טהוט גרויסע זאכען פאר זיינע ארבייטער. דאס אייגענע איז אויך מיט די סטארס וואס ער האט געעפענט פאר זיינע ארבייטער. פארד טהוט א ביזנעס צו וועלכע ער לעגט ניט צו און דארט וואו ער

מאכט ניט זיינע פראפיטען דירעקט, פראפיטירט ער דורך די ״פובליסיטי״ וואס ער קריגט. דערצו דארף אויך באמערקט ווערען, אז אויב עפעס צאהלט זיך ניט פארד'ן, דאן איז עס ניט ״זיין שולד״ און טאר ניט אנגענומען ווערען אלס באווייז, אז ער טהוט דא א זאך וואס באצאהלט זיך איהם ניט און פאלגליך איז ער א וואהלטהעטיגער מענש.

זיינע כוונות זיינען אימער, אז קיין זאך זאל ניט אונטערנומען יווערען וואס עס צאהלט זיך ניט. סעמיועל מארקים פארזיכערט אונז, אז פארד'ס מיינונג איז, אז קיין זאך וואס צאהלט זיך ניט פון ביזנעס־שטאנדפונקט האט א רעכט צו עקזיסטירען. אגב דארף באמערקט ווערען, אז פארד אונטערנעהמט אפטמאל זאכען וועלכע זיינען אן אבסאלוטער דורכפאל פינאנציעל, איינפאך דערפאר וואס ער האט א טעות געמאכט אין חשבון. דאס דארף באוואוסט ווערען אום צוזושטערען די לעגענדע אז פארד איז אימער ערפאלגרייך און אז צו וואס ער ריהרט זיך נאר צו ווערט עס פערוואנדעלט אין גאלד. אויסער די [illegible]טאמאבילען האט ער נאך פון קיין אנדערע אונטערנעהמונגען ניט געמאכט קיין גרויסען ערפאלג און מיר וועלען נאך ווייטער זעהען ווי פארד כאפט זיך צו אלץ און יוי מיט דעם גייסט פון דעם אמת'ן פארוועניו דענקט ער אז צו אלץ טויג ער און אז אין אלץ וועט ער זיין ערפאלגרייך.

אבער לאמיר ניט אוועקגעהן פון דער טהעמא פון דיזען קאפיטעל און אונטערשטרייכען אז פארד האט קיין זאך ניט געטהאן פאר זיינע ארבייטער וואס צאהלט זיך איהם ניט דירעקט אין דאלערס און סענטען אדער אינדירעקט אין דער פארמע פון ״פובליסיטי״, וואס, אין א ביזנעס ווי פארד'ס, מיינט אויך מזומנים, הויפטזעכליך ווען פארד האט צוליעב די פרייע ״פובליסיטי״ שוין לאנג אויפגעהערט געבען אין די צייטונגען בעצאהלטע אדווערטייזמענטס.

5. — פאָרד, דער מאָדערנער שקלאַפען־טרייבער

וואָס דער כלומרשטער ארביטער-פריינד טהוט מיט זיינע ארבייטער. — ווי פאָרד פרעסט ארויס מעהר ארבייט פון זיינע ארבייטער. — דער שפּיאָנען סיסטעם אין די פאָרד־פאבריקען. — וואָס א פאָרד ארבייטער האָט צו דערצעהלען.

מיר האָבען שוין אין דעם פאָריגען קאפּיטעל געצייגט אויף ווי ווייט עס געהט פאָרד'ס "וואָהלטהעטיגקייט" צו זיינע ארבייטער און ווי פאלש עס איז דער איינדרוק וואָס די וועלט האָט פון איהם אלס כלומרשט'ער ארבייטער־פריינד.

מיר האָבען אויך געצייגט, אז פאָרד איז ניט קיין קלענערער עקספּלואטאָטאָר ווי אַלע אנדערע ארבייט־געבער, וועלכע האָבען קיינע פּרעטענזיעס אוז מאכען קיין אָנשטעל, אז זיי זיינען ארבייטער־פריינד. מיר ווילען אָבער געהען נאָך ווייטער און באווייזען אז פאָרד איז ניט נאָר אן עקספּלואטאטאָר, נאָר א ווירקליכער שקלאפען־טרייבער. פאָרד איז אָבער ניט קיין געוועהנליכער שקלאַפען־טרייבער. ער באנוצט ניט די אלטע מעטהאָדען, וועלכע האלטען איהם פארפיינדליכט צווישען די ארבייטער. ער האָט אדאָפּטירט א גאנץ נייע מעטהאָדע, — א מעטהאָדע וועלכע גיט איהם די מעגליכקייט צו שפּיעלען די דאָפּעלטע ראָלע פון שקלאפען־טרייבער און ארבייטער־פריינד און קיינער זאָל איהם גאָר ניט פארדעכטיגען, אפילו ניט זיינע אייגענע ארבייטער.

מיט דעם האָט זיך פאָרד ארויסגעצייגט פאר'ן גרעסטען דעמאגאָג וואָס די וועלט האָט ווען געזעהן און אויך פאר'ן געפעהרליכסטען עקספּלואטאָטאָר. מיר האָבען שוין אין פריהערדיגען קאפּיטעל דערצעהלט ווי אזוי פאָרד קריגט ארויס מעהר ארבייט פון זיינע ארבייטער ווי אַלע אנדערע און פאר יעדען דאָלער וואָס ער צאָהלט זיינע ארבייטער קריגט ער כפל כפלים. מיר וועלען איצט דעם לעזער נעהענטער באקאָנען מיט דער סיסטעם וואָס הערשט אין די פאָרד־פאבריקען און מיר וועלען זעהען אויב פאָרד פארקערפּערט ניט מיט זיך דעם אמאָליגען שקלאפען־טרייבער, די אמאָליגע נוגשים פון אלטען עגיפּטען, וועלכע האָבען אָהן רחמנות געטריבען די אידישע עבודה פרך'ניקעס. דער אונטערשיעד איז נאָר וואָס יענע האָבען געהאט אין זינען בלויז צו פארביטערען דאָס לעבען און געלעגט אידען אלע שווערינקייטען אין וועג. פאָרד איז אָבער אויסען בלויז ארויסצוקריגען מעהר ארבייט פון זיינע ארבייטער און פאר דעם איז ער זאָגאָר

גרייט פאר זיינע ארבייטער צו זינגען און זיי צו דערצעהלען זיסע מעשה'לעך אבי זיי זאלען פארגעסען אז די עבודת פרך אין זיינע פאבריקען און אנגעהן מיט דער פראדוקציאן פון אטאמאבילען שנעלער און מיט מעהר אימפעט.

מיר וועלען דא איבערגעבען די פאקטען, וועלכע פארד'ס א געוועזענער ארבייטער האט צו דערצעהלען וועגען דער סיסטעם אין די פארד־פאבריקען.

דער דאזיגער וואס האט דיזע פאקטען אונז איבערגעגעבען איז לואיס מאנוס, אן אינטעליגענטער אידישער יונגערמאן, וועלכער האט געארבייט אין פארד'ס פאבריק אין דעטראיט איבער א יאהר און א האלב און וועלכער איז איצט אין ביזנעס אין די בראנקס. אגב זאל געזאגט ווערען, אז דיזע פאקטען זיינען באשטעטיגט געווארען פון פיעלע אנדערע און זיינען גוט בעקאנט צו די וואס האבען שטודירט די סיסטעם אין די פארד פאבריקען.

מר. מאנוס איז פון פארד'ן אוועק מיט א גוטען "רעקארד". עס הייסט, אז ער איז געווען איינער פון די גוטע ארבייטער און האט ניט קיין ספעציעלע אורזאכען צו זיין ברוגז אויף דעם אטאמאביל מאגנאט. דאס וואס ער דערצעהלט איז דארום פון דעם שטאנדפונקט פון אן אונפארטייאישען בעאבאכטער.

"ביי פארד'ן, — האט מר. מאנוס געזאגט, — קריגט מען טאקי העכערע ווייזשעס און מען ארבייט קירצערע שטונדען (אגב זיינען די שטונדען ביי איהם ניט קירצער ווי אין די אנדערע אטאמאביל פאבריקען אין דעטראיט), מען ארבייט אבער פיעל שווערער. די ארבייט וואס מען לעגט אריין אין די אכט שטונדען איז פיעל מעהר ווי מען וואלט אנדערשוואו געטהאן אין 12 שטונדען. ביי פארד'ן איז דער ארבייטער ניט מעהר ווי א מאשין און אפשר נאך פיעל ווייניגער ווי א מאשין. אין דער אמת'ן איז דער ארבייטער דארט ניט מעהר ווי דער שקלאף פון מאשין. יעדע מאשין מאכט א געוויסע צאהל בעוועגונגען און איהר מוזט נאכהאלטען די מאשין. ביי פארד'ן גיט איין ארבייטער דעם צווייטען צו האנד. קיינער ארבייט ניט אוים א גאנצע זאך. איינער איז אלזא אפהענגיג פון צווייטען און עס איז שוין אזוי איינגעפיהרט אז איינער טרייבט דעם צווייטען. דער ארבייטער האט דארט קוים צייט זאגאר צו כאפען דעם אטהעם.

"ביי פארד'ן איז שוין אויסגערעכענט וויפיעל יעדער ארבייטער מוז פראדוצירען און דאס מוז געטהאן ווערען, ווייל די מאשין ארבייט פעסט און דער ארבייטער מוז נאכהאלטען די מאשין. אבער דאס איז נאך ניט אלץ. ווי געזאגט, טהוט ביי פארד'ן קיינער ניט קיין גאנצע ארבייט פאר זיך. איינער דארף דערלאנגען דעם צווייטען צום האנד. איינער מאכט עפעס פארטיג און דערלאנגט עס צום ארבייטער וואס איז נאך איהם. ביי פארד'ן ווערט אימער

אכטונג געגעבען אז די וואס זיינען אין פאראוים זאָלען זיין די שנעלערע ארביי־טער כדי די וואס דערלאנגען זיי צום האנד זאָלען זיין געצוואונגען זיי נאכצו־האלטען. דיעזער סיסטעם ארבייט גוט, ווארים דעם פאקט איז, יעדער יאָגט זיך דאָרט איינפאַך ארויס די נשמה.

"די וואס ארבייטען לאנגזאם ווערען אימער פארביטען פאר שנעלערע אר־בייטער. די ארבייטער ווערען אימער ערמוטהיגט צו ארבייטען פעסט, מיט אימפעט, אָחן אויפהער. עס איז ניט געוועג וואס די מאשין ארבייט פעסט און מען מוז נאכהאלטען די מאשין. אלעס ווערט געטהאָן ארויסצורופען דעם חשק ביי די ארבייטער צו איילען זיך, צו אנשטרענגען זיך, און טהאָן מעהר ארבייט.

"פאר דיעזען צוועק איז פאר יעדע אכט אדער צעהן ארבייטער דאָ א פאָרמאן און דער פאָרמאן גיט אימער אכטונג אז מען זאָל זיין וואס שנעלער. אויב יעמאנד בלייבט הינטערשטעליג מיט דער ארבייט, וועט מען גלייך איהם אויסריידען. דער פאָרמאן וועט איהם געבען צו פארשטעהן, און גראָדע מיט גוטען, אז ער שטערט די גאנצע אבטיילונג, ווייל איבער זיין לאנגזאמקייט קענען די אנדערע ניט זיין שנעלער.

"ביי דעם ארבייטער ווערט קינסטליך ארויסגערופען דער פרייוויליגער באגעהר צו זיין שנעל, צו ארבייטען מיט אנשטרענגונג, אזוי אז ביי פאָרד'ן פראָ־דוצירט מען פיעל מאָהל מעהר ווי אנדערשוואו. די פאר דאָלער מעהר וואס ער צאָהלט די ארבייטער, ברייננגען איהם אריין א סך משהר, די ארבייטער זיינען אונטער'ן איינדרוק אז פאָרד טהוט פאר זיי פיעל, אויסער דעם, גיט מען זיי עס צו פארשטעהן, אז זיי מוזען עס אפגעבען אין ארבייט. אויב עס פאלט שווער, פאלט אבער קיינעם ניט איין צו "קאמפליינען". אגב איז גאָר ניטאָ צו וועמען צו "קאמפליינען". די וואס קענען ניט אויסהאלטען געהען אוועק.

"די יעניגע וואס וועלען ניט זיין שנעל פרייוויליג, וועלען זיך ניט פלייסען ביי דער ארבייט, וועלען באלד אויסגעפינען אז זייער "רעקאָרד" איז פארשרי־בען. דאס ווערט ערשטענס געטהאָן פון די פאָרלייט, דאן פון א רייהע שפיאָנען.

"יאָ, פאָרד האלט אוים א מחנה שפיאָנען אין זיין פאבריק. מען זעהט זיי ניט. מען ווייס אבער אז זיי לויערען אויף אייך. פלוצלינג וועלען זיי ער־שיינען, ארונטערנעהמען דעם נומער פון אייער "בעדזש" און שוין לאזען ווי־סען אין "אָפיס" וועגען אייך. דער פועל יוצא איז, אז יעדער ווייס אז מען האלט שטענדיג אן אויג אויף איהם, אז יעדע באוועגונג זיינע ווערט נאכגעקוקט און איילט זיך, ארבייט שנעלער, זעהט צו פּראָדוצירען וואס מעהר, ווייל דאס איז דאס איינציגע וואס מען זוכט ביי פאָרד'ן, — צו פּראָדוצירען וואס מעהר, ארויסצוגעבען וואס מעהר ארבייט.

"פארד צאָהלט מאקי א מינימום לוין, אָבער ער צאָהלט ניט קיין מאקסי־מום. דער ארבייטער קען זיך ביי איהם גאָר ניט אויסלערנען און קיינמאָל ניט ווערען קיין ספעציאליסט. די שנעלערע ארבייטער קריגען אָבער יא מיט אַ דאָלער אָדער א דאָלער און עפּעס מעהר א טאָג. די העכערונג ווערט אָבער קיינמאָל ניט געמאכט פון פארד'ן פרייוויליג. מען קען אפּארבייטען יאהרען און מען קען זיך אויסצייכענען מי יודע ווי, אויב מען געהט ניט בעטען קיין "רעיז" וועט מען עס ניט קריגען. און ווען מען בעט איז מען נאָך אויך ניט זיכער אויב מען וועט עס קריגען. מען וועט דעם "רעיז" פארציהען אזוי לאנג ווי מעגליך. פארד איילט זיך ניט צו צאָהלען מעהר.

"די יעניגע וואָס האָבען שוין געבעטען זייער "רעיז" און געקראָגען, זיינען אָבער שטענדיג אין געפאהר דעם "רעיז" צו פארלירען און רעדוצירט צו ווערען צום מינימום לוין. דאָס ווערט געטהאָן אויף א געשיקטען אופן אזוי אז די אר־בייטער קענען זיך גאָר ניט כאפּען וואָס דער ציעל איז דאָ געוועז.

"ארבייטער ווערען שטענדיג טראנספערירט פון איין דעפּארטמענט צו א צווייטען און עס איז אימער צו מערקען אז די בעסערע בעצאָהלטע ווערען טראנספערירט אין א צווייטען דעפּארטמענט, וואו ניט זייענדיג קיין ערפאהרענע, קריגען זיי צוריק דעם מינימום. אויף זייערע פּלעצער ווערען געשטעלט אנדערע ארבייטער וואָס קריגען אויך נאָר דעם מינימום. אויף אזא אופן מאכט דאָ פארד דעם ריווח פון דעם פארקלענערטען "פּעי ראָל" און די ארבייטער ווייסען גאָר ניט צו מאָל אז מען האָט זייערע ווידזשעס אבזיכטליך און סיסטעמאטיש ארונטערגעשניטען.

"אָבער אויב מען בלייבט שוין אויף איין פּלאַטץ האָט מען װעניג שאנסען זיך ארויפצוארבייטען. די "סקילד" אָדער עקספּערט ארבייטען קריעגען ביי פארד'ן ניט בעסער באצאָהלט ווי אנדערשוואו און אָפטמאָל נאָך ערגער. פארד האָט אויסגעארבייט א סיסטעם, אונטער וועלכער ער שאפט אליין זיינע עקספּערט ארבייטער און דאָס מיינט אז ער שפּאָרט אימער געלד, ווייל ער דארף זיי קיינמאָל ניט צאָהלען די העכערע ווידזשעס פון אנדערע.

"אויב פארד צאָהלט א העכערען לויהן איז עס צו די רויהע און "אנסקילד" ארבייטער, אָבער ביי זיי, ווי געזאָגט, פרעסט מען ארויס אזוי פיעל ארבייט אז פארד פארדיענט דאָ פיעל מעהר ווי ווען ער וואָלט זיינע ארבייטער געצאָהלט וועניגער און געמאכט זיי צום ארבייטען לענגערע שטונדען. ווארום ווען זיי וואָלטען געקראָגען א קלענערען לויהן וואָלטען זיי קיינמאָל ניט געוואָלט טהאָן די ארבייט וואָס פאלט אַהן צווייפעל אויף יעדען שוועך. אויב מען "קיקט" ניט און מען איז צופריעדען איז עס דערפאַר וואָס די ארבייטער ווייסען אז

ווען זיי קריגען מעהר מוזען זיי טהאָן מעהר ארבייט. אבער דער פאָרדינער איז אימער פאָרד און ניט דער ארבייטער.

"אבער דאָ האָט פאָרד אויך א שפּיצעל. ער ווייס אז אמעריקאנער, וועלכע האָבען ניט האָלט קיין שווערע ארבייט און קיין קליינע לויהן, וואָלטען ניט געווען צופריעדען און ער זוכט דארום אריינצוקריגען אויסלענדער, פאַרליאַקען און נעגערס און גאָר הילפלאָזע און פארשטויסענע, זאָגאר קאליקעס, וועמען ער פאַסט צו צו געוויסע ארבייט. דיעזע פיהלען אימער ווי זיי וואָלטען פאָרד'ן דארפען זיין דאנקבאר און זיי זיינען אויך ניט פון די וואָס צייגען ארויס אומצופריעדענהייט אָדער וועלכע זאָלען מקפּיד זיין ווען מען דאַרף טהאָן אביסעל מעהר ארבייט.

"פאָרד האָט די טבע פון זיינע ארבייטער ארויסצוקריגען ארבייט פּאַקטיש אומזיסט, ווען דאָס לאָזט זיך נאָר. פאַר "אָווערטיים" קריגט מען ניט מעהר ווי פאַר ארבייטען אין די געוועהנליכע שטונדען. אין די אנדערע פאבריקען אין דעטראָיט קריגט מען איינס און א האלב און אָפטמאָל צוויי מאָל אזוי פיעל פאַר "אָווערטיים". אויף דעם אליין מאַכט שוין פאָרד אָפּ פיעל פאַר די העכערע ווייִדזשעס וואָס ער צאָהלט זיינע ארבייטער.

"אָבער, דאָס איז ניט אלעס. ווען אן ארבייטער קומט א מינוט, זאָגאר א האלבע מינוט שפּעט נעהמט מען איהם ארונטער פאַר 15 מינוטען פון די ווייִדזשעס. און עס איז אפשר נאָך א קלייניגקייט אין פארגלייך מיט דעם וואָס דער "וואָהיסעל" צו ענדיגען די ארבייט, סיי צו "לאָנטש" און סיי צו ענדע פון טאָג קומט דאָס רוב, און גאַנץ אָפט, שפּעט, מיט א צוויי דריי מינוטען שפּעט, וועהרענד דער "וואָהיסעל" וואָס רופט צוריק צו דער ארבייט קומט אימער פּינקטליך און זאָגאר א מינוט אָדער צוויי פריהער. רעכענט אויס וויפיעל שטונדען פאָרד כאַפּט אזוי אריין אויפ'ן חשבון פון זיינע ארבייטער און פאַר וואָס זיי קריגען קיין באַלויהנונג...

"די ארבייטער ווערען אימער ערמוטהיגט צו געפינען נייע מעטאָדען ווי צו פּראָדוצירען וואָס שנעלער און איהר קענט גאָר ניט וויסען אויב איהר זייט היינט א שנעלער ארבייטער אויב איהר וועט מאָרגען ניט זיין קיין "סלאָוער" ארבייטער ווייל דער "סטאַנדאַרד" פון שנעלקייט וועט שוין זיין געענדערט. אונטער אזא סיסטעם איז יעדער ארבייטער געצוואונגען זיך צו פלייסען, זיך ארויסצוטרייבען די נשמה, ווייל קיינער וויל ניט בלייבען הינטערשטעליג.

"די שנעלקייט און די אנשטרענגונג איז אזעלכע דאָס פיעלע ארבייטער צוקאַליעטשען זיך, שניידען זיך אָפּ פינגער. בכלל איז די צאָהל פון עקסידענטס אין פאָרד'ס פאבריקען באדייטענד גרויס".

מר. מאנוס האָט דאן איבערגעגעבען אנדערע וויכטיגע פאקטען וועגען די סיסטעם אין די פֿאָרד פאבריקען. פֿאָרד האָט איינגערעדט די וועלט אז ער טהיילט זיך מיט זיינע ארבייטער אין די פּראָפיטען. אין דער ווירקליכקייט מיינט עס אָבער אז ער נעמט זייער געלד און צאָהלט זיי דערנאָך א פּראָצענט אויף דעם. די ארבייטער זיינען ערלויבט און ווערען ערמוטהיגט צו "אינוועס־טען" ביי פֿאָרד'ן ביז א דריטעל פון זייערע וויידזשעס. עס דארף כלומרשט הייסען אז פֿאָרד טהוט זיי דאָ א גוואלדיגע טובה. ווען מען גערענקט אָבער אז פֿאָרד נויטיגט זיך גאנץ אָפט אין קאפּיטאל פאר וואָס ער וויל צו קיין באנקירען ניט אָנקומען, דאן זעהט מען אז פֿאָרד באגעהט דאָ א גאנץ קליינעם וואהלטהאָט.

אז פֿאָרד איז נייגעריג צו קריעגען די געלד פון זיינע ארבייטער איז צו זעהן פון דעם וואָס די יעניגע וואָס אינוועסטען ניט, זיינען אימער אונטער־וואָרפען די געפאהר צו זיין די ערשטע אָפּגעלעגט צו ווערען ווען ארבייט ווערט וועניגער. דאָס ווערט ניט געטהאָן אָפיציעל, אָבער די ארבייטער ווייסען עס און זיי זיינען פאָרזיכטיג צו קלייבען ביי פֿאָרד'ן. אגב דארף דערמאָהנט ווערען אז אונטער דעם אויסרייד פון אָפּלעגען ארבייטער, באנוצט זיך פֿאָרד אימער לויז צו ווערען פון "אומגעווינשטע" און אויך ארונטערצושניידען פון די וויידזשעס.

די פֿאָרד ארבייטער ווערען ערמוטהיגט צו קויפען פֿאָרד'ס אויטאָמאָבילען. אמאָל האָט מען זיי געהאט פארקויפט די פֿאָרדלאך צו "האָלסייל" פּרייזען. שפּעטער האָט אָבער פֿאָרד זיך מיישב געווען אז ער קען ניט ארויסלאָזען פון זיינע הענד די געלעגענהייט צו מאכען פּראָפיט אויך פון זיינע ארבייטער און די אויטאָמאָבילען ווערען זיי פארקויפט צו די "ריטייל" פּרייזען.

אז פֿאָרד רייסט ארונטער פון די וויידזשעס און זאגט בכלל אָפּ אלטע ארבייטער כדי צו קענען נעמען נייע און וועניגער בעצאָהלטע אויף זייער פּלאַטץ באשטעטיגט אויך ע. ג. פּיפּ, פֿאָרד'ס געוועזענער רעדאקטאָר. פּיפּ דערצעהלט דאָס לעצטע מאָל וואָס פֿאָרד האָט געשלאָסען זיינע פאבריקען האָט ער די געלעגענהייט אויסגענוצט צוריקצונעמען פיעלע נייע ארבייטער וועלכע ער האָט געשטעלט אויף א מינימום לויהן פון 5 דאָלאר א טאָג אנשטאט 6. ווען פֿאָרד לעגט אָפּ ארבייטער דאן גיט מען אכטונג אז מען זאָל צוריקנעמען נייע וועמען מען צאָהלט קלענערע וויידזשעס אָדער די אלטע ווערען צוריק גערופען און געשיקט אין נייע דעפּארטמענטס וואו, אויב זיי האָבען פריהער גענומען דעם מאקסימום לויהן, קריעגען זיי צוריק דעם מינימום.

פון דעם אלעם קריעגט מען א גאנץ אנדער באגריעף פון פאָרד׳ס גוטסקייט צו זיינע ארבייטער.

פיף דערצעהלט אויך אז פאָרד פלאנט איצט צו געהן נאָך ווייטער און רעדוצירען די ארבייטס שטונדען צו זעקס. פאָרד ווארט אויף א גינסטיגען מאָמענט ווען דאָס וועט איהם ברענגען די גרעסטע "פובליסיטי", אפשר פאר דער צייט פון קאמפּעין ווען ער וועט לויפען פאר פרעזידענט, און אזא טהאט וועט איהם ניט נאָר אדווערטייזען זיינע "פאָרדלעך" נאָר אויך ברענגען "וואוטס".

אָבער אויך אין דעם וועט פאָרד ניט טהאָן קיין אריגינעלע זאך. ער וועט דאָ בלויז נאכטהאָן דעם ענגלישען פאבריקאנט לאָרד לעווערהולמע וועמען פאָרד האָט לעצטענס געגומען פאר א מאָדעל. אָבער איהר מעגט זיכער זיין אז אויב פאָרד וועט פארקלענערען די ארבייטס־שטונדען וועט ער איינפיהרען א נייע סיסטעם פון פראָדוקציאָן, אזוי אז אן ארבייטער וועט אין די זעקס שטונדען קענען פּראָדוצירען אזוי פיעל, אויב ניט מעהר, ווי אין די אכט שטונדען וואָס זיי ארבייטען איצט. אזא סיסטעם פון ארבייט ווערט טאקי איצט אויסגעארבייט.

פאָרד וועט קיינמאָל ניט טהאָן קיין זאך פאר זיינע ארבייטער וואָס צאָהלט זיך איהם ניט, און אויב ער טהוט עפּעס דארפען די ארבייטער באצאָהלען פאר דעם מיט זייער שוויים פיעל מאָל אזוי פיעל.

פאָרד דער ארבייטער־פריינד איז ניט מעהר ווי א לעגענדע.

6. — פאָרד'ס טיראַניי

זיין אומדאנקבארקייט צו די וואָס האָבען אם מעהרסטען בייגעטראָגען צו זיין ער־פאָלג. — זיין ברוטאליטעט צו זיינע אָנגעשטעלטע. — ווי זיינע אָנגעשטעלטע ווערען ארויסגעווארפען אין גאס אָהן „נאָטיס". — פאָרדים גרויסער עגאָאיזם.

פאָרד, וועלכער פאראדירט אלס דער „פאָרטגעשריטענסטער" און „מאָ־דערנסטער" פון אלע ארבייט־געבער און אינדוסטריאליסטען, וואָלט זיך גיכער געפּאסט פאר'ן מיטעל־אלטער ווי פאר'ן צוואנציגסטען יאהרהונדערט. פאָרד וואָלט מיט זיין טעמפעראמענט און אויפפאסונג זיך געפּאסט צו זיין א פעאָדא־לער באראָן הערשענדיג איבער הונדערטע שקלאפען, טיראניזירענדיג אלע וואס זיינען אין זיין מאכט.

פאָרד איז אומדאנקבאר, עגאָאיסטיש, ברוטאל און ניט פארגינעריש. און אין דיזען גייסט האנדעלט ער מיט די וועלכע ארבייטען פאר איהם.

זיינע געדונגענע פרעס־אגענטען האבען איינגערעדט די וועלט, אז פאָרד איז גוט און ערעל צו זיינע ארבייטער און אָנגעשטעלטע און בעהאנדעלט יעדען ווי א גלייכען. אין דער ווירקליכקייט איז אלץ פונקט דער היפוך.

ווי אזוי פאָרד בעהאנדעלט זיינע ארבייטער האבען מיר שוין געזעהן פריהער. זיי ווערען מעהר עקספּלואטירט ווי אנדערשוואו און ווערען געטריבען צו אר־בייטען מיט שנעלקייט און אימפעט אונטער א מאָדערנער קנוטע וואס דער פאָרד־סיסטעם האט פערפאָלקאָמט.

איצט וועט זיין אינטערעסאנט צו דערצעהלען ווי פאָרד בעהאנדעלט זיינע טויזענדע אנדערע אָנגעשטעלטע, סיי די וועלכע האבען פעראנטווארטליכע שטעלען אלס פערוואלטער, מענעדזשערס און פאָרלייטע, און סיי די וואס אר־בייטען מיט'ן שוועס אלס קלוירקס, בוכהאלטערס און אנדערע אפיס אָנגע־שטעלטע.

פאָרד ציינט זיך דא ארוים פונקט אזוי ברוטאל און פונקט אזוי טיראניש ווי אין פאל מיט זיינע געוועהנליכע ארבייטער. וועלכע ארבייטען מיט זייערע הענד. מען האט זיי אזוי פערשקלאפט, אז זיי האבען אין גאנצען פערלארען זייער אייגענעם ווילען.

עס איז אַ בעוואוסטע זאַך, אַז קיינער פֿון די פֿערוואַלטער האַלטען זיך ניט איין ביי פֿאַרד'ן. פֿאַרד, וועלכער האָט ארויסגעוואָרפֿען יעדען איינעם פֿון זיינע שותפים, וועלכע האָבען איהם געהאָלפֿען שאַפֿען די עשירות, בעהאַנדעלט אויך אַן עהנליכען אופֿן אויך די וועלכע פֿיהרען פֿאַר איהם זיינע געשעפֿטען.

פֿאַרד זעלבסט האָט זיך קיינמאָל ניט אָפּגעגעבען מיט די פּרטים פֿון זיינע געשעפֿטען. ער האָט דערצו ניט די פֿעהיגקייט. סענאַטאָר קאָוזענס, וועלכער איז געווען פֿאַרד'ס שותף און וועלכער איז פֿון פֿאַרד'ן אַרויסגעשטויסען געוואָרען, האָט אַמאָל געזאָגט, אַז פֿאַרד'ס פֿעהיגקייט באַשטעהט נאָר אין דעם וואָס ער לאָזט אַנדערע פֿיהרען פֿאַר איהם די געשעפֿטען. פֿאַרד איז אַלזאָ ניט דער דאָזיגער וואָס קען אַלץ אַליין טהאָן. אונטער אַזוינע אומשטענדען וואָלט מען געקענט ערוואַרטען אַז פֿאַרד וועט זיך אויסקלייבען די פֿעהיגסטע און בעסטע מענעדזשערס און זיי האַלטען, און דער עיקר זיי בעהאַנדלען מענשליך און אפֿשר גאָר ברידערליך.

אין דער ווירקליכקייט קלייבט ער טאַקי אויס די פֿעהיגסטע און איבער־געבענסטע, אָבער פֿאַר זייער טרייהייט און איבערגעבענהייט און פֿאַר זייערע גרויסע פֿעהיגקייטען בעצאָהלט ער זיי דערנאָך מיט שטיינער. זיי קענען זיך ביי איהם לאַנג ניט האַלטען. איינער נאָכ'ן צווייטען ווערען זיי אַרויסגעוואָרפֿען. עס איז קיינמאָל ניט געווען קיין בעשטימטע אורזאַכע וואָרום ער זאָל דיזען אָדער יענעם פֿערוואַלטער אָוועקשיקען. פֿאַרד האָט עס געטהאָן בלויז דערפֿאַר וואָס ער איז בטבע אַ שלעכטער און אומדאַנקבאַרער מענש, וואָס ער קען מיט קיינעם ניט אויסקומען און זוכט נאָר יענעם אויסצונוצען, אַרויסצוקריגען פֿון איהם דאָס בעסטע און דאַן איהם אַרויסוואַרפֿען ווי אַן אויסגעפּרעסטע לימענע.

פֿאַרד איז אַ קאַפּריזנער זעלבסט־הערשער. ער וויל אַז זיינע פֿערוואַלטער זאָלען בלויז טהאָן זיין ווילען. וואָגט יעמאַנד פֿאַר איהם אויסצודריקען אַ מיינונג און ווער רעדט פֿון טהאָן עפּעס וואָס איז ניט פֿאַרד'ס פֿערלאַנג, דאַן קען ער לאַנג ניט בלייבען אויף זיין שטעלע. פֿאַרד וויל אַז זיינע אַנגעשטעלטע — און גראָדע די וואָס האַלטען פֿעראַנטוואָרטליכע שטעלען — זאָלען ניט דענקען און ניט טראַכטען, נאָר טהאָן וואָס מען הייסט זיי. וואָס וועניגער זיי דענקען פֿאַר זיך, וואָס וועניגער זיי ווילען טהאָן זאַכען אויף זייער אייגענע איניציאַטיווע אַלץ מעהר האָט ער זיי ליעב. דאַגעגען וועט ער אָבער פֿאָדערען פֿון זיי די בעסטע רעזולטאַטען. פֿאַר פֿאַרד'ן איז קיין תירוץ ניטאָ פֿאַר ניט דורכפֿיהרען אַ זאַך. פֿאַר ניט דורכפֿיהרען אַ באַפֿעהל איז די שטראָף אָוועקגעשיקט צו ווערען און גלייך אויפֿ'ן שטעל.

צווישען די וועלכע פֿאַרד האָט משלח געווען זיינען געווען אַזוינע וואָס

חאבען איהם פאקטיש געבראכט זיינע גרויסע עשירות און איהם געגעבען דעם נאמען וואס ער האט איבער'ן לאנד און איבער דער גאנצער וועלט.

טשארלס ב. בראונעל איז געווען דער יעניגער וואס איז גענומען געווארען צו פיהרען פארד'ס „פובליסיטי" דאן ווען פארד האט אויפגעהערט צו געבען בעצאהלטע אדווערטייזמענטס אין די צייטונגען. בראונעל איז אלזא געווען דער יעניגער וואס האט פארד'ן אנגעהויבען „בוסטען" דורך די צייטונגען, דורך די נייעס־שפאלטען פון די צייטונגען, און איהם געמאכט דעם נאמען וואס ער האט איצט. עס איז אנערקענט אז בראונעל איז געווען דער דאזיגער וואס האט פארד'ן געמאכט פאר א נאציאנאלע פערזענליכקייט. ער איז פארד'ן אויך געווען אויסערגעווערהנליך געטריי. ער איז אבער ארויסגעווארפען געווארען אזוי גוט ווי די אנדערע.

דעם זעלבען שיקזאל האט אויך געהאט חוברערט ע. חארטמאן, וועלכער האט געדיענט אלס פארד'ס הויפט לאיער. הארטמאן האט געדיענט פארד'ן געטריי, אבער האט לאנג ניט געקענט פערבלייבען.

וועגען הארטמאן'ס אוועקשיקען דערצעהלט מען אזוינס וואס ווארפט אן אנדער ליכט אויף פארד'ס טיראנישע בעהאנדלונג פון זיינע ארבייטער. הארטמאן, אלס הויפט לאיער פון די פארד פאבריקען, האט געהאט אלס איינע פון זיינע אויפגאבען צו סעטלען מיט די ארבייטער וואס ווערען צוקאליעטשעט און מאה־נען שאדענערזאץ. הארטמאן, זאגט מען, איז גראדע געווען ליבעראל און האט געהאלטען אז פארד דארף בעהאנדלען די צוקאליעטשעטע אויפ'ן בעסטען און אנשטענדיגסטען אופן. דאס איז אבער ניט געווען וואס פארד האט געוואלט. פארד האט געוואלט אז די צוקאליעטשעטע זאלען ברוטאליזירט ווערען ווי אלע אנדערע. און הארטמאן איז דערפאר אוועקגעשיקט געווארען.

דערביי מוזען מיר דערצעהלען אז וואס אנבעלאנגט די צוקאליעטשעטע אין פארד'ס פאבריקען ווערען זיי שענדליך בעהאנדעלט, טראץ די געשיכטעס וואס זיינען פארשפרייט געווארען אז פארד איז אזוי גוט צו אלעמען און הויפט־זעכליך צו די וואס צוקאליעטשען זיך ביי דער ארבייט.
מיר האבען שוין פריהער געזעהן ווי אזוי די איילעניש אין די פארד פאברי־קען פיהרט צו דעם וואס פיעלע רייסען זיך אראפ פינגער און הענד און צו־קאליעטשען זיך אויף אנדערע אופנים. פארד האט כלומרשט זיין סיסטעם פון באלוינען דיזע ארבייטער. עס צייגט זיך אבער ארויס אז דאס ווערט נאר געטהאן אום די ארבייטער זאלען פארד'ן ניט געהען קלאגען אין געריכט.

ע. ג. פיפ גיט איבער א פאל פון איינעם אן ארבייטער מיט'ן נאמען ווילסאן, וועלכער איז צוקאליעטשעט געווארען ארבייטענדיג פאר פארד'ן. פון אנפאנג איז דיזער ווילסאן בעהאנדעלט געווארען מיט גרויס העפליכקייט

און עס האָט אויסגעזעהן ווי פּאַרד וואָלט טאַקי געהאַט בדעה איהם צו פערזאָרגען — וואָס האָט געדאַרפט מיינען איהם געבען ארבייט. צוויי יאָהר זיינען אוועק און ווילסאָן איז דאָן אונעקגעשיקט געוואָרען. ווילסאָן האָט פערקלאָגט פּאַרד'ן פאַר שאַדענערזאַץ. די קלאַגע איז אריין אין געריכט. אבער דאָן האָט זיך ארויסגעצייגט דער גאַנצער שווינדעל. ווילסאָן האָט געהאַלטען ביים געווינען. פּאַרד'ס לאַיער האָט אָבער אויפגעהויבען די פראַגע אז די צייט פון קלאַגען איז שוין פאַראיבער. ווארום לויט די געזעצען אין מישיגען האָט ווילסאָן די קלאַגע געדאַרפט האָבען אריינגעבראַכט אין אַ משך פון צוויי יאָהר נאָך זיין באַשעדיגונג און ניט שפּעטער. פּאַרד האָט אַלזאָ אָפּגעוואַרט ביז די צוויי יאָהר וועלען פאַראיבער און ווילסאָן זאָל איהם שוין געזעצליך מעהר ניט קענען קלאַגען. דאָן האָט ער מיט ווילסאָן'ען געטהאָן וואָס ער האָט געוואָלט. דאָס וואָס ווילסאָן איז בעהאַנדעלט געוואָרען דעליקאַט אין פערלויף פון די צוויי יאָהר איז בלויז געוועזען אום ער זאָל ניט מאַהנען קיין שאַדענערזאַץ.

אַט אזוי בעהאַנדעלט דער "גוט-האַרציגער" פּאַרד די קרבנות פון זיין אייגענעם מאָדערנעם "סוועט" סיסטעם.

אָבער לאָמיר צוריקגעהן צו האַרטמאַן'ען און צו די אנדערע הויכע אַנגעשטעלטע וועלכע בייטען זיך ביי פּאַרד'ן ווי דער וועטער.

פּאַרד האָט אמאָל געזאָגט, אז דער אידעאַלסטער פערוואַלטער, לויט זיין מיינונג, אז דער דאָזיגער פאַר וועמען די וואָס ארבייטען אונטער איהם האָבען מורא און וועמען אַלע האַסען. פּאַרד, וועלכער ווערט פאַרשריען אַלס איינער וואָס וויל האַרמאָניע און פריינדשאַפט צווישען אַלע וואָס ארבייטען פאַר איהם, וויל אַלזאָ אז די העכערע בעאַמטע זאָלען רעגיערען מיט אַן אייזערנער האַנד, זאָלען זיך מאַכען פערהאַסט און מען זאָל מורא האָבען פאַר זייער שאָטען. פּאַרד האָט האַלט ניט נאָר אליין צו הערשען מיט דער קנוטע, נאָר אויך אז די וואָס זיינען אונטער איהם זאָלען טהאָן דאָס זעלבע. דער קלענערער מוז זיין דער שקלאַף פון גרעסערען, און ער, פּאַרד, דער אויבער-האַר פון אַלעמען, דער רעגיערער פון דעם גאַנצען מאָדערנעם שקלאַפען סיסטעם וואָס ער האָט אויפגעבויט.

איינער פון פּאַרד'ס הויכע אַנגעשטעלטע, וועלכער האָט זיך געהאַלטען לענגער אויף זיין שטעלע ווי אנדערע האָט אמאָל געזאָגט :

"איך בין גליקליכער פון אנדערע דערפאַר וואָס אַלע פעראַכטען מיר"... אַט אזוינע אַנגעשטעלטע האָט פּאַרד ליעב....

דאָס איז אַלץ גערעדט מיט די הויכע אַנגעשטעלטע, די ווירקליכע פיהרער פון זיינע געשעפטען. פּאַרד האָט זיי אַלעמען רעדוצירט צו שיק-איינגלער, צו

שמשים וואָס דאַרפֿן איהם באַדיענען און אויספֿיהרען זיינע באַפֿעהלען, וועלכע זיינען דאָס רוב ווילד און אומפּראַקטיש, אָדער גאָר טיראַניש און ברוטאַל.

מיט די קלענערע, די אָפֿיס אָנגעשטעלטע און די אַלע אַנדערע וואָס אַר־בייטען אין זיינע ריזיגע פֿאַבריקען און אָפֿיסעס, האַנדעלט פֿערד ווי זיי וואָלטען געווען ניט מעהר ווי שאָף. ער האָט פֿאַר זיי קיין שטיקעל סימפּאַטיע, קיין איינזעהעניש.

אויף דער אויטאָריטעט פֿון מאַרקיס פּאַסירט ביי פֿערד'ן גאַנץ אָפֿט, אַז צעהנדליגע אָנגעשטעלטע זאָלען אַרויסגעזעצט ווערען פּלוצלינג און אונערוואַר־טעט. מען איז ביי פֿערד'ן קיינמאָל ניט זיכער מיט'ן "דזשאָב". מען קען פֿאַרלאָזען די אַרבייט זיך פֿיהלענדיג גאַנץ וויכטיג און זייענדיג זיכער אַז מען ווערט געאַכטעט און דאַן קומען מאָרגען פֿריה און געפֿינען אַז דער דעסק ביי וועלכען מען איז געזעסען, אָדער דער פּלאַץ וואו מען האָט געאַרבייט, איז פֿאַר־שוואונדען. גאַנץ אָפֿט געפֿינט מען אַז דער גאַנצער דעפּאַרטמענט וואו מען האָט געאַרבייט איז פֿאַרשוואונדען. דורך נאַכט איז אַלעס געלם געוואָרען ווי דורך כישוף און די דאָזיגע וואָס האָבען דאָרט געאַרבייט בלייבען אין גאַס.

מען האָט זיי אַפֿילו קיין "נאָטיס" ניט געגעבען. זיי האָבען פֿון קיין זאַך ניט געוואוסט. עס נעהמט זיי דאָס רוב דערנאָך פֿיעל צייט אויסצוגעפֿינען אַז זיי זייענען "געפֿייערט". עס איז דער טיפּלישער פֿאָרד־סיסטעם וואָס פֿאָדערט אַזאַ ברוטאַלע בעהאַנדלונג פֿון אָנגעשטעלטע.

אין מאַנכע פֿעלע פּאַסירט אַז די דעסקס פֿון די "אומגעווינשטע" ווערען ממש אַרויסגעוואָרפֿען אין גאַס, צוּבראָכען מיט אַ האַק. פֿאָרד האָט שטאַרק הנאה פֿון דעם ווען יעמאַנד קומט און געפֿינט אַז מען האָט דעם בענקעל זיינעם אוועקגענומען, אַז ער איז אַן אַרויסגעוואָרפֿענער...

פֿיעלע זיינען אַמאָל געווען אונטער'ן איינדרוק אַז פֿאַר דיזע ברוטאַליטעטען זיינען פֿעראַנטוואָרטליך נאָר פֿאָרד'ס פֿערוואַלטער, אָבער אַז פֿאָרד אַליין ווייס פֿון דעם ניט. מאַרקיס פֿערזיכערט אונז אָבער, אַז פֿאָרד זעלבסט איז אימער פֿעראַנטוואָרטליך פֿאַר דעם און אַז ער זעלבסט איז דער דאָזיגער וואָס גיט אימער די באַפֿעהלען אַזוי צו טהאָן.

ביי פֿאָרד'ן ווייס מען ניט פֿון זאָגען יעמאַנדען העפֿליך, אַז ער ווערט אָפּגעזאָגט פֿון זיין שטעלע אָדער אַז ער ווערט טראַנספֿערירט. די באַפֿעהלען קומען פֿון אויבען אין אַ טאָן פֿון "וואַרפֿט זיי אַרויס", "שיקט זיי צום טייפֿעל" אָדער אויף אַן אַנדער עהנליכען אופֿן. יענעמ'ס געפֿיהלען, יענעמ'ס כבוד און יענעמ'ס ברויט קימערט פֿאָרד'ן זעהר ווייניג. עס איז דער שפּיעל פֿון שטן.

אויף ווי ווייט פארד'ס ברוטאליטעט גרייכט וועט זיין אינטערעסאנט צו איבערדערצעהלען וועגן א פאל וועלכען מארקים בעשרייבט אין זיין בוך. איינער פון די אנגעשטעלטע, וועלכער האט ביי פארד'ן געהאט געארבייט יאהרען לאנג און האט געהאלטען א פעראנטווארטליכע שטעלע, איז פלוצלינג אחן א ווארנונג אפגעזאגט געווארען. דער דאזיגער איז געקומען פרעגען ווארום מען האט איהם אוועקגעשיקט. ער האט זיך געבעטען מיט טרעהרען אין די אויגען אז מען זאל איהם כאטש אנגעבען אן אורזאכע ווארום מען האט איהם פלוצלינג אפגעזאגט. אבער קיינער האט ניט געוואלט ריידען. קיינער האט זיך ניט גענומען די מיה איהם צו זאגען א ווארט. מארקים, וועלכער האט דעם דאזיגען גראדע געקענט און האט געוואוסט, אז אן אומרעכט איז געגען איהם בעגאנגען געווארען, האט בעשלאסען צו געהן צו פארד'ן אליין און ביי איהם אויסווירקען אז מען זאל דעם אפגעזאגטען צוריקנעהמען צו דער ארבייט. פארד האט געמאכט א תמ'עוואטען פנים, ניט ווי איהם מיינט מען עס, און האט מארקים'ן אויסדריקליך געזאגט, אז אויב ער דענקט אז געגען אפגעזאגטען איז ווירקליך בעגאנגען געווארען אן אומרעכט, זאל ער איהם צוריקרופען צו דער ארבייט.

מארקים האט עס געטהאן און האט שוין געהאלטען ביים צוריקשיקען דעם באטרעפענדען צו דער ארבייט, פונקט ווי פארד אליין האט איהם געחייסען. א ווייל שפעטער האט איהם פארד געזעהן און געזאגט, אז איינער פון די הויפט פערוואלטער וויל ריידען מיט איהם, מארקים'ן. מארקים איז אוועק צום פערוואלטער און אין געשפרעך אויסגעפונען אז דער באפעהל יענעם אפ־צוזאגען איז געקומען פון פארד'ן זעלבסט. פארד, וועלכער האט געהאט גע־מאכט דעם תמ'עוואטען פנים האט פון אלץ געוואוסט. פארד איז זעלבסט אנ־געקומען אין מיטען פון געשפרעך און געהערט וואס דער פערוואלטער האט געזאגט מארקים'ן און האט ניט געלייקענט. ער האט דאן ערקלעהרט: "יא, איך האב עס טאקע געטהאן און ער וועט צו דער ארבייט מעהר ניט צוריקקומען".

פארד האט אלזא געצייגט קלאהר, אז די באפעהלען קומען פון איהם און ער מאכט אימער דעם אנשטעל ווי אימיצער אנדערש וואלט עס געהאט געטהאן. ער האט אויך געצייגט ווי קליינליך ער איז מיט דעם וואס ער האט פון אנפאנג מארקים'ן געהייסען דעם אפגעזאגטען צוריקשיקען צו דער ארבייט און דאן ערקלעהרט אז ער וועט איהם קיינמאל ניט נעהמען צוריק.

מארקים האט אבער ניט געוואלט אפלאזען פארד'ן און פארד האט איהם געהייסען קומען אויף מארגען צו איהם אין פריוואט אפיס און זעהן וואס עס קען געטהאן ווערען. פארד האט אבער קיינמאל ניט געהאלטען דעם "אפאינט־

מענט". ער איז משמעות געווען צו פייגלינג צו קוקען מארקיס'ן גלייך אין פנים, און פייגלינגעריי איז טאקי פאָרד'ס איינע פון די הויפּט כאראקטער־שטריכען. ער וויל אז אנדערע זאלען שארען פאר איהם די הייסע קויהלען. ער בעהאלט זיך אונטער א מאסקע פון כלומרשטע פריינדליכקייט, אבער איז אימער קאפּאבעל אויף די גרעסטע ברוטאליטעטען, און זיינע ברוטאליטעטען טראָגען דאָס רוב א שטעמפּעל פון קליינליכקייט פון אומפּארצייחליכקייט.

גערעכט באמערקט מארקיס, אז אין מאדערנע אינדוסטריען מוז מען אפשר געווים האנדלען אפּט מיט אן אייזערנער האנד, ענטזאגען ארבייטער און אנ־געשטעלטע, רעאָרגאניזירען. אפּעראציעס זיינען אימער נויטיג. עס איז אבער צו ערווארטען, זאָגט מארקיס, אז די אפּעראציעס זאלען געמאכט ווערען פון כירורגען און ניט פון בוטשערס און ביי פאָרד'ן ווערען דיזע אינדוסטריעלע אפּעראציעס געמאכט פון בוטשערס, מיט דער ברוטאליטעט פון גארגעל־שניידער.

7. — פאָרד'ס כינעזישע וואנד

דער אָטאָמאָביל מאגנאט האלט זיך אָפּגעשלאָסען פון דער וועלט פיזיש און גייסטיג. — רעדט נאָר וועגען דער אידישער "קאָנספיראציע" און אנדערע אומזיניגקייטען. — ווי ער פּייניגט די וואָס קומען ביי איהם בעטען טובות. — באזיצט די ברוטא־ליטעט פון א שוועכלינג וואָס וואגט ניט יענעם אָפּצוזאָגען אין די אויגען.

הענרי פאָרד האָט איבעראל בעקומען א נאמען פאר א גרויסען דעמאָקראט, איינער וואָס איז אליין פון די מאסען און האָט ליעב די מאסען. דאָס איז אָבער ניט מעהר ווי א לעגענדע, וועלכע איז בעשאפען געווארען פון זיינע געדונגענע פּרעס־אגענטען ווי אלע אנדערע לעגענדעס וואָס זיינען וועגען אנטיסעמיטישען אָטאָמאָביל־מאגנאט פערשפּרייט געווארען כדי איהם צו מאכען גרויס. פאָרד'ס "דעמאָקראטי" געהט נאָר אויף אזוי ווייט, וואָס, ווי דער ביליגער פּאָליטישען, ווען ער וועט אייך בעגעגענען פּנים אל פּנים, וועט ער פריינדליך שמייכלען, וועט זאָגען א פּאָר פריינדליכע ווערטער און איהר וועט קריגען דעם איינדרוק, אז ער איז דער בעסטער און ליעבענסווירדיגסטער מענש, אז ער איז גרייט פאר אייך צו טהאָן אלעס וואָס ער קען נאָר, כאָטש זיך טהיילען מיט אייך זיין פארמעגען.

דאָס איז אָבער ניט מעהר ווי א מאסקע — א מאסקע וואָס פארדעקט דעם בייזוויליגען און ברוטאלען מענשען וואָס ער איז אין דער ווירקליכקייט.

צו קריגען א ריכטיגען באגריף וואָס פאָרד איז פערזענליך, דארף צו ערשט דערצעהלט ווערען, אז דער גרויסער "פאָלקס מענש", וואָס מאנכע מיינען אז ער איז, איז אין גאנצען אָפּגעשלאָסען פון דער וועלט, פיזיש און גייסטיג. פאָרד האָט זיך ארומגערינגעלט מיט א כינעזישער וואנד און, ווי די וועלכע ווייסען עס פון די ערשטע קוועלען פארזיכערען אונז, איז ער מעהר אָפּגעשלאָסען ווי דער מיקאדאָ פון יאפּאן אדער אירגענד וועלכער אנדער אָריענטאלישער הערשער וואָס צייגט זיך ניט פאר דער דרויסענדיגער וועלט.

פאָרד איז אזוי בעוואכט אז קיינער אין דער וועלט קען צו איהם ניט צוקומען, אויסער איינציגע פון זיינע אמת'ע ידידים מיט וועלכע ער פארברענגט פון צייט צו צייט און רעדט נאָר מיט זיי וועגען די ענינים וואָס איהם אינטע־רעסירט און וועגען וועלכע ער האלט כסדר אין פלאפּלען, אָפּטמאל אין א זינ־לאָזען און אידיאָטישען וועג, ווי זיין געוועזענער גלח מארקים פארזיכערט אונז.

איידער מען קומט צו צו פּאַרד'ן, נעהמט אפּטמאַהל וואָכען. די גרעסטע שוועריגקייט האָבען נאַטירליך די וואָס ווילען פון איהם טובות. מיט די באַגעהט זיך פּאַרד אויף אַ העכסט ברוטאַלען וועג.

אויב איהר האָט שוין די געלעגענהייט צו איהם צוצוקומען וועט פּאַרד אייך קיינמאָל ניט "ענטזאַגען". אלעס וואָס איהר פערלאַנגט פון איהם וועט ער אייך פאַרשפּרעכען צו טהאָן. איהר וועט פון איהם אוועק מלא שמחה. איהר וועט מיינען אַז איהר האָט שוין אלעס וואָס איהר האָט פערלאַנגט.

שפּעטער געפינט מען אָבער אויס, אַז פּאַרד האַלט ניט וואָרט, אַז דאָס וואָס ער האָט אַזוי פריינדליך צוגעזאָגט ווערט ניט געטהאָן. די וואָס ווייסען ניט געגווי פּאַרד'ן, פאַרשטעהען ניט וואָס דאָ איז געשעהן. זיי מיינען אַז פּאַרד האָט פאַרגעסען, אָדער אַז אימיצער פון זיינע משרתים האָט זיין באַפעהל פאַרפעהלט דורכצופיהרען. אין דער ווירקליכקייט האָט פּאַרד גאַר קיינמאָל ניט געהאַט בדעה צו טהאָן עפּעס פאַר אייך ווען ער האָט אַזוי זיס אלעס צוגעזאָגט. פּאַרד איז דער גרעסטער שווינדלער. ער וואָגט ניט אָפּצוזאָגען אַ מענשען אין די אויגען, ספּעציעל ניט קיין פרעמדען. ווי מיר האָבען שוין איז אַנדערע פעלע געזעהען, האָט פּאַרד אימער די טבע צו לאָזען אַנדערע טהאָן פאַר איהם די שמוציגע אַרבייט.

און פּאַרד לאָזט זיינע משרתים ענטזאָגען מענשען די טובות וואָס מען בעט ביי איהם.

פּאַרד האָט אַ טבע צו לאָזען יעמאַנדען געהען צו איהם אַזוי פיעל און אַזוי לאַנג ביז דאָס ווערט יענעם נמאס און ער הערט אויף צו קומען. פּאַרד טהוט דאָס וואָס מען דערצעהלט וועגען יענעם "גוטהערציגען" גניד, אויף וועלכען מען פלעגט זאָגען, אַז ער "ענטזאָגט" קיינמאָל ניט אַן אָרעמאַן. ער ענטזאָגט איהם ניט, אָבער ער לאָזט איהם שטעהן אַזוי לאַנג ביי דער טהיר ביז דעם אָרעמאַן הויבט אָן וועה טהאָן די פיס און ער געהט אַליין אוועק...

פּאַרד טהוט פּונקט דאָסזעלבע. אין מאַנכע פעלע איז ער נאָך ברוטאַלער ווי לאָזען שטעהן יענעם ביים טהיר ביז איהם ווערט נמאס ווערען שטעהענדיג און אוועקגעהן. פּאַרד האָט אַ סיסטעם וואָס ווען יעמאַנד קומט פאַר עפּעס, גיט ער דעם דאַזיגען איבער צו זיינעם אַ סעקרעטער אָדער אַן אַנדער אַנגעשטעלטען. פּאַרד גיט יעמאַנדען אַ צעטעלע צום סעקרעטער, און מאַרקים דערצעהלט אונז ווי אַזוי פּאַרד האָט אַ געהיימען שריפט לויט וועלכען דער אַנגעשטעלטער ווייס שוין וואָס מען זאָל מיט יענעם טהאָן.

פון ענטזאָגען יענעם ווייס פּאַרד ניט. דאָס וואָלט געווען צו מענשליך. לאָזט ער ווייסען, אַז מען זאָל יענעם האַלטען אויף'ן שטריקעל אַזוי לאַנג ביז

וואנען ער וועט זיך אנהויבען פיהלען ענטמוטהיגט און אויפהערען קומען. אזוי האנדעלט ער מיט די מעהרסטע וואס קומען פערלאנגען שטיצע פאר וואחלטהעטיגע אונטערנעהמונגען און אזוי האנדעלט ער מיט די וואס קומען מיט פערשידענע פלענער און פאלקס־אונטערנעהמונגען.

עס האט שוין אויך פאסירט דאס ער האט א דעלעגאציע פון נויארק ערמוטהיגט צו קומען צו איהם קיין דיערבארן. דיעזע דעלעגאציע פון וואהלטהעטיגע מענשען האט איהם געפאקט אין נויארק און פארד האט פערשפראכען אז ווען מען וועט צו איהם קומען אין דער היים, וועט ער זי, די דעלעגאציע, אויפנעהמען. די דעלעגאציע איז בעקומען און פארד האט געהאלטען ווארט. ער האט זי אויפגענומען. ער האט די ניו יארקער דעלעגאטען געזאגט א פריינדליכען גוטמארגען און זיי איבערגעגעבען צו זיינעם א סעקרעטער. מעהר איז פאר זיי גאר ניט געטהאן געווארען. שפעטער האט פארד זיך אליין בארימהמט, און מיט גרויס שטאלץ, אז ער האט "געהאלטען" ווארט. ער האט דאך די דעלעגאציע פערשפראכען זי "אויפצונעהמען" און דאס האט ער געטהאן... ווייטער האט ער ניט געוואלט וויסען. צו שפיעלען דיזען קליינליכען און גראביאנסקען שפיצעל, האט פארד געלאזט פאהרען מענשען פון נויארק קיין דעטראיט, און זיי דערנאך געהאלטען אויפ'ן שטריקעל פאר פיעלע טעג און פאר זיי גאר ניט געטהאן.

אט דאס קען טהאן דער "וואהלטהעטיגער" און "דעמאקראטישער" וועלט פארזארגער.

פארד האט אן אנדער געוואוינהייט און דאס איז, וואס ער וועט די דאזיגע וואס קומען צו איהם פאר טובות זאגאר ניט געבען קיין געלעגענהייט פארצולעגען פאר איהם וואס זיי ווילען. ער וועט צו זיי רעדען וועגען פערשיעדענע זאכען און ניט דערלאזען קומען צום פונקט, און יענע געהען אוועק מיט גאר ניט, אפטמאל גאר ניט וויסענדיג אז פארד האט עם אבזיכטליך זיי ניט געלאזט קומען צום פונקט.

מיט זיינע פריינד, מיט די וועלכע ער אונטערהאלט זיך, האט פארד נאר איין טהעמא, אדער בעסער, איינציגע טהעמאס, און דאס איז וועגען אידען און וועגען זיין פלאן צו מאכען א קינסטליכע קוח צו געבען קינסטליכע מילך און וועגען א פאר אנדערע נארישע ענינים.

וועגען די אידען, דערצעהלט מארקים, הערט ער ניט אויף ריידען. און ער רעדט נאר וועגען דער "אידישער קאנספיראציע" צו פערכאפען די וועלט און צו ברענגען נייע מלחמות. זיינע געשפרעכען זיינען אפט אזוי נאריש און דום אז זיי רופען ביי די צוהערער ארויס אן עקעל. אבער עס איז קיינער ניטא וואס זאל

פֿערד'ן זאָגען אַז ער רעדט דום. די וואָס קומען מיט איהם אין באַריהרונג ווייסען אַז זיי מוזען זיצען און הערען וואָס ער האָט צו זאָגען און מאַכען דעם אָנשטעל ווי ער וואָלט געזאָגט די גרעסטע חכמות. ער אַליין איז צו אומוויסענד און צו ענגאַ־איסטיש צו באַגרייפען אַז ער זאָגט אַרויס אומזיניגקייטען.

ער רעדט אימער מיט זיכערהייט וועגען ענינים פֿון וועלכע ער האָט קיין אַחר נוהג ניט. ער איז ביי זיך פֿול איבערצייגט אַז ער ווייס פֿון אַלעס אין דער וועלט און אַז איבער אַלעס איז ער קאָמפּעטענט צו ריידען און אַז זיין מיינונג איז פֿון וויכטיגקייט וועגען וואָס דאָס זאָל ניט אַרויסגעזאָגט ווערען.

עס פֿאַרשטעהט זיך אַז דיעזע אָפּגעשלאָסענהייט פֿון דער וועלט ווירקט אויף איהם אַז ער זאָל ווערען מעהר טיפּוש און זאָל קריגען נאָך גרעסערע קאַפּריזען. און פֿערד ציינט אָפּט אַרויס דיא קאַפּריזען פֿון אַ צובאַלעוועטען קינד פֿון רייכע עלטערען, איינער וואָס איז לחוט צו באַגעהן אַלע געמיינהייטען און וואָס האָט האַלט יענעם צו פּייניגען.

אין געזעלשאַפֿט קומט ער זעניג. מיט דיא "פּיער הונדערט" אָדער אַזוי מענשען פֿון דער העכערער געזעלשאַפֿט האָט ער ניט צו טאָהן. ער איז אין דיעזען הינזיכט נאָך אַלץ דער אַמאָליגער פֿאַרמער וואָס ער איז געווען ביז וואַנען ער איז געוואָרען אַן אויטאָמאָביל פֿאַבריקאַנט.

מאַנכע פֿאַרצייכענען עס נאַטירליך פֿאַר אַ גרויסע מעלה און ציינען אַן אויף דעם אַלס אַ באַוויז אַז פֿערד איז געבליעבען איינפֿאַך און "דעמאָקראַטיש" וויא ער איז געווען ווען ער איז נאָך געווען אָרים. אין דער ווירקליכקייט איז עס ניט דער רעזולטאַט פֿון איינפֿאַכקייט און דעמאָקראַטישקייט! נאָר דער רעזולטאַט פֿון זיין אָפּגעשלאָסענהייט.

פֿערד איז געבליעבען גראָב און פּראָסט און איז איצט פּיעלייכט שוין אונ־טערן איינדרוק אַז גראָבקייט און פּראָסטקייט זיינען שעהנע זאַכען. ער ווייסט גאָר ניט אַז ער האָט עפּעס וואָס צו לערנען.

אָרום איהם איז קיינער ניטאָ וואָס זאָל קענען אויסאיבען אויף איהם אַן איינפֿלוס. מענשען מיט זעלבסטשטענדיגקייט פֿערטרייבט ער און ער קען זיי ניט אָנקוקען. מענשען מיט בילדונג האָט ער פֿיינט. אין זיינע אָפּיסעס און פֿאַבריקען ווערט קיין אויסנאַהם ניט געמאַכט מיט אַזוינע וואָס זיינען געבילדעט. עס איז אָבער אַ כּלל אַז די וועלכע האָבען דורכגעמאַכט אַן אוניווערזיטעט מוזען קיינמאָל ניט פּראָבירען צייגען זייער בילדונג, וואָרום פֿערד פֿאַרטראָגט עס ניט און ער טראָגט זיך אָרום מיט דער מיינונג אַז בילדונג איז נאַרישקייט און אַז מענשען דאַרפֿען זיין "פּראַקטיש" און ניט קיין אויפֿגעקלעהרטע.

די וואָס זיינען אַרום איהם, ווייסען אַז פאָרד וויל ניט הערען קיינע מיינונגען פון פרעמדע און אַז ער וואָלט אויפגעבראַכט געוואָרען אויב מען זאָל איהם פּרו־בירען קריטיקירען. זיי מוזען דאַרום שווייגען און צו אַלעם צושאָקלען מיט'ן קאָפּ וואָס ווירקט אויף פאָרד אַז ער זאָל ווערען נאָך טעמפּער און אַז זיין עגאָ זאָל נאָך מעהר וואַקסען.

ווען עס קומט וועגען זאַכען אין וועלכע ער האָט קיין ספּעציעלע אינטערע־סע, אַלגעמיינע ענינים, וועט נאָך פאָרד אַמאָל וועלען הערען וואָס דער צווייטער האָט צו זאָגען. קומט אָבער צו זיינע פּריוואַטליכע ענינים אָדער אַזוינס אין וואָס ער איז פּאַראינטערעסירט דאַן ווייסען שוין זיינע מענשען אַז זייער אייגענע מיינונג טאָר ניט אַרויסגעזאָגט ווערען אויב זי איז נאָר ניט דיא זעלבע ווי פאָרד'ס מיינונג.

פאָרד וויל נאָר אַז מען זאָל מיט איהם איינשטימען; אַז מען זאָל זאָגען, אַז ער איז גערעכט. און וואָס ער הייסט מוז געשעהן; ספּעציעל ווען עס האַנדעלט זיך וועגען געשעפטס זאַכען.

פאָרד איז ווי געוועהנליך אַ מענש וואָס ענדערט זיינע מיינונגען און קריעגט אַלע ווײַלע אַ באַגעהר פאַר עפּעס אַנדערש. ער איז אימפּולסיוו. איהם קען איינ־פאַלען צו טהאָן אַ זאַך און מאָרגען צו טהאָן דעם היפּוך. ער קען אַרויסגעבען אַ בעפעהל אַנצופאַנגען אַ זאַך וואָס איז די גרעסטע נאַרישקייט און זיך לאָזען קאָס־טען געלד אויף דעם, זייענדיג איינגעגלויבט אַז ער האָט רעכט. ער קען אָבער אויך הייסען אָפּשאַפען גאַנצע דעפּאַרטמענטס און מאַכען ענדערונגען איבער וועלכע זיינע אַדיוטאַנטען שטוינען.

דאַגעגען האָט ער אָבער די עקשנות צו בעשטעהן אויף אַזוינס אין וואָס ער גלויבט און וועט ניט אָפּלאָזען ביז ער פיהרט זיינס דורך.

אַט דיעזע כאַראַקטער שטריכען גיבען אפשר די בעסטע ערקלעהרונג וואָרום פאָרד האָט געמאַכט אַזאַ ערפאָלג און ערקלעהרען אויך וואָרום ער איז אַזוי פאַר־עקשן'ט אין געוויסע זאַכען, וויא צום ביישפּיעל אין זיינע אַטאַקעס אויף אידען וואָס ער לאָזט ניט אָפּ.

דער הויפּט כאַראַקטער שטריך זיינער איז זעלבסטזיכטיגקייט. ער איז אויך אַ מענש וואָס איז דורשטיג פאַר ערפאָלג, פאַר מאַכט. אַלעס איז ביי איהם קאָמערציאַליזירט. ער האָט ניט קיין פאַרעהרונג פאַר קיין זאַך. עס איז נאָך אַ פראַגע אויב ער גלויבט בכלל אין עפּעס אויסער ווי אין דער מאַכט פון דאָלאַר.

מאַרקיס פאַרזיכערט אַז די געשפּרעכען וואָס מען האָט מיט פאָרד'ן לאַ־זען דאָס רוב איבער דעם איינדרוק ווי ער וואָלט ניט געווען ערנסט, וויא ער וואָלט ניט געגלויבט אין דעם אין וואָס ער דאַרף בלומרשט זיין פאַראינטערעסירט.

איין זאך איז אבער קלאהר פארד ווייס די וויכטיגקייט פון לאזען דיא וועלט באקומען א גוטען איינדרוק פון איהם און ער פארפעהלט קיינמאהל נימ דיא געלעגענהייט דאס צו טאהן.

עס פערשטעהט זיך אז אלעס וואס ווערט געזאגט אין זיין נאמען איז מעהרסטענס פערפאסט פון זיינע פרעס־אגענטען. פארד ווייס צו מאהל ניט וואס עס ווערט געזאגט אין זיין נאמען, פונקט וויא ער ווייס ניט אימער וואס עס ווערט אין זיין "דיערבארן אינדעפענדענט" געשריעבען אונטער זיין נאמען. אין רייזען בלעטעל וואס איז געווארען דער אינסטרומענט צו פארשפרייטען אנ־טיסעמיטישע פראפאגאנדא האט פארד "זיין אייגענע פיידזש", אבער אימיצער אנדערש שרייבט עס פאר איהם און ער ווייס אפילו ניט וואס עס ווערט געשריע־בען אין זיין נאמען.

פארד גיט אבער די באפעהלען. ער פאראָרדענט וואס עס זאל געטאהן ווער־רען. ער גיט ארויס דיא אלגעמיינע "אוקאזען" און די דעטאלען ווערען שוין דורכגעפיהרט פון אנדערע. וואס מיינט נאטירליך אז פאר אלעס וואס ווערט גע־טאהן אין זיין נאמען איז ער פערזענליך פאראנטווארטליך. אויב אפילו ער איז פערזענליך ניט בעקאנט מיט אלע פרטים.

8. — דער שווינדעל מיט מאָסעל־שאָולס

ווי חענרי פאָרד האָט געוואָלט ארויסקריגען פון דער רעגיערונג מיליאָנען און דערביי געמאכט א פרומען פנים, בעחויפטענדיג אז ער געחט ראטעווען דאָס לאַנד. — האָט ארייגגענארט די פארמער אין זאק דורך פאלשע פערשפרעכענס. — האָט גע־שאָטען זאמד אין די אויגען פון גאנצען פאָלק.

אויב יעמאנד וויל וויסען ווער און וואָס חענרי פאָרד איז, דארף ער בלויז זיך בעקענען מיט די פאקטען פון דעם מאסעל שאולס שווינדעל און ער וועט האבען פאר זיך דעם ריכטיגען מהות פון דעם אנטיסעמיטישען אויטאמאביל מאגנאט. דער מאסעל שאולס שווינדעל וועט, לויט אונזער מיינונג, אימער דינען אלס ביישפיעל צו צייגען וואָס פאָרד שטעלט מיט זיך פאר.

דער מאסעל שאולס שווינדעל איז שוין לאנג אויפגעדעקט געוואָרען, און אויפגעדעקט געוואָרען איז ער נים נאָר אין דער פרעסע נאר אויך אין קאנגרעס, וואו פאָרד איז אפיציעל צוגענאגעלט געוואָרען אלס אויגען־פארבלענדער. די פאָרד פראָפאָגאנדא איז אָבער אזוי שטארק, אז נאָך עד היום געפינען זיך מאסען מענשען וואָס ווייסען נים וועגען דעם גאנצען שווינדעל און מיינען אז פאָרד האָט דאָ געוואָלט ראטעווען דאס לאַנד, אויפטחאן גרויסעס, און מען האָט איהם דערצו, ענטוועדער אוים נים־פארגינערדיי אָדער פשוט'ע אונטרייהיים צו די אמת'ע אינטערעסען פון לאַנד, נים דערלאָזען.

אָבער ווי האָט זיך סענאטאָר נאָריס פון נעבראסקא אמאָל אויסגעדריקט אין סענאט, די מעהרסטע פון די וואָס רייסען זיך די העלזער און שטעלען זיך איין פאר פאָרד'ן אין פערבינדונג מיט דעם מאסעל שאולס פלאן האבען דעם פלאן קיינמאָל נים שטודירט און איהם פיעלייכט גאר אין גאנצען נים געלעזען.

און ווירקליך, עס האָט זיך געהאנדעלט אום אזא טעכניש־פערפלאָנטערטען ענין, אז דער דורכשניטליכער מענש פון גאס, זאגאר דער וואָס האלט זיך פאר אן עקספערט, האָט נים געקענט ארויסקריכען פון די לאנגע און טעכנישע דאָ־קומענטען וועגען מאסעל שאולס.

און מיר ווילען דאָ נים פערמאטערען דעם לעזער מיט א לאנגע און דעטאלע ערקלעהרונג וועגען וואס דאָ האָט זיך געהאנדעלט און אין וואס דער גאנצער שווינדעל איז בעשטאנען. מיר וועלען זיך בלויז אָפּשטעלען אויף די חויפּט פונק־

טען, וועלכע זיינען אזוי קלאהר און בולט ארויסגעבראכט געווארען סיי אין דער פרעסע און סיי אין קאנגרעס:

וואס אנבעלאנגט די פרעסע וועלען מיר זיך ספעציעל בענוצען מיט א סעריע ארטיקלען וואס איז וועגען דעם מאסעל שאולס שווינדעל ערשיענען אין דער "ניו יארקווארלד" אין יאנואר 1922. דער שרייבער פון די ארטיקלען איז געווען ראולאנד טהאמאס, וועלכער האט א ספעציעלע שטודיום געמאכט פון גאנצען ענין.

אין "קאנגרעשאנעל רעקארד" זיינען די אלע פאקטען פערשריבען שווארץ אויף ווייס.

מאסעל שאולס איז א געגענד אין אלאבאמא, רייך אין שטראמיגע וואסע־רען און מיט גרויסע מעגליכקייטען פאר גרויסע אינדוסטריעלע אונטערנעהמונ־גען. אין צייט פון קריעג, ווען די רעגיערונג האט זיך גענויטיג אין כעמישע שטאפען פאר אמוניציע און הויפטזעכליך אין דעם שטאף "נייטרייט", איז בעשלאסען געווארען אנצופאנגען א ריזיגע אונטערנעהמונג אין מאסעל שאולס. צוערשט האט זיך די רעגיערונג גענומען בויען גרויסע דאמבעס אום צו קאנ־צענטרירען די וואסערען און פערוואנדלען זיי אין עלעקטריציטעט מיט וואס אנצוטרייבען אינדוסטריען. די רעגיערונג האט אויך אויפגעבויט כעמישע פאב־ריקען ספעציעל צו פראדוצירען "נייטרייט".

די רעגיערונג האט אויף דעם אין מאסעל שאולס אריינגעלייגט איבער אכציג מיליאן דאלאר. מיט דיזער סומע זיינען אבער נאך נים פערענדיגט גע־ווארען אלע דאמבעס און עס זיינען נאך נים פארטיג געווארען אלע פאבריקען וואס מען האט זיך דארט אונטערנומען צו בויען. דער קריעג האט זיך געענדיגט, און די רעגיערונג האט מעהר קיין נויטווענדיגקייט נים געהאט פארטצוזעצען די ארבייט. עס איז אויפגעהויבען געווארען די פראגע וואס צו טהאן מיט מאסעל שאולס. און עס פערשטעהט זיך, אז עס זיינען ענטשטאנען פערשיעדענע מיי־נונגען. מאנכע זיינען געווען מיט דער מיינונג אז די רעגיערונג דארף פארענדי־גען די דאמבעס און די פאבריקען און זיי אליין פערוואלטען. זיי האבען געזאגט, אז אויב די רעגיערונג איז עס געווען גרייט צו טהאן אין קריעגס־צייטען פאר־וואס זאל זי עס נים טהאן אין פריעדענס־צייטען, ווען דאס לאנד קען פון אזא אונטערנעהמונג מעהר געניסען ווי אין קריעג.

מאנכע זיינען אבער געווען מיט דער מיינונג, אז מען זאל דאס איבערגעבען צו פריוואט מענשען, ווייל זיי האבען געזאגט, אז די רעגיערונג אליין קען נים פערוואלטען קיינע אינדוסטריען פון דיזען סארט. אנדערע, ווידער, האבען

געזאָגט אז פּריוואַט פּערזאָנען זאָלען טאַקי פּערוואַלטען מאַסעל שאָולס. די רעגיערונג זאָל אָבער איבער זיי האָבען קאָנטראָל.

פיעלע פּריוואַט קאָמפּאַניעס זיינען געקומען צו דער רעגיערונג מיט פּלע־נער איבערצונעהמען מאַסעל שאָולס. צווישען זיי איז אויך געקומען פאָרד מיט א פּלאַן.

וועגען די פּלענער וואָס די אַנדערע קאָמפּאַניעס האָבען פאָרגעלייגט האָט מען קיין געפּילדער ניט געמאַכט. מען האָט צו־מאָל וועגען זיי אפילו ניט בע־ריכטעט אין דער פּרעסע. וועגען פאָרד׳ס פּלאַן האָט זיך אָבער אָנגעהויבען א גערודער פון איין עק לאַנד ביז׳ן צווייטען. פאַר וואָס? פּשוט וויל פאָרד האָט דאָ דערזעהן א געלעגענהייט צו מאַכען פּראָפּאַגאַנדא פאַר זיך.

זיין פּלאַן, ווי מיר וועלען שפּעטער זעהן, איז געווען פיעל ערגער און זעלבסטזיכטיגער ווי די פּלענער פון די אַנדערע, אָבער איבער׳ן לאַנד האָט זיך צוטראָגען — און די פאָרד אַגענטען האָבען עס געטהאָן — אז פאָרד איז איינ־פאַך געקומען אויפטהאָן וואונדער פאַר׳ן לאַנד.

צו אַלעם ערשטען האָט עס געזאָלט הייסען, אז ער קומט רעטען פאַר דער רעגיערונג מיליאָנען דאָלאַר. עס האָט געזאָלט הייסען אז די רעגיערונג האָט אריינגערוקט איבער אכציג מיליאָן אין מאַסעל שאָולס וואָס זי קען מעהר ניט ארויסנעהמען. קומט אַלזאָ פאָרד וואָס וויל פון מאַסעל שאָולס מאַכען א ריע־זיגען אינדוסטריעלען צענטער און פּאַלגליך געבען א מעגליכקייט צוריק ארויס־קריגען, נאָך מיט פּראָצענט, די פערזונקענע מיליאָנען.

פאָרד האָט אָנגעהויבען מאַהלען וואָס ער וועט פון מאַסעל שאָולס מאַכען. ער וועט דאָרט אויפבויען א שטאָדט 75 מייל לאַנג, וואו עס וועלען זיך גע־פינען די גרעסטע אינדוסטריען אין לאַנד און וואו עס וועלען בעשעפטיגט ווע־רען מיליאָנען ארבייטער. דאָס האָט דאָך פאַר אַלאַבאַמאַ און די דערבייאיגע שטאַאטען געמיינט מיליאָנען, הונדערטע מיליאָנען. פאָרד האָט דאַן געמאַכט אַן אַנדער פערשפּרעכען און דאָס איז געמליך, אז ער וועט פּראָדוצירען "ניטרייט" און עס פערקויפען צו ביליגע פּרייזען. "ניטרייט", דאַרף מען וויסען, איז א באַמיסטיגונגס־ארטיקעל וואָס די פאַרמער מוזען האָבען. איצט איז דער ארטיקעל פאַרהעלטניסמעסיג טייער. פאָרד האָט פערשפּראָכען צו פּראָדוצירען "ניטרייט" ביליג, האָט עס געמיינט, אז די פאַרמער וועלען שפּאָרען פיעל געלד. דאָס האָט אויך געזאָלט מיינען, אז פאַרם פּראָדוקטען וועלען ווערען ביליגער — הכלל, דאָס גאַנצע לאַנד וועט געניסען אויב פאָרד וועט ווערען דער בעל הבית איבער מאַסעל שאָולס.

זיינען דיעזע פאַרשפּרעכענס געווען באַזירט אויף פאַקטען? האָט פאָרד געמיינט זיי צו האַלטען? א נעכטיגער טאָג. פאָרד האָט דאָ בלויז געוואָלט אריינ־נאַרען אין זאַק דאָס גאַנצע לאַנד, זיך מאַכען פאַר׳ן וואונדער־מענש וואָס קען אַלץ און וויים אַלץ און דאַן שאַפען די עפענטליכע מיינונג וואָס איז געווען נויטיג אום צו ווירקען אויף׳ן קאָנגרעס גוט־צו־הייסען זיין פּלאַן.

אין דער ווירקליכקייט איז בעוויזען געוואָרען, אז פאָרד וואָלט פון מאַסעל שאָולס קיינמאָל ניט געקענט מאַכען דעם ריעזיגען אינדוסטריעלען צענטער וואָס ער האָט פערשפּראָכען און אז ער וואָלט קיינמאָל ניט געקענט פּראָדוצירען קיין ביליגע "ניימרייט". יעדענפאַלס וואָלט ער עס ניט געקענט טהאָן זאָגאר ווען ער וואָלט עס געוואָלט. אין בעסטען פאַל וואָלט די "ניימרייט"־פּראָדוקציאָן דאָרט געווען אזוי קליין, אז דאָס וואָלט קיין ווירקונג ניט געהאַט אויף די אַלגעמיינע פּרייזען. די פאַרמער וואָלטען אַלזאָ גאָרניט, אָדער זעהר ווייניג, גענאָסען

פאָרד האָט דאָ אָבער שוין געהאַט איינגערעדט די פאַרמער אז ער איז זייער גרעסטער פריינד און אז ער וויל זיי רעטען פון די נעגעל פון "ניימרייט" טראַסט און האָט טאַקי געהאַלטען אין איינריידען דאָס לאַנד אז דער "ניימרייט" טראַסט שטעהט עס הינטער די אַלע געגנער פון זיין פּלאַן.

דער פאָרד "בלאָף" איז בעוויזען געוואָרען. אָבער אין קאָנגרעס איז נאָך עפּעס מעהר בעוויזען געוואָרען. עס איז נעמליך געצייגט געוואָרען, אז דער גאַנצער פּלאַן איז א שווינדעל. פאָרד האָט איינפאַך געוואָלט ארויסקריגען מאַסעל שאָולס כמעט פאַר גאָרניט. ער האָט געוואָלט, אז די רעגיערונג זאָל עס איהם פערדינגען פאַר הונדערט יאָהר. די רעגיערונג האָט געזאָלט אריינלייגען נאָך 50 מיליאָן דאָלאַר אום צו פאַרענדיגען די דאַמבעס און די פאַבריקען, און פאָרד האָט פאַר דעם געזאָלט צאָהלען א לעכערליכען פּראָצענט. פאָרד, הייסט עס, האָט פּשוט געוואָלט קריגען קאָנטראָל איבער צעהנדליגע מיליאָנען פון דער רעגיערונגס־אייגענטהום און פאַר דעם גאָרניט געבען פון זיין זייט.

נאָך מעהר, ווי עס איז בעוויזען געוואָרען אין קאָנגרעס, האָט פאָרד זיך זאָגאָר געוואָלט בעפרייען פון עקזיסטירענדע פעדעראַלע געזעצען. ער האָט אין גאַנצען געוואָלט פאַר זיינע פּריוואַט אינטערעסען מאָנאָפּאָליזירען די מאַסעל שאָולס דאַמבעס און פאַבריקען. אויב אימיצער וואָלט גענאָסען, וואָלט עס גע־ווען פאָרד און גענאָסען וואָלט ער אויפ׳ן חשבון פון גאַנצען פאָלק.

וואָלט אימיצער אַנדערש געהאַט פאָרגעשלאָגען אזא פּלאַן וואָלט ער גלייך געבראַנדמאַרקט געוואָרען אַלס מאָנאָפּאָליסט און פערשלינגער. פאָרד האָט אָבער

אזוי קונציג מאניפּולירט אז עס האָט געדאַרפט הייסען אז ער איז גאָר אויסען צו חעלפען די רעגיערונג און דאָס גאנצע לאנד, אז ער געהט אויפבויען נייע אינדוסטריען, אז ער געהט צייגען דאָס לאנד אביישפּיעל ווי מען קען פער־וואנדלען פערלאָזענע געגענדען אין בליהענדע אינדוסטריעלע צענטערען. ער האָט זיך אויך איינגעקויפט אין גרויס לאַסקע ביי די פאַרמער ווייל עס האָט געזאָלט הייסען אז ער וויל זיי געבען ביליגען "נייטרייט" און זיי בכלל באַ־פרייען פון די הענד פון די "טראַסטס". פּאַרד, אין קורצען, האָט זיך דורך מאַ־סעל שאולס איינגעקויפט א גרויסען נאָמען און האָט שוין פערדיענט זאַגאַר וועגן זיין פּלאַן איז ניט אנגענומען געוואָרען.

עס איז א פאַקט, אז דורך דער פּראָפּאַגאַנדא וואָס איז פערשפּרייט גע־וואָרען אין פאַרבינדונג מיט מאַסעל שאולס האָט פּאַרד זיך זאַגאַר פאַרבעסערט זיינע שאַנסען צו ווערען פּרעזידענט. פּאַרד האָט קיין בעסערע אגיטאַציע פאַר זיך ניט געקענט מאַכען, ספּעציעל צווישען די פאַרמער פון לאַנד, ווי דורך דעם מאַסעל שאולס פּלאַן. און עס איז גאָר קיין צווייפעל ניט אז אויסער די זעלבסט־רעקלאַמע וואָס ער האָט דאָ געזוכט, אויסער דאָס פּאָפּולאַריזירען פון זיינע פּאַרד'לאך וואָס ער האָט דאָ געזוכט, האָט ער אויך געזוכט די שטימען פון די גרויסע מאַסען פון לאַנד. עס איז געווען א פאַלקאָמענער פּאַרד פּלאַן, אויס־געאַרבייט אין זיין גאַנצער עגאָאיסטישער געשיקטקייט, און ווי מיט אַלעס וואָס פּאַרד האָט געפּלאַנט און געטהאָן איז עס בלויז געווען א פּלאַן ווי זיך רייך צו מאַכען, גרויס צו מאַכען און פּאָפּולער צו מאַכען.

און ווי געזאָגט, האָט נאָך פּאַרד עד היום אנהענגער אין זיין מאַסעל שאולס פּלאַן. אָבער ווי מיר האָבען שוין אויבען אנגעוויזען זיינען עס אזוינע וואָס האָ־בען דעם פּלאַן גאָרניט שטודירט אָדער גאָר אזוינע וואָס האָבען פּערזענליכע אינטערעסען צו ווילען אז פּאַרד זאָל איבערנעהמען מאַסעל שאולס, שוין ניט ריידענדיג פון די פּשוט'ע פאַרמער, וועלכע זיינען פערפיהרט געוואָרען פון די פּאַרד פּראָפּאַגאַנדא און מיינען, אז פּאַרד איז דער אמת'ער וואונדער מענש וואָס קען אַלעס טהאָן און וואָס איז עהרליך און אויפריכטיג.

אז עס זיינען געווען טויזענדע וואָס האָבען ארויסגעקוקט אויף דעם, אז פּאַרד זאָל איבערנעהמען מאַסעל שאולס, ווייל זיי האָבען אין דעם געזעהן גרוי־סע פּראָפיטען פאַר זיך אליין, איז שוין לאַנג בעוויזען געוואָרען. דאָס זיינען געווען די לאַנד־בעזיצער אין יענעם געגענד, וועלכע האָבען שוין בעצייטענס אנגעהויבען טרייבען שווינדלערישע ריעל־סטייט געשעפטען. דער לעזער געדענקט נאָך פּיעלייכט ווי א געוויסע שייקע פון אזוינע בייטעל־שניידער זיינען געבראַכט געוואָרען אין געריכט אויף דער קלאַגע אז זיי האָבען פערקויפט "לאָטס" און

אזוי שטיקער לאַנד אין אלאבאמא, איינריידענדיג דעם עולם אז דורך פאָרד וועט די געגענד פערוואַנדעלט ווערען אין אַן אינדוסטריעלען צענטער און פאָלגליך וועט דאָס לאַנד דאָרט ווערען טייער. אויף אַזאַ אופן האָט מען פערקויפט זומפּען און פעלזען און לאַנד וואָס איז גאָר אויף דער מאַפּע ניט געווען.

יא, דיעזע שווינדלער האָבען געהאַט אַ גוטע אורזאַכע צו וועלען, אַז פאָרד זאָל קריגען מאַסעל שאָולס. די פאָרד פּראָפּאַגאַנדאַ איז פאַר זיי געווען אויסגעצייכענט, פּונקט ווי פאַר פאָרד׳ן זעלבסט, ווער ... ווי מיר האָבען שוין פריהער געזעהן, האָט זיך דורך מאַסעל שאָולס קונה שם געווען, טראָץ דעם וואָס דער שווינדעל דערפון איז אזוי קלאָהר און אזוי בולט בעוויעזען געוואָרען אין דער פּרעסע און אין קאָנגרעס.

9. — פאָרד'ס מלחמה פּראָפּיטען

דער בלוטדורשטיקער פּאַסיפיסט, וועלכער האָט זיך אַזוי לעכערליך געמאַכט מיט זיין "פרידענס־עקספּעדיציע" נאָך אייראָפּא, האָט געמאַכט צעהנדליגע מיליאָנען אין מלחמה און טראָגט זיינע פּאַרשפּרעכענס אַז ער וועט דיזע מיליאָנען ניט נעהמען פאַר זיך האָט ער זיי אַרונטערגעלאָזט אין קעשענע. — די אַנקלאַגע אין סענאַט געגען פאָרד'ן.

פאָרד מאַכט דעם אַנשטעל אַז ער איז גאָט די נשמה שולדיג, אַז ער איז די עהרליכקייט אַליין און אַז זיין געלד איז כשר פערדיענט. פאָרד'ס "עהרליכ־קייט" קען מען אָבער אָם בעסטען זעהן פון די ריזיגע מלחמה־פּראָפּיטען וואָס ער האָט געמאַכט, פון די מיליאָנען בלוטיגע דאָלערס מיט וועלכע ער האָט אָנגע־שטאָפּט זיינע קעשענעס.

דער סקאַנדאַל מיט די פאָרד מלחמה פּראָפּיטען איז גוט בעוואוסט, אָבער די ברייטע מאַסען זיינען נאָך אַלץ איינגעגלויבט אין פאָרד'ן. און עס איז גאָר ניט קיין וואונדער. פאָרד האָט שוין אַכטונג געגעבען אַז זיין פּראָפּאַגאַנדאַ־מאַשין זאָל טהאָן די געהעריגע אַרבייט און אַז אין די מוחות פון אַמעריקאַנער פאָלק זאָל איינגעפּרעסט ווערען, אַז ער, פאָרד, איז אַ כשר'ע נשמה און אַז ער האָט קיינמאָהל ניט אַרונטערגעלאָזט אין קעשענע אַ פּון מלחמה־פּאַרדיענטען דאָלער.

ווען פאָרד וואָלט געווען אַ געוועהנליכער מלחמה־פּראָפּיטירער, וואָלט עס נאָך ניט געווען אַזאַ סקאַנדאַל. זיינען דען אין אַמעריקא געווען קאַרג מלחמה־פּראָפּיטירער? און וויפיעל פון די נייע־אויפגעקומענע עשירים און פון די אַלטע קענען זאָגען, אַז זייערע הענד זיינען ריין פון די מלחמה־פּאַרדיענסטען?

פאָרד האָט אָבער געהאַלטען אין שרייען די גאַנצע צייט, אַז ער וועט זיך קיינמאָהל ניט ערלויבען צו מאַכען אַ סענט פון דער מלחמה. פאָרד האָט עס אומצעהליגע מאָל ערקלערט אין דער עפענטליכקייט און האָט ווי אימער אַכטונג געגעבען, אַז זיינע ווערטער זאָלען ניט פאַרפעהלען צו טרעפען אין ציעל, אַז דער עולם זאָל איהם טאַקע גלויבען. אונטער אַזוינע אומשטענדען איז עס שוין מעהר ווי היפּאָקריסטטוואַ ווען דער זעלבער פאָרד האָט זיך אַרויסגעוויזען צו זיין ניט קיין קלענערער און אפשר נאָך אַ גרעסערער מלחמה־פּראָפּיטירער ווי אַנדערע. דאָס איז איינפאַכער שווינדעל.

דער סקאנדאל ווערט נאך גרעסער ווען מען נעהמט אין אנבעטראכט אז פארד האט געהאט געשפיעלט די ראלע פון א פאסיפיסט, פון איינעם וואס איז כלומרשט גרייט צו ברענגען גרויסע געלד און פערזענליכע קרבנות אום צו פאר־היטען די וועלט פון מלחמות. האט דאך פארד אזוי היפאקריטיש זיך ארויס־געווארפען אויף די אידען. ווי ער האט זיי אנגערופען די "אינטערנאציאנאלע באנקירען", אויס'ן אויסרייד אז זיי זיינען פעראנטווארטליך פאר אלע מלחמות. האט ער דאך פיעלע מאל געהאט ערקלעהרט, אז ער איז געגען די אידען מעהר פאר אלץ צוליעב דעם וואס זיי זאלען זיין די יעניגע וואס ברייגען מלחמות אויף דער וועלט. פארד האט דא זיך געצייגט אלס א גרויסער ליעבהאבער פון פריעדען, אלס אייבער וואס איז גרייט צו געהן אין קריעג מיט א גאנצען פאלק אבי כלומרשט צו רעטען די גאנצע וועלט פון ווייטערע מלחמות.

פארד האט דאך אויך זיין פאסיפיזם זאגאר געבראכט צו איינעם פון די לעכערליכסטע קלימאקסען ווען ער האט זיך ארויסגעלאזט אויף דער קאמי־טראגישער "פריעדענס - עקספעדיציע" אין ווינטער פון 1915—1916. די פיאסקא פון זיין "פריעדענס-עקספעדיציע" איז אפשר א קאפיטעל פאר זיך און דארף צייגען פארד'ן ניט נאר אלס איגנאראמוס, נאר אלס לעכערליכען דומקאפ.

די וואס קענען פארד'ן זיינען ניט אייניג צווישען זיך וועגען פארד'ס ווירק־ליכע מאטיוועו אין ארגאניזירען די "פריעדענס-עקספעדיציע". מאנכע זיינען נאך אלץ מיט דער מיינונג, אז פארד איז אריינגענארט געווארען אין זאך, אז מען האט איהם פארפיהרט, אז מען האט איהם איינגערעדט, אז ער קען זיך ווירקליך פאראייביגען זיין נאמען ווען ער וועט קומען מיט זיין פריעדענס-שיף קיין אייראָ־פא און אויף זיין רוף וועלען די סאלדאטען פערלאזען די "טרענטשעס" און דער וועלט-פריעדען וועט צוריקגעשטעלט ווערען. פארד דער תם און דער אומוויסענ־דער האט געגלויבט אז דאס איז אלעס מעגליך.

אבער וועלכע מיינונג עס זאל ניט זיין די ריכטיגע, פארד ווערט דא אלענ־פאלס צוגענאגעלט ענטוועדער אלס א תם וואס האט זיך געלאזט מאכען צום נארען פאר דער גאנצער וועלט אדער אלס אבזיכטליכער וועלט-פאיאץ.

דערווייל האט ער זיך אבער מיט דעם געהאט עטאבלירט זיין רעפוטאציע אלס פאסיפיסט און פיעלע האבען געגלויבט אז וואס, וואס, פארד איז אם וויינינגסטענס איינער פון די וועניגע וואס זיינען געגען קריעג.

פארד האט זיין פאסיפיזם אויך ארויסגעצייגט ביי פיעלע אנדערע געלעג־נעהייטען און האט ניט ביי איין געלעגענהייט זיך ארויסגעזאגט געגען קריעג און געגען מיליטאריזם. די מאסען האבען געגלויבט בלינד אין פארד'ס עהרליכ־

קייט, הויפּטזעכליך, ווען ער האָט געהאַלטען אין פּערזיכערען, אַז ער וועט קיינ־מאָל ניט זיך ערלויבען צו מאַכען אַ דאָלער פון קריעג.

איז אָבער געקומען דער מאָמענט ווען אַמעריקאַ איז אַריין אין קריעג און פאָרד האָט אָנגעהויבען קריגען גרויסע מלחמה־"אָרדערס". פאָרד האָט זיך פון דיזע אָרדערס ניט ענטזאָגט און האָט ערקלעהרט אַז איצט ווען אַמעריקאַ איז אַריין אין קריעג וועט ער זיין אַזאַ פּאַטריאָט ווי אַנדערע און וועט טהאָן אַלעס וואָס ער קען צו העלפען אַמעריקאַ געווינען דעם קריעג. ער האָט אָבער הייליג פערשפּראָכען אַז ער וועט די מלחמה־פּראָפיטען ניט נעהמען פאַר זיך, נאָר וועט זיי צוריקקעהרען צו דער רעגיערונג.

פון אָנפאַנג האָט פאָרד אין גאַנצען געוואָרפען די שולד פאַר מאַכען געלד פון מלחמה אויף זיינע שותּפים. מיט דעם האָט פאָרד זיך ווידער געצייגט אַלס איינער וואָס האָט אימער האַלט אַנדערע צו בעשולדיגען אין דעם וואָס ער אַליין טהוט אום אַליין צו ערשיינען אין אַ גינסטיגע ליכט. ער האָט אָבער אָפען פּראָקלאַמירט אַז יעדער דאָלער וואָס ער האָט געמאַכט פון דער מלחמה וועט ביי איהם ניט פאַרבלייבען.

אַזאַ עפענטליכע ערקלעהרונג האָט פאָרד געמאַכט אין דעם קאַמפּיין־בוך וואָס ער האָט אַרויסגעלאָזט ווען ער איז אין 1918 "געלאָפען" פאַר סענאַטאָר. אין אַ ספּעציעלען בוך וועגען הענרי פאָרד וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אונטער דער אויפזיכט פון מרס. פאָרד איז אויך ערקלעהרט געוואָרען, אַז די מלחמה־פּראָפיטען וועלען צוריקגעגעבען ווערען צו דער רעגיערונג.

מען האָט אָנגענומען אַז פאָרד מיינט וואָס ער זאָגט און אַז ער וועט טאַקי האַלטען וואָרט, אויב ער האָט עס שוין ניט געהאַלטען. געהאַנדעלט האָט זיך אום אַ סומע פון ניט ווייניגער פון נייך־און־צוואַנציג מיליאָן דאָלער. דאָס איז די "אומבאַדייטענדע" סומע וואָס פאָרד האָט געמאַכט אין ריינעם פּראָפיט פון דער מלחמה. מאַנכע זאָגען, אַז די סומע איז געווען נאָך פיעל גרעסער. אָבער לאָמיר שוין אָננעהמען אַז ווי פאָרד האָט אַליין צוגעגעבען, אַז די סומע איז געווען נייך־און־צוואַנציג מיליאָן דאָלער.

ווען מען האָט אָנגעהויבען נאָכפרעגען זיך אויב פאָרד האָט טאַקי די סומע צוריקגעקעהרט צו דער רעגיערונג פון וועמעס קאַסע דאָס געלד איז געקומען, האָט פאָרד געהאַט די חוצפּה צו זאָגען, אַז ער האָט עס טאַקי געטהאָן. דאָס איז אָבער געווען פאַלש. פאָרד האָט די נייך־און־צוואַנציג מיליאָן קיינמאָל ניט צוריקגעקעהרט צו דער רעגיערונג. ער האָט דאָס געלד אַרונטערגעלאָזט צו זיך אין קעשענע.

אז פארד האט דאס געלד קיינמאל ניט צוריקגעקעהרט איז עפענטליך ערקלעהרט געווארען פון דעם טרעזשורי דעפארטמענט אין וואשינגטאן. דאס איז אויך עפענטליך ערקלעהרט געווארען אין סענאט וואו דער אנטיסעמיטישער אטאמאביל־מאגנאט איז ביטער אטאקירט געווארען פאר זיין היפאקריסטווא.

און פארד איז געבליבען אומפארשעהמט און האט די גאנצע געשיכטע ארונטערגעשלונגען. ער האט זיך געמאכט ניט וויסענדיג וואס דער סקאנדאל איז ארויס אין דער עפענטליכקייט. מסתמא האט ער געהאפט, אז זיינע פרעסאגענטען וועלען שוין וויסען ווי צו פארדעקען דעם סקאנדאל, ווי צו שיטען זאמד אין די אויגען. ווי דאס איז אימער זייער שטייגער אין פוצען פארד'ן און אין דערצעהלען זיינע גרויסע שבחים וועלכע ער האט קיינמאל ניט פערדיענט.

אבער אויב פארד'ס אגענטען איז טאקי געלונגען מעהר וויניגער צו פארבאהאלטען די פאקטען פאר די ברייטע מאסען, איז אבער אין סענאט און אויך אין דער פרעסע דער סקאנדאל מיט די מלחמה פראפיטען ניט אין גאנצען פארשטיקט געווארען.

אין סענאט זיינען פיעלע אטאקעס געמאכט געווארען אויף הענרי פארד'ן. מען האט איהם דארט ניט נאר אויפגעווארפען די מלחמה־פראפיטען, נאר אויך האט מען איהם דערמאהנט, אז ער איז דער פאטער פון א "סלעקער". פארד, וועלכער אטאקירט אידען אלס מענשען וואס זיינען אומטריי די לענדער אין וועלכע זיי געפינען זיך, האט אליין צוריקגעהאלטען זיין זוהן פון געהן אין מלחמה. ווי אימער האט עס פארד געטהאן דורך אנדערע. מען איז געגאנגען מאהנען פאר זיין זוהן עדזעל "עקזעמפשאן", און מען האט ניט אפגעלאזט ביז וואנען עדזעל האט געקראגען "עקזעמפשאן". ווען עס איז געקומען צו געהן אין מלחמה האט פארד זיך געמאכט פאר א געוואלדיגען פאטריאט און געלאזט וויסען אז אום די מלחמה זאל שנעלער קענען געוואונען ווערען איז זיין זוהן נויטיג אין די פאבריקען וואו מען האט דאן געארבייט אויף מלחמה־"אָרדערס".

וואס עס איז וועגען פארד'ן געזאגט געווארען אין סענאט וועט זיין גענוג צו געבען א כאראקטעריסטישען אויסצוג פון א רעדע וואס סענאטאר מאזעס פון ניו העמפשייר האט געהאלטען אין סענאט אין יאנואר 1922. צווישען אנדערעס האט דער סענאטאר געזאגט פאלגענדעס:

"אין 1918 איז הענרי פארד געהאלטען געווארען, ווי ער ווערט נאך איצט אויך געהאלטען, פאר א ליעבליכען, אבוואהל א קליין קעפיגער אינדוסטריעלער מכשף; א פערזאן וואס קען מאכען אטאמאבילען אבער ניט קיין געזעצען; דער באזיצער פון א ריזיגען פארמעגען, אבוואהל זיין אינטעלעקטועלער פארמעגען איז זעהר קליין. מען האט איהם אויך געקענט אלס געצענדיענערישען ווייערוד־

רויכערער אין דעם טעמפעל פון וואודראו ווילסאן. ער האט ניט געהאט קיין פאליטישען רעקארד. ער איז קיינמאל ניט נעגאנגען צום שטימקאסטען. עס איז קיינמאל ניט באוויזען געווארען אז ער איז געווען בעקאנט מיט אירגענד וועלכע געזעלשאפטליכע פראגע. דעם כשוף פון זיין אינדוסטריעלען ערפאלג האט מען געהאלטען פאר א קמיע אין אפעלירען צו די שטימגעבער (אין 1918 ווען פארד איז געלאפען אלס סענאטאר. ד. ל. מ.) און זיין פארעהרונג פאר פרעזידענט ווילסאן האט איהם געגעבען א פרייען פאספארט אין ווייסען הויז פון וואנען מען האט געוואלט דיזען פראפיטירערישען פאטער פון אמעריקא׳ס גרעסטען סלעקער אריינזעצען אין סענאט״.

פארד איז אלזא צוגענאגעלט געווארען צום וואנד ניט נאר אלס קליין־קעפיגער מענשעלע, נאר אויך אלס מלחמה־פראפיטירער און פאטער פון ״גרעס־טען סלעקער״. דער זעלבער סענאטאר מאזעס האט אין זיין רעדע אבער אויך אנגעדייטעט אויף דער מעגליכער ערקלעהרונג ווי אזוי פארד׳ן איז געלונגען צו פארבאהאלטען דעם פאקט וועגען זיינע פארשלונגענע מלחמה־פראפיטען און וועגען זיין זוהן וואס איז ניט געגאנגען אין קריעג.

די מעגליכע ערקלעהרונג איז אין פארד׳ס פעהיגקייט צו שרייען ״כאפט א גנב״ ווען מען יאגט זיך נאר נאך איהם אליין. סענאטאר מאזעס האט עס באוויזען מיט דעם וואס וועהרענד פארד האט איינגעלעגט די וועלט וועגען סענאטאר ניובערי, וועלכער האט איהם באזיעגט אין די וואהלען פון 1918, שרייענדיג אז ניובערי האט אויסגעגעבען ריעזיגע סומען צו קויפען זיך זיין פלאץ אין סענאט, האט פארד אליין אויסגעגעבען גרויסע סומען פאר׳ן זעלבען צוועק און טאקי אויך צו באגראבען זיין זיעגרייכען אפאנענט.

דער סענאטאר פון ניו העמפשייר האט דערצעהלט וועגען די סטראשונקעס וואס פארד האט געמאכט אין א בריעף וואס איז צושיקט געווארען צו די סע־נאטארען, אז אויב זיי וועלען ניט טהאן זיין, פארד׳ס, פערלאנג, און אויסשליסען ניובערי׳ן פון סענאט וועט ער זיי אלעמען רואינירען פאליטיש.

פארד האט אלזא מיט דעם געשריי אז ניובערי איז דער שווינדלער פארבא־האלטען זיין אייגענעם שווינדעל און מיט זיין שטענדיגען געשריי, אז די אינ־דוסטריאליסטען זיינען ניט עהרליך, אז דאס לאנד ווערט געפיהרט פון וואלל סטריט, האט ער פארבאהאלטען זיין אייגענע אומעהרליכקייט אין ארונטערלאזען צו זיך אין קעשענע די מיליאנען פראפיטען וואס ער האט געמאכט פון קריעג.

זיין קאמפף געגען די אידען איז גאנץ מעגליך אויך געווען ניט מעהר ווי אן אנדער געשריי פון ״כאפט א גנב״, זוכענדיג צו פארבאהאלטען זיינע אייגענע חטאים און פאלשקייטען.

10. — פאָרד און זיינע קאָנקורענטען.

אין א פריהעריגען קאפיטעל האבען מיר שוין געזעהן ווי פאָרד איז ניט אנדערש אין זיינע געשעפטס מעטאָדען פון אלע אנדערע "טראַסטניקעס" און מאָנאָפּאָליסטען און אז ער איז אויך ניט בעסער פון זיי. אויב פאָרד אונטערשיידעט זיך אין עפּעס פון אלע אנדערע מאָנאָפּאָליסטען איז עס אין דעם וואָס קיין אנדערער, פיעלייכט, וויל אז אלץ זאָל אויסשליסליך געהערען צו איהם אויף אזוי פיעל ווי דאָס איז דער פאַל מיט העגרי פאָרד.

ראקפעלער איז ניט דער אייגענטהימער פון דער סטאנדארד אויל קאָמפּאני. ראקפעלער באנוגענט זיך מיט א מאיאָריטעט פון דעם "סטאָק" פון דער קאָמפּאני וואָס גיט איהם קאָנטראָל. דאָס זעלבע איז אויך מיט די אנדערע גרויסע אונטערנעהמער. אלע האָבען זיי שותפים. פאָרד וויל אָבער פון אלץ זיין דער פולער אייגענטימער, און ער האָט אזוי לאנג מאנעווּרירט ביז ער האָט אלע "שעהר־האָלדערס" פון אלע זיינע אונטערנעהמונגען ארויסגעזעצט און איז איצט דער איינציגער אייגענטימער פון אלע זיינע אינדוסטריען. פאָרד האסט אקציען קאָמפּאניעס. ער זאָגט כלומרשט אז דאָס איז דערפאר וואָס אקציען קאָמפּאניעס גיבען א געלעגענהייט אז מענשען וואָס טהוען גאָר ניט זאָלען ציהען פּראָפּיטען און דאָס שאפט א קלאס פון פּאראזיטען. דאָס איז אָבער ניט די אמת'ע אורזאכע. ווארום דער פאקט איז דאָס פאָרד האָט פארשטויסען פון זיין קאָמפּאני די יעניגע "שעהר האָלדערס" וועלכע האָבען גראָדע געארבייט אין דער קאָמפּאני און געארבייט נאָך מעהר ווי ער, פיליייכט. ער האָט פערשטויסען די יעניגע וואָס האָבען די פאָרד מאָטאָר קאָמפּאני און די אלע אנדערע אינדוסטריען וואָס ער קאָנטראָלירט אויפגעבויט.

אויב פאָרד וויל קיינע "שעהר־האָלדערס" איז עס ניכער דערפאר וואָס ער ווייס אז אויב יעמאנד האָט א "שעהר" האָט יענער אויך געוויסע רעכטע. יענער קען זיך מישען אין די ביזנעס זאַגאר ווען ער איז אין דער מינדערהייט און פאָרד וויל ניט אז אימיצער אנדערש זאָל איהם קענען זאָגען דעות, זאָל קענען טהיילען מיט איהם די פּראָפּיטען.

פאָרד באזיצט איינפאך א מאניא צו זיין דער זעלבסט הערשער, דער "צאר" פון זיינע אינדוסטריען, און אין דעם צייגט ער זיך ניט נאָר אין זיין

פולער קליינליכקייט נאָר אויך אין זיין אמת'ער ניט דערוואַקסענקייט, אין זיין אפּגעשטאַנענקייט פון דעם מאָדערנעם גייסט וואָס ציעלט גראָדע צו קאָאָפּע־ראַציע.

אָבער אויב פּאַרד האָט זיך ארויסגעציינט אומראַנקבאַר און קליינליך אין בעהאַנדלען זיינע שותּפים, די יעניגע וואָס איהם האָבען געהאָלפען רייך און גרויס ווערען, האָט ער זיך ארויסגעציינט צו זיין פאַלשטענדיג ברוטאַל אין בעהאַנדלען זיינע קאָנקורענטען און סתם פּארמיטלער און פיעלע אַנדערע וואָס זיינען איהם געקומען אין וועג אָדער האָבען זיך צופעליג אַז איהם אַנגעשלאָגען. פּאַרד איז ווי דער "מולך", ער פערשלינגט אַלעמען און מיט אַ טייפלי־שער בייזוויליגקייט.

ביטערע קלאַגען ווערען געמאַכט געגען העברי פּאַרד פאַר דער אַרט און וויזע ווי ער האָט בעהאַנדעלט קלענערע און שוואַכערע פאַבריקאַנטען. די לעצ־טע זיינען גראָדע ניט געווען פון די וואָס זיינען איהם געשטאַנען אין וועג. זיי זיינען געווען אַזוינע ביי וועמען פּאַרד פלעגט קויפען געוויסע טהיילען צו די אויטאָמאָבילען וואָס ער פאַבריצירט. פּאַרד האָט זיי אַזוי ברוטאַליזירט און אַזוי האַרצלאָז בעהאַנדעלט אַז פיעלע פון דיעזע קלענערע פאַבריקאַנטען זיינען איינ־פאַך רואינירט געוואָרען.

פּאַרד פלעגט זיי ארויספּרעסען די נשמה, פלעגט זיי צאָהלען די ערגסטע פּרייזען. ער האָט מיט זיי קיינמאָל קיין איינזעהעניש ניט געהאַט, האָט קיינמאָל זיי ניט בעהאַנדעלט מענשליך.

מיט מאַנכע פון דיעזע קלענערע פאַבריקאַנטען איז פּאַרד געגאַנגען נאָך ווייטער. ער האָט זיי ערמוטהיגט אויפצובויען גרויסע פאַבריקען, אריינצונעמען נייע מאַשינען און אַנצושטעלען גרויסע צאָהלען אַרבייטער. פּאַרד האָט געמאַכט ביי זיי בעשטעלונגען און פערשפּראָכען צו געבען זיין נאָך גרעסערע בעשטעט־לונגען. אויף דעם סמך פון דיעזע בעשטעלונגען האָבען יענע געמאַכט ריעזיגע "אינוועסטמענטס". אָבער פּאַרד האָט זיי אפילו קיין וואָרנונג ניט געגעבען אַז ער געהט אויפהערען מיט זיי צו האַנדלען און האָט זיי אין מיטען דערינען איבערגעלאָזט און דערמיט זיי איינפאַך רואינירט.

עס איז אבסאָלוט קיין ענטשולדיגונג ניט געווען וואָרום פּאַרד זאָל אַזוי האַנדלען מיט קלענערע און שוואַכערע פון זיך, סיידען דאָס איז געווען אַ רע־זולטאַט פון אינסטינקטיווע ברוטאַליטעט, פון זיין אינערליכען און נאַטירליכען געפיהל יענעם צו טהאָן לחכעיס, יענעם צו רודף'ן עד חרמה, זאָגאַר ווען ער האָט דערפון ניט קיין דירעקטע נוצען.

דער אמת וועגן העני פֿאַרד

פֿאַרד האָט זיך געמעגט האָבען זיינע אורזאכען ווארום ער האָט אויפגע־הערט האנדלען מיט יענע פאַבריקאַנטען. ער האָט אָבער ניט געהאט קיינע אורזאכען ווארום זיי צו ערמוטהיגען פריהער צו מאכען גרויסע "אינוועסט־מענטס" און ווארום זיי ניט צו געבען אירגענד וועלכע ווארנונג אז ער וועט אפשניידען מיט זיי האנדעלס פארבינדונגען.

פֿאַרד האָט דאָ געהאנדעלט ניט בעסער ווי ער האנדעלט מיט זיינע אָנגע־שטעלטע אין זיינע פאַבריקען און אָפיסעס וועמען ער קען גאָר אָהן א ווארנונג אין א מיטען העלען טאג ארויסשטעלען אין גאס. אזוי האנדעלט א צאר וועלכער קימערט זיך ניט אום קיינעמס געפיהלען, וועלכער וויים נאָר אז זיין ווארט איז געזעץ און אז זיין ווילען מוז געשעהן.

פֿאַרד וויים אויך מסתמא אז וואָס ער זאָל ניט טהאָן, וואָס פאר א נבלה ער זאָל ניט בעגעהן, ער וועט שוין האָבען ווער עס זאָל איהם רעכטפערטיגען אין די אויגען פון פאָלק און אז פאר דער וועלט זאָל ער גאָר פּרעזענטירט ווע־רען אלס דער וואוילער און גוטער, דער אידעאלער און געוויסענהאפטער מענש וואָס האָט נאָר איין זארג אין לעבען און דאָס איז, ווי זיינע מיטמענשען צו פערלייכטערען די גרויסע לאסטען וואָס דאָס לעבען לעגט אויף זיי ארויף.

פֿאַרד'ס קליינליכקייט און ברוטאַליטעט וועלען אָבער אם בעסטען זיך אָפּ־שפּיגלען אין דעם פאָלגענדען פאָל וועלכער ווערט מיט אלע פּרטים בעשריבען פון ע. ג. פּיפּ.

פֿאַרד'ס קרבן אין דיעזען פאָל איז געווען א געוויסער הערי שלי. דיעזער הערי שלי איז פיעלע יאהרען געווען א ציימונגס פארקויפער און האָט געארבייט שווער פאר א לעבען. ער איז שפּעטער אנגעקומען צו פֿאַרד'ן אלס ארבייטער און האָט דארט זיך אויסגעצייכענט מיט זיין פליים.

לעבען פֿאַרד'ס גרויסע אָפיסעס געפינט זיך א שטיקעל פּלאַטץ פון וואָס פֿאַרד האָט בעשלאָסען צו מאכען א נוץ, ווי ער טהוט אימער מיט אלעם וואָס האָט א ווערטה און וואָס קען אויף עפּעס אויסגענוצט ווערען.

פֿאַרד האָט איינגעזעהן אז דער פּלאַטץ פּאַסט זיך פאר אן אויטאָמאָביל סטאַנציע וואו אויטאָמאָבילּיסטען זאָלען קענען קריעגען זייערע בעדערפענישען ווי גאזאָלין, אויל און אלע אנדערע מכשירים.

פֿאַרד האָט שוין געהאט דעם פּלאַטץ אויספּארדונגען צו דריי פערשיערענע פּערזאָנען און אזוי ווי קיינער פון זיי האָט ניט געהאט געמאכט קיין ערפאָלג אויף'ן פּלאַטץ איז הערי שלי אָנגעבאָטען געווארען דעם פּלאַטץ פאר א גאַנץ בעדייטענדער סומע. הערי שלי איז געווען א מענשעל מיט גוטע געשעפטס פּע־

היגקייטען און ער איז געווען זיכער אז ער וועט יא מאכען אן ערפאָלג און ער איז דארום געווען גרייט צו אונטערשרייבען א קאָנטראקט מיט דער פאַרד מאַטאָר קאָמפּאַני, אויף דריי יאָהר, פאַרפּליכטענדיג זיך צו צאָהלען פאַרד׳ן א מאָנאַטליכען רענט פון הונדערט זעקס און זעכציג דאָלאר און זיעבען און זעכ־ציג סענט.

דעם קאָנטראקט וואָס שלי האָט אונטערגעשריבען איז איהם גאָר ניט איינגעפאלען צו לעזען. צו וואָס זאָל ער עס האָבען געטהאָן? א קאָנטראקט איז א קאָנטראקט און אגב האנדעלט ער דאָך עפּעס מיט פאָרד׳ן און ער האָט געוויס ניט געהאט קיין אורזאכע מורא צו האָבען אז אין קאָנטראקט וועט אריינגע־שטעלט ווערען אזוינס וואָס קען איהם שאדען.

שלי האָט זיך ענערגיש גענומען צו זיין נייער אונטערנעהמונג און עס איז איהם אוועק ניט שלעכט. ער האָט באלד געעפענט א צווייטע סטאנציע און דאן א דריטע. שפּעטער האָט ער אויך אריינגענומען זיינע ברידער אין די ביזנעס און אלע צוזאמען האָבען זיי ארויפגעארבייט צו א צעהנדליג סטאנציעס.

אלעס איז געגאנגען כשורה און שלי האָט ניט געהאט קיין אורזאכע זיך צו בעקלאָגען אויף פאָרד׳ן. אין די פאבריקען וואו קיין זאך ווערט ניט געלאָזט געהן אין ניעוועץ ווערט אויך געמאכט א פּראָדוקט מיט׳ן נאָמען בענזאָל וואָס איז א מין געמישטער אויל און ווערט בענוצט פאר געוויסע צוועקען. פון דער פאָרד מאַטאָר קאָמפּאַני האָט מען שלי׳ן געפרעגט אויב ער וויל אויך אריינ־נעמען פאָרד׳ס בענזאָל צו פערקויפען און שלי האָט זיך דערפון ניט ענטזאָגט.

ער איז געווען א גוטער געשעפטסמאן און האָט דעם בענזאָל אָנגעהויבען צו פערקויפען. שלי האָט שוין דאן געהאָט פיער ברידער מיט איהם אין די ביזנעס און אלע האָבען געהאָלפען פערקויפען פאָרד׳ס בענזאָל .

באלד האָבען אָבער זיינע ״קאָסטאָמערס״ אָנגעהויבען זיך בעקלאָגען אז די פאָרד בענזאָל טויג ניט, אז דער פּראָדוקט איז שלעכט געמאכט און איינער נאָך׳ן צווייטען האָט עס אויפגעהערט צו קויפען. מאנכע זיינען געגאנגען נאָך ווייטער. זיי זיינען געקומען מיט טענות צו שלי׳ן. זיי האָבען גענוצט פאָרד׳ס בענזאָל און האָבען איבער דעם געהאט היזקות, אלזאָ האָבען זיי געוואָלט אז שלי זאָל זיי גוט מאכען פאר די היזקות וואָס זיי האָבען געליטען. שלי איז זאָגאר געשלעפּט געוואָרען אין געריכט איבער דעם. אלס גוטער געשעפטסמאן האָט ער איינגעזעהען אז ער מוז אויפהערען האלטען פאָרד׳ס בענזאָל, ווען ניט וועט ער פערלירען אלע זיינע קאָסטאָמער. און שלי האָט אויפגעהערט נעמען ביי פאָרד׳ן דעם בענזאָל.

ער האָט געמיינט אַז דאָס וועט זיך אריבער אַזוי זיך, וואָרום וואָס וועט ען פּאַרד האָבען צו איהם נאָכדעם ווי ער האָט אַזוי שווער געאַרבייט אום עם בענזאָל צו פערקויפען? אָבער באלד איז געקומען פון פּאַרד'ן א אויפ־פאָדערונג אַז ער מוז צוריק אָנהויבען האַלטען דעם בענזאָל. און מיט דעם האָט זיך פּאַרד נאָך ניט בענוגענט. ער האָט ניט נאָר געפאָדערט אַז שלי זאָל האַל־טען דעם בענזאָל אין דער סטאַנציע וואָס שטעהט אויף פּאַרד'ס באָדען נאָר אויך אין די אַנדערע 9 סטאַנציעס פון וועלכע זיינע ברידער זיינען די בעלי בתים. שלי האָט גע'טענה'ט אַז וואָס אַנבעלאַנגט זיין אייגענע סטאַנציע קען ער דעם בענזאָל ניט אריינעהמען ווייל ער האָט מורא אַז ער וועט פערטרייבען זיינע קאָסטאָמער און וועט דעם פּראָדוקט בכלל ניט קענען פערקויפען. און וואָס אַנבעלאַנגט צווינגען זיינע ברידער צו פערקויפען פּאַרד'ס בענזאָל קען אודאי קיין רייד ניט זיין ווייל ווען ער זאָל אפילו וועלען וועלען יענע עס ניט וועלען און יענע האָבען אויף א דעה.

אויף דעם האָט מען פון פּאַרד'ן גאָר ניט געענטפערט, נאָר מען האָט איהם געגעבען "נאָטיס" אַז אין דרייסיג טעג צייט מוז ער אָפּליידיגען די פּאַרד סטאַנ־ציע. שלי האָט פון אָנפאַנג געמיינט אַז דער "נאָטיס" מיינט גאָר ניט. ער האָט דאָך עפּעס געהאַט א קאָנטראַקט מיט פּאַרד'ן אויף דריי יאָהר. ער האָט זיך א כאַפּ געטהאָן צום קאָנטראַקט און ערשט דאַן האָט ער אויסגעפונען אַז אין לאַנ־גען דאָקומענט געפינט זיך טאַקי א פּונקט וואָס גיט פּאַרד'ן אַלע רעכטע, זאָגאַר איהם ארויסצוואַרפען ווען ער וויל עס נאָר ווען ער, שלי, איז צו איהם געבונדען די גאַנצע צייט.

שלי האָט איינגעזעהען די אומגערעכטיגקייט פון דעם קאָנטראַקט און איהם האָט שוין פערדראָסען וואָרום ער האָט עס ניט געלעזען איידער ער האָט אונ־טערגעשריבען אָבער עס איז געווען צו שפּעט.

שלי האָט דאַן, איבערלעזענדיג דעם קאָנטראַקט צום ערשטען מאָהל, אויך אויסגעפונען אַז דאָרט געפינען זיך אַנדערע פּונקטען צום גונסטען פון הענרי פּאַרד, נעמליך אַז יענער קען איהם אָפּשניידען דעם צופאַחר וואָס וועט מיינען אַז קיינער וועט צו זיין סטאַנציע ניט קענען צופאָהרען און פאָלגליך וועט ער די ביזנעס במילא מוזען אויפגעבען.

שלי איז אָבער געווען א שטיקעל עקשן און האָט בעשלאָסען אַז ער וועט פּאַרד'ן ניט אָפּלאָזען און וועט מיט איהם געהן אין געריכט. און אַזוי איז אוועק א סדרה פון פּראָצעסען.

פּאַרד האָט אָבער דערווייל ניט געשוויגען און זעהענדיג אַז שלי לאָזט זיך ניט שפּייען אין קאשע האָט ער אָנגעהויבען מיט איהם א צו להכעיס פּאָליטיק

און דאָס וואָס צוקריעגטע שכנים פלעגען זיך אַמאָל טהאָן איינע צו די אַנדערע אין קליינע שטעדטלאַך האָט פֿאָרד בעשלאָסען צו טהאָן צו שלי׳ן.

איבערנאַכט איז אַרום שלי׳ס סטאַנציע אויסגעבויט געוואָרען אַ וואַנט וואָס האָט די סטאַנציע כמעט אין גאַנצען אָפּגעשניטען פון די פאַרבייפאָהרער. שלי האָט אָבער ערשט דאַן בעשלאָסען ניט אויפצוגעבען און האָט אַזוי לאַנג גע־קעמפּפט אין געריכט ביז וואַנען ער האָט טאַקי געוואונען.

ריכטער אַרטהור דזש. טאַטעל פון דעם פעדעראַלען דיסטריקט געריכט, וועלכער האָט די ענטשיידונג אַרויסגעגעבען געגען פֿאָרד׳ן, האָט געהאַט בע־מערקט פאָלגענדעס ביין אַרויסגעבען די ענטשיידונג:

"דאָס קוקט אויס ווי אַ צאַם וואָס איז אויפגעשטעלט געוואָרען פון אַן אַלטער פרוי וועלכע איז אין כעס געוואָרען אויף איהר שכן. איך בין דאָרט פאַרבייגעפאָהרען מיט אַן אָבענד צוריק. עס איז די פליכט פון דיזען געריכט צו זעהן אַז מענשען זאָלען ניט נעמען דעם געזעץ אין זייערע אייגענע הענד. דאָס איז ניט דער וועג ווי דאָס ווערט געטהאָן אין דעטראָיט".

פֿאָרד האָט אָבער יאָ געהאַט גענומען דעם געזעץ אין זיינע אייגענע הענד און ער האָט יאָ אויפגעשטעלט דעם צאַם וואָס, ווי ריכטער טאַטעל האָט בע־מערקט, אַן אַלטע פרוי בויט לעבען איהר שכנ׳ס פענסטער ווען זי ווערט אין כעס. וואָרום די קליינליכקייט פון דער אַלטער פרוי, וועגען וועלכער דער ריכ־טער האָט גערעדט, האָט אויך פֿאָרד און ער איז אימער גרייט צו פיהרען מלחמה מיט יעדען וואָס ריהרט איהם אָן און ווען ער פיהרט מלחמה איז קיין זאַך פאַר איהם ניט צו געמיין, קיין זאַך פאַר איהם ניט אומפּאַסענד.

דער לעזער וועט אפשר וועלען זאָגען אַז דאָס אַלעס איז ניט געטהאָן גע־וואָרען מיט פֿאָרד׳ס וויסען און אַז אימיצער פון דער פֿאָרד מאָטאָר קאָמפּאַני איז דאַפיר געוועזען פעראַנטוואָרטליך. אויב יעמאַנד מיינט אַזוי, דאַן קען ער ניט פֿאָרד׳ן. וואָרום פֿאָרד איז גראָדע דער מענש וואָס איז קאַפּאַבעל אויף אַזוינע קליינליכקייטען.

אגב לאָמיר דאָ איבערגעבען [illegible]ם פאַקט אַז שלי׳ס סטאַנציע געפינט זיך פונקט געגענאיבער דעם אָפיס וואו פֿאָרד קומט אַלע טאָג אָדער עטליכע מאָל אַ וואָך און פֿאָרד האָט ניט נאָר אַלעס געזעהן נאָר האָט טאַקי פון אַלעס גע־וואוסט און אודאי אַליין געגעבען דעם בעפעל וואָס עס זאָל געטהאָן ווערען. אָט דאָס איז פֿאָרד...

11. — פאָרד'ס דאָלאר פסיכאָלאָגיע.

אויטאָמאָביל מאגנאט האָט איין מאסשטאב און דאָס איז דער דאָלאר. — קוקט אויף אלעס און אלעמען דורך די ברילען פון דאָלאר. — איז דער גרעסטער מאדים צו פארשטעהן די פאָלקס פסיכאָלאָגיע פון דאָלאר שטאנדפונקט.

אויב מען וואָלט געדארפט האָבען א "במקום" פאר דעם אמעריקאנער "דאָ־לאר־צייכען", דער "$", וואָלט מען ניט געקענט געפינען קיין בעסערען ווי דעם נאָמען "פאָרד". פאָרד איז די פערקערפערונג פון דאָלאר. ער איז דעם דאָלאר'ס בעסטער רעפרעזענטאנט.

פאָרד איז פראָסט און אומוויסענד, אָבער ער איז דער גרעסטער, דען ווען עס קומט צום דאָלאר. ער איז דער גרעסטער "וויסענשאפטסמאן" ווען עס קומט צו געלד.

"ער, פאָרד, איז קיינמאָל ניט געגאנגען אין קיין קאָלעדזש", בעמערקט וועגען איהם סעמיועל ס. מארקים אין זיין בוך איבער דעם אויטאָמאָביל מאגנאט, "ער וייס אָבער אלעס וואָס מען דארף וויסען וועגען פסיכאָלאָגיע אויף אזוי וייט ווי דאָס האנדעלט זיך נאָר וועגען דאָלאר".

יאָ, פאָרד איז דער גרעסטער דאָלאר פסיכאָלאָג וואָס די וועלט האָט ווען געזעהן און דאָס פיליכט איז די אמת'ע אורזאכע ווארום ער איז אזוי רייך. פאָרד קען אנדערש ניט זעהען ווי דורך דער ליכט פון דאָלאר. ער פערשטעהט ניט קיין מענשליכע נשמות, און וויל זיי ניט פערשטעהן; ער רעכענט זיך ניט מיט קיין העכערע זאכען אין לעבען און וויל זיך מיט זיי ניט רעכענען. דער דאָלאר איז דער איינציגער מאסשטאב מיט וואָס ער מעסט מענשען און זאכען, און דער דאָלאר איז דאָס איינציגע צו וואָס ער שטרעבט, אויב אפילו מיר זאָלען שוין אָננעמען אז זיין דורשט פאר מאכט און זיין אמביציע צו ווערען פרעזידענט און אזוי א גרויסע פאָליטישע פיגור ציינט אויך אויף אנדערע נייגונגען אין דעם אויטאָמאָביל מאגנאט. אגב זאָל דאָ בעמערקט ווערען אז ווען פאָרד רעדט וועגען פאָליטישע ענינים טהוט ער עס אויך פון דעם דאָלאר שטאנדפונקט. ווארום העכער פון דאָלאר קען ער זיך ניט אויפהויבען...

געבענדיג אן אפשאצונג פון פאָרד'ס גייסטיגען מהות, פון זיין אינער־ליכקייט, דערצעהלט מארקים וועגען דעם ווי פאָרד'ס ערפאָלג דארף אין א

גרויסער מאס צוגעשריבען ווערען צו זיין פעהיגקייט צו פערשטעהן ווי אם לייכטעסטען צו געפינען א צוטריט צו די קעשענעס פון דעם דורכשניטליכען אמעריקאנער.

פארד׳ס מאטא איז די ערשטע יאהרען איז געווען, און איז נאך איצט אויך, צו האלטען אן אויג אויף דער קעשענע פון דורכשניטליכען מענשען. עס איז ניט געווען פארד׳ס אידעאליזם וואס האט איהם באוואויגען צו פראדוצירען א ביליגען אויטאמאביל. דאס איז ניט געווען זיין אמביציע צו פערזארגען די מענשען מיט קליינע איינקינפטע וואס האט איהם געבראכט אויפ׳ן געדאנק אז די "פארדלער" מוזען דערוצירט ווערען אין פרייז. דאס איז געווען דער רעזולטאט פון זיין דאלאר פסיכאלאגיע, פון זיין פעהיגקייט אימער אויף אלעס צו קוקען פון דעם דאלאר שטאנדפונקט. פארד האט בעגריפען אז אום ער זאל קענען מאכען אן ערפאלג מוז ער האבען אן אויטאמאביל וואס זאל קענען פער־קויפט ווערען צום דורכשניטליכען מענשען. ווארום בלויז אין דיזען פעלד זיינען ניט געווען קיין קאנקורענטען. פאר טהייערערע אויטאמאבילען זיינען געווען אנדערע. אזא אויטאמאביל מוז זיין וואס ביליגער און אום ער זאל זיין וואס ביליגער מוז ער קענען פראדוצירט ווערען וואס אם שנעלסטען און פארד האט מיט דעם דאלאר פסיכאלאגיע זיינער געפונען דעם וועג דערצו.

ער האט אלעס סטאנדאריזירט. אנגעהויבען בויען איין מין אויטאמאביל, מיט איין מין מאשינעריע אונטער איין מין סיסטעם פון ארבייט. ווארום אוי־סער א דאלאר פסיכאלאג איז פארד אויך איינער פון די וואס וואלט גאנץ אמעריקא און טאקי אויך די גאנצע וועלט געוואלט זעהען "סטאנדאריזירט": אלע שיך זאלען געמאכט ווערען אויף איין קאפול, אלע היט זאלען געמאכט ווע־רען לויט איין מאס און פאסאן און אלע קליידער זאלען געמאכט ווערען לויט איין מוסטער — אלע יונים זאלען האבען איין פנים.

פארד איז דער מענש וואס האט ניט קיין אויג פאר שעהנקייט, וואס רע־כענט זיך ניט מיט קיין זאך וואס געהט ארויס פון די ראמען פון פראדוקציאן און געלד. ער ווייס נאר אז זוען אלעס ווערט פראדוצירט לויט איין מוסטער קאסט די פראדוקציאן ביליגער, דאן קען דער פרייז פון די ארטיקלען זיין קלע־נער און א גרעסערע צאהל מענשען וועלען די ארטיקלען קענען קויפען און פאלגליך וועט מען טהאן גרעסערע געשעפטען און מען וועט פערדינענע מעהר געלד.

דערפאר איז ער אימער בעשטאנען אז דער אויטאמאביל זיינער מוז זיין פון איין מין, און אז ער מוז פראדוצירט ווערען וואס לייכטער און וואס שנעלער און וואס ביליגער. ווען ער האט אריינגענומען די בעסטע און די מאדערנסטע

מאשינען האָט ער אויך געזעהען אז די ארבייטער זאָלען זיין די שנעלסטע און זעהט אימער די פּראָדוקציאָן צו פארגרעסערן. וואָרום וואָס גרעסער די פּראָדוקציאָן אלץ ביליגער קאָסט איהם דאָס פּראָדוצירען פון אן אויטאָמאָביל און פאָלגליך קען ער דעם אויטאָמאָביל פערקויפען פאר א קלענערען פּרייז. דאָס, ווידער, מיינט אז די אויטאָמאָבילען פערקויפען זיך אלץ אין א גרעסערער צאָהל און די פּראָדוקציאָן דארף דאן פארגרעסערט ווערען אום נאָכצוקומען די פארגרעסערטע נאָכפראגע אויף די אויטאָמאָבילען און אזוי האלט די "ביזנעס" אין וואקסען און צו פאָרד'ן האלט אין איין שטראָמען א גרויסער גאָלדענער שטראָם וואָס מאכט איהם רייכער און מעכטיגער.

דער דאָלאר פסיכאָלאָג האָט דא אלעס קלאָהר אויסגערעכענט פון דעם דאָלאר שטאנדפונקט און האָט מקריב געווען די נשמות פון זיינע ארבייטער, די געפיהלען פון זיינע אָנגעשטעלטע. ער האָט זיי אלעמען פאר מאשינען געמאכט, האָט זיי אלעמען "סטאנדאריזירט" ווי זיי וואלטע געווען ניט מעהר ווי די "ראבאטס" פון דער בעריהמטער דראמא וואָס איז מיט א יאָהר צוריק געשפּילט געוואָרען אויף בראָדוויי. אין יענער דראמא זיינען די "ראבאטס" געווען די פאנטאזיע פון דעם פּערפאסער. ער שטעלט זיך פאָר די צייט ווען מענשען וועלען געמאכט ווערען קינסטליך, דורך אימיצענס ערפינדונג און זיי וועלען ניט באזיצען קיין דענקונגס קראפט און וועלען בלויז קענען טהאָן פיזישע ארבייט, זיי וועלען דארום ווערען די שקלאפען פון מענשען, טהאָן פאר איהם אלע ארבייטען און זאָגאר געהן פאר איהם פיהרען מלחמות. אָבער אויך די "ראבאטס", ציינט אונז דער דראמאטורג, האָבען ענדליך אָנגעהויבען דענקען און האָבען רעוואָלטירט.

פאָרד האָט אָבער לכתחילה גענומען דענקענדע און פיהלענדע מענשען און זיי געמאכט פאר "ראבאטס", פאר גולמים און וויל פון זיי אוועקנעהמען דאָס לעצטע ביסעל דענקונגס קראפט און וויל זיי אין גאנצען מאכען פאר מאשינען.

און געטהאָן האָט ער עס אום פון זיי ארויסצופּרעסען מעהר ארבייט, פון זיי ארויסצוקריגען מעהר געלד. דאָס האָט זיך פּונקט אריינגעפּאסט אין זיין גאנצען פּלאן וואָס זיין דאָלאר פּסיכאָלאָגיע האָט אויסגעארבייט. און זיין דאָלאר פּסיכאָלאָגיע איז געגאנגען נאָך ווייטער און האָט זיינע ארבייטער בעלוינט מיט ניט מעהר ווי מיט א פּאָאר דאָלאר מעהר. פאָרד וואָס קוקט אויף אלץ נאָר פון דעם שטאנדפּונקט פון דאָלאר מעסט אלעמען מיט דעם דאָלאר מאסשטאב און מיינט אז מיט'ן דאָלאר קען ער אָפּקויפען יענעמ'ס גייסט און דענקונגס אפּאראט.

פאָרד זעלבסט איז צו פארדאָלערט געוואָרען אז ער זאָל קענען בעגרייפען

די שעהענרע שטריכען פון לעבען, אז ער זאל קענען זעהען עפעס העכערעס אין דער מענשליכער נשמה.

פארד אליין האט מיט א צייט צוריק געהאט געמאכט א פארזוך צו זיין אביסעל אנדערש. ווען ער האט זיינע ארבייטער אנגעהויבען עקספלואטירען אויף א גרויסען מאסשטאב און ער האט איינגעזעהען אז ער מוז עפעס פאר זיי טהאן, האט ער זיי ניט נאר געהאט צוגעווארפען עטליכע דאלאר מעהר אין וואכענטליכע נאר האט אויך געהאט איינגעפיהרט זיין "סאציאלאגישען" דעפארטמענט אין זיינע פאבריקען און אנגעשטעלט דר. סעמיועל ס. מארקיס אלס הויפט פון דיזען דעפארטמענט. דאס האט געזאלט זיין א פערזוך די ארבייטער צו דערהויבען גייסטיג, זיי צו ענטוויקלען און זיי צו מאכען ניט נאר פאר בעסערע ארבייטער נאר אויך פאר בעסערע מענשען. פארד האט דאן פרובירט ניט נאר צאהלען זיינע ארבייטער מיט דאלארס נאר אויך מיט רעספעקט, מיט מענשליכע בע־האנדלונג. אבער דאס איז נאר געווען אויף א קורצער צייט. ווייל אזא בעהאנד־לונג איז ניט געווען אין פארד'ס קאלעע. דאס איז ניט געווען אין איינקלאנג מיט פארד'ס דאלאר פסיכאלאגיע און דער סאציאלאגישער דעפארטמענט איז שוין לאנג פערשוואונדען. אלעס וואס האט געקענט מיינען די דערהויבונג פון די ארבייטער גייסטיג איז אפגעשאפט געווארען. פארד האט מארקיס'ן אפען ער־קלעהרט אז ער האלט נאר אז מענשען ארבייטען פאר'ן דאלאר און בכן דארף מען זיי בעצאהלען ניט מעהר ווי מיט דאלארס און פון זיי ארויסקריגען אזוי פיעל דאלארס ווי עס איז נאר מעגליך. פארד, וועלכער האט פאר א קורצער צייט פון זיינע "ראבאטס" געוואלט מאכען מענשען האט חרטה געקראגען און האט זיינע מענשען געמאכט פאר "ראבאטס". דאס פאסט זיך בעסער פאר זיין דאלאר פסיכאלאגיע.

צו פערשטעהן נאך בעסער פארד'ס דאלאר פסיכאלאגיע און זיין ניט דער־וואקסענקייט צו זעהן די שעהנערע און אידעאלערע זייט פון לעבען וועלען מיר ווייטער ציטירען מארקיס'ן, וועלכער, האבענדיג געווען אזוי נאהענט צו פארד'ן קען איהם פיליכט מעהר ווי אימיצער אנדערש:

"העגרי פארד האט מיליאנען אין רעזערוו", שרייבט דר. מארקיס, "ער קומט קיינעם ניט קיין דאלאר — און דאך איז ער האפענונגסלאז פארזונקען אין חובות...

"אויב פארד'ס חובות וואלטען געווען אזעלכע וועלכע קענען אויסגעצאהלט ווערען דורך אנשרייבען א טשעק, וואלטען זיי שוין לאנג אויסגעצאהלט געווא־רען. דאס זיינען אבער אנדערע סארטען חובות..."

און מארקיס ערקלעהרט דאן וואס ער מיינט דערמיט. ער דערצעהלט אונז,

אז דאָס וואָס מיר האָבען שוין דערצעהלט אין די פריהערדיגע קאפיטלען, וועגען פאָרד'ס אומדאנקבארקייט צו מענשען וואָס האָבען איהם געהאָלפען אין זיין ערפאָלג און וואָס האָבען איהם געדיענט מיט לייב און זעעלע. פאָרד האָט זיי איינעם נאָכ'ן צווייטען בעזייטיגט און ניט אזוי בעזייטיגט נאָר פשוט ארויסגע־וואָרפען אזוי אז יענע זיינען אויף אייביג פיליכט געבליבען מיט פערוואונדעטע נשמות, מיט א דערנידעריגטען שטאָלץ.

די ברוטאליטעט דערפון האָבען מיר שוין בעשריבען. מיר האָבען שוין געצייגט פאָרד'ן אין ליכט פון דעם "צאר" וואָס טרעט אלעמען אונטער זיינע פיס און וויל קיינעם ניט לאָזען קיין קאָפּ אויפהויבען.

דאָ איז אָבער אויך פאראן די פסיכאָלאָגישע זייט דערפון, א מענשליכע זייט, און דאָס איז מארקים אונז מגלה. פאָרד, דער דאָלאר פסיכאָלאָג, פער־שטעהט גאָר ניט אז ער איז געגען יענע בעגאנגען אן עוולה. ער זאָגט אז ער האָט יענע בעצאָהלט אין דאָלארס פאר אלעס וואָס זיי האָבען פאר איהם געטהאָן און דאָס איז מעהר וועניגער אמת. ער פערשטעהט ניט אז עס איז פאראן עפּעס העכערעס פון דאָלארס און אז פאר טרייע דיענסט, איבערגעבענהייט, פריינד־שאפט און אזוי מענשליכע בעציהונגען קען ניט בעצאָהלט ווערען אין געלד.

איינער וואָס בערויבט א פרוי'ס ליעבע קען קיינמאָל איהר ניט בעצאָהלען מיט געלד פאר איהר צובראָכען הארץ, און איינער וואָס דיענט יענעם און אָפּפערט זיך פאר איהם קען זיין בעלוינונג ניט קריגען אין געלד.

פאָרד פערשטעהט עס ניט. ער זעהט ניט העכער פון דעם דאָלאר און ער האלט אז ער האָט אלעמען געהעריג בעלוינט ווען ער האָט זיי צוגעוואָרפען די דאָלארס, און דאָס אויך פיעל וועניגער ווי זיי זיינען ווערטה געווען. ווארום ער אליין זוכט אויך ניט מעהר ווי די דאָלארס און גלויבט ניט אין קיין אנדער זאך ווי אין דער מאכט פון דאָלאר.

אז איהר וועט לאָזען רעדען פאָרד'ן זעלבסט אדער בעסער געזאָגט זיינע פרעס אגענטען וועט איהר נאטירליך הערען א גאנץ אנדער פזמון. פאָרד מאכט דעם אנשטעל אז געלד איז ביי איהם גאָר ניט, אז ער זיכט ניט קיין געלד. פאָרד טרעט זאָגאר ארויס אלס דער בעקעמפּפער פון דעם איצטיגען געלד סיס־טעם. ער אליין וועט אָבער בעשטעהן אז פאר זיינע אויטאָמאָבילען זאָל מען צאָהלען מיט בארעס געלד און מיט געלד טאקי וואָס האָט א גאָלד־ווערטה.

פאָרד איז דער מענש וואָס זעהט ניט די העכערע ווערטהען פון לעבען און ער קען זיי ניט זעהן. א מענש וואָס זיצט ביין שליוז פון אן אומענדליכען

שטראָם פון גאָלד קען ניט זעהן קיין אנדער זאַך ווי גאָלד, פאַר זיינע אויגען מוז אימער זיין דער שיין פון גאָלד און ער קען זיך ניט רעכענען מיט קיין אנדער זאַך ווי מיט גאָלד.

די דאָלאַר פּסיכאָלאָגיע איז פּאַרד'ס שטאַרקסטע אייגענשאַפט און עס וואָלט נאָר געווען נאַריש צו ערוואַרטען אז ער זאָל אונטער די אומשטענדען זיין עפּעס אנדערש פון דעם וואָס ער איז. די צרה איז נאָר וואָס אַט דער זעלבער פּאַרד ווענדעט אָן די זעלבע דאָלאַר פּסיכאָלאָגיע אויך פאַר אנדערע זאַכען, פאַר העכערע זאַכען אין לעבען און פאַר אזוי זאַכען וואָס ער פערשטעהט זעהר ווענינ און זוכט אויף אַלץ צו לעגען זיין אייגענעם שטעמפּעל. און אין דעם ליעגט טאַקי די פּאַרד געפאַהר.

פּאַרד, וועלכער איז איצט איינער פון די רייכסטע אין דער וועלט, איז געווען אָרים און האָט יאָהרען לאַנג געקעמפּפט ביטער פאַר זיין שטיקעל ברויט. ער האָט געהאַט אַ ביטערען קאַמפּף איידער ער האָט זיך דורכגעבראָכען אַ וועג אין לעבען, איידער זיינע "פּאַרדלאַך" זיינען בעריהמט געוואָרען. פּאַרד איז אויסגעלאַכט און פערשפּאָט געוואָרען. און דאָס האָט איהם געמאַכט אזוי פערביסען, דאָס האָט איהם געמאַכט אזוי זשעדנע פאַר'ן דאָלאַר דאָס איצט נאָך זיין גרויסען ערפאָלג קען ער זיך פון דעם ניט בעפרייען. די דאָלאַר פּסיכאָלאָגיע האָט זיך אין פּאַרד'ן אריינגעפרעסען און האָט איהם אין גאַנצען איבערגעוועלטיגט.

12. — די לעגענדע וועגען פאָרד'ס פילאַנטראָפּיע.

פאָרד גיט ניט קיין סענט אויף וואָהלטהעטיגע צוועקען. — ווייזט צוריק אלע אפּיעלען פאר צדקה. — האָט אין זיין לעבען געגעבען בלויז 17 דאָלאר און האָט אויף דעם הרטה. — שטוינענדע פאַקטען וועגען פאָרד האָספּיטאל אין דעטראָיט.

וואָס איהר זאָלט ניט זאָגען וועגען די אמעריקאנער מולטי־מיליאָנערען, זיי זיינען כמעט אלע אָהן אויסנאהמע פילאַנטראָפּיש און גיבען מיליאָנען, אפטמאָל הונדערטע מיליאָנען אויף פארשיעדענע וואָהלטהעטיגע צוועקען. נעהמט ראקפעלער'ן, צוםביישפּיעל. זיין וואָהלטהאט האָט כמעט קיין פאר־גלייך און ראקפעלער גיט פאר אזוינע זאכען וואָס זיינען אויסשליסליך אלטרואיסטיש.

פאָרד מיט אלע זיינע הונדערטע מיליאָנען האָט פאקטיש קיין סענט ניט געגעבען אויף וואָהלטהאט און באריהמט זיך נאָך מיט דעם. באריהמען באַ־ריהמט ער זיך פאר זיינע נאָהענטע פריינד. די דרויסענדיגע וועלט, אָבער, איז אונטער'ן איינדרוק אז פאָרד איז א גרויסער פילאַנטראָפּ און אז ער איז א גוואלדיגער פּזרן. אזוי אַז ווענינגסטענס שטעלען איהם פאָר זיינע פּרעס־אַגענטען, און דער עולם גלויבט.

אויף דער אויטהאָריטעט פון זיין געוועזענעם פריינד מארקיס חאָט פאָרד אין זיין לעבען געגעבען אויף וואָהלטהאט ניט מעהר ווי 17 דאָלאר און דאָס חאָט ער אויף דעם הרטה. פאָרד מאכט עס נאטירליך חזיר־כשר־פיסעל און זאָגט אז ער גיט ניט קיין צדקה, ווייל ער גלויבט ניט אין דעם, ווייל ער איז געגען דעם. צדקה איז ערנידעריגענד, זאָגט ער, און פארזיכערט אז זיין אויפ־גאבע איז די נויטהבאדערפטיגע צו געבען "דזשאבס" אנשטאט "טשאריטי".

אויב פאָרד וואָלט אָבער אזוי געהאנדעלט בלויז מיט די וואָס קענען געשטעלט ווערען צו דער ארבייט וואָלט עס אפשר נאָך געווען א שעהנע זאך. עס איז אמת אז פאָרד נעמט אריין אין זיינע פאבריקען פיעלע קאליקעס, בלינדע און אנדערע הילפלאָזע מענשען. דאָס טהוט ער אָבער אויף א ריין געשעפטליכען באזיס און נעמט אריין נאָר אזוינע וואָס קענען צוגעפּאסט ווערען צו געוויסע ארבייטען און וועלכע קענען דערנאָך פּראָדוצירען מעהר ווי געזונדע מענשען.

פאָרד טהוט אלזא גאָר ניט פאר די זאָגענאנטע הילפלאָזע אויסער דאָס

וואס איהם צאהלט זיך. אויף ווי וויים דאס צאהלט זיך איהם וועט זיין גענוג אנצואווייזען אויף א געוויסען פאל פון א בלינדען וועלכער איז אריינגענומען געווארען אין פארד'ס פאבריקען און איז געגעבען געווארען א געוויסע ארבייט וואס איז געווען צוגעפאסט צו איהם.

אין א טאג ארום איז געקומען דער פארמאן פון יענעם דעפארטמענט און געזאגט אז די אנדערע צוויי וואס האבען מיט'ן בלינדען געארבייט האבען מעהר ניט וואס צו טהאן, ווייל דער בלינדער טהוט אפ די גאנצע ארבייט און זינגט נאך דערצו, ציינענדיג ווי מונטער און פלייסיג ער איז.

אט דאס איז דער סארט "משאריטי" וואס פארד טהוט פאר הילפלאזע און פאר וואס ער וויל זיך נעהמען קרעדיט אלס פילאנטראפ. זאל אבער איינער זיין וואס קען ניט טהאן קיין ארבייט אין גאנצען אדער פארד זאל פאר איהם אין זיינע פאבריקען ניט האבען קיין ארבייט, דאן קען יענער שטארבען אין גאס און פארד'ן וועט עס ניט קימערען. ער גלויבט ניט אין "צדקה"...

מארקים דערצעהלט אונז ווייטער אז פארד'ס טיהרען ווערען איינפאך אפגעשלאגען פון הונדערטע דעלעגאציעס וואס קומען ביי איהם בעטען נדבות פאר טויזענדע און איינע וואהלטהעטיגע אונטערנעהמונגען. זיי מוזען אבער אלע אוועקגעהן מיט לידיגען. די טויזענדע בריעף וואס קומען אן ווערען דאס רוב אפילו ניט געעפענט.

אבער לאמיר דא ציטירען איינעם וואס האט געמאכט א ספעציעלען אונ־פארטייאישען שטודיום וועגן פארד'ס "פילאנטראפיע" צו זעהן ווי ברייט־הערציג" דער אויטאמאביל מאגנאט איז.

דער דאזיגער וואס האט עס געטהאן איז דזשארדזש עדווארד לינדאן, וועלכער האט מיט א קורצער צייט צוריק וועגן דעם אלעם באשריעבען אין דער "ברוקלין איגעל".

"אן אונערמיעדליכע און אין גאנצען אומפארטייאישע אויספארשונג", שרייבט מר. לינדאן, "האט פארפעהלט ארויסצוברענגען אפילו אן איינציגען פאל פון ווירקליכער פילאנטראפיע, וואס ווען מען שטודירט עס גרינדליכער זאל ניט ציינען דעם עגאאיסטישען מאטיוו וואס ליעגט הינטער דעם....

"איינס נאכ'ן צווייטען זיינען די וויים און ברייט אדווערטייזטע וואהל־טהאטען פון פארד'ן אין ביזנעס און אין געזעלשאפטליכע טהעטיגקייטען אויס־געפארשט געווארען און קיין איינציגער פאל האט אויסגעהאלטען א שטרענגען עקזאמען. דאס דארף ניט מיינען אז קיינער האט גאר ניט גענאסען פון פארד'ן. עס מיינט אבער יא אז קיינער האט ניט גענאסען פון פארד'ן, ווען פארד זעלבסט האט דערפון גאר ניט געהאט".

א קאנקרעטער און אויך שטוינענדער ביישפיעל איז דער פארד האספיטאל אין דעטראיט. דיעזער האספיטאל איז ווירקליך איינער פון די גרעסטע אין לאנד און איז געבויט געווארען פון פארד'ן. דער אויטאמאביל מאגנאט איז זעהר שטאלץ מיט דיעזען האספיטאל און זיינע פרעס־אגענטען האלטען כסדר אין אנצייגען אויף דיעזען האספיטאל ווען זיי ווילען לאזען וויסען דער וועלט אז פארד איז א גרויסער פילאנטראפ.

אבערפלעכליך הייסט עס אז פארד האט דעם האספיטאל געבויט מיט זיין אייגען געלד און האלט דעם האספיטאל אויס אויף זיין חשבון. איז דאך, דאכט זיך, שעהן און גוט. ווען אבער זיין אינטערעסאנט זיך צו באקאנען מיט די ווירקליכע פאקטען. פאר דיעזע פאקטען האבען מיר צוויי אויטאריטעטען: מארקיס'ן און דעם אויבענגערמאהנטען מר. לינדאן.

פארד וואלט קיינמאל דעם האספיטאל ניט געבויט. לכתחילה איז דער פארזוך געמאכט געווארען צו מאכען עס פאר א שטאדטישען האספיטאל. א קאמיטע פון פראמינענטע פערזאנען פון דעטראיט האבען עס זיך געהאט אונטערנומען צו שאפען דאס געלד פאר'ן האספיטאל. פארד איז צוגעצויגען געווארען צו דער קאמיטע פאקטיש געגען זיין ווילען. מען האט איהם געמאכט "טשערמאן". און פארד איז געווען א גוטער טשערמאן כל זמן מען האט געלד געשלעפט פון אנדערע. ער אליין האט זיך מיט קיין געלד ניט גערוקט. די קאמיטע איז אבער ניט געווען ערפאלגרייך אין שאפען די געהעריגע סומע וואס מען האט געדארפט האבען פאר'ן האספיטאל און אין די צייטונגען פון דעטראיט און אויך אין די צייטונגען פון אנדערע שטעדט האט מען וועגען דעם פיעל געשריעבען. ספעציעל האט מען אנגעהויבען "קיבעצען" פארד'ן. סטייטש אזא עושר און אזא "פילאנטראפ", ווי קומט עס אז ער דערלעגט ניט פון זיין אייגענער קעשענע דאס וואס עס פעהלט אום מען זאל קענען אנגעהן מיט דער ארבייט? פארד האט זיך אבער ניט געריהרט פון ארט.

ער האט אבער ענדליך דערפיהלט דעם שטארקען "קיבעץ" און האט זיך געפונען אין א פאזיציע וואס ער האט שוין מעהר ניט געקענט בלייבען מיט א פארמאכטע האנד. האט פארד דאן געגעבען דאס געלד וואס האט געפעהלט? צו טהאן דאס וואלט דאך געמיינט געבען געלד אויף א שטאדטישען האס־פיטאל. עס וואלטען דאך געווען דירעקטארען און "טראסטיעס" און פער־שיעדענע אנדערע דעה זאגער. און דאס איז געווען פונקט דער היפוך פון דעם וואס פארד קען פארטראגען. ווי אין אלעם האט פארד באשלאסען אז אויב ער גיט שוין יא געלד פאר'ן האספיטאל, מוז ער זיין דער פולשטענדיגער בעל־

הבית פון איהם און דעם האספיטאל קאנטראלירען. דער האספיטאל מוז ווע־רען זיין פערזענליכער אייגענטהום. קיין אנדער מאר האבען א דעת.

און פארד האט געלאזט וויסען לאמר אזוי צו זאגען:

ער וועט טאקי דערענדיגען דעם האספיטאל, אבער דער האספיטאל מוז ווערען זיין אייגענטהום און ער האט געשטעלט דעם באדינג, אז אויב די אלע אנדערע וואס האבען געגעבען געלד פאר'ן האספיטאל וועלען זיין וויליג צו צוריקנעמען וואס זיי האבען געגעבען דאן וועט ער דעם האספיטאל איבערנעמען פאר זיך. און אזוי האט פארד פארענדיגט דעם האספיטאל אלס דער "פארד האספיטאל".

האט פארד דא אפשר געוואלט צייגען אז ער קען אלעס טהאן אליין און וויל האבען די פולע מצוה צו זיין קרעדיט?

ניין. פארד האט שוין דא געזעהען ווי אזוי דער האספיטאל קען ווערען א גלענצענדע "אינוועסטמענט". דאס געלד וואס ער האט אריינגעלעגט וועט ניט געהן לאיבוד. עס וועט זיך צאהלען. און ער האט זיך געמאכט אלס זיין אויפגאבע צו מאכען דעם האספיטאל עקאנאמיש זעלבסטשטענדיג.

און עס איז ארויסגעגעבען געווארען דער באפעהל אז דער האספיטאל מוז זיך צאהלען און מען האט געמאכט אז דער האספיטאל צאהלט זיך טאקי.

דער האספיטאל האט אנגעהויבען פארוואלטעט ווערען אויף דעם זעלבען קאלט־בלוטיגען און אויסגערעכענטען און אונ'ברחמנות'דיגען שטייגער ווי די פארד פאבריקען. קיין פאציענט ווערט ניט אריינגענומען סיידען דאס געלד ווערט באצאהלט אין פאראויס. אויב יעמאנד האט ניט צו באצאהלען, קען ער אין האספיטאל ניט אריינקומען.

ווען א רוף קומט פאר אן אמבולאנס ווערט צוזאמען מיט'ן אמבולאנס געשיקט אן "אינוועסטיגייטאר". דער דאזיגער אינוועסטיגייטאר אונטערזוכט דעם פינאנציעלען צושטאנד פון דעם חולה, ווען דער לעצטער ווערט געבראכט אין האספיטאל, ניט מען איהם א רעכענונג וואס ער מוז באצאהלען. די פרייזען זיינען גלייכע פאר אלעמען, אבער זיי זיינען אזעלכע וואס אן ארבייטער אדער אזוי איינער וואס איז ניט קיין גרויסער פארדיענער, קען עס ניט "אפארדען".

און פארגעסט ניט, אז דער האספיטאל איז געבויט געווארען אלס אן אנ־שטאלט פאר ארימע און דארף נאך איצט אויך הייסען דער האספיטאל פאר די ארימע.

אבער פאר ארימע אדער ניט, פארד מוז זיין געזיכערט פון "ביזנעס" שטאנדפונקט מיט זיין קאפיטאל און די פרייזען מוזען דארום זיין הויכע, און נאר די וואס קענען צאהלען קענען דארום קריגען די מעדיצינישע הילפע וואס

דער האספיטאל אפערט. וואס זאלען טהאן די ארימע? דאס איז ניט פארד'ס עסק. ער "גלויבט" דאך ניט אין "טשאריטי"...

דאן האט דער האספיטאל אן אנדער "מעלה" וואס איז ווידער כאראק־טעריסטיש פון דעם אנטיסעמיטישען אויטאמאביל־מאגנאט. קיין אנדערע, אויסער ווי די סטאף־דאקטוירים און געוויסע "וויזיטינג" דאקטוירים, קענען פונקציאנירען אין האספיטאל. דיעזע אלע דאקטוירים זיינען נאטירליך די יעניגע וואס זיינען באשטימט און אויסגעקליעבען געווארען פון פארד'ן. אויב יעמאנד וויל אהין לאזען רופען זיין אייגענעם דאקטאר אדער איינעם אין וועל־כען ער האט צוטרויען, טאר ער ניט. פארד האט דעם האספיטאל, "סטאנדאר־ריזירט", ווי ער האט עס געטהאן מיט זיינע אויטאמאבילען.

דאס איז אבער אלץ מיט אנדערע. פונקט ווי ער, פארד אליין, פאהרט ניט אין זיין אייגענעם ביליגען "פארדעל", אזוי ווען עס זיינען קראנק געווען מיטגליעדער פון זיין אייגענער משפחה, איז ערלויבט געווארען צו רופען אנ־דערע דאקטוירים. פאר אנדערע איז עס אבער פארבאטען.

אט דאס איז דער האספיטאל וואס פארד האט געבויט און פאר וועלכען זיינע פרעס־אגענטען מאהנען גרויס קרעדיט פאר'ן "פילאנטראפישען" אויטא־מאביל מאגנאט. עס איז דער בעסטער ביישפיעל פון פארד'ס פילאנטראפיע.

"אויב איך שטיץ דיעזען האספיטאל דאן מוז איך איהם קאנטראלירען", האט פארד אמאל געזאגט צו מארקיס'ן. און דאס איז וואס פארד טהוט מיט אלעם פאר וואס ער גיט, אויב ער גיט אין גאנצען.

צוערשט מוז עס זיין זיינע. ער מוז עס קאנטראלירען. צדקה מיינט דאך אבער אוועקגעבען, און דאס איז פונקט דער היפוך פון דעם וואס פארד וויל. ער קען זיך מיט קיין געלד ניט שיידען און דערפאר קען ער ניט געבען קיין זאך אויף צדקה. דאן האט ער דעם כלל אז יעדעס מוז זיך באצאהלען. יעדעס מוז זיך אויסהאלטען זעלבסט. אלעס מוז זיין פראקטיש פון א גע־שעפטס־שטאנדפונקט, מעג עס זיין א פאבריק אדער א האספיטאל.

מארקיס דערצעהלט אז די אפיעלען וואס ווערען יעהרליך געמאכט צו פארד'ן פאר וואהלטהאט באטרעפען א סומע פון פיער מיליאן דאלאר. ווען פארד וואלט געווען דער אמת'ער בעל צדקה וואלט ער, לויט זיין פארמעגען און לויט זיינע איינקינפטע, געקענט געבען נאך פיעל מעהר ווי דיעזע פיער מיליאן דאלאר און דאס זאל אפילו ביי איהם זיך ניט אנזעהן. פארד האט אבער פארשטאפט זיינע אויערען און פארשטעלט זיינע אויגען און הערט ניט די אפיעלען און זעהט ניט די נויטה, און ווען מען רעדט צו איהם לאכט ער מיט א מעפיסטאפעלישען געלעכטער און זאגט אז ער "גלויבט" ניט אין "טשאריטי"...

13 — פאָרד'ס אומוויסענהייט

איז געבליבען דער פראָסטער פארמער וואָס ער איז געווען. — פראָבירט אמאָהל לעזען א ביכעל אָבער מוז אלע ווילע ארייננקוקען אין "דיקשאָנערי". — ווי ער האָט געצייגט זיין אומוויסענהייט פאר דער גאנצער וועלט. — געאָרג בראנדעס'עס מיינונג וועגען פאָרד'ן.

דערפאר וואָס הענרי פאָרד איז געבאָרען און ערצויגען געוואָרען אויף א פאַרם ווילען זיינע חסידים איהם פארגלייכען מיט די אלע ווירקליך גרויסע מענשען וועלכע אמעריקא האָט ארויסגעגעבען און וועלכע זיינען געבאָרען געוואָרען אויף פאַרמס. מאנכע וואגען זאָגאר צו פארגלייכען דעם אנטיסעמיט פון "דיערבאָרן" צו איבראהאם לינקאָלן, איינער פון אמעריקא'ס גרעסטע גייסטער. זיי פארגעסען, אָדער פארלייקענען, דעם פאקט, אז די אלע גרויסע מענשען וואָס זיינען געקומען פון פארמס האָבען זיך געהאט אויפגעהויבען הויך איבער זייער סביבה און האָבען אפטמאָהל מיט זייער אייגענעם פלייס זיך ערוואָרבען א גרויסע בילדונג. לינקאָלן, צום ביישפיעל, איז ניט נאָר געוואָרען גרויס אין גייסט, נאָר איז דורך שווערער ארבייט און אפפערווילינקייט געוואָרען א גרויסער דענקער, געלעהרטער און פאָליטיקער.

אונזער איצטיגער פרעזידענט קולידזש איז אויך א "פארמער". ער האָט אָבער גענאָסען א גרויסע בילדונג, האָט דורכגעמאכט אייניגע אוניווערזיטעטען. פאָרד איז אָבער געווען און איז געבליבען דער פראָסטער און אומוויסענדער פארמער וואָס ער איז געווען. ווען ניט פאר זיינע עשירות וואָלט פאָרד נאָך איצט אויך ניט געווען העכער פון דעם געוועהנליכען פארמער וועלכער קען קוים אונטערשרייבען זיין נאָמען און וועלכער קען קוים "דורכבראָדזשען" א צייטונג און מוז א צעהנדליג מאָל זיך כאפען צום "דיקשאָנערי" איידער ער קען דורכלעזען א זייטעל אין א בוך.

פאָרד איז געגאנגען אין סקוהל אפשר ביז א יאָהר 17, ווי אלע פארמער "באָיעס", אָבער ווי זיינע אייגענע ביאָגראפערס דערצעהלען, האָט ער זיך דאָרט גאָר ניט אויסגעלערנט. די גאנצע לעהרע איז בעשטאנען אין אביסעל לעזען און שרייבען. פאָרד האָט אָבער זאָגאר דיזע קליינע תורה זיך ניט אויסגעלערנט ווי עס בעדאַרף צו זיין. זיינע ביאָגראפער פארזיכערען אונז, אז דאָס איז געווען דערפאר וואָס זיין מח איז אימער געווען פארנומען מיט מעכאנישע זא־

כען. פּאַרד, צום ביישפּיעל, פלעגט נאָר וועלען בויען און "מייסטרעווען" און האָט אימער געזוכט דעם סוד פון דעם זייגער וואָס, ווי זיינע ביאָגראַפּערס אליין גיבען איבער, ער האָט נאָך ניט געוואוסט ווען ער איז שוין געווען א בחור פון א יאָהר 17, וואָס ציינגט אגב אז פּאַרד האָט אפילו ניט ארויסגעציינגט קיין אמת'ע מעכאַנישע פעהיגקייטען. זיינע מעכאַנישע פעהיגקייטען האָט מען נאָר געקענט זעהן אין דעם וואָס ער האָט אימער געוואוסט ווי צו פערריכטען אז אקער און אנדערע פאַרם אינסטרומענטען.

פּאַרד האָט שפּעטער קיינמאָל זיך ניט געזוכט צו בילדען און צו באַריי־כערען זיין וויסען און איז עד היום געבליבען אומוויסענד ווי ער איז עס אימער געווען.

מאַרקיס דערצעהלט אז פּאַרד כאַפּט זיך אמאָל לעזען א ביכעל און קוקט זאָגאַר אמאָל אריין אין עמערסאָן'ס שריפטען. אבער ווי ער האָט אליין זיך מודה געווען, איז ער אויף עמערסאָן'ן שטאַרק ברוגז ווארום ער קען קוים איבער־לעזען א שורה און ניט דאַרפען אַנקומען צום "דיקשאַנערי".

אבער דער זעלבער מאַרקיס בעט, אז מען זאָל ניט קריגען דעם איינדרוק אז פּאַרד איז א גרויסער לעזער פון ביכער אָדער פון וואָס ניט איז. ער האָט פיינט בילדונג און לאַכט פון די געבילדעטע.

מאַרקיס באַמערקט אז פּאַרד איז אפשר ניט דער איינציגער פּראָסטאַק צווישען די אמעריקאַנער אויפגעקומענע עשירים. דער אונטערשיעד איז אבער וואָס יענע וויסען אז זיי זיינען גראָבע יונגען און אויב זיי וועלען עס ניט וועלען ארויסציינגען פאַר דער וועלט וועלען זיי אבער ניט זוכען ארויסצוזאָגען מיינונגען וועגען ענינים וועגען וועלכע זיי האָבען ניט קיין אהנונג. פּאַרד'ס חוצפּה גרייכט אבער אזוי וויט דאָס ער זאָגט ארויס מיינונגען וועגען אלעס אין דער וועלט, און דער עיקר, ער דענקט אז ער איז עס קאָמפּעטענט צו טהאָן. און אין דעם ליגט טאַקי די געפאהר, הויפּטזעכליך ווען די דרויסענדיגע וועלט פערגעסט גאָר אָפּט, אָדער וויים עס אין גאַנצען ניט, אז פּאַרד איז אומוויסענד און קען דארום ניט זיין קאָמפּעטענט צו ריידען וועגען אירגענד וועלכע פראַגע מיט אינטעליגענץ.

און אַט דער אומוויסענדער פּאַרד וואגט זאָגאַר ארויסצוזאָגען א מיינונג וועגען דער ביבעל און וועגען טויזענדער אנדערע ענינים. פּאַרד האָט, צום ביישפּיעל, שוין געהאט זיך ארויסגעזאָגט אז די ביבעל דאַרף איבערגעשריבען ווערען. אבער אין דיזען פאַל האָט ער אפשר נאָך קלעהרער ארויסגעציינגט זיין פּראָסטקייט. פּאַרד האָט געוואָלט אז די ביבעל זאָל איבערגעשריבען ווערען אין א לייכטערע און מעהר פערשטענדליכע שפּראַך. יאָ, די איצטיגע ענגלישע איבערזעצונג פון דער ביבעל איז פאַר דעם פּראָסטען פאַרמער ווי פּאַרד איז, צו

שווער און צו הויך... אגב לאמיר דא אויך פערטרויען א סוד אז דאס איז אויך געווען ניט מעהר ווי א שפיצעל פון זיינע פרעס־אגענטען צו געבען פארד'ן פרייע "פובליסיטי". ווארום צו ריידען וועגען איבערשרייבען די ביבעל איז אן עניין וואס רופט ארויס דיסקוסיעס און פארד איז צוליעב דעם ברייט און ווייט ארוועקגעווארפען... געווארען.

פארד'ס אומוויסענהייט גרייכט אפטמאל צו לעכערליכקייט. מארקים גיט איבער א פאקט וועגען דעם אנטיסעמיטישען אטאמאביל מאגנאט וואס דארף איינמאל פאר אלע מאל איהם צונאגלען אלס א פראסטער דארפס־פויער, וועל־כער טראגט זיך ארום, אדער האט זיך געהאט ארומגעטראגען, מיט די באגרי־פען פון הונדערט אדער מעהר יאהר צוריק.

ווען ער האט נאך געהאט זיינע שותפים, אין די ערשטע יאהרען וואס זיינע אטאמאבילען האבען אנגעהויבען צו געהן, האט פארד בשום אופן ניט געוואלט צושטימען אז דאס געלד וואס די קאמפאניע קריגט אריין זאל געלעגט ווערען אין א באנק. פארד האט אנדערש ניט געוואלט ווי אז די קאמפאני זאל זיך אויסבויען א גרויסען און שטארקען געוועלב און דארט פארבאהאלטען דאס געלד.

"עס וועט קלינגען אומגלויבליך", שרייבט מארקים, "צו דערצעהלען אז פארד, וועלכער ווערט געהאלטען אלס א מאדערנער צויבערער פון פינאנץ, האט נעקענט זיין אזוי אונפראקטיש, אזוי אונוויסענד וועגען זאכען וועגען וועל־כע ער שיינט איצט שוין צו זיין גוט אינפארמירט, צו פערלאנגען צו בויען א געוועלב אין דער פאבריק וואו מען זאל האלטען די ריווחים".

פארד, דער פראסטער פארמער, האט מורא געהאט פאר די בענק און האט געוואלט בעסער האלטען געלד באגראבען אדער אין זאק אדער אזוי ערגעץ בע־האלטען . . .

פארד ווייס שוין איצט מעהר וועגען דיזע עניינים. ער ווייס שוין וועגען פראצענט און וועגען מאכען געשעפט מיט געלד, וועלכע ער קען ניט פאר־ברויכען. אבער די אומוויסענהייט פון דעם פארמער איז נאך ביי איהם פאר־בליבען און דער האס צו בענק טראגט ער נאך עד היום. מיט דעם ערקלעהרט זיך אפשר דער פאקט וואס ער איז אזוי פארביסען געגען די באנקירען און גראדע די אידישע באנקירען, אבוואהל ער אליין איז שוין לאנג געווארען א באנקיר. אבער וואס אנבעלאנגט זיין איצטיגען האס צו די באנקירען איז עס אפשר מעהר פאזע ווי עפעס אנדערש. פארד וויל צייגען, אז נאר ער איז דער ווירקליכער פראדוצירער און ניט די אנדערע קאפיטאליסטען, ספעציעל די באנקירען. א שטיק אומוויסענהייט שטעקט דא אבער אין דעם אלענפאלס, ווי עס שטעקט אויך

א שטיק אומוויסענהייט אין זיין בלומרשט׳ער נייער טהעאריע, אז מען דארף דעם געלד־סיסטעם שטעלען אויף א גאנץ אנדער באזים ווי גאלד.

פארד׳ס אומוויסענהייט איז געצייגט געווארען פאר דער וועלט ווען דער אטאמאביל מאגנאט איז גענומען געווארען אויפ׳ן קרייץ־פארהער ביי דעם פראצעס וואס ער האט געהאט פארפיהרט מיט איינינע יאהר צוריק געגען דער שיקאגא ״טריביון״. די ״טריביון״ האט פארד׳ן, אין א לייט־ארטיקעל, אנגערופען אנארכיסט. פארד האט די צייטונג פארקלאגט פאר שאדענערזאץ, און אויף אזא אופן האט דאס לאנד געהאט צום ערשטען מאל די געלעגענהייט צו זעהען פארד׳ן אויפ׳ן עדות־שטוהל אין א געריכט.

פארד האט זיך ארויסגעצייגט אזוי אומוויסענד דאס ער האט ניט געוואוסט ווען דער אמעריקאנער רעוואלוציאנערער קריעג איז פארגעקומען. ער האט אויך ניט געוואוסט דעם אונטערשיעד צווישען ארנאלד בענעט און בענעדיקט ארנאלד. פארד האט אויך ניט געקענט ענטפערען אויף פיעלע אנדערע פראגען אויף וועלכע יעדער אמעריקאנער סקוהל קינד קען ענטפערען און פאר וואס אן אויסלענדער וואס וואלט אויף זיי ניט געקענט ענטפערען וואלט אויסבראקירט געווארען פון ווערען אן אמעריקאנער בירגער.

אבער דיזער אומוויסענדער פארמער דענקט איצט אז ניט נאר איז ער א גוטער אמעריקאנער בירגער, נאר אויך אז ער איז ראוי צו זיין דער פרעזידענט פון לאנד, און טויזענדע און מיליאנען זיינען אזוי פארבלענדט, אז זיי מיינען אויך אז פארד איז פאסענד צו זיין פרעזידענט, און האט דעם נויטיגען וויסען און די געהעריגע פעהיגקייט צו פיהרען אזא רעפובליק ווי די פאראייניגטע שטאאטען.

אין פארבינדונג מיט פארד׳ס פראצעס געגען דער שיקאגא ״טריביון״ דערצעהלט ע. ג. פיפ, אינטערעסאנטע איינצעלהייטען ווי אזוי פארד׳ס לאיער האט פרובירט קנעלען מיט זיין קליענט אום איהם אריינצוהאקען אין מח איינינע פאקטען וועגען דער היסטאריע פון אמעריקא.

פיפ דערצעהלט ווי אזוי פארד׳ס שפיאנען זיינען ארויסגעשיקט געווארען אויסצוגעפינען וואס די לאיערס פון ״טריביון״ פלאנען צו טהאן און זיי זיינען געקומען מיט׳ן רעפארט, אז זיי האבען בדעה פארד׳ן צו נעהמען אויפ׳ן צימבעל און איהם שטעלען פראגען וועגען דער געשיכטע פון אמעריקא, כדי צו צייגען פאר דער דזשורי זיין אומוויסענהייט. דאס, אגב, צייגט ווי פארד באגעהט זיך אין ערגיץ ניט אהן זיינע שפיאנען.

פארד׳ס לאיער האט זיך דאן גענומען צו דער שווערער אויפגאבע פון קנעלען מיט פארד׳ן, און פיפ דערצעהלט דערביי פון העכסט קאמישע עפיזאדען. פארד פלעגט זיך בריקען ווי א חדר־אינגעל ווען דער רבי וויל איהם אריינקלאפען

אין קאָפּ א פּרשה חומש אָדער א שטיקעל חיי אדם. פּאָרד האָט עס בשום אופן ניט געקענט באנעהמען און עס טאָקי ניט געוואָלט באנעהמען.

אזוי איז פּאָרד, ווי מיר וויסען שוין פון פריהערדיגע קאַפּיטלעך, א גאנץ קנאָפּער פריינד פון באזוכער. דאן אָבער ווען דער לאַיער האָט איהם געהאַל־טען אויפ׳ן בענקעל און מיט איהם געקנעלט וועגען היסטאָריע, פלעגט פּאָרד מיט דער גרעסטער פריינדליכקייט אויפנעהמען יעדען איינעם וואָס פלעגט נאָר אָן עפען טהאָן די טהיר פון דעם צימער וואו דער לאַיער האָט איהם געהאַלטען.

״אה, קומט נור אריין, זעצט זיך!״ פלעגט פאָרד אויסרופען מיט דער גרעסטער פריינדליכקייט. דער דאָזיגער וואָס איז אזוי פון פאָרד׳ן איינגעלאַדען געוואָרען, פלעגט עס נאַטירליך האַלטען פאַר א גרויסע עהרע און ער האָט שוין אודאי געהאַט געמיינט, אז פאָרד האָט פּלוצלינג אויף איהם אן אויג געוואָרפען און וויל איהם גליקליך מאַכען. אין דער אמת׳ן איז עס בלויז געווען פאַר פאָרד׳ן אן אויסרייד זיך צו בעפרייען פון דעם לאַיער, וועלכער איז בעשטאַנען אז ער מוז איהם אריינקלאַפּען אין קאָפּ געוויסע פאַקטען וועגען אמעריקא׳ס פערגאַנ־גענהייט. ווען דער לאַיער האָט דערזעהען אז עס האַלט שלעכט און פאָרד וועט זיך גאָר ניט אויסלערנען, האָט ער אנגעזאָגט, אז קיינער זאָל ניט וואַגען אריינצוקומען אין צימער. דאָס האָט אָבער אויך ניט געהאָלפען. פאָרד פלעגט אַלע ווייַלע אויפשפּרינגען פון שטוהל, צולויפען צום פענסטער און זיך פאַרקוקען ווי א צובאַלעווועטער חדר־אינגעל.

דער קאָמישער ספּעקטאַקעל וואָס פאָרד האָט מיט זיך פאַרגעשטעלט איז געריכט וויסען מיר שוין. פּאָרד האָט דאָרט געהאַט די חוצפּה צו ערקלעהרען, אז היסטאָריע איז נאַרישקייט. ער האָט פאַראיינס אויך ארויסגעזאָגט דעם אמת, אז ער פערזענליך קען זיך גאנץ גוט באגעהן ניט וויסענדיג קיין זאַך. ער דאַרף בלויז א פייף טהאָן און האָבען צו זיין דיענסט אַלע געלעהרטע און עקספּערטען. פּאָרד האָט מיט דעם קלאָהר געמאַכט אז ווען מען האָט מיליאָנען קען מען אַלעס טהאָן און זיך אַלעס פערגינען, זאָגאר צו זוכען ווערען פרעזידענט.

אָט דיזע עקספּערטען האָבען עס טאָקי פּאָרד׳ן געהאָלפען פאַרבלענדען אַלעמענס אויגען און פאַרבאַהאַלטען פאַר דער וועלט זיין אמת׳ע אומוויסענהייט. דיזע עקספּערטען זוכען איצט אויך צו מאַכען דעם איינדרוק, אז פּאָרד איז פּאַ־סענד פאַר׳ן פּרעזידענטען־שטוהל.

אן אינטערעסאַנטע אָפּשאַצונג וועגען פאָרד׳ס דומהייט און אומוויסענהייט האָט געגעבען דער וועלט־בעריהמטער אידיש־דעניש׳ער ליטעראַטור־קריטיקער געאָרג בראַנדעס. די מיינונג האָט בראַנדעס געהאַט ארויסגעזאָגט צו דעם

אידיש־ענגלישען זשורנאליסט הערמאַן בערנשטיין, וועלכער האַט אונז דיזען פאַקט איבערגעגעבען.

דאָס איז געווען ווען בערנשטיין איז אָנגעקומען אין דענעמאַרק מיט פֿאָרד'ס "פריעדענס־שיף". בערנשטיין האָט זיך געטראָפען מיט בראַנדעס'ן אין קאָפּענהאַגען.

"איך האָב אימער געגלויבט", האָט בראַנדעס געזאָגט, "אַז אַמעריקאַנער מיליאָנערען זיינען קלוגע און פערשטעהען די מענשליכע נאַטור, אָבער אַז זיי ווערען פאַרפֿיהרט פון זייערע אַדיוטאַנטען. אָבער העברי פֿאָרד איז פֿאַר מיר אַ רעטעניש. אויב מען וואָלט געגעבען אַ פּרייז פֿאַר דומהייט, וואָלט דענעמאַרק דיזען פּרייז געקענט געווינען, אָבער מיר האָבען קיינעם ניט אין דענעמאַרק וואָס זאָל זיין אַזוי נאַאיוו ווי אייער העברי פֿאָרד.

"אַלע מענשען מיט פערשטאַנד זיינען פאַר פריעדען, אָבער ניט אַלע וואָס זיינען פאַר פריעדען האָבען פערשטאַנד. העברי פֿאָרד'ס עקספּעדיציע האָט אין דער אמת'ן געשאַדט די פריעדענס אידעע, וואָרום איצט וועלען אַלע בלויז שמייכלען ווען פריעדען וועט דערמאָהנט ווערען". אַט אין דיזער ליכט איז פֿאָרד געזעהן געוואָרען פון איינעם פון די גרעסטע דענקער וואָס די וועלט פאַר־מאָגט. אַט אַזאַ איינדרוק מאַכט דער אומוויסענדער פֿאָרד אויף מענשען מיט ווירקליכער אינטעליגענץ און מיט געשמאַק און מיט אַ באַגריף פון די העכערע ווערטהען אין לעבען.

דאָס פּראַקטישע לעבען האָט פֿאָרד'ן פיעל געלערנט וואָס אַנבעלאַנגט די געשעפטס־וועלט, הויפּטזעכליך זיינע אייגענע געשעפטען. אין אַלגעמיין און אויסער זיינע געשעפטען, איז ער נאָך אַלץ דער זעלבער וואָס ער איז אימער געווען, און מעגליך נאָך אומוויסענדער ווי אימער, ווייל איצט איז ער שוין פּאָלקאָם איינגעגלויבט אין זיך און אין זיינע דומהייטען.

פֿאָרד טראָגט זיך נאָך אַלץ אַרום מיט דער אידעע פון אַ מעכאַנישע קוה, פּונקט ווי ער האָלט נאָך אין עקספּערימענטירען מיט סטריט קאַרס וואָס זאָלען לויפען אויף געזאָלין, און קליינע לאָקאָמאָטיווען וואָס זאָלען שלעפּען גרויסע צוגען.

פֿאָרד האָט די אידעע וועגען אַ מעכאַנישע אָדער קינסטליכע קוה נאָך פון דאַן ווען ער איז געווען אַ פאַרם־אינגעל און האָט געטראַכט ווי גוט עס וואָלט געווען אַז מען זאָל האָבען אַ מאַשין וואָס זאָל געבען מילך און מען זאָל ניט דאַרפען קאָרמענען קיין קיה, ניט דאַרפען זיי נעהען מעלקען, א. ז. וו.. דער ערפאָלג וואָס ער האָט געהאַט מיט זיין אַטאָמאָביל מאַכט איהם איצט צו גלויבען,

אז אויך זיינע אנדערע אידעען זיינען פראקטיש און דורכפיהרבאר און קיינער קען איהם גאר ניט איבערצייגען אז ער איז אומגערעכט, אפילו ניט די עקספע־רימענטען וואס ווערען געמאכט אין זיינע לאבאראטאריעס.

און אט דיזער אומוויסענדער מענש וואגט ניט נאר ארויסצוזאגען מיי־נונגען וועגען אלעס אין דער וועלט, נאר לאזט אויך אונטער זיין אויפזיכט ארויסגעבען ביכער און שרייבען ארטיקלען און ארויסגעבען אינטערוויוס, און די וועלט קריגט דעם איינדרוק, אז פארד האט ניט נאר וואס צו זאגען און לערנען די וועלט נאר קען טאקי די קונסט פון שרייבען און וויים ווי זיינע געדאנקען און לעהרען איבערצוגעבען דורכ'ן געשריבענעם ווארט.

דער "דיערבארן אינדעפענדענט" גיט וועכענטליך אן אבטיילונג וואס רופט זיך "פארד'ס אייגענע פיידזש". די געזאמעלטע ארטיקלען פון דיזער "פיידזש" זיינען שוין ארויסגעגעבען געווארען אין א בוך, און עס דארף הייסען, אז פארד איז צו אלע מעלות אויך א פערפאסער פון ביכער. פארד האט איצט אויך ארויסגעגעבען א ספעציעלען בוך אין וועלכען ער פרובירט ארויסזאגען פילא־זאפישע געדאנקען און געבען אלעמען עצות. אט אזוי האלטען זיינע געדונגענע פרעס־אגענטען אין שיטען די וועלט זאמד אין די אויגען אין א פארזוך צו פארבאהאלטען פארד'ס אומוויסענהייט.

14 — פאָרד'ס פּראָפּאַגאַנדאַ מאַשין

45,000 באַצאָהלטע אַגענטען פאַרקויפען ניט נאָר פאָרדס אָטאָמאָבילען נאָר האַלטען אויך אין "בומען" איהם פאַר פּרעזידענט. — ווי פאָרד האָט אַרויפגעלייגט אַ צוים אויף דער פּרעסע. — זיין כונה אין איבערנעהמען דעם "דירבאָרן אינדעפּענדענט".

פון דעם וואָס מיר האָבען שוין ביז אהער געשריבען וועגען הענרי פאָרד און זיין טהעטיגקייט, האָט דער לעזער קלאָר געזעהן אַז דער "לייט־מאָטיוו" פון דעם אָטאָמאָביל מאַגנאַט'ס קאַריערע איז "פּובליסיטי" — פרייע און ניט באַצאָהלטע "פּובליסיטי". אין אַנדערע ווערטער — פּראָפּאַגאַנדאַ, און פּראָפּאַגאַנדאַ פון דעם סאָרט וואָס שיט זאַמד אין די אויגען, וואָס קאָלירט די פאַקטען אָדער פאַבריציִרט זיי אין גאַנצען.

איצט ווילען מיר דעם לעזער אַביסעל נעהענטער באַקאַנען מיט פאָרד'ס פּראָפּאַגאַנדאַ מאַשין. וואָרום מען קען קיינמאָל ניט וויסען דעם פולען אמת וועגען פאָרד ניט צו זיין בעקאַנט מיט דער מאַשינעריע — די אונטער־אירדישע מאַשינעריע — וואָס איז בעשאַפען געוואָרען צו פערשפּרייטען פּראָפּאַגאַנדאַ וועגען הענרי פאָרד, צו דאָס איז מיט דער כונה צו אַדווערטייזען די "פאָרדלעך" אָדער צו בומען פאָרד'ן פאַר פּרעזידענט.

אימיצער האָט אַמאָל געזאָגט אַז פאָרד איז דער "נאַפּאָלעאָן" פון אינדירעקטער פּראָפּאַגאַנדאַ. דאָס וואָס ווערט געזאָגט און געשריבען וועגען הענרי פאָרד, קומט זעלטען דירעקט פון איהם. אַלעס קומט צו דער פּרעסע און צום פּובליקום אינדירעקט. וואָרום פאָרד האָט שוין לאַנג אויסגעפונען אַז צו פאַרשפּרייטען פּראָפּאַגאַנדאַ וועגען זיך אינדירעקט איז אַ פיעל בעסערע מעטאָדע ווי דאַן ווען דאָס קומט דירעקט. ווייל דער עולם קען זיך נאָך כאַפּען אַז דאָס איז פּראָפּאַגאַנדאַ, "פּובליסיטי", און אַנהויבען צווייפלען אין דעם אמת פון דעם וואָס ווערט געשריבען און דערצעהלט.

און מיט דעם אונטערשיידט זיך טאַקע דער אַדווערטייזער פון דעם פּראָפּאַגאַנדיסט. דער אַדווערטייזער, אויסער וואָס ער בעצאָהלט פאַר אַדווערטייזען זיך, נעהמט ער אויף זיך די פולע פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר דעם וואָס ער זאָגט. מען זעהט פון וועמען דאָס קומט. מען וויים וועמען צו האַלטען פעראַנטוואָרטליך. דער אַדווערטייזער קען אַמאָל איבערטרייבען, אָבער אויב

ער וויל ווירקליך געווינען דעם צוטרויען פון פּובליקום, דאן מוזען אלע פאַקטען וואס ווערען אנגעגעבען, זיין באזירט אויף דער ווירקליכקייט. דער פּראָפּאַגאנדיסט, און דער עיקר דער אינדירעקטער פּראָפּאַגאנדיסט, קען זיך ערלויבען אלע ליגענס און שווינדלערייען איינפאך דערפאר וואס ער ציינט זיך קיינמאל ניט ארויס אלס דער דאזיגער וואס טראגט די פערענטוואָרטליכקייט פאר דעם אלעם וואס ווערט געזאגט און געשריבען. ער קען זיך דאן ערלויבען אלעס וואס אין דער וועלט, און אויב ער פאלט אמאל אריין, דאן קען ער גלייך ארויס מיט אן אפּלייקענונג. דיזער מין פּראָפּאַגאנדיסט איז אימער אויף דער זיכערער זייט. ער איז דער "פּאראזיט" פון דער אמעריקאנער פּרעסע, לעבט אויפ'ן קהל'שען חשבון און לאכט טייפליש פון אלעמען.

די פּאָרד פּראָפּאַגאנדא מאשין איז נאך בעשאפען געוואָרען מיט יאהרען צוריק אום צו פארנעהמען דעם פּלאַץ פון דעם פּאָרד אדווערטייזינג דעפּארט־מענט. פּאָרד איז אמאהל געווען א גרויסער אדווערטייזער. ער האט אבער מיט אמאל איינגעזעהן אז עס וועט זיין "פּראקטישער" און אפשר אויך ביליגער צו געווינען זיך פּלאַץ אין די צייטונגען דורך "פּובליסיטי" איידער דורך בעצאהלטע אדווערטייזמענטס, און א בעוואוסטער "פּובליסיטי"־אגענט איז געדונגען געוואָרען, וועמעס אויפגאבע איז געווען צו קריגען פאר פּאָרד'ן פּלאַץ אין די נייעס שפּאלטען פון די צייטונגען אנשטאט צו צאהלען פאר אדווערטייזמענטס.

און אזוי האט עס זיך אנגעפאנגען א סדרה פון פּראָפּאַגאנדעווען. דאס האט געפאָדערט א נייע טאקטיק, נייע מעטהאָדען און נייע מיטלען. א גרויסע און מעכטיגע פּראָפּאַגאנדא מאשין האט געמוזט געשאפען ווערען. מען האט געמוזט אנהויבען פארשפּרייטען געשיכטעס וועגען פּאָרד'ן און זיי אריינגעבען אין די צייטונגען, און דאס האט געווירקט, ווי מיר האבען שוין פריהער גע־זעהן, אויף אזוי ווייט דאס עס איז בעשאפען געוואָרען א לעגענדע. פּאָרד האט אויף אזא אופן ניט נאר בעקאנט געמאכט זיינע אטאמאבילען, נאר אויך זיך זעלבסט. אויסער די "פּאָרדלעך" איז אויך פּאָרד זעלבסט געוואָרען בערימהמט. די פּראָפּאַגאנדא איז אלזא געווען ווירקזאמער און בעסער ווי געוועהנליכע בע־צאהלטע אדווערטייזמענטס.

אין פערלויף פון איניגע יאהר איז פּאָרד געוואָרען א "נאציאנאלע" פיגור, א דאנק אט דיזער פּראָפּאַגאנדא, און ווען ער איז שוין געווען בערימהמט, איז דאס איבריגע שוין געווען לייכט. פּאָרד האט שוין זאגאר געקראגען די אמביציע צו ווערען פּרעזידענט.

אבער ווי ארבייט די פּאָרד פּראָפּאַגאנדא מאשין? פּאָרד האט אין לאנד

ניט ווייניגער פון 9000 אויטאָריזירטע אגענטען. יעדער אגענט האָט אונטער זיך אין דורכשניט ניט ווענינער פון פיער אַנגעשטעלטע, וואָס מיינט, אַז פאָרד האָט אונטער זיך אַן ארמיי פון 45,000 מאַן. דיזע ארמיי האָט די אויפגאַבע צו פערקויפען פאָרד'ס אָטאָמאָבילען. עס איז שוין אָבער בעוויזען געוואָרען, אַז אויסער פערקויפען "פאָרדלער" האָבען זיי אויך די אויפגאַבע צו "בומען" פאָרד'ן.

דיזע אלע אגענטען זיינען די אַדערען דורך וועלכע עס צירקולירט די פאָרד־פּראָפּאַגאַנדא איבער'ן לאַנד און וועלכע זיינען איצט די הויפּט פאַקטאָרען אין "בומען" פאָרד'ן פאַר פּרעזידענט.

פאָרד האָט אַ גרויסע צאָהל רייזענדע אגענטען איבער'ן לאַנד. זיי אַלע פּאָהרען אָפיציעל צו באַקאַנען די פאַרמערס און די מאַסען מיט די פאָרד־פּראָדוקטען, די אָטאָמאָבילען, די "טראַקטאָרס" און די "טראַקס". פּראַיינס האַלטען זיי אָבער אין פּראָפּאַגאַנדירען וועגען פאָרד'ס גרויסקייט. אויסער ביזנעס האָבען זיי אויך אַ פּאָליטישע מיסיאָן.

אָפיציעל דאַרף עס הייסען, אַז פאָרד האַלט ניט אויס קיינע "פּובליסיטי"־אגענטען, קיינע פּראָפּאַגאַנדא־דעפּאַרטמענטס. מען ווייס אָבער, אַז פאָרד האַלט אויס גרויסע "פּובליסיטי"־ביוראָס אין דעטראָיט, ניו יאָרק, וואַשינגטאָן, שיקאַגאָ און פיעלע אַנדערע שטעדט. איהר קענט בשום אופן ניט אויסגעפינען אָפיציעל ווער עס זיינען זיינע אגענטען, ווער עס ארבייט פאַר איהם.

ליעבאָלד, פאָרד'ס רעכטע האַנד, הייסט אָפיציעל פאָרד'ס סעקרעטער מען ווייס אָבער, אַז זיין הויפּט־ארבייט באַשטעהט אין אָנפיהרען די פּראָפּאַגאַנדא־מאַשין און איצט דעם פאָרד־"בום" פאַר פּרעזידענט. דיזער ליעבאָלד האָט עס אויך געהאַט אָרגאַניזירט די גאַנצע אַנטיסעמיטישע פּראָפּאַגאַנדא וואָס פאָרד פיהרט אַן זייט יאָהרען.

די פּראָפּאַגאַנדא ווערט אַנגעפיהרט מיט אַזאַ פאָלקאָמענהייט וואָס האָט צו זיך קיין פאַרגלייכען ניט. קיין רעגירונג אין דער וועלט האָט אַזאַ גרויסע און אַזאַ פאָלקאָמענע פּראָפּאַגאַנדא מאַשין ווי דאָס איז דער פאַל מיט הענרי פאָרד.

אַלעס איז סיסטעמאַטיזירט און אַלעס איז אין פאָראויס אויסגעפּלאַנט. קיין שריט ווערט ניט געמאַכט וואָס איז ניט אין איינקלאַנג מיט דעם אַלגעמיינעם פאָרד פּלאַן, וואָס מיינט אַדוועטייזען די פאָרד אונטערנעהמונגען פון איין זייט, די פאָרד פּערזאָן פון צווייטען זייט, און על כולם שטאַרקער מאַכען פאָרד'ס מעגליכקייטען צו ווערען פּרעזידענט.

ע. ג. פיפ, וועלכער איז איינער פון די בעוואוסטעסטע זשורנאליסטען און וועלכער איז געווען דער אריגינעלער רעדאקטאר פון פארד׳ס "דיערבארן אינדעפענדענט", פערזיכערט אונז אז פארד האט אפגעקויפט דעם "דיערבארן אינדעפענדענט" מיט׳ן אבזיכט צו מאכען דערפון א גרויסע נאציאנאלע וואכענשריפט און מיט דעם האלטען א בייטש איבער דער פרעסע פון לאנד.

פארד האט שויו, משמעות, איינגעזעהן אז די פרעסע, אם וועניגסטענס א געוויסער טהייל פון איהר, וועט ווען ניט איז אנהויבען ארויסטרעטען נעגען איהם, א זאך וואס האט קיינמאל ניט געהאט פאסירט פריהער, אבער וואס איז געווארען א גאנץ אפטערע ערשיינונג די לעצטע צייטען. געוויסע צייטונגען האבען אנגעהויבען שרייבען אזוינס, וואס איז ניט צו זיין גונסטען. פארד האט דארום געוואלט בעשאפען א גרויסע אייגענע צייטונג דורך וועלכער ער זאל זיך אימער קענען אפרעכענען מיט יענע צייטונגען, וועלכע וועלען ארויסטרעטען נעגען איהם. ער האט געוואוסט אז וועט ער האבען אן אייגענע צייטונג, וועט ער אימער קענען פערמאכען זיינע געגנער די מיילער.

און אז פארד מאכט אלע אנשטרענגונגען צו מאכען דעם "דיערבארן אינ־דעפענדענט" פאר א נאציאנאלע צייטונג, פאר זיין פערזענליכען ארגאן, איז צו זעהן דערפון וואס אלע זיינע אויבענדערמאהנטע אגענטען זיינען מיט א צייט צוריק דורך אן אפיציעלען צירקולאר אויפגעפאדערט געווארען צו שאפען אזוי פיעל "סובסקרייבערס" פאר דער צייטונג וויפיעל עס זיינען פאראן איי־גענטהימער פון פארד אטאמאבילען.

פארד האלט עס פאר א מעגליכקייט. ער רעכענט אז יעדערער וואס קויפט א פארד אטאמאביל דארף אויך קענען געמאכט ווערען פאר א סובסקרייבער פון דעם "אינדעפענדענט". דאס וואלט מיינען אז די צייטונג זאל קריגען א "סירקוליישאן" פון מיליאנען, און מען קען זיך פארשטעלען וואס פאר א מאכט אזא צייטונג וואלט דאן געהאט אין לאנד אויף דער עפענטליכער מיינונג.

די אגענטען ווערען אין דעם אפיציעלען צירקולאר דערמאהנט אז דער "דיערבארן אינדעפענדענט" איז א "פארד פראדוקט", און פונקט ווי אלע פארד פראדוקטען דארף דער "דיערבארן אינדעפענדענט" פון די אגענטען "געפושט" ווערען. אין אנדערע ווערטער הייסט עס, יעדער אגענט ווערט פשוט געצוואונ־גען צו פערשפרייטען פארד׳ס לייב־ארגאן, דורך וועלכען די שענדליכסטע כלבולים ווערען פערשפרייט אויף אידען, פונקט ווי זיי זיינען געצוואונגען צו פערקויפען פארד׳ס אטאמאבילען.

גראדע האט זיך פארד׳ן ניט איינגעגעבען אין דיעזען פאל. די צייטונגעל זיינע האט מאקע צוגעקראגען א סך לעזער. זי איז אבער נאך וויט פון ווערען

א גרויסע נאַציאָנאַלע צייטונג, און עס שיינט אַז זי וועט עס קיינמאָל ניט ווערן, ניט אַכטענדיג אויף דעם וואָס פּאַרד האָט דאָרט זיין אייגענע "פּיידזש". איהר איינפלוס איז אָבער דאָך בעדייטענד, ספּעציעל צווישען פאַרמערס, און די אַנ־טיסעמיטישע פּראָפּאַגאַנדאַ וואָס זי פאַרשפּרייט און האַלט נאָך אין פּאַר־שפּרייטען האָט גראָדע געשלאָגען שטאַרקע וואָרצלען אין לאַנד.

פּיפּ דערצעהלט אונז אַז פּאַרד'ס כוונה אין פּערסלאַגען דער "שיקאַגאָ טריביון" איז אויך געווען אום אַנצולערנען די צייטונגען וועלכע וואַגען געגען איהם אַרויסצוטרעטען. די "טריביון" איז געווען פון די ערשטע וואָס האָט גע־וואַגט פּאַרד'ן אַנצוגרייפען און פּאַרד האָט בעשלאָסען דאָס ניט צו פערשוויי־גען. ער האָט די צייטונג פּערקלאָגט. גראָדע האָט פּאַסירט אַז דורך דעם פּראָ־צעס, דורך וועלכען ער האָט געציעלט אַרויפצולייגען אַ צוים אויף דער פּרעסע, האָט ער זיך געמאַכט צום נאַרען און האָט פּאַר דער וועלט געצייגט זיין אונ־וויסענהייט, ווי מיר האָבען שוין בעשריבען אין אַ פאַריגען קאַפּיטעל. דאָס איז געווען ווידער איינע פון פּאַרד'ס טעות'ן. אָבער די כוונה איז געווען "גוט", און פּאַרד'ס מעטאָדע פון לייגען אַ צוים אויף דער פּרעסע ווערט דורך דעם גאַנץ דייטליך געזעהן.

עס איז אַ פּאַקט אַז די צייטונגען פון דעטראָיט וואַגען קיינמאָל ניט צו שרייבען אַ שלעכט וואָרט געגען פּאַרד'ן. קיינמאָל ערשיינט דאָרט ניט אַ וואָרט פון קריטיק געגען דעם אָטאָמאָביל מאַגנאַט און עס איז אַ בעוואוסטע זאַך אַז די הויפּט אורזאַכע איז דאָס וואָס פּאַרד האַלט אימער אַ בייטש איבער זיי דורך דעם וואָס ער סטראַשעט זיי, אַז אויב מען וועט שרייבען געגען איהם, וועט ער אַנהויבען אַרויסגעבען אַן אייגענע צייטונג.

די צייטונגען פערשוויינען דאָרום זאָגאָר אַזוינע פּאַקטען וואָס האָבען אַ דירעקטע שייכות מיט די פּאָליטיק פון מישיגען און דעטראָיט. מען ווייס, צום ביישפּיעל, אַז פּאַרד האָט דורך זיינע אַגענטען ניט דערלאָזען אַז אין מישי־גען זאָל אָנגענומען ווערען אַ געזעץ צו לייגען אַ שטייער אויף גאַזאָלין. אַזאַ טעקס וואָלט ערלייכטערט די לאַסט פון שטייערען פון די אָרימע. פּאַרד האָט אָבער מורא געהאַט אַז דאָס וועט שאַדען די אָטאָמאָביל ביזנעס און האָט דעם "ביל" געטויטעט. פּאַרד איז אויך פעראַנטוואָרטליך דאַפיר וואָס אַנדערע רע־פאָרמען זיינען געטויטעט געוואָרען אין מישיגען. די צייטונגען פון דעטראָיט און פון גאַנצען שטאַאַט האָבען אָבער וועגען דעם קיינמאָל ניט דערמאָהנט אַ וואָרט. זיי האָבען מורא פאַר דער פּאַרד בולאַווע, וואָס ווערט געהאַלטען אי־בער זייערע קעפּ.

קיינע פאַקטען וואָס זיינען ניט צום גונסטען פון פּאַרד'ן ווערען דער־

מאהנט. דאגעגן וועט אין דער פרעסע אריינגעהן אלעס וואס איז פארד'ן צום גונסטען. אט דאס איז דער רעזולטאט פון פארד'ס פראפאגאנדא מעטאדען.

פארד האט מיט א קורצער צייט צוריק געהאט געקויפט פאר דריי מיליאן דאלאר באנדס פון דער שטאדט רעגירונג פון דעטראיט. געקויפט האט ער די באנדס מיט איין פראצענט ווייניגער ווי דאס האבען געוואלט האבען די באנקירען. פארד איז אין דער פרעסע שטארק פערלויבט געווארען אלס א מענש פון וואהלטהאט. אין דער אמת'ן האט עס פארד געטהאן בלויז דערפאר וואס דאס געלד האט געדארפט פערברויכט ווערען אום צו ציהען בייע קאר ליניעס צו זיינע פאבריקען. פארד האט אלזא פון געלד גענאסען מעהר ווי עס איז ווערטה געווען די קליינע סומע וואס ער האט פערלארען דורך נעהמען זיי אויף א קלענערען פראצענט. אין דער פרעסע איז אבער ניט דערמאהנט געווארען קיין ווארט וועגען די קאר ליניען.

אין דער פרעסע ווערט אויך קיינמאל ניט דערמאהנט וועגען די צעהנדליגע פראצעסען וואס פארד פיהרט געגען אנדערע און וואס אנדערע פיהרען געגען איהם. א בעוואוסטער ריכטער פון דעטראיט האט אמאל געזאגט אז פארד האט מעהר "קעיסעס" אין גערינכט ווי אימיצער אנדערש. אין דער פרעסע ווערט אבער וועגען דעם ניט דערמאהנט. עס איז אויך קיינמאל ניט איבערגעגעבען געווארען וואס דער ריכטער האט געזאגט וועגען פארד'ן. ווארום לויט די פארד פראפאגאנדא פלענער דארף פארד אימער ערשיינען אלס דער גוטער, דער וואוילער און דער מענש וואס מיינט נאר די טובה פון אנדערע.

ווי געזאגט, קומט די פארד פראפאגאנדא מעהרסטענס אינדירעקט. די געשיכטעס וועגען פארד'ן קומען אפטמאל פון קוועלען וואס קיינער קען זיך גאר ניט כאפען אז פארד איז פאר זיי פעראנטווארטליך.

אין דעטראיט האט זיך לעצטענס ארגאניזירט א ספעציעלער סינדיקאט צו פערשפרייטען ניט געשטויגענע און ניט געפלויגענע מעשה'לער וועגען פארד'ן. די מעשה'לער דארפען זיין אנעקדאטען און אזוי טשיקאווע געשיכטעס וואס זאלען דארטען פארד'ן שטעלען אין א גינסטיגער ליכט. דיעזע מעשה'לעך ווערען איצט צושיקט צו אלע צייטונגען אין לאנד און זיי ווערען פערקויפט צו גוטען געלד. ווארום פארד האט זיך שוין אזוי בערייהמט געמאכט, אז אלעס וואס ווערט וועגען איהם געזאגט און געשריבען ווערט גערן אויפגעכאפט פון די צייטונגען.

פארד'ס פראפאגאנדא דעפארטמענט האט אין דיעזען הינזיכט ווירקליך אויפגעטהאן וואונדער. און דער וואונדער איז נאך גרעסער וואס איצט, ווען עס האבען זיך שוין אנגעהויבען געפינען אזוינע וואס ווילען צושטערען די פארד

לעגענדעס, שטויסען זיי זיך אן אן דער אייזערנער וואנט פון דעם בלינדען איינ־גלויבען פון פאלק אין פארד'ן. די פארד לעגענדען לאזען זיך ניט לייכט צו־שטערען. די מאסען ווילען מעהר ניט גלויבען קיין ווארט וואס זיינע קריטיקער זאגען.

אבער דאס מיינט ניט דוקא אז די ארבייט פון צושטערען די פארד לע־גענדען איז ארויסגעווארפען. דאס מוז געטהאן ווערען. און וואס שווערער דאס איז, אלץ מעהר אנשטרענגונג דארף געמאכט ווערען דאס צו טהאן. ווארום וואס מעהר ליכט עס וועט געווארפען ווערען אויף פארד'ן, וואס מעהר עס וועט בעקאנט ווערען דער אמת וועגען איהם, אלץ לייכטער וועט עס זיין אויסצו־ווארצלען די לעגענדען.

פראפאגאנדא מוז געשלאגען ווערען מיט פראפאגאנדא, חויפטזעכליך וועז די פארד פראפאגאנדא איז איצט געווארען אזוי געפעהרליך ניט נאר פאר אי־דען, וועמען ער אטאקירט אהן אויפהער און אונ'ברחמנות'דיג, נאר אויך פאר די אלגעמיינע אינטערעסען פון לאנד. ניט נאר אידען, נאר גאנץ אמעריקא דארף זיך רעכענען מיט דער פארד געפאהר, וועלכע מוז בעזייטיגט ווערען.

15 — פארד'ס היפאקריטסטווא

ווי ער זוכט צו פארדרעהען די פאקטען און נוצט אלעס אויס פאר פראפאגאנדא צוועקען. דער סקאנדאל מיט דער לינקאלן מאטאר קאמפאניע.

אין דעם נויארקער "סאנדעי אמעריקאן", איז מיט א צייט צוריק ערשיענען אן אינטערוויו מיט הענרי פארד. פון דיזען אינטערוויו נעהמען מיר ארויס פאלגענדען טשיקאווען פאראגראף:

"איך פערזענליך," האט פארד געזאגט, "וואלט ניט געגעבען קיין איינציגען דאלער פאר פראפאגאנדא. איך וואלט אבער געגעבען א מיליאן דאלער פאר פאקטען. מיר ליידען פון א גרויסען מאנגעל פון פאקטען, אבער מיר האבען איבער־גענוג פראפאגאנדא צו פערבעהאלטען די פאקטען".

הייסט עס, אז פארד איז א געוואלדיגער ליעבהאבער פון פאקטען, פון אמת, און א פארביסענער שונא פון פראפאגאנדא. ער וואלט א דאלער ניט געגעבען פאר פראפאגאנדא, אבער א מיליאן פאר פאקטען. אזוי זאגט ער אליין אפען פאר דער וועלט און שטעלט זיך אין ליכט פון אן אמת־זוכער, פון א שונא פון ליגענס. דאס איז די גרעסטע היפאקריסטסטווא וואס אימיצער האט ווען עס איז אומפאו׳שעהמטערהייט געצייגט אין דער עפענטליכקייט.

פארד, דער גרעסטער פראפאגאנדיסט, מאכט דעם אנשטעל פון א שונא פון פראפאגאנדא; פארד וואס גיט אויס ריזיגע סומען צו פארדעקען דעם אמת, צו שיטען זאמד אין די אויגען די גאנצע וועלט, ערקלעהרט זיך אלס איינער וואס וויל נאר פאקטען!!!

אבער לאמיר אליין געהען צו די פאקטען און זעהען אויף ווי ווייט פארד זוכט די פאקטען צו פארדעקען און גיט זיך אפ בלויז מיט פראפאגאנדא און ניט ווי ער זאגט, אז ער וואלט קיין דאלער ניט געגעבען פאר פראפאגאנדא, נאר לאזט זיך קאסטען ריזיגע סומען פאר דיזען צוועק.

מיר ווילען צוערשט צוריקקעהרען צו דער אייזענבאהן וואס פארד קאנטראלירט איצט און וועגן וועלכע מיר האבען שוין פריהער געהאט דערמאהנט. פארד'ס אגענטען האבען דיזע אייזענבאהן אויסגענוצט צו פארשפרייטען פראפאגאנדא פאר פארד'ן. עס האט געזאלט הייסען, אז פארד האט איבערגענומען אן אייזענבאהן, וועלכע איז פאקטיש געווען באנקראט און האט איהר, אונטער

זיין פערוואַלטונג, געמאַכט פאַר אַ באַצאָהלענדע אונטערנעהמונג. פאָרד אַלזאָ, האָט עס געדאַרפט הייסען, איז ניט סתם אַ וואונדער־מענש, נאָר אַ זשעניאַלער אייזענבאַהן פערוואַלטער, און מען האָט פאַר איהם געוואָלט גרויס קרעדיט. דאָס איז אָבער געווען ניט מעהר ווי פּראָפּאַגאַנדאַ צו פאַרדעקען די פאַקטען.

די פאַקטען, ווי זיי ווערען איבערגעגעבען פון עקספּערטען, זיינען אַז פאָרד האָט די אייזענבאַהן ניט געמאַכט בעסער און האָט ניט געצייגט קיין בעסערע מעטהאָדע ווי צו פערוואַלטען אייזענבאַהנען. נאָר האָט בלויז געטהאָן אַ שפּיצעל אום צו קענען צייגען דער וועלט ווי אַזוי ער קען פון אַלעס מאַכען אַן ערפאָלג. פאָרד האָט נעמליך אוועקגענומען זיין אייגענע פראַכט פון אַלע אַנדערע ליניעס אויף זיין אייגענער ליניע, מיט'ן רעזולטאַט דאָס זיין אייגענע אייזענבאַהן האָט אנגעהויבען טהאָן גרעסערע און בעסערע געשעפטען. אין אַנדערע ווערטער הייסט עס, אַז וואָס אנבעלאַנגט זיינע אייגענע אינטערעסען האָט ער דורך דער אייזענבאַהן געפונען אַ וועג ווי אַזוי צו איבערלעגען געלד פון איין קעשענע אין דער אַנדערער, אַנשטאָט צו צאָהלען פאַר פראַכט פרעמדע, צאָהלט ער זיך אַליין. ער האָט אָבער בשום אופן ניט געצייגט ווי אַזוי צו פערוואַלטען אַן אייזענבאַהן בעסער ווי אַנדערע און האָט קיינע נייע מעטאָדען ניט ענטדעקט.

האָט אָבער פאָרד דערצעהלט די פאַקטען צו דער וועלט? ניין! זיינע אַגענטען האָבען געטהאָן אַלעס די פאַקטען צו פאַרדעקען און האָבען בלויז פאַרשפּרייט פּראָפּאַגאַנדאַ און איינגערעדט דעם עולם אַז פאָרד האָט אויפגע־טהאָן וואונדער און דוקא פאָר'ן לאַנד האָט עס געזאָלט הייסען. און געטהאָן האָט מען עס ניט בלויז צו אַדווערטייזען איהם און זיינע אונטערנעהמונגען, נאָר צו מאַכען פון איהם אַ גרויסע פּאָליטישע פיגור. וואָרום פון דער אייזענ־באַהן האָט מען געשלאָגען און מען שלאָגט נאָך פיעל קאַפּיטאַל פאַר פאָרד'ס "בום" פאַר פּרעזידענט.

דאָס אייגענע איז געווען מיט מאַסעל שאָולס וואָס פאָרד האָט געוואָלט און וויל נאָך עד היום אריינקריגען. פאָרד האָט פאַרדרעהט די פאַקטען און אַנ־געפיהרט, און פיהרט נאָך אַן אַ ריזיגע פּראָפּאַגאַנדאַ, וועלכע האָט אויך אַ פּאָ־ליטישען אונטערשלאַג.

איצט קומען מיר צו נאָך אַ וויכטיגען פאַל וואָס צייגט בולט פאָרד'ס היפּאָקריטסטוואָ און זיין טענדענץ צו פאַרבאַהאַלטען פאַקטען פאַר פּראָפּאַ־גאַנדאַ צוועקען.

דאָס איז דער סקאַנדאַל מיט דער לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַניע. פאָרד איז איצט ניט נאָר דער אייגענטהימער פון זיין אייגענער אָטאָמאָביל פירמאַ —

די פאַרד מאָטאָר קאָמפּאַניע, נאָר אויך די לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַניע, וועלכע ער האָט מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק אָפּגעקויפט.

די לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַניע פּראָדוצירט דעם לינקאָלן אָטאָמאָביל וועלכע איז בעסער און טהייערער פון די ביליגע "פאָרדלער".

פאָרד האָט די לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַניע אויסגעקויפט ווען די פירמאַ איז צוגעדריקט געוואָרען צום וואַנט און האָט געהאַלטען ביים באַנקראָטירען. איז דער געשעפטס־וועלט פּאַסירען אַזוינע פעלע הונדערט מאָל אַ טאָג און קיינער מאַכט דערפון קיין וועזען און קיינעם פאַלט גאָר ניט איין צו שלאָגען דערפון קאַפּיטאַל. פאָרד זוכט אָבער פון אַלץ צו מאַכען אַ וועזען ווען דאָס לאָזט זיך נאָר און וויל פון אַלץ שלאָגען קאַפּיטאַל. האָט מען אַנגעהויבען פויקען אין די צייטונגען אַז פאָרד האָט געצייגט מיט'ן אָפּקויפען די לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַניע דעם גרעסטען "וואָהלטהאָט". עס האָט געזאָלט הייסען, אַז ער האָט עס נאָר געטהאָן אום צו טהאָן אַ טובה די יעניגע וואָס האָבען אַריינגעלעגט געלד אין דער לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַני און עס געהאַלטען ביים פערלירען.

עס איז געזאָגט געוואָרען אַז פאָרד'ן איז אָנגעבאָטען געוואָרען צו קויפען די לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַניע פאַר אַ סומע פון פינף מיליאָן דאָלער. פאָרד האָט אָבער ערקלעהרט, אַז ער וועט געבען אַכט מיליאָן דאָלער, און די אורזאַכע זאָל האָבען געווען וואָס ער האָט געוואָלט אַז די "שעהר־האָלדערס" פון דער קאָמפּאַניע זאָלען ניט פאַרלירען קיין געלד.

די מעהרסטע "שעהר־האָלדערס" פון דער לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַניע זיינען געווען אָרימע מענשען און עס האָט דאַרום געזאָלט זיין אַ נאָבעלער טהאָט פון פאָרד'ן אָנצובאָטען מיט דריי מיליאָן מעהר און בלויז דערפאַר וואָס ער האָט געוואָלט אַז די אָרימע "שעהר־האָלדערס" זאָלען ניט פאַרלירען קיין געלד.

די מעשה וואָלט בלעבען געווען זעהר אַ שעהנע, אויב זי וואָלט נאָר געווען אַן אמת'ע. פאָרד האָט זיך ברייט און וויט אַדווערטייזט אויף דיזען חשבון טראָץ דעם וואָס דער אמת איז גאָר פּונקט דער היפּוך.

דעם אמת ווי אַזוי פאָרד האָט געקויפט די לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַניע איז דערצעהלט געוואָרען ניט פון קיין אַנדערען ווי פון ריכטער אַרטהור דזש. טאַטעל פון פעדעראַלען דיסטריקט געריכט אין דעטראָיט. ריכטער טאַטעל איז געווען דער יעניגער וואָס האָט געהאַט די אויפגאַבע צו פערקויפען די לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַניע, וועלכע איז געווען שוין אין די הענד פון אַ "רעסיווער". ריכטער טאַטעל האָט געהערט פון די אַלע ניט געשטויגענע און ניט געפלויגענע געשיכטעס וואָס די פאָרד אַגענטען פאַרשפּרייטען וועגען אַנטיסעמיטישען אַטאַ־

מאביל־מאגנאט בנוגע זיין "נאבעלע האנדלונג" אין איבערנעהמען די לינקאלן מאטאר קאמפאניע און למען האמת האט ער עס אפגעלייקענט פון ריכטער־שטוהל.

ווי ריכטער טאטעל האט ערקלעהרט איז גאר די געשיכטע געווען פאר־קעהרט. פארד האט דוקא געוואלט ארויסקריגען די לינקאלן מאטאר קאמפאניע פאר פינף מיליאן דאלער און האט זיך בענוצט מיט אלע מעגליכע מיטלען צו קריגען די קאמפאניע פאר דיזען פרייז, אבוואהל ער האט גוט געוואוסט און אלע אנדערע האבען געוואוסט, אז די קאמפאניע איז ווערטה פיעל מעהר. אויב פארד האט עס ניט געקראגען פאר'ן פרייז פון פינף מיליאן איז עס געווען בלויז צו פערדאנקען ריכטער טאטעל, וועלכער האט אין די אינטערעסען פון די "שעהר־האלדערס" זיך ענטזאגט צו פארקויפען די קאמפאניע פאר ווייניגער ווי אכט מיליאן דאלער.

דאס האט אבער פארד'ס אגענטען ניט צוריקגעהאלטען פון פארשפרייטען דעם ליגען און פארד'ס היפאקריטסטווא איז אזוי גרויס, אז ער קען עפענטליך ערקלעהרען אז ער וויל בלויז פאקטען און ניט קיין פראפאגאנדא...

אבער דאס איז נאך ניט אלעס. ווען פארד האט איבערגענומען די לינקאלן מאטאר קאמפאניע האט ער ניט נאר ערקלעהרט, אז ער טהוט עס אין די אינ־טערעסען פון די ארימע "שעהר־האלדערס", נאר אויך אז ער וועט יעדען פון די שעהר־האלדערס אויסצאהלען. פארד האט עס אבער קיינמאהל ניט געטהאן. ער האט וועגען דעם אין גאנצען זיך געמאכט ניט וויסענדיג.

נאך עפעס. פארד האט פרובירט מאכען דעם איינדרוק אז די לינקאלן מאטאר קאמפאניע איז גאר ניט ווערטה געווען און אז דאס געלד וואס ער האט פאר איהר בעצאהלט איז בלויז געווען צו העלפען די "שעהר־האלדערס". אין דער ווירקליכקייט איז די קאמפאניע ווערטה געווען מיט פיעלע מיליאנען מעהר ווי ער האט פאר איהר בעצאהלט.

נאך דאן ווען פארד האט די קאמפאניע איבערגענומען האט זי אריינגע־בראכט ריוח אויף זעקס מיליאן דאלער א יאהר, און עס הייסט, אז אין ווענינער ווי צוויי יאהר האט פארד ארויסגענומען דאס געלד וואס ער האט פאר איהר בעצאהלט און מאכט איצט מיליאנען פראפיט. ער וואגט אבער צו דערצעהלען דער וועלט, אז ער האט עס געטהאן בלויז אויס "וואהלטהאט".

ווען די לינקאלן מאטאר קאמפאניע איז געשטאנען צום פארקויפען זיינען געווען אייניגע אנדערע וואס האבען אריינגעבראכט "בידס" איבערצונעהמען די קאמפאני. פארד האט אבער אנגעווענדעט אלע מעגליכע מיטלען זייערע קאנקורענטען צו פארטרייבען. ער האט זיי געסטראשעט מיט פראצעסען, און אזוי ווי ער איז געווען דער שטארקערער און דער רייכערער,

האבען יענע מורא געהאט זיך מיט איהם אנצופאנגען און די לינקאלן מאטאר קאמפאניע האט זיך ארייגעגליטשט אין זיינע הענד פאר א פרייז וואס איז געווען א העלפט פון דעם וואס זי איז ווערטה געווען.

אויסער דעם וואס פארד האט פארפעהלט אויסצוצאהלען די ״שעהר־האלדערס״, טראץ דעם וואס ער האט עס עפענטליך געהאט פארשפראכען צו טהאן, האט ער דערצו אויך שענדליך בעהאנדעלט די אריגינעלע ארגאניזאטארס פון דער קאמפאניע און די וועלכע האבען די לינקאלן מאטאר קאמפאניע אויפ־געבוים. דאס זיינען געווען די לעלאנדס, בעוואוסטע אטאמאביל פאבריקאנטען.

די לעלאנדס זיינען די בויער פון דעם בעוואוסטען קאדילאק אטאמאביל און אויך פון אנדערע אטאמאבילען. זיי האבען ארגאניזירט די לינקאלן מאטאר קאמפאני און פאר איהר געשאפען א קאפיטאל פון פיעלע מיליאנען וואס זיינען געקומען פון די קעשענעס פון מענשען מיט קליינע קאפיטאלען.

עס איז געווען די פארשטענדיגונג, און פארד האט עס עפענטליך ערקלעהרט ווען ער האט איבערגענומען די לינקאלן מאטאר קאמפאניע, אז די לעלאנדס וועלען בלייבען אין דער קאמפאני. פארד איז געגאנגען אזוי ווייט ווי צו ער־קלעהרען, אז ער וועט אונטער קיינע אומשטענדען ניט דערלאזען אז די לעלאנדס זאלען אוועקגעהן. עס איז אבער ניט אוועק קיין איינציגע מאנאטען נאכדעם ווי די קאמפאניע איז איבערגענומען געווארען פון פארד׳ן און די לעלאנדס האבען געקראגען צו וויסען, אז מען דארף זיי מעהר ניט האבען. און געגעבען צו וויסען האט מען זיי אין דער אמת׳ער פארד פארמע און סטיל. מען האט זיי פון אנפאנג איינפאך געוואלט צווינגען צו רעזיגנירען. די לעלאנדס וואלטען אליין ניט געוואלט בלייבען מיט פארד׳ן, זיכער ניט קיין איינגעבעטענע. זיי האבען אבער געפיהלט זייער פעראנטווארטליכקייט צו די ״שעהר־האלדערס״ און האבען עס געהאלטען אלס זייער פליכט צו בלייבען מיט דער קאמפאניע אום צו זעהן אז די ״שעהר־האלדערס״ זאלען קריגען אויסגעצאהלט ווי פארד האט עס געהאט פארשפראכען און ווי זיי זיינען בעשטאנען אז ער זאל טהאן.

דאס האט די לעלאנדס אבער גאנץ וועניג געהאלפען. ווארום ווען פארד האט איינגעזעהן, אז זיי געהען ניט אוועק מיט ״גוטען״, האט ער זיי איינפאך ארויסגעשטעלט אין גאס, ווי ער האט עס שוין געטהאן מיט צעהנדליגע אנדערע.

דערביי וועט אויך זיין אינטערעסאנט צו דערצעהלען וועגען די אומשטענדען ווי אזוי די לינקאלן מאטאר קאמפאני איז געבראכט געווארען אין דער לאגע, אז זי זאל אויספארקויפט ווערען, אין אנדערע ווערטער, ווי אזוי זי איז צוגע־דריקט געווארען צום וואנט און איז געבראכט געווארען צום שוועל פון באנ־קראט. די רעגירונג האט פון דער לינקאלן מאטאר קאמפאני אנגעהויבען מאה־נען פינף מיליאן דאלער וואס זאל איהר האבען געקומען אויף׳ן חשבון פון

איינקונפטס־שטייער. די פערוואלטער פון דער לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַני האָבען דער רעגירונג איבערצייגט, אז די פינף מיליאָן דאָלער קומען איהר ניט. די רעגירונג האָט אָבער באנייט איהר פאָדערונג און די לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַני איז ניט געלאָזט געוואָרען צורות.

ווען די קאָמפּאַניע איז געוואָרען געענגט אין געלד האָבען איהרע פערוואלטער געהאט אראנזשירט פאר א הלואה פון צעהן מיליאָן דאָלער. אָבער גראדע איז אין מיטען ווידער געקומען די פאָדערונג פון דער רעגירונג פאר די פינף מיליאָן דאָלער און ווען דאָס האָט זיך דערטראָגען צו די באנקירען וואָס האָבען געוואָלט געבען די הלואה האָבען זיי חרטה געקראָגען און די לינקאָלן מאָטאָר קאָמפּאַני איז געבליבען הענגען אין דער לופט און איז איבערגעגעבען געוואָרען אין די הענד פון א "רעסיווער".

עד היום איז נאָך ניט אויפגעקלעהרט געוואָרען ווי אזוי די רעגירונג האָט געקענט האלטען אין פארפאָלגען די קאָמפּאַני ווען עס איז שוין איינינגע מאָל געווען באוויזען אז דאָס געלד קומט ניט. עפּעס איז די גאנצע געשיכטע פארדעכטיגט און מען איז גענייגט צו גלויבען, אז עפּעס האָט דאָ געשטעקט יעמאנדס האַנד אום די קאָמפּאַני צו ברייננגען צום שוועל פון באנקראָט, כדי עס זאָל זיך דערנאָך געפינען אימיצער איהר אָפּצוקויפען און מאכען דערביי מיליאָנען פּראָפיט...

אלענפאלס איז די געלעגענהייט געגעבען געוואָרען פאָרד'ן און פאָרד האָט די געלעגענהייט אויסגענוצט אויפ'ן בעסטען וועג ווי ער האָט עס נאָר געקענט. די פאקטען זיינען פארלייקענט געוואָרען. די וועלט האָט געקראָגען א פאלשען איינדרוק און דער פאלשער איינדרוק איז געבליבען זאָגאר נאכדעם ווי ריכטער טאטעל האָט די אמת'ע פאקטען בעקאנט געמאכט אין געריכט.

און ווען מען לעגט צו צו דער לינקאָלן מאָטאָר אפערע אויך די מאסעל שאולס אפערע, די פאָרד פּראָפּאַגאנדא אין פארבינדונג מיט דער אייזענבאהן און די טויזענד און איינע אנדערע געשיכטעס, וועלכע זיינען איבערגעגעבען געוואָרען אין א גאנץ אנדער ליכט און אימער אין א ליכט צום גונסטען פון הענרי פאָרד, דאן זעהט מען קלאָהר די היפּאָקריטסטוואָ פון דעם מאגנאט פון "דיערבאָרן", וועלכער האָט אויפ'ן זעלבען היפּאָקריטישען אופן אויך אטאקירט די אידען, און האלט זיי נאָך אין אטאקירען פארגלאָצענדיג דערביי די אויגען און מאכענדיג דעם אַנשטעל, אז ניט נאָר מיינט ער טאקי וואָס ער זאָגט וועגען די אידען, נאָר אויך אז ער טהוט דערמיט א "גרויסע דיענסט" דאָס לאנד און די גאנצע וועלט און טאקי אויך די אידען זעלבסט. וואָרום פאָרד'ס היפּאָקריטסטוואָ געהט אויף אזוי ווייט דאָס ער וואָגט צו באטאנען דעם פאקט, אז ער איז די אידען קיין שונא ניט און אז אין דער ווירקליכקייט איז ער גאָר זייער "בעסטער פריינד"...

16 — פֿערד דער "דר. דזשעקעל און מר. הײד"

ווי דער אָטאָמאָביל-מאגנאט לאָזט זיך ניט דערקענען. — זיין דאָפּעלטע פּערזענליכקייט. — זיינע ווילדע קאפּריזען.

די בעסטע כאראקטעריסטיקע פון העברי פֿערד גיט דר. סעמיועל ס. מארקים, וועלכער האָט דעם אָטאָמאָביל מאגנאט געקענט פיעלע יאהרען און איז מיט איהם געווען זעהר אינטים. ווארום אויב מיר ווילען ווירקליך וויסען ווער פֿערד איז פּערזענליך, דאַן מוזען מיר זיך ווענדען צו אזוינע ווי מארקים. עס זיינען פאראן בלויז געצעהלטע מענשען וואָס האבען געהאט די געלעגענהייט צו דערנעהנטערען זיך צו פֿערד'ן און איהם קענען האבען געלערנט ווי ער איז אין דער ווירקליכקייט. פאר אלע אנדערע איז פֿערד אומצוטריטליך און בעהאלט זיך אויס פון דער וועלט אבזיכטליך.

מארקים דערצעהלט אז פֿערד איז זעהר פֿאַרזיכטיג ניט צוצולאזען אז יעמאנד זאָל איהם קענען צו פיעל. אזוי שנעל ווי ער געפינט אויס אז יעמאנד פאנגט איהם אָן צו דערקענען אזוי הויבט ער אָן טהאָן זאכען וואָס דאַרף יענעם ארונטערפיהרען פון גראדען וועג, איהם פֿארטומלען און איבערלאזען אין צווייפעל.

"איהר קענט מיר שוין צו גוט. פון איצט אָן און ווייטער וועל איך אכטונג געבען אז קיין אנדערער זאָל ווערען אזוי אינטים מיט מיר ווי איהר זייט עס געווען". דאָס זיינען די ווערטער וואָס, לויט מארקים'ן, פֿערד האָט אמאָל געהאט געזאָגט צו איינעם וואָס איז מיט איהם געוואָרען אינטים און וואָס האָט פֿערד'ן געהאט געלערנט דורך און דורך. פֿערד האָט זיך משמעות געהאט שטארק דערשראָקען ווען ער האָט באגריפען אז אָם וויניגסטענס פאר איינעם שטעהט ער אין זיין גאנצער נאקעטקייט און דיזער איינער קען נאָך ארויסטראָגען צו דער דרויסענדיגער וועלט דעם פולען אמת וועגען איהם.

דאָס האָט פֿערד'ן ניט געשמעקט. דאָס איז געווען אַ ענטטוישונג פאר איהם. די וועלט קען זיך נאָך דערוויסען דעם פולען אמת און איהם זעהען אין די ריכטיגע קאָלירען. און ער האָט גאנץ אָפען ערקלעהרט, אז ער וועט שוין אויף ווייטער זיין פֿאַרזיכטיגער און קיינעם ניט אריינלעהמען אין זיין פּער־טרויען, קיינעם ניט צולאזען נאָהענט צו זיך.

אָבער ווי זאָגט דער זעלבער מארקים, וואָס מעהר איינער פּרובירט זיך

בעהאַלטענע, אַלץ מעהר געפינט מען איהם אויס און מיט אַלע זיינע פאַרזוכען צו שיצען זיך אונטער א מאַנטעל פון געהיימניספולקייט, איז פאַרד'ן ניט געלונגען צו פערבאַהאַלטען זיך, אם וויינינגסטענס ניט פון אייניגע וואָס האָבען אַן אויג צו זעהן זאַכען און א חוש צו פאַרשטעהן מענשען. און מאַרקיס גיט אונז א מערקווירדיגע כאַראַקטעריסטיקע פון דעם אנטיסעמיט פון "דיערבאָרן". די כאַראַקטעריסטיקע איז מערקווירדיג, ווייל פון מאַרקיס'ס אָפּשאַצונג קריגען מיר פון פאַרד'ן דעם באַגריף פון א פאַלשטענדיגען "דר. דזשעקעל און מר. האַיד", א דאָפּעלטע פערזענליכקייט, א מענש און טייפעל צוזאַמענגענומען.

מיר זאָגען א "דר. דזשעקעל און מר. האַיד", ווייל קיין אַנדער פראַזע גיט ניט אַרויס אַזוי בולט דעם כאַראַקטער פון העברי פאַרד. "דר. דזשעקעל און מר. האַיד" איז בעשאַפען געוואָרען אין דער רייכער פאַנטאַזיע פון דעם גרויסען ענגלישען שריפטשטעלער ראָבערט לואיס סטיווענסאָן. "דר. דזשעקעל און מר. האַיד" זיינען איינע און די זעלבע. עס איז איין פּערזאָן. דר. דזשעקעל איז פאַר דער וועלט דער בכבוד'ער, דער עדעלער, דער קולטור־מענש, אָבער דורך זיין אייגענער ענטדעקונג ווערט ער דורך דער פאַרמיטלונג פון א געהיימען געטראַנק פון צייט צו צייט פערוואַנדעלט אין א מר. האַיד, א מענש וואָס איז ניט נאָר אַנדערש אין אויסזעהן, נאָר אויך אין כאַראַקטער. מר. האַיד איז עקעלהאַפט אין אויסזעהן ברוטאַל און מערדעריש.

העברי פאַרד דאַרף ניט איינגעהמען קיין געהיימען געטראַנק צו ווערען פערוואַנדעלט פון א דר. דזשעקעל אין א מר. האַיד. דאָס געשעהט אַלע ווײַלע און אָהן א באַשטימטע אורזאַכע. עס איז אין זיין נאַטור.

"די גרעסטע רעטעניש אין איהם (פאַרד'ן) איז די רעטזעלהאַפטע צוזאַמענמישונג פון ענטגעגענגעזעצטע נאַטורען", שרייבט מאַרקיס אין כאַראַקטעריזירען פאַרד'ן.

"אין פאַרד'ן", שרייבט מאַרקיס ווייטער, "ברויזט אַן אומענדליכער קאָנפליקט צווישען אידעאַלען, געפיהלען און אימפולסען וועלכע זיינען אַזוי פאַרשידען איינע פון די אַנדערע ווי טאָג פון נאַכט — א קאָנפליקט וועלכער גיט ציימענווייז דעם איינדרוק אַז צוויי פערזענליכקייטען שטרייטען אין איהם צו באַהערשען איינער דעם צווייטען און קיינער פון די צוויי קען ניט איבערגעוועלטיגען דעם צווייטען".

מאַרקיס גיט אונז דאָ א ווייטערע שילדערונג וואָס גיט א פאָלקאָמענע באַשטעטיגונג אַז אונזער אייגענע כאַראַקטעריזירונג פון פאַרד'ן אַלס א "דר. דזשעקעל און מר. האַיד" איז אויף קיין האָר ניט איבערטריבען.

"די ענדערונגען אין זיינע שטימונגען און דאָס ענדערען פון זיינע שטעלונ־

געז", שרייבט מארקיס, "זיינען דאָס רוב באַגלייט דורך דרויסענדיגע פֿארענדע־רונגען אין זיין פיזישען אויסזעהן. היינט שטעהט ער הויד, גלייך ווי א בוים, באוועגליך, פול מיט לעבען, צופרידען ווי א קינד און מיט א קינדישען גייסט פאר שפּיעלען זיך. פון זיינע אויגען קוקט ארויס א נשמה פון א גרויסען מענשען, א טרוימער, א אידעאַליסט...

"אָבער אויף מאָרגען קען ער שוין זיין פונקט דער היפּוך. ער וועט אויס־קוקען ווי איינער וואָס איז איינגעשרומפּען געוואָרען פון א לאַנגער קראַנקהייט. די פּלייצעס זיינען ארונטערגעלאָזט און ווען ער געהט איז ער איינגעבויגען ווי איינער וואָס געהט אויף די פוס־פינגער. זיין פּנים איז מיט טיפע קנייטשען און די קנייטשען זיינען אַזעלכע וואָס גיבען אייך ניט דעם איינדרוק פון אַז אַפּענהערציגען און עדעלען פּנים. די העפליכקייט איז אין גאַנצען פון איהם פארשוואונדען. אין זיינע אויגען ברענט א פייער וואָס איז אין גאַנצען אנדערש פון דעם פייער וואָס מען האָט געזעהן מיט א טאָג פריהער. ער האָט דעם אויס־זעהן פון איינעם וואָס איז אין גאַנצען ערשעפּט, אָבער ווערט דאָך אָנגעטריבען פון אַן אונערשעפּליכע קראַפט. הינטער דער פיזישער שוואַכקייט שיינט צו זיין בעהאַלטען אַן אונערשעפּליכער קוואַל פון נערוועז־ענערגיע".

מאַרקיס דערצעהלט אונז, אַז ווען דיזע ענדערונג קומט פאַר אין פאָרד'ן ווייסען שוין די וואָס זיינען ארום איהם, אַז פונקט ווי ווען דר. דזשעקעל איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין א מר. האיד, איז עס דער סיגנאַל פאַר א שטורם. דער שטורם וואָס ברעכט דאַן אויס אין פאָרד'ן איז מוראדיג און ניט ווענינער פארוויסטענד ווי א שטורם ערגעץ אין די שטורם־לענדער.

ווען פאָרד האָט דיזע אַנפאַלען פון שגעונות, דאַן נעהמט עס ניט לאַנג און די גאַנצע פאָרד־אָרגאַניזאַציע ווערט אויפגעטרייסעלט ווי פון אַן ערד־ציטער־ניש. און וואָס דיזע שטורמס און ערד־ציטערנישען זיינען, קענען נאָר האָבען א באַגריף די יעניגע וואָס האָבען זיי דורכגעמאַכט.

פאָרד ווערט דאַן ווי דער ווילדער און קאַפּריזנער הערשער פון א ווילדען שבט אָדער פון ערגיץ אין אַריענטאַליש לאַנד. באַפעהלען קומען מיט דער שנעלקייט פון א בליץ און דיזע באַפעהלען מיינען איבערקעהרענישען אין דער פאָרד־אָרגאַניזאַציע. גאַנצע אָבטיילונגען צוזאַמען מיט די מענשען וואָס זיי־נען דאָרט געווען באַשעפטיגט ווערען ארויסגעשליידערט און דאָס ווערט געטהאַן מיט א מאָדערנער בייזוויליגקייט, מיט א כמעט אומבאַגרייפליכער קאַלטבלוטיגקייט. עס ווערען ניט נאָר ארויסגעשליידערט מענשען וואָס זיינען יאָהרען־לאַנג געווען באַשעפטיגט, נאָר אויך זייערע דעסקס אָדער וואָרשטאַטען ווערען ארויסגעשליי־דערט, אַפּטמאָהל מיט דער הילפע פון האַק און זעג.

קיינע ערקלערונגען ווערן געמאַכט און קיינע ענטשולדיגונגען געגעבען. עס איז דער "אוקאַז" פון דעם "צאַרישען" אַטאַמאַביל מאַגנאַט און קיינער האָט ניט די מאַכט צו ווידערשפּעניגען זיינע אוקאַזען אָדער צו וואַגען זיי ניט דורכצופיהרען.

די יעניגע וואָס ווייסען שוין מעהר וועניגער פון פֿערד'ס שגעונות, פון די מאָמענטען ווען דער דר. דזשעקעל ווערט א מר. האַיד, בעהאַלטען זיך ווי די פויגעלעך אין זייערע נעסטען און וואַרטען ביז דער שטורם וועט פאַריבער, אויב דער שטורם כאַפּט זיי ניט אין מיטען און זיי ווערען ניט פאַרניכטעט צוזאַמען מיט זייערע נעסטען.

ווען דער שטורם איז פאַריבער, ווען פֿערד'ס שגעונות ווערען בארוהיגט און ער באַקומט צוריק זיין מענשליכקייט און זיין פֿערשטאַנד, דאַן קומען ארויס די יעניגע וואָס זיינען אַם נעהנטסטען צו איהם — די יעניגע וואָס זיינען אין צייט פון שטורם געווען בעהאַלטען און מורא געהאַט זיך צו ווייזען, — און פּרובירען אָפּראַמען די ברוך־שטיקער, פאַרבאַנדאַזשירען די פֿערוואונדעטע, מאַכען גוט אויף ווי ווייט דאָס איז מעגליך דאָס וואָס פֿערד האָט אָהן א זינן און אָהן א פּאַרוואָס קאַליע געמאַכט.

מאַנכע פון די וואָס זיינען פּלוצלינג און אָהן אַן אורזאַכע ארויסגעשליידערט געוואָרען פון זייערע שטעלען, ווערען שטילערהייט צוריקגענומען און מאַנכע וואָס זיינען אויפ'ן באַפעהל פון "צאַר" טראַנספערירט געוואָרען ווערען צוריקגעבראַכט אויף זייערע אַלטע פּלעצער. געוויסע דעפּאַרטמענטס וואָס זיינען אויף פֿערד'ס באַפעהל פּלוצלינג אָפּגעשאַפט געוואָרען ווערען צוריק איינגעפיהרט. מען הויבט אַן צוריקבויען דאָס וואָס איז פאַרניכטעט געוואָרען און דאָס איז אָפּטמאָהל ניט בלויז א פּראַזע, ווארום ווי אויבען דערמאָהנט, קומען טאַקי פאָר פיזישע פאַרניכטונגען אין צייט פון פֿערד'ס אַנפאַלען. אָפיסעס ווערען צובראָכען און פאַרניכטעט, מאַשינען ארויסגעוואָרפען און מען מוז נאָכהער גאַנץ מאַכען וואָס איז פריהער צובראָכען געוואָרען.

אָבער זעלטען געלינגט אַלעס גוט צו מאַכען וואָס פֿערד האָט קאַליע געמאַכט. פּונקט ווי נאָך א שלאַכט קען מען ניט אַלע פון די פאַרוואונדעטע צוריק אויסהיילען. געגען פיעלע בלייבט פֿערד פאַרביסען און ענטזאָגט זיך זיי צוריקצונעהמען און פיעלעס וואָס איז אַבסאָלוט נויטיג פאַר דער געשעפטס־אָרגאַניזאַציע ענטזאָגט ער זיך צוריק איינצופיהרען.

מאַרקיס דערצעהלט אונז אַז נאָך אַזוינע שטורמס בלייבט די פֿערד־אָרגאַניזאַציע אָפּגעשוואַכט. מענשען פאַרלירען זייער גלויבען און צוטרויען.

ווען אַזוינע איבערקערענישען קומען פאָר ווייסען נאָר די וואָס שטעהען

נאָהענט צו פּאַרד'ן פון וואַנען דער שטורם נעהמט זיך. די גרויסע מאַסע אַרבייטער און אַפּים אַנגעשטעלטע ווייסען זעהר ווייניג און די יעניגע אויף וועמען די בייטש פאַלט מיינען גאַנץ אָפט, אַז פּאַרד זעלבסט איז אין גאַנצען אומשולדיג און אַז אַנדערע זיינען דאָפיר פעראַנטוואָרטליך.

אין דער ווירקליכקייט קומט עס אָבער אַלץ פון פּאַרד'ן וועלכער ווי דאָן ווען דר. דזשעקעל ווערט פערוואַנדעלט אין אַ מר. האַיד, איז אין די מאָמענטען פון זיינע אַנפאַלען געפעהרליך, ברוטאַל און אומ'רחמנות'דיג.

אָבער אויב האַבענדיג דאָס אַלעס אין זינען וועט יעמאַנד מיינען, אַז ער קען שוין דעם ווירקליכען פּאַרד'ן, האָט ער ערשט דאָן אַ טעות. פּאַרד איז פול מיט ווידערשפּרעכונגען. ער איז אַ מישמאַש פון כאַראַקטער שטריכען.

דער זעלבער מאַרקים, וועלכער קען דאַכט זיך פּאַרד'ן אַזוי גוט, זאָגט אויף אַן אַנדער פּלאַץ, אַז טראָץ דעם וואָס ער איז געווען מיט איהם אַזוי אינטים און האָט געהאַט אַזוי פיעל געלעגענהייטען איהם צו שטודירען, קען ער אָבער דאָך ניט געבען אַ גענויען בילד פון איהם. פּאַרד איז איינפאַך אַזוי פערפּלאָנ־טערט און אומפאַרשטענדליך דאָס ער שטעלט ווירקליך פאַר אַ שווערע פּראָב־לעמע פאַר'ן פּסיכאָלאָג.

מאַרקים זאָגט, אַז קיינע פון די פאָטאָגראַפיעס פון פּאַרד'ן גיבען אַ ריכטיגען בילד פון איהם. ניט די קאַמערא און ניט די האַנד פון אַ מאָהלער קענען אַרויסברייננגען דעם אייגענטליכען פּאַרד. פּאַרד'ס געזיכט איז אויסבע־האַלטען, ווידערשפּרעכענד, אומבאַשרייבליך און איז ניט צום פאָטאָגראַפירען און ניט צום מאָהלען.

און פּונקט ווי זיין פּנים אַזוי איז זיין אינערליכער אויסזעהן. מען קען עס ניט איבערגעבען אין אַ מענשליכע שפּראַך. פּאַרד בייט זיך ווי דער וועטער און קען קיינמאָהל ניט פאַרשטאַנען ווערען ווי געהעריג.

ער ווערט באַהערשט פון זיינע געפיהלען און איז אימפּולסיוו, און אַזוי ווי זיינע געפיהלען בייטען זיך פּונקט ווי זיינע מיינונגען, קען מען קיים וויסען וואָס ער איז אין דער ווירקליכקייט און וואָס ער וועט טהאָן אין דעם נעקסטען מאָמענט.

וואָרום אויב ער טהוט אַ זאַך איינמאָהל, קען ער אַ צווייטען מאָל טהאָן פּונקט פאַרקעהרט. פּאַרד איז אָבער אין דער זעלבער צייט פאַרביסען, ראַכע־גייציג און וועט קיינמאָהל ניט פאַרגעבען זיינעם אַ פיינד.

זיין אומוויסענהייט שפּיעלט נאַטירליך אַ גרויסע ראָלע אין אַלע זיינע טהאַטען. וואָרום אַזאַ מענש ווי ער וואָס וויים ווייניג און קריגט זיין אינפאָר־

מאציע פון אזוינע וואָס האָבען פערזענליכע אורזאכען איהם צו שמייכלען און צו שפּיעלען אויף די סטרונעס פון זיין עגאאיזמוס, קען ווירקליך ווערען גע־פעהרליך ווי ער איז עס טאקי געוואָרען.

ער איז געוואָרען געפעהרליך ניט נאָר פאר די וועלכע ארבייטען אונטער איהם, נאָר אויך פאר מיליאָנען אנדערע, שוין ניט ריידענדיג פון די אידען וועמעס פארביסענער שונא ער איז און הערט ניט אויף זיי צו אטאקירען.

פאר דער וועלט איז פאָרד אימער געווען דער "דר. דזשעקעל", דער עדעלער, דער גוטער. פון דעם וואָס ער באזיצט די צווייטע פערזענליכקייט פון א מר. האיד האָט קיינער ניט געוואוסט, און גאנץ ווייניג ווייסען עס נאָך איצט אויך, און מיט דעם ווערט ער נאָך געפעהרליכער ווייל די וועלט ווייס ניט מיט וועמען מען האָט דאָ צו טהאָן, וואָס פאָרד שטעלט מיט זיך פאָר אין דער ווירקליכקייט.

דאָס פאסיגסטע וואָס קען אפשר געזאָגט ווערען וועגען העברי פאָרד פער־זענליך איז דאָס וואָס מארקיס אליין זאָגט. פאָרד איז ווי דער "פאָרדעל". דער אטאמאָביל וואָס ער האָט באשאפען. ער איז אין גאנצען מעכאניש. עס פעהלען איהם די העכערע מאָראלע ווערטהען, עס פעהלען איהם די העכערע מענשליכע געפיהלען, דער העכערער מענשליכער פארנונפט.

פון פאָרד'ן, פארענדיגט מארקיס, קען נאָר געגעבען ווערען א רייהע פון איינדריקע וואָס וועלען צוזאמענשטעלען א רייהע בילדער פון איהם, וועלכע וועלען זיין פערשידענאַרטיג און וואָס אלע צוזאמען וועלען זיי געבען א באגריף פון דעם וואָס פאָרד שטעלט מיט זיך פאָר אין דער ווירקליכקייט. קיין איינציג בילד פון איהם קען ניט געגעבען ווערען, ווייל פאָרד איז ניט קיין איינציג און גאנצע פערזענליכקייט. עס איז נאָך אפשר ניט גענוג צו זאָגען, אז ער איז א דאָפּעלטע פערזענליכקייט. ער איז אין דער ווירקליכקייט פיעלע אין איינעם, מיט דאָס ביסעלע גוטעס וואָס איז אין איהם פארדונקעלט און באהערשט פון דאָס פיעלע שלעכטעס...

17. — פאָרד דער אידען־פרעסער

זיינע אונפארשעהמטע אטאקעס אויף אידען וועלכע האלטען נאָך אָן. — זיינע נייעסטע בלבולים אויף אידען. — אידען־העצעריי איז געוואָרען פאָרדיס מאניא.

דער גרעסטער שאנד־פלעק וואָס הענרי פאָרד וועט אויף זיך אייביג טראָגען, איז זיין אנטיסעמיטיזם. דיזען שאנד־פלעק וועט ער זאָגאר מיטנעהמען מיט זיך אין קבר. ווארום ווען פון איהם וועט שוין מעהר קיין געדעכניש ניט זיין וועלען אידען איהם דערמאָהנען צוזאמען מיט די המן׳ס, די טאָרקוועמאָדאס, די קרושעוואנס און די אלע אנדערע פארביסענע שונאים וואָס זיי האבען געהאט אין פארלויף פון זייער לאנגען גלות. אין דיזען הינזיכט האט פאָרד זיך פעראייביגט און אויב ער האט געזוכט אומשטערבליכקייט ווי יענער גריכישער שקלאף וועלכער, אום צו פעראייביגען זיין נאמען האט אונטערגעצונדען און פארניכטעט איינע פון די באריהמטעסטע געביידען אין אלטען אטהענס, דאן האט פאָרד זיין ציעל עררייכט. ער האט זיך מיט זיין אנטיסעמיטיזם איינגעקויפט "אומשטערבליכקייט".

פאָרד איז אהן צווייפעל דער געפעהרליכסטער שונא וואָס אידען האבען ווען געהאט, שוין דערפאר אליין וואָס זיינע מעגליכקייטען זיינען אומבאגרענצטע. זיינע אטאקעס אויף אידען זיינען ניט באשרענקט צו דעם "דיערבאָרן אינדעפענדענט" וואו זיי ווערען געדרוקט. פאָרד׳ס "פובליסיטי" מאשין גיט אכטונג אז דיזע אטאקעס זאָלען געפינען פלאץ אין דער גאנצער פרעסע פון לאנד און אז זיי זאָלען ברייט און ווייט דיסקוטירט ווערען. ווארום אייגענטליך האט פאָרד דעם "דיערבאָרן אינדעפענדענט" געקויפט אום איהם צו פערוואנדלען אין זיין פערזענליכען אָרגאן פון וועלכען די גאנצע פרעסע פון לאנד זאָל ארויסנעהמען די גרויסע "תורה" וואָס דער אנטיסעמיט זוכט צו פערשפרייטען.

און מיר האבען טאקי געזעהן ווי יעדעס וואָרט וואָס פאָרד האט געזאָגט און זאָגט געגען אידען ווערט צושפרייט איבער׳ן גאנצען לאנד און זאָגאר ווייט איבער די גרענעצען פון לאנד. פאָרד איז געוואָרען דער "רבי" ניט נאָר פון די אמעריקאנער אנטיסעמיטען, נאָר אויך פון די אנטיסעמיטען פון אנדערע לענדער. איבעראל ווערט ער ציטירט און איבעראל נעהמט מען איהם פאר א ביישפיעל. אויב פאָרד אטאקירט די אידען איז דאָך מסתמא ווירקליך דאָ פאר וואָס זיי צו אטאקירען...

פּאָרד איז אָבער אויך געפעהרליך צוליעב זיין פּערזענליכען כאראַקטער. ער איז א נוקם ונוטר. ער איז אויך א געפעהרליכער "פייטער". האט ער זיך אונטער־נומען א זאך וועט ער עס ניט אויפגעבען און זייענדיג אזוי מעכטיג און אזוי אויטאָקראַטיש ווי ער איז, מעג מען זיך ריכטען אז זיינע אטאקעס אויף אידען וועלען אפשר קיינמאָהל ניט אָפּגעשטעלט ווערען.

ווארום ווען אפילו פּאָרד אליין וועט פּאַרזיכערען, ווי ער האט עס שוין געטהאַן, אז ער וועט אָפּשטעלען זיינע אטאקעס אויף אידען, קען מען זיך ניט פאַרלאַזען אויף איהם, ווארום ווי דער לעזער האט שוין געזעהן פון די פריהער־דיגע קאַפּיטלען איז פּאָרד בכלל ניט דער מענש וועמעס ווארט מען קען גלויבען. ער קען פאַרשפּרעכען איין זאך און טהאַן פונקט דעם היפוך. ער איז אויך וואָס מען וואָלט אין אידיש גערופען, א "להכעיס'ניק", איינער וואָס האט ליעב זיך מיט יענעם צו רייצען, לאָזען יענעם זיך פרעגלען פאַר זיינע אויגען אויפ'ן סקאַוורארדע. ער איז דארום קאַפּאַבעל צו פאַרשפּרעכען א זאך בלויז מיט דער כונה יענער זאָל נאכהער זיין נאָך מעהר איבערראַשט צו זעהן אז ער, פּאָרד, האט געטהאַן דעם היפוך.

אלס רעזולטאַט פון דיזע כאראַקטעריסטיקס וואָס מיר האָבען געזעהן אין פּאָרד'ן וואָלט מען שוין גערארפט גאַנץ וועניג בויען אויף זיינע פאַרשפּרע־כענס, אז ער וועט אידען מעהר ניט אטאקירען. מען וואָלט אין פאָראויס גע־קענט זאָגען, אז פּאָרד וועט ניט האַלטען ווארט אויב ער האט אין גאַנצען גע־מיינט ערנסט ווען ער האט עס געהאט געזאָגט.

אָבער צו וואָס זיך פּלפּול'ן ווען די פאַקטען ריידען פאַר זיך. פּאָרד האט טראַץ זיין פאַרשפּרעכען אָפּצושטעלען זיינע אטאקעס אויף אידען, די אטאקעס ניט אָפּגעשטעלט, און זיין "דיערבאָרן אינדעפּענדענט" האלט נאָך אלץ אין גיסען פאַמויניצעס אויף די אידישע קעפּ.

אז ער וועט אָפּשטעלען זיינע אטאקעס אויף אידען האט פּאָרד ניט נאָר געהאט ערקלעהרט אין זיין "דיערבאָרן אינדעפּענדענט" און דורך דער אלגעמיי־נער פּרעסע נאָר אויך אין א ספּעציעלען אינטערוויו מיט אַלען ל. בענסאָן, דער געוועזענער סאָציאַליסטישער קאַנדידאַט פאַר פּרעזידענט, וועלכער האט לעצ־טענס ארויסגעגעבען א ביאָגראַפיע פון הענרי פּאָרד.

ווי בענסאָן גיט איבער, האט פּאָרד געהאט ערקלעהרט, אז ער וועט מעהר די אידען ניט אטאקירען דערפאַר וואָס ער זאָל האָבען איינגעזעהן, אז זיינע אטאקעס זיינען צו שעדליך. פּאָרד האט געזאָגט בענסאָן'ען, אז ער האט איינ־געזעהן, אז זיינע אטאקעס האָבען ארויסגערופען א שטאַרקען אנטיסעמיטיזם אין אמעריקא און ער האט מורא, אז דאָס זאָל ניט פיהרען צו ערנסטע פאָלגען.

"אויב מיר זאָלען עס ווייטער אָנהאַלטען", האָט פאָרד געזאָגט צו בענסאָן'ען, "דאַן קען עפּעס פּאַסירען צו די אידען, און איך וויל ניט, אז זיי זאָל געשעהן שלעכטעס". וואָס פאָרד האָט מיט דעם געמיינט העכסט וואַהרשיינליך איז, אז זיינע אַטאַקעס קענען נאָך פיהרען צו גוואַלדטהאַטען געגען די אידען, איינ־פאַך צו פּאָגראָמען, און דער אנטיסעמיטיזם פון "דיערבאָרן", וועלכער איז בטבע א פייגלינג, האָט זיך דערשראָקען פאר זיינע אייגענע טייפלישע ארבייט און האָט פאַרזיכערט בענסאָן'ען, אז מעהר וועט ער אידען ניט אַטאַקירען.

אָבער ווי געזאָגט, האָט פאָרד זיינע אַטאַקעס אויף אידען קיינמאָהל ניט אָפּגעשטעלט אָדער זיי אָפּגעשטעלט און זיי גלייך באַנייט.

ווארום מען דאַרף געדענקען אז זאָגאַר אין דער קורצער צייט וואָס דער "דיערבאָרן אינדעפּענדענט" האָט ניט געהאַט געדרוקט קיינע שענדליכע בלבולים אויף אידען און וואָס אָפּיציעל האָט עס געזאָלט הייסען, אז פאָרד האָט מעהר ניט בדעה צו אַטאַקירען אידען — האָט פאָרד ניט געהאַט איז גאַנצען אָפּגעשטעלט צו פאַרשפּרייטען די אידען־העצעס.

אויף דער אויטאָריטעט פון ע. ג. פּיפּ און אנדערע, האָט פאָרד דאַן געהאַל־טען אין פאַרשפּרייטען די ביכלעך אין וועלכע ער האָט אָפּגעדרוקט די אנטי־סעמיטישע ארטיקלען פון "דיערבאָרן אינדעפּענדענט". עס וואָלט אויסגעקוקט, ווי פאָרד האָט אָפּגעשטעלט דרוקען נייע ארטיקלען בלויז דערפאַר וואָס ער האָט געוואָלט פאַרשפּרייטען די פריהערדיגע אין דער בוך־פאָרמע אין וועלכע זיי זיינען ארויסגעגעבען געוואָרען, פּונקט ווי ער טהוט עס דאָס רוב מיט זיינע אויטאָ־מאָבילכלעך ווען ער האָט אן איבער־פּראָדוקציאָן. ער שטעלט דאַן אָפּ די ארבייט אין זיינע פאַבריקען און זעהט פריי צו ווערען פון "סטאָק" וואָס ער האָט.

מר. פּיפּ, וועלכער קען פאָרד'ן זעהר גוט, האָט טאַקי דאַן געוואָרנט, אז מען זאָל ניט גלויבען פאָרד'ן און אז מען זאָל ערוואַרטען נייע אַטאַקעס פון איהם, אַלענפאַלס זאָל מען וויסען, אז די אנטיסעמיטישע העצעס זיינען אין גאַנצען ניט אָפּגעשטעלט געוואָרען.

אָבער מיר וועלען נאָך צוריקקעהרען צו דיזען אינצידענט. דערווייל ווילען מיר בלויז איבערגעבען פאַקטען וועגען פאָרד'ס נייעסטע אַטאַקעס אויף אידען.

פּונקט ווי פאָרד קען ניט אויסלאָזען די אידען אין זיינע פּריוואַט געשפּרע־כען, אזוי קען ער ניט ריידען וועגען קיין פראַגע פאר דער עפענטליכקייט ניט ארויפקומען אויף די אידען. ריידען וועגען אידען און זיי אַטאַקירען איז ביי איהם געוואָרען א מאַניאַ.

ניט לאנג צוריק האבען מיר געלעזען אין דער אלגעמיינער פרעסע וועגען פארד'ס אן ערקלעהרונג וועגען מעקסיקא. וואס פאר א שייכות האט דאכט זיך מעקסיקא מיט די אידען? פארד האט שוין אבער געפונען דעם שייכות. ריידענדיג וועגען דער נויטווענדיגקייט צו באנייען די פארבינדונגען מיט מעקסיקא, ערקלעהרט פארד אין מיטען דערינען אז מעקסיקא איז געביך דער קרבן פון ניט קיין אנדערע ווי אידען, און דוקא די ענגלישע אידען. מעקסיקא, זאל עס חייסען לויט פארד'ן, איז איינפאך פארשקלאפט געווארען פון די ענגלישע אידען. זי ווערט פון זיי עקספלואטירט און קען קיין קאפ ניט אויפהויבען און עס איז, לויט פארד'ס מיינונג, די פליכט פון אמעריקא צו קומען מעקסיקא צו הילף און איהר "באפרייען" פון די ענגלישע אידען.

אן אנדער ביישפיעל איז דער אינטערוויו וואס פארד האט ניט לאנג צוריק געגעבען צו טשארלס וו. וואוד, און וואס איז געווען געדרוקט אין "קאליערס" וואכענשריפט. דער אינטערוויו האט, דאכט זיך, געזאלט זיין וועגען פארד'ס פאליטישע אמביציעס. פארד האט אבער ניט געקענט אויסמיידען די אידען און איז ארויס מיט דער אומגעלומפערטער און אידיאטישער באהויפטונג, אז אידען זיינען פעראנטווארטליך פאר'ן יוניאניזם. די אידען, און דוקא די קאפיטאליסטישע אידען, הייסט עס, ארגאניזירען די ארבייטער פאר קיין אנדער צוועק ווי מיט דעם צו שטערען די ארבייט און פראדוקציאן. די כונה פון די רייכע אידען דערביי, לויט פארד'ן, איז דורך דעם צו קריגען קאנטראל איבער די אינדוסטריען פון לאנד.

פארד איז דא אייגענטליך געווען אויסען צו אטאקירען די יוניאנס, וועמעס ביטערער שונא ער איז. ער האט אין אינטערוויו געוואלט ארויסזאגען זיין געגנעו האבט ניט נאר צו די יוניאנס אין אלגעמיין, נאר ספעציעל צו דער מיינערס יוניאן. ווארום פארד אלס איינער פון די גרויסע מינען אייגענטהימער האט גוטע אורזאכען ניט צו וועלען האבען זיינע ארבייטער ארגאניזירט. און פארד האט קיין גרעסערע חכמה ווי דאס, אז די יוניאנס שאפען פוילענצער, ניט געקענט ארויסזאגען. אבער דערביי האט ער געמאכט די וואונדערליכע ענטדעקונג פון וואנען יוניאניזם נעהמט זיך אין גאנצען, — פון די אידען און די רייכע אידען, וועלכע נוצען די יוניאנס אוים פאר זייערע אייגענע צוועקען...

וואס אנבעלאנגט דעם "דיערבארן אינדעפענדענט" געהט ניט אוועק די וואך וואס די אידען זאלען דארט ניט אטאקירט ווערען. זאגאר דארט וואו דער ענין האט גאר קיין שייכות מיט אידען ווערען די אידען דערמאהנט און עס ווערט אויף זיי אימער געטייטעלט מיט'ן פינגער אלס די דאזיגע וואס פארדארבען דאס

לאנד, וואס האבען א האנד אין אלעם און וואס זיינען פעראנטווארטליך פאר אלע איבלען.

מיר האבען בלויז גערארפט דורכבלעטערען די נומערען פון "דיערבארן אינדעפענדענט" פון מאנאט יולי, 1923, און מיר האבען דארט געפונען אזוי פיעל ביטערע אטאקעס און אינסינואציעס אויף אידען, דאס עס וואלט גענוג געוועז פאר א פוילישער אנטיסעמיטישער בלעטעל פאר א יאהר צייט.

אין איין נומער געפינט זיך אן ארטיקעל וואס דארף זיין אן אפהאנדלונג וועגען שוואכזיניגקייט אין אמעריקא. דער "דיערבארן אינדעפענדענט" באמיהט זיך צו באווייזען, אז גראדע די אימיגראנטען ליפערען די גרעסטע צאהל שוואכזיניגע און אזוי "אומגעווינשטע". עס קומט צו די אימיגראנטען פון רוסלאנד און פוילען און דערביי ווערט געמאכט די באמערקונג אז מען זאל וויסען, אז וואס אנבעלאנגט די אימיגראנטען פון דיזע לענדער, זיינען זיי די מעהרסטע אידען און מען דארף דארום וויסען אז דער "שלעכטער עלעמענט" זיינען די אידען . . .

אין א צווייטען נומער נעהמט זיך פארד אונטער צו אטאקירען די אלגעמיינע פרעסע פון לאנד. פארד וויל צייגען, גערעכט צו אומגערעכט, אז די פרעסע איז פערקויפט צו די אדווערטייזערס. די איראניע פון שיקזאל איז דא וואס פארד, וועלכער זוכט זיך אריינצורייסען אין דער פרעסע אהן צו באצאהלען דאפיר, בגנבה, האט טענות וואס די באצאהלטע אדווערטייזערס האבען אן איינפלוס. אבער דאס איז ניט דער עיקר. פארד דארף דארט איבערגעבען א כלומרשטען פאקט וועגען א פילאדעלפיער דעפארטמענט סטאר, וועלכער זאל האבען בעאיינפלוסט די צייטונגען דורך איהרע אדווערטייזמענטס. איז דאך גוט. פארגעסט אבער פארד ניט אונטערצושטרייכען, אז דאס איז א אידישע דעפארטמענט סטאר.

פארד האט זיך מיט אמאהל אויך געוואלט צייגען אז ער פארזעהט ניט קיין ריין וויסענשאפטליכע פראבלעמען און ער דרוקט אן ארטיקעל מיט א שרייענדען "קאפ" וועגען דעם וועלט-בעריהמטען אידישען געלעהרטען אלבערט איינשטיין. דער ארטיקעל איז אבער ניט צו לויבען איינשטיין'ען אדער צו דערצעהלען וועגען זייערע גרויסע ענטדעקונגען און טעאריען. דארט ווערט דערצעהלט אז איינשטיין איז א פלאגאריאט, א שווינדלער.

די אטאקע וואס דער אמעריקאנער אסטראנאם סי האט געמאכט אויף איינשטיינען ווערט איבערגעגעבען אין אלע פרטים. אבער דאס איז נאך ניט גענוג. דארט ווערט אונטערשטראכען דער פאקט, אז איינשטיין איז א איד. און עס איז קלאהר, אז די כונה איז ניט אזוי אויפצודעקען איינשטיין'ס "שוויג-

דעל״, נאָר צו צייגען פאר דער וועלט, אז דער איד איינשטיין איז א שווינדלער און טאקי מיט דעם זיך באנוצען אלס ארגומענט, אז אידען גיבען גאר ניט ארויס אָריגינאלעס, נאָר באנוצען זיך אימער מיט פרעמדע אידעען.

דער ״דיערבאָרן אינדעפּענדענט״ מאכט דעם איינדרוק זאָגאַר איצט ווי דאָס, אז פאר פאָרד׳ן וואָלט קיין אנדער פּראָבלעם ניט עקזיסטירט, נאָר די אידען. פאָרד האָט די אידען ניט פארגעסען און וועט מיט זיין קיינמאָהל ניט שלום מאכען. ער איז זייער געשוואָרענער שונא און וועט זיי אימער פערפאָל־גען. אלענפאלס מוזען זיך אידען איצט רעכענען מיט פאָרד׳ן אלס זייערער א שונא וואָס הערט ניט אויף זיי צו אטאקירען און שיינט גאר ניט צו האָבען בדעה זיינע אטאקעס אויף זיי אָפּצושטעלען.

18. — די רעטעניש פון פארד׳ס אנטיסעמיטיזם

די פארשיעדענע ערקלעהרונגען וואס ווערען געמאכט. — פארד׳ס פארביסענהייט. — דער איינפלוס וואס רוסישע שפיאנען און אידען-פרעסער האבען געהאט אויף דעם אטאמאביל-מאגנאט.

איב עס איז שוין פאר אלעמען קלאהר אז פארד איז א פארביסענער שונא פון אידען און אז ער איז ענטשלאסען ניט אויפצוגעבען זיינע אטאקעס אויף זיי, איז נאך אבער פאר פיעלע גאר ניט קלאהר ווי אזוי און ווארום פארד איז געווארען אן אנטיסעמיט און ווי אזוי און ווארום ער האט עס געמאכט אלס זיין "מיסיאן" צו באקעמפפען די אידען און צו פאר׳סם׳ן די מוחות פון אמעריקאנער פאלק מיט אנטיסעמיטישע פראפאגאנדא.

מיט דער אויסנאהמע פון די פראפעסיאנעלע אנטיסעמיטען האט נאך קיינער ניט אנגעפיהרט אזא סיסטעמאטישע אטאקע אויף אידען ווי דאס טהוט פארד, וועלכער באנוגענט זיך ניט בלויז מיט ארטיקלען וואס ווערען געדרוקט געגען די אידען אין זיין "דיערבארן אינדעפענדענט", נאר פיהרט אן זיין אנטיסעמיטישע פראפאגאנדא דורך ביכער, וועלכע ער פארשפרייט איבער דער גאנצער וועלט. די פראגע וואס מען האט אימער געשטעלט איז געווען, וואס האט פארד׳ן געבראכט צום אנטיסעמיטיזם? ווארום האט ער זיך פלוצלינג אווארף געטהאן אויף די אידען מיט וועלכע ער איז אזוי וועניג געקומען אין באריהרונג?

וועגען דעם זיינען פערשידענע מיינונגען אנגעגעבען געווארען. דער בעוואוסטער זשורנאליסט נארמאן האפגוד, צום ביישפיעל, האט עס ערקלעהרט דערמיט וואס פארד איז בעאיינפלוסט געווארען פון געוויסע רוסישע מאנארכיסטען און שפיאנען. פארד, הייסט עס, האט פון דיזע רוסען ניט נאר געקראגען די "באווייזע" געגען די אידען, נאר האט פון זיי אויך געלערנט די גאנצע אנטיסעמיטישע תורה. אז פארד האט זיך באנוצט מיט אנטיסעמיטען פון אלטען צארען-לאנד שיינט צו זיין גוט בעגרינדעט. דאס איז שוין אבער לויט אלע וואהרשיינליכקייטען געווען נאכדעם ווי ער איז שוין געווען בעשלאסען צו אטאקירען די אידען.

אלען ל. בענסאן, וועמען מיר האבען שוין פריהער דערמאהנט און וועלכער האט ארויסגעגעבען א בוך וועגען פארד׳ן, שרייבט, אז פארד האט איהם גע־

זאָגט, אז דאָס וואָס ער האָט פאַרעפּענטליכט געגען די אידען איז איהם איבער־געגעבען פון א אידען זעלבסט.

עס ווערט אויך באהויפּטעט, אז פּאַרד זאָל האָבען געקראָגען זיין פאַראור־טהייל געגען אידען אלס רעזולטאַט פון געוויסע האנדעלס פאַרבינדונגען וואָס ער האָט געהאַט מיט אידישע באַנקירען. פּאַרד האָט פון אימער א הארץ אויף די וואָל סטריט באַנקירען, וועלכע ער זאָגט, ווילען איהם אריינקריגען אין זייערע לאַפּעס און וויל פאַרבינדען וואָל סטריט מיט אידען. עס זאָל הייסען, אז אידען זיינען באַנקירען אָדער בעסער געזאָגט, אז אידישע באַנקירען קאָנטראָלי־רען וואָל סטריט.

פון דעם וואָס פאַרד האַלט אימער אין אטאַקירען די אינטערנאַציאָנאַלע באַנקירען און וואָס די אינטערנאַציאָנאַלע באַנקירען זיינען ביי איהם נאָר די אידען איז צו מערקען, אז דאָס נעהמט זיך הויפּטזעכליך פון זיין אמאָליגען כלומרשטען פּאַסיפיזם.

פאַרד, וועלכער האָט געשפּיעלט די ראָלע פון א פּאַסיפיסט, האָט מסתמא געוואָלט דערגעהן ווער עס איז פעראַנטוואָרטליך פאַר דער מלחמה און ווער עס פעראורזאַכט מלחמות אין אלגעמיין. און "דערגאַנגען" איז ער, אז מלחמות קומען נאָר פון די "אינטערנאַציאָנאַלע באַנקירען", און אזוי ווי די אינטער־נאַציאָנאַלע באַנקירען זיינען, לויט א צווייטער ערקלעהרונג וואָס מען האָט געגעבען, אידען, איז אלעס ביי איהם "קלאָהר" געוואָרען. די אינטערנאַציאָנאַלע אָדער אידישע באַנקירען ברייינגען מלחמות אויף דער וועלט, און אויב זיי ברייינ־גען מלחמות, מיינט עס דאָך אז זיי קאָנטראָלירען די גאַנצע וועלט, און אויב מען וויל ברייינגען שלום אויף דער וועלט, מוז מען באַקעמפּפען אָט דיזע באַנ־קירען. פאַרד האָט אלזאָ "ענטדעקט" די גאַנצע "אידישע קאָנספּיראַציע", און איז ארויס באַקעמפּפען די אידען צו ראַטען די וועלט פון זייערע הענד.

עס שיינט אויך צו זיין אמת, אז פאַרד'ס אנטיסעמיטיזם איז געבאָרען גע־וואָרען אין פאַרבינדונג מיט דער "פריעדענס עקספּעדיציע" דורך וועלכע ער האָט זיך אזוי לעכערליך געמאַכט פאַר דער גאַנצער וועלט. די עקספּעדיציע איז געוועזען דער אויפטהו פון א אידישקע, די אידיש־אונגארישע פרוי ראָזיקא שווימער. פאַרד, וועלכער האָט שפּעטער איינגעזעהן די לעכערליכקייט פון דער עקספּעדיציע האָט געהאַט א "הארץ" אויף דיזער אידישער פרוי, און, ווי געוועהנליך, שויין אויך אויף אלע אידען. ער האָט דאָן בלויז געדאַרפט הערען די אנטיסעמיטישע תורה וואָס איז אלעמען אזוי גוט בעוואוסט אום צו ווערען בעאיינפלוסט און אנהויבען דענקען אז ער האָט ווירקליך ענטדעקט פון וואַנען מלחמות נעהמען זיך און ווער עס איז פעראַנטוואָרטליך פאַר אלע איבלען אויף דער וועלט.

די "פּראָטאָקאָלען פון די זקני ציון" זיינען שוין לאנג געווען פאַרטיג. זיי האבען בלויז געדאַרפט אריינפאַלען אין די "ריכטיגע הענד" צו קריגען זייער "תיקון", און פּאָרד איז געווען די ריכטיגע פּערזאָן, ווייל'כער זאל זיין דער ערשטער פּילייכט טאקי אין זיי צו גלויבען און צו מיינען אז די ענטדעקונג איז ווירקליך איינע פון די גרעסטע.

פּאָרד, דער עם הארץ, פּאָרד, דער נים איבערשפּיצטער ענטוזיאַסט, איז געווען אין דער געהעריגער שטימונג דאס אלעס אויפצונעהמען און עס קען אָנגענומען ווערען אז אין אנפאנג האט ער גאנץ ערנסט געמיינט, אז ער האט דאַ אויפגעדעקט די "קוועלע פון אלע איבלען", און אז ער געהט אויפטהאָן א גוטע זאך פאר דער וועלט, און, ווי ער האט געהאט באהויפּטעט, אויך פאַר אידען זעלבסט, ווען ער וועט זיי ארויסשלאָגען פון קאָפּ, אז זיי קענען ווען ווירקליך ווערען די "באהערשער פון דער וועלט", ווי, לויט זיין באהויפּטונג, דאס זאָל האבען געווען און איז נאך איצט אויך זייער ציעל אין לעבען.

עס קען זיין אז ווען פּאָרד וואלט ניט געווען אזוי אָפּגעשלאָסען פון דער וועלט און ווען די ריכטיגע פּערזאָנען וואלטען געקענט קומען מיט איהם אין באריהרונג און איהם ווירקליך אויפקלעהרען, וואלט ער פיעלייכט זיך געהאט ארויסגעשלאָגען פון קאָפּ וועגען די "זקני ציון" און די אלע אנדערע אומזיניג-קייטען וואס ער האט געזאָגט און זאגט נאך וועגען די אידען. פּאָרד איז אבער דער אָפּגעשלאָסענער מענש און ער איז ארומגערינגעלט פון א שייקע וועמען עס האט זיך גאנץ גוט געפּאסט צום רומעל די אלע אנטיסעמיטישע העצעס און פּאָרד איז אזוי איינגעוויגט געוואָרען אין דיזער אנטיסעמיטישער תורה, אז ער איז שפּעטער שוין אליין געוואָרען פאַלקאָם "איבערצייגט", און מיט זיין נאַטירליכער עקשנות און פאַרביסענקייט איז ער געוואָרען א "פּאַרלאָרענער".

ווארום לויט אלע וואהרשיינליכקייטען איז עס אבסאָלוט האָפנונגסלאָז, אז פּאָרד זאָל ווען אויפגעבען זיין אנטיסעמיטיזם, סיידען עפּעס אונערוואַרטעטעס זאָל פּאסירען.

די האָפנונגסלאָזיגקייט פון פּאָרד'ס אנטיסעמיטיזם איז צו זעהן פון דעם וואס בענסאָן גיט איבער אין זיין בוך. בענסאָן איז געווען שטארק אויפגעטראָ-גען מיט פּאָרד'ן. ער האט דעם בוך איבער פּאָרד'ן געשריבען ביי פּאָרד'ן איז אָפּיס. אין די געשפּרעכען וואס ער האט געהאט מיט פּאָרד'ן, איז מען ענדליך ארויפגעקומען אויף דער אידען-פראגע און פּאָרד האט דערלאַנגט בענסאָן'ן זיינע ביכער מיט די איבערגעדרוקטע אנטיסעמיטישע ארטיקלען פון "דיערבאָרן אינדעפּענדענט".

אביסעל שפעטער האט פארד געפרעגט בענסאן'ען אויב ער האט געלעזען די ביכער. בענסאן האט געזאגט, אז ער האט געלעזען א טהייל פון זיי.

"לעזט זיי באלד אויפ'ן שטעל", האט פארד א זאג געטהאן צו בענסאן'ען, "און אויב איהר שטימט מיט מיר ניט איין, דאן זאלט איהר זיך מעהר פאר מיר ניט ווייזען".

פארד האט זיך אבער אביסעל שפעטער בארענקט און געזאגט בענסאן'ען אז ער מעג דאך קומען איהם זעהן ווען ער וועט וועלען. געצייגט האט עס אבער ווי פארביסען פארד איז אין זיין אנטיסעמיטיזם.

איינינגע טעג שפעטער האט פארד ווידער געזאגט צו בענסאן'ען, אז אויב ער נעהמט ניט אן זיין אנטיסעמיטישע תורה, דאן זאל ער זיך פאר איהם ניט ציינען. בענסאן, וועלכער ווייס גוט וואס פארד דענקט, פארזיכערט אז פארד וועט קיינמאהל ניט ענדערען זיין אנטיסעמיטישע שטעלונג, און אז זאגאר ווען ער וועט אפשטעלען זיינע אטאקעס אויף אידען, וועט ער בלייבען אין הארצען דער זעלבער אנטיסעמיט וואס ער איז די גאנצע צייט געווען.

דאס דארף פאר אידען קלאהר מאכען, אז מיר האבען פון פארד'ן גאר ניט צו ערווארטען, נאר נייע אטאקעס, וועלכע ער מאכט טאקי כמעט אהן אויפהער, און דער ענטפער דארף זיין קאנטער־אטאקעס, וועלכע ווי מיר וועלען שפעטער זעהען, קענען זיין די איינציגע ארגומענטען וועלכע וועלען פארד'ן איבערצייגען, ספעציעל ווען די אידישע קאנטער־אטאקעס מוזען שטארק געפיהלט ווערען אין פארד'ס לאגער.

ווארים מיט געוועהנליכע ארגומענטען וועט מען פארד'ן גאר ניט איבער־צייגען. א ביישפיעל קען גענומען ווערען טאקי פון איינע פון די נייעסטע אטאקעס וואס פארד האט געמאכט אין זיין "דיערבארן אינדעפענדענט" אויף אידען. דיזע אטאקע צייגט קלאהר ווי פארד'ס מוח איז פארדרעהט און ווי ווייניג ער רעכענט זיך מיט פאקטען און מיט לאגיק.

די באטרעפענדע אטאקע באציהט זיך אויף אן אינצידענט וואס איז פאר־געקומען אין דעיטאן, אהייא.

פאסירט האט עס אין אפריל 1923, א גלח פון דעיטאן, מיט'ן נאמען אייזענבערג, האט אין א דרשה אין דער קירכע געמאכט איינע פון די ביטער־סטע און שענדליכסטע אטאקעס אויף אידען. אז די אטאקע איז געווען ביטער און שענדליך איז טאקי צו זעהן פון דעם וואס פארד אליין גיט איבער וועגען דעם גלח'ס רעדע. דער גלח האט צווישען אנדערעס געזאגט, אז די איינציגע אידען וואס קענען נאך געדולדעט ווערען זיינען די דייטשע, וועלכע צעהלען

זיך בלויז אייניגע הונדערט טויזענד אין אמעריקא. די איבריגע אידען, וואס קומען מעהרסטענס פון פוילען און רוסלאנד זיינען א געפאהר פאר אמעריקא. זיי זיינען דער ערגסטער עלעמענט, און מיט דעם האט זיך נאך דער גלח ניט באנוגענט. ער האט די אידען געווארנט אז די "פינסטערניש פון דער נאכט" קומט אן פאר זיי און אז זיי זאלען וויסען אז אמעריקא איז א קריסטליך לאנד און אז מען וועט זיי ניט שווייגען.

עס פארשטעהט זיך, אז אזא רעדע האט געמוזט ארויסרופען צווישען די אידען פון דעיטאן א מהומה. און וואלט די רעדע ניט געווען ארויסגעטראגען ווייטער פון קלויסטער וואו זי איז געהאלטען געווארען וואלט נאך אפשר געווען א האלבע צרה. האט פאסירט אז די רעדע איז כמעט אין גאנצען איבערגעדרוקט געווארען אין דעם "דעיטאן דזשוירנאל", א דארטיגע טעגליכע צייטונג. די אידען זיינען געווען אויסער זיך. אין דעיטאן איז פאראן א ראבי, סעמיועל ס. מייערבערג. ראבי מייערבערג ווען ער האט דערזעהען די רעדע אין דער צייטונג, האט געטהאן וואס יעדער אנדער רעפרעזענטאטיווער איד וואלט געטהאן. ער האט צוערשט זיך געווענדעט צו דער צייטונג און פראטעסטירט וואס אזא אנטיסעמיטישע רעדע איז איבערגעדרוקט געווארען גאר אהן א פירוש. דאן האט ער זיך אויך געווענדעט צום גלח'ל און מיט איהם געהאט א געשפרעך איבער'ן טעלעפאן און איהם געלאזט וויסען, אז ער וועט איהם ענטפערען אין א דרשה אין זיין טעמפעל.

עס האבען זיך אויך אפגערופען אנדערע פראמינענטע אידען פון דעיטאן און מען האט זיך געווענדעט צו דער צייטונג מיט'ן פערלאנג, אז אן עפענטליכע ענטשולדיגונג זאל געמאכט ווערען פאר דרוקען אזא עקלהאפטע שטיק אנטי־סעמיטיזם. אן אונטערזוכונג האט געצייגט, אז דער "סיטי עדיטאר" פון דער צייטונג איז געווען פעראנטווארטליך פאר דעם און דער "סיטי עדיטאר" איז אפגעזאגט געווארען פון זיין שטעלע, און די צייטונג האט דאן געמאכט אן ערקלעהרונג, אז זי בעדויערט וואס אזא זאך האט פאסירט און וואס ראסען־האס איז געפרעדיגט געווארען און וואס אידען זיינען אזוי שענדליך באליידיגט געווארען.

אן אויספארשונג איז שפעטער געמאכט געווארען וועגען גאנצען אינצידענט אויסצוגעפינען וואס עס האט דעם גלח באוואויגען צו האלטען אזא גיפטיגע דרשה געגען אידען.

אט דאס זיינען די פאקטען פון אינצידענט, ווי פארד אליין גיט זיי איבער. פארד מאכט אבער פון דעם א געוואלדיגען סקאנדאל און א סקאנדאל ניט געגען די אידען, נאר פון די אידען. קודם כל קלאפט ער טרעוואגע, אז אידען האבען

אונטערדריקט זייערע פרעסע און בעליידיגט א קריסטליכען גייסטליכען, און ווי ער דריקט זיך אין זיין ארטיקעל אויס, "געלאזט פאלען זייער קנוטע אויף דעיטאן אין דער זעלבער ארט און ווייזע ווי זיי האבען עס געטהאן אויף די רוסען אין רוסלאנד".

לויט פארד'ן איז עס געווען א פארברעכען פון די אידען צו פראטעסטירען פאר דרוקען די אנטיסעמיטישע רעדע אין דער צייטונג און פאר באשטעהן, אז די צייטונג זאל זיך ענטשולדיגען. דאס דיענט ביי איהם אלס באווייז, אז אידען אונטערדריקען די פרייהייט פון ווארט. פארד מאכט אויך דעם געשריי, אז דער בע'עולה'טער איז דער גלח און נים די אידען.

ווארום דאס וואס דער גלח האט געזאגט וועגען אידען, בעהויפטעט פארד אין זיין ארטיקעל, איז געווען "אמת" און "אומפארטייאיש" און די אידען האבען גאר נים געהאט קיין אורזאכע צו פיהלען זיך באליידיגט, אויב נים פאר'ן פאקט וואס זיי ווילען קיינעם נים געבען קיין געלעגענהייט צו זאגען אן אמתווארט וועגען זיי.

דיזער אינצידענט צייגט קלאהר ווי ווייניג גערעכטיגקייט אידען קענען געפינען ביי פארד'ן און ווי ווייניג פארד רעכענט זיך מיט לאגיק. ווארום וואס עס זאלען נים זיין די אורזאכען און די מאטיווען פון פארד'ס אנטיסעמיטיזם, זיינע אטאקעס זיינען די אומגעלומפערטסטע און די ווילדעסטע.

19. — אנטיסעמיטיזם פאָרד׳ס וואָטערלאָ

אויב ער האָט געהאַט שאַנסען צו ווערען פּרעזידענט האָט ער עס פאַרלאָרען צוליעב זיין אנטיסעמיטיזם. — ווי דער אידישער "וואוט" וועט זיין דער ענטשיידענדער פאַקטאָר. — אפילו דער "קו קלוקס קלען" וועט איהם גאָר ניט קענען העלפען.

אויב הענרי פאָרד, ווי מיר האָבען שוין געזעהן, איז געבליבען פאַרביסען געגען די אידען און איז ענטשלאָסען פאָרטצוזעצען זיינע אטאקעס אויף זיי, קען אָבער קיין צווייפעל ניט זיין, אז דער אנטיסעמיטיזם וועט זיין פאָרד׳ס וואָטערלאָ אין א פּאָליטישען זינן. דער אָנגענומענער כלל, אז קיינער וואָס פאַנגט זיך אָן מיט אידען האָט קיין גוטען אָפּשניט, שייגט, וועט אויך אויס־האַלטען מיט הענרי פאָרד. הענרי פאָרד מוז טהייער בעצאָהלען פאַר זיינע שענדליכע און אומפערצייהליכע אטאקעס אויף אידען. און אַלע סימנים צייגען, אז ער וועט טאַקי טהייער בעצאָהלען. וואָרום די יעניגע וואָס זיינען גוט בעקאַנט מיט דער פּאָליטישער לאַגע — און גראָדע ניט קיין אידען — פאַר־זיכערען אונז, אז פאָרד קען קיינמאָל ניט האָפען ערוועהלט צו ווערען פּרעזי־דענט, דערפאַר וואָס ער וועט האָבען געגען זיך דעם אידישען "וואוט".

עס איז א באוואוסטע זאַך — אָבוואָהל ניט אַלע ניט־אידען ווייסען עס — אז אידען פאָרמירען ניט קיין איינהייטליכע פּאָליטישע מאַכט. אידען באַטיי־ליגען זיך ניט אין די וואַהלען פון לאַנד אַלס אידען, נאָר אַלס בירגער, און יעדער שטימט לויט זיינע פּאָליטישע איבערצייגונגען. אידען געהערען צו פערשיעדענע פּאַרטייען און ווערען זאָגאָר ניט היגנעריסען ווען דער קאַנדידאַט איז א איד. אויב אָבער פאָרד זאָל "לויפען" פאַר פּרעזידענט, דאַן קען קיין צווייפעל ניט זיין, אז אידען וועלען, און מיט רעכט, זיין אַלע ווי איין מענש געגען איהם. און ווי מיר וועלען עס שפּעטער זעהן וועט דער אידישער "וואוט" טאַקי זיין דער ענטשיידענדער פאַקטאָר.

לויט אַלע וואהרשיינליכקייטען האָט הענרי פאָרד דאָ געמאַכט איינעם פון זיינע ביטערסטע טעות׳ן. פאָרד האָט וואהרשיינליך קיינמאָהל ניט געדאַכט, אז דער אידישער "וואוט" האָט א באַדייטונג, ספּעציעל ווען עס קומט צו נאַציאָ־נאַלע וואַהלען.

מאַרק סאַליוואַן דער בעוואוסטער אמעריקאַנער זשורנאַליסט און פּאָליטי־

שער בעאַבאַכטער, האָט מיט א צייט צוריק געהאַט ערקלעהרט, אַז פּאָרד האָט געהאַט געדענקט, און מיט איהם אויך זיינע פריינד און אנהיינגער וואָס ״בומען״ איהם פאַר פּרעזידענט, אַז פאַר יעדע אידישע שטימע וואָס ער וועט פערליערען צוליעב זיינע אַטאַקעס אויף אידען, וועט ער געווינען צוויי און אפשר מעהר נים־אידישע שטימען. פּאָרד, האָט סאַליוועז געזאָגט, האָט לויט אַלע וואהר־שיינליכקייטען פיעל געבויט אויף׳ן ״קו קלוקס קלען״ און אויף די אנדערע אַפענע און בעהאַלטענע אידישע שונאים, ביי וועמען זיינע אַנטיסעמיטישע אַטאַקעס האָבען איהם געוויס איינגעקויפט אין יחוס.

עס איז גאַנץ מעגליך, אַז אַט דיזער רעכענונג האָט עס פּאָרד׳ן ערמוטיגט אַנצוגעהן מיט זיינע אַטאַקעס אויף אידען. ווארום פּאָרד איז אימער פּראַקטיש און אויסגערעכענט און וועט נים טהאָן קיין זאַך וואָס ער זאָל וויסען וועט איהם שעדיגען, געשעפטליך אָדער פּאָליטיש. פּאָרד האָט אלזא געוויס געהאַט פיעל צו געווינען פון זיין אַנטיסעמיטיזם. זיין חשבון איז אָבער געווען א פאַלשער, ווי מיר וועלען עס באַלד זעהען.

אַז פּאָרד האָט אייגענטליך קיינמאָהל נים אָפּגעשטעלט זיינע אַטאַקעס אויף אידען, האָבען מיר שוין פריהער געצייגט. עס איז אָבער געווען א צייט — אין 1922 — ווען מען האָט געהאַט געגלויבט אַז פּאָרד האָט ענדליך באַשלאָסען אָפּצושטעלען זיינע אַטאַקעס אויף אידען. אלען ס. בענסאָן, וועלכער איז געווען דער דאַזיגער וואָס האָט די נייעס, אַז פּאָרד האָט בעשלאָסען אָפּצושטעלען די אַטאַקעס אויף אידען, איבערגעגעבען צו דער אַמעריקאַנער פּרעסע, שרייבט אין זיין בוך, אַז פּאָרד האָט אויף דעם געהאַט בעשלאָסען פריייוויליג. פּאָרד זאָל האָבען איינגעזעהן אַז זיינע אַנטיסעמיטישע העצעס פיהרען צו ווייט. זיי שאַפען א ווירקליכע פּאָגראָמען אַטמאָספערע, און פּאָרד, זאָל עס הייסען לויט בענסאָן׳ען, האָט זיך אַליין דערשראָקען פאַר זיין טייפלישע ארבייט און האָט פערשפּראָכען מעהר די אידען נים צו אַטאַקירען. ער האָט אָבער בענסאָן׳ען אויסדריקליך גע־זאָגט, אַז מיט אָפּשטעלען די אַטאַקעס אויף אידען ענדערט ער נים זיין מיינונג וועגען די אידען... אין אַנדערע ווערטער הייסט עס, אַז אין האַרצען בלייבט ער דער זעלבער אַנטיסעמיט וואָס אימער. עס האָט אָבער געזאָלט הייסען, אַז דאָס אָפּשטעלען פון די אַטאַקעס אויף אידען איז געווען פּאָרד׳ס א פריייוויליגע טהאַט זאָגאַר אויב דאָס זאָל האָבען געווען נים מעהר ווי א פוסטער פער־שפּרעכען.

מיר קריגען אָבער א גאַנץ אַנדער פּירוש פון ע. ג. פּיפּ, וועלכער דער־צעהלט העכסט אינטערעסאַנטע פּרטים וועגען דעם.

פּיפּ דערצעהלט פאָלגענדעס :

פארד'ס הויפט פארטרעטער אין ניו יארק איז גאסטאן פלאנטיף. דיעזער פלאנטיף איז איינער פון די גאר ווענינע פערזאנען וואס האבען, אדער, האבען געהאט אן איינפלוס אויף פארד'ן און וואס זיינען שטארקע מקורבים מיט'ן אטאמאביל מאגנאט. פלאנטיף איז אן עהרליכער און געוויסענהאפטער מענש. אויסער דעם וואס זיין "טעריטאריע" ענטהאלט דעם גרעסטען אידישען צענטער אין אמעריקא און אין דער גאנצער וועלט, איז ער בכלל א פריינד פון אידען, און ווי פיפ גיט אונז איבער, צעהלט ער צווישען זיינע פריינד צעהנדליגע אידען. עס פארשטעהט זיך, אז דיעזער פלאנטיף האט פון אימער געקוקט מיט גרויס פארדרוס אויף דעם וואס פארד אטאקירט די אידען. פלאנטיף'ן האט עס פערדראסען אלס מענש און דאן אויך אלס געשעפטס-מאן. ווארים זינט פארד האט אנגעהויבען אטאקירען די אידען, האבען אידען אויפגעהערט קויפען "פארדלעך". אידען האבען קיינמאהל ניט ערקלעהרט קיין אפענעם באיקאט אויף פארד'ס אטאמאבילען. קיינער האט ניט פרובירט ארויסקומען מיט א דירעקטען אדער אינדירעקטען אפיעל צו אידען ניט צו קויפען קיין "פארדלעך". אידען האבען אבער אינסטינקטיוו אויפגעהערט קויפען פארד'ס אטאמאבילען, און דאס האט געמיינט, אז די "סיילס" פון די "פארדלעך" אין ניו יארק זיינען שטארק פארקלענערט געווארען. לויט פיפ'ן זיינען זיי געפאלען אויף גאנצע 75 פראצענט.

פלאנטיף האט די גאנצע צייט געהאט געזוכט א געלעגענהייט צו האבען א געשפרעך מיט פארד'ן און איהם איבערצייגען וואס פאר א פעהלער און נארישקייט ער באגעהט אין אטאקירען די אידען. אבער ניט אכטענדיג וואס פלאנטיף האט זיך גערעכענט צווישען פארד'ס מקורבים האט ער אזא געלעגענהייט ניט געהאט, און אפשר האט פארד זיך צו איהם ניט געוואלט צוהערען. פארד איז פון די דאזיגע וואס האלטען אין בייטען זייערע פריינד, און דער וואס שטעהט נאהענט צו איהם איין טאג, קען דעם צווייטען טאג זיין צווישען די פארשטויסענע. פלאנטיף איז גראדע ניט געווען צווישען די פארשטויסענע. פארד האט זיך אבער צו איהם ניט געוואלט צוהערען וואס אנבעלאנגט אנטי-סעמיטיזמוס. ער האט זיך צו קיינעם ניט געוואלט צוהערען. ער איז געווען ענטשלאסען די אידען צו רודף'ן עד חרמה, און ער האט משמעות געהאט זיין רעכענונג, וואס, ווי מיר האבען שוין פריהער געהאט געצייגט, האט אויך געדארפט כלומרשט מיינען, אז דאס מאכט בעסער זיינע שאנסען צו ווערען פרעזידענט.

ווען דער פארקויף אויף די "פארדלעך" האט אבער אין ניו יארק אנגעהויבען צו ווערען קלענער פון טאג און אויך אין אנדערע אידישע צענטערען אין לאנד זיינען די געשעפטען געווארען שלעכט, איז פארד געווארען ווייכער און האט זיך אנגעהויבען צוהערען צו פלאנטיף'ן. פיפ דערצעהלט אז אין א

שעהנעם פריהמאָרגען איז פּלאַנטיף אַרונטערגעקומען צו פאָרד'ן און האָט מיט איהם געהאַט אַ לאַנגע קאָנפערענץ. פּלאַנטיף האָט פאָרד'ן געצייגט ציפערען — ציפערען פון די געפאַלענע געשעפטען צווישען אידען. דיעזע ציפערען, זאָגט פּיפּ, האָבען אויף פאָרד'ן געמאַכט אַ גרעסערע ווירקונג ווי טויזענד אַרגומענטען. פאָרד וועט אימער "איבערצייגט" ווערען ווען עס האַנדעלט זיך וועגען געשעפט. פאָרד האָט אַלזאָ, לויט פּיפּ'ס ערקלעהרונג, פאַרשפּראָכען, אַז ער וועט אָפּשטעלען די אַטאַקעס אויף אידען — אַ פאַרשפּרעכען וואָס ער האָט, ווי מיר ווייסען שוין, ניט געהאַלטען.

אויב דאָס וואָס פּיפּ דערצעהלט איז אמת, דאַן קען זיין בלויז איין ערקלעהרונג וואָרום פאָרד האָט ניט געהאַלטען זיין פאַרשפּרעכען, און דאָס איז וואָס די פאַרקלענערטע געשעפטען צווישען אידען האָבען ניט געקענט האָבען די געוואונשטע ווירקונג אויף פאָרד'ן. אין אַלגעמיין זיינען פאָרד'ס געשעפטען אין די לעצטע יאָהרען פאַרגרעסערט געוואָרען. פאָרד, הייסט עס האָט זיך אַרומגעזעהן, אַז ער קען זיך באַגעהן אָהן די אידישע "ביזנעס". און אפשר איז ער איבערצייגט געוואָרען, אַז די אידען זיינען שוין פאַר איהם במילא פאַרלאָרען אַלס "קאַסטאָמערס". האָט דאָך יעמאַנד טאַקי געהאַט באַמערקט אַז פאָרד קען די אידען ניט פאַרגעבען דערפאַר וואָס זיי זיינען בעלנים אויף בעסערע און מעהר קאָסטבאַרע אַמאָמאָבילען.

אָבער אויב פאָרד האָט זיך געמעגט ניט קימערען וועגען די פאַרלאָרענע אידישע "ביזנעס", מוז ער זיך שוין אָבער יאָ קימערען וועגען די פאַרלאָרענע אידישע "וואָוטס". און די אורזאַכע איז, לויט מאַנכע ווילען באַווייזען, וואָס אָהן די אידישע שטימען איז פּאַקטיש אוממעגליך פאַר אַ קאַנדידאַט ערוועהלט צו ווערען פּרעזידענט. פאָרד קען פאַרגרעסערען זיין פאַרמעגען זאָגאַר ווען אידען קויפען ניט זיינע אָטאָמאָבילען. ער קען אָבער אין קיין פאַל ניט ווערען פּרעזידענט ווען אידען וועלען שטימען געגען איהם.

דער חשבון וואָס ווערט דערביי געמאַכט איז ווי פאָלגט:

ווען אַ פּרעזידענט וואָלט ערוועהלט ווערען דורך דירעקטע וואַהלען וואָלטען די אידישע שטימען אַ קליינעם באַטרעף געהאַט. אַ פּרעזידענט ווערט אָבער ערוועהלט דורך "עלעקטאָרס" — אַ סיסטעם וואָס מאַכט מעגליך אַז זאָגאַר אַ קאַנדידאַט וואָס קריגט אַ מינאָריטעט שטימען אָבער אַ מאַיאָריטעט "עלעקטאָרס" זאָל ערוועהלט ווערען. אונטער דיזען סיסטעם קען דער אידישער "וואָוט" גראַדע שפּיעלען אַן אויסערגעוועהנליך גרויסע ראָלע, ספּעציעל ווען די אידען געפינען זיך אין יענע שטאַאַטען, וועלכע זיינען די ענטשיידענדע אין די פּרעזידענטוואַהלען.

די שטים־געבער, ווען זיי ערוועהלען א פּרעזידענט, שטימען צוערשט פאַר 531 "עלעקטאָרס" — יעדער שטאַאַט ערוועהלענדיג זיין בעשטימטע צאָהל "עלעקטאָרס". ניו יאָרק גיט די גרעסטע צאָהל "עלעקטאָרס" — 45. אום צו ערוועהלען דיזע "עלעקטאָרס" דאַרף מען האָבען א מעהרהייט פון די שטימען אין שטאַאַט. דאָס מיינט צו זאָגען, אַז א קליינע צאָהל שטימען קען אריבער־וועגען די וואָג־שאָל צו ערוועהלען דיזע "עלעקטאָרס".

א צווייטער שטאַאַט וואָס גיט א גרויסע צאָהל "עלעקטאָרס" איז פּענסיל־וויניא. אין דיזען שטאַאַט ווערען ערוועהלט 38 "עלעקטאָרס". אין אילינאָיז ווערען ערוועהלט 29 "עלעקטאָרס", און אין אָהייאָ — 20. דיזע פיער שטאַאַטען גיבען מעהר "עלעקטאָרס" ווי דער גאַנצער "סאָליד סאַוטה". דאָס מיינט צו זאָגען, אַז אויב פאָרד זאָל אפילו געווינען די אַלע שטאַאַטען וואו דער "קו קלוקס קלען" איז שטאַרק, קען עס איהם אַבער זעהר ווייניג העלפען אויב ער זאָל פאַר־לירען די פיער אויבענדערמאַהנטע שטאַאַטען, און דיזע פיער שטאַאַטען, וואו אידען געפינען זיך אין גרויסע צאָהלען, וועלען פאַר פאָרד'ן זיכער זיין פאַרלאָ־רען, וואָס מיינט צו זאָגען, אַז אויב ער זאָל אפילו זיין ערפאָלגרייך אנדערשוואו וועט ער ניט קענען ערוועהלט ווערען פּרעזידענט.

און דאָס איז נאָר גערעדט וועגען דיזע פיער שטאַאַטען פון וועלכע ניו יאָרק און אָהייאָ אַליין זיינען גענוג אַז ווען מען פאַרליערט זיי זאָל מען ניט קענען ערוועהלט ווערען פּרעזידענט. מען דאַרף אַבער אויך האָבען אין זינען, אַז א גרויסע צאָהל אידען געפינט זיך אין מאַסאַטשוזעטס, ניו דזשוירזי, און איינינע אַנדערע שטאַאַטען וואו זייערע שטימען קענען זיין דער ענטשיידענדער פאַקטאָר. אין אַנדערע ווערטער מיינט עס, אַז דער אידישער "וואָוט", אַבוואָהל ער איז אומבאַדייטענד אין פאַרגלייך מיט די אַלגעמיינע צאָהל שטימען אין לאַנד, קען אַבער גראַדע האָבען די מאַכט צו באַשטימען דעם שיקזאַל פון א קאַנדידאַט, ספּעציעל וואָס דאָס זאָל זיך האַנדלען וועגען פאָרד'ן.

אין קיין אַנדער פאַל וואָלטען די אידען געווען פעראייניגט. קיין איינציגע פּאַרטיי וואָלט דעם גאַנצען אידישען "וואָוט" געקענט געווינען. ווען פאָרד זאָל אַבער "לויפען", דאַן קען גאָר קיין צווייפעל ניט זיין, אַז אידען וואָלטען נאָר אָהן וועלכע עס איז אַגיטאַציעס געווען געגען איהם און דאָס וואָלט געוויס געמיינט פאָרד'ס דורכפאַל.

דיזער חשבון וואָס איז געמאַכט געוואָרען פון פּראָמינענטע פּאָליטיקער, צייגט קלאָהר, אַז פאָרד, וועלכער האָט זיכער די אַמביציע צו ווערען פּרעזידענט, האָט אין דעם אַנטיסעמיטיזם געפונען זיין שטראָף. אויב פאָרד וואָלט זאָנסט מיט זיין גאַנצער קליינליכקייט, ניט־דערוואַקסענקייט און דעמאַגאָגיע, מעגליך געקענט פאַרבלענדען די אויגען פון די אַמעריקאַנער מאַסען און אַרויסנאַרען

פון זיי זייערע שטימען און זיך ארייגגעפעקעלט אין ווייסען הויז. וועט ער אבער איצט מוזען בלייבען זיצען אין דיערבארן און קיינמאהל ניט קענען גרייכען דאס "ווייסען הויז".

עס איז נאך ניט בעשטימט אויב פארד אליין ווייס שוין וועגען דעם, אויב אימיצער פון זיינע שמשים האט פאר איהם געמאכט דעם חשבון. עס איז מיט א צייט צוריק געווען א ידיעה, אז פארד האט געשיקט אגענטען צו פראמינענטע אידען אין א פארזוך צו מאכען שלום. אויב דיעזע ידיעה איז געווען באזירט אויף א פאקט, דאן וואלט עס געצייגט, אז פארד זעהט שוין די ווירקליכקייט און ווייס ווי טהייער עס איז דער אידישער "וואוט". אבער די בעציהונגען זיינען איצט אזעלכע דאס די אידען קענען קיינמאהל ניט פארגעבען דעם אנטיסעמיטישען אויטאמאביל מאגנאט, און פארד, פון זיין זייט, שיינט עס, וועט אויך ניט אויפגעבען זיינע אטאקעס אויף אידען. פארד וועט מיט זיינע וויטערע אטאקעס אפשר "שטילען" זיין אנטיסעמיטיש הארץ פאר די פארלארענע אידישע שטימען. די אידען וועלען קענען האבען די "טרייסט" וואס דורך זיי וועט פארד'ס אמביציע צו ווערען פרעזידענט קיינמאהל ניט קענען פארווירקליכט ווערען...

ע נ ד ע

20 — גאָמפּערס'עס מיינונג וועגן פאָרד

פיהרער פון אמעריקאנער ארבייטער רופט פאָרד'ן שונא פון די ארבייטער און אויטאָקראט.

מיר גיבען דאָ איבער א בריעף וואָס סעמועל גאָמפּערס, דער פּרעזידענט פון דער אמעריקאן פעדערײשאָן אָוו לײבאָר, האָט געשריעבען צום שרייבער, ארויסזאָגענדיג זיין מיינונג וועגען הענרי פאָרד אלס ארבייט-געבער. גאָמפּערס רופט דעם אנטיסע-מיטישען אָטאָמאָביל מאגנאט „אונקאָמפּראָמיסליכער שונא פון טרייד יוניאָניזם" און אויטאָקראט. דאָס ציינט קלאָר ווי וועניג פאָרד'ס פּערשריענע פריינדשאפט צו ארבייטער האָט געפונען אן אָפּקלאנג ביי די אמת'ע פריינד און פיהרער פון די אר-בייטער.

דער בריעף איז כאראקטעריסטיש גאָמפּערסיסטיש און מיר גיבען איהם איבער אין אָריגינאל און אין אן איבערזעצונג.

גאָמפּערס'עס בריעף

AMERICAN FEDERATION OF LABOR,
Washington, D. C. August 2, 1923.

MR. DAVID L. MEKLER,
c/o The Jewish Morning Journal, New York City.
DEAR SIR:

In replying to your letter of July 31 I shall pass over your numbered suggestions and reply specifically to your last paragraph asking for my opinion of Henry Ford as an employer.

Ford has demonstrated to the employers of the United States some very important truths for which the trade union movement has long contended. He has demonstrated with his five-dollar-a-day minimum wage the fallacy of the practice of many employers in seeking to pay the lowest possible wage.

He proved at a time when many persons still doubted, that the eight-hour day was practical from the standpoint of the employer as well as desirable from the standpoint of the worker.

He has continued to prove that high wages and reasonable hours of work do not mean disaster for the employers. To some extent this has been helpful.

Ford has not hesitated, on the other hand, to make public statements impugning the motives of trade unions concerning which he has no particular information of his own, and of course in his automobile factory he has no relation with trade unions.

In his industrial operations Ford is essentially an autocrat. It must be said that he is a benevolent autocrat, but he is an autocrat, nevertheless. Industrial autocracy, whether benevolent or not, cannot be other than hostile to trade unionism, which contends unceasingly for industrial democracy.

In the larger sense Henry Ford is an uncompromising enemy of trade unionism and an opponent of all important principles for which trade unionism contends.

He has removed some bitterness from the clash between himself and trade unions because of what may be called his benevolent policies in relation to wages and hours of work.

Ultimately, if the principles for which trade unionism contends are true, the autocracy of Ford will have to yield no less than the autocracy of the United States Steel Corporation.

The fact is that in relation to most public questions which he discusses Ford speaks out of a profound and limitless supply of ignorance. Recently he has said that "trade unions are a great scheme for interrupting work" and they are fine for "speeding up loafing." This, I think, illustrates Ford's general lack of understanding of trade unionism, than which nothing of which I have knowledge could be much more complete.

Of course, Ford makes these statements as he makes so many others, without any supporting evidence, expecting, no doubt, that the word of a financially successful manufacturer of automobiles will be unquestioned in relation to any subject.

The findings of those who are really competent to speak as authorities are, of course, directly to the contrary in relation to Ford's most recent criticism of trade unions.

I see no reason why the people of America should stand in awe of Ford because of his great success as a manufacturer.

The wage earners of the country and those who are small salary earners have contributed practically all of the market out of which Ford's great profits have been made. Of course, as to his product and the general satisfaction which is felt by the purchasers thereof I offer no criticism. It might well be wished that all merchandising were as satisfactory to the consumer. This, however, does not afford any reason for accepting Ford's platitudes as proven truths. The fact is, Ford has a factory for the making of platitudes which operates on just about the same lines as his factory for the making of automobiles.

Very truly yours,

(Signed) SAMUEL GOMPERS,
President, American Federation of Labor.

די איבערזעצונג

וואשינגטאן, אויג. 2, 1923.

מר. דייוויד ל. מעקלער,
אידישער מארגען זשורנאל, ניו יארק.

ווערטהער הערר:

ענטפערענדיג אויף אייער בריעף פון 31טען יולי וועל איך פערבייגעהן אייערע נומערירטע אנדייטונגען און ענטפערען ספּעציפיש אויף אייער לעצטען פאראגראף, אנפרעגענדיג מיין מיינונג וועגען הענרי פארד אלס אן ארבייט־געבער.

פארד האט דעמאנסטרירט פאר די ארבייט־געבער פון די פעראייניגטע שטאאטען איינינע זעהר וויכטיגע אמת'ן, פאר וועלכע די טרייד יוניאן בעוועגונג האט לאנג געקעמפפט. ער האט דעמאנסטרירט מיט זיין פינף־דאלאר־א־טאג מינימום ווידזוש דעם טעות פון פיעלע ארבייט־געבער אין זוכען צו צאהלען דעם נידעריגסטען לוין.

ער האט געציינט, אין א צייט ווען פיעלע האבען נאך געצווייפעלט, אז דער אכט־שטונדען טאג איז פראקטיש פון דעם שטאנדפונקט פון ארבייט־געבער ווי דאס איז ווינשענסווערטה פון דעם שטאנדפונקט פון ארבייטער.

ער האט געציינט אז הויכע ווידזשעס און געהעריגע ארבייט שטונדען

זיינען נים קיין אומגליק פאר ארביים־געבער. אין א געוויסער מאס איז עס א הילפע.

פון צווייטען זיים האם אבער פארד זיך נים צוריקגעהאלטען פון ארויס־געבען עפענטליכע ערקלערונגען בעשטרייטענדיג די מאטיווען פון די טרייד יוניאנס, וועגען וועלכע ער האט נים קיין אייגענע אינפארמאציע, און עס פער־שטעהט זיך אז אין זיין אטאמאביל פאבריק האט ער נים קיין מגע ומשא מיט טרייד יוניאנס.

אין זיין אינדוסטריעלע טהעטיגקייט איז פארד אן אויטאקראט. עס מוז געזאגט ווערען אז ער איז א וואהלטהעטיגער אויטאקראט, אבער דאך אן אויטא־קראט. אינדוסטריעלע אויטאקראטי, צו דאס איז וואהלטהעטיג אדער נים, קען נים זיין אנדערש ווי פיינדליך צו טרייד יוניאניזם וואס קעמפפט אהן אויפ־הער פאר אינדוסטריעלע דעמאקראטי.

אין א ברייטערען זין איז הענרי פארד דער אונקאמפראמיסליכער שונא פון טרייד יוניאניזם און א געגנער פון אלע וויכטיגע פרינציפען פאר וועלכע טרייד יוניאניזם קעמפפט.

ער האט בעזייטיגט אביסעל ביטערקייט פון דעם קאנפליקט צווישען איהם און די טרייד יוניאנס צוליעב, וואס מען קען אנרופען, זיינע וואהלטהעטיגע פאליסים בנוגע ווייזשעס און ארביים שטונדען.

סוף כל סוף, אויב די פרינציפען פאר וועלכע טרייד יוניאניזם קעמפפט זיינען אמת, וועט פארד'ס אויטאקראטי מוזען זיך אונטערגעבען נים וועניגער ווי די אויטאקראטי פון דער "יונייטעד סטייטס סטיל קארפארייש‎אן" (שטאהל טראסט).

דער פאקט איז, אז וועגען די מעהרסטע עפענטליכע פראגען וואס ער דיסקוטירט, רעדט פארד מיט דער גרעסטער אונבעגרענעצטער אונוויסענהייט. נים לאנג צוריק האט ער געזאגט אז די "טרייד יוניאנס זיינען גוט צו שטע־רען די ארביים" און אז זיי זיינען גוט "צו שאפען פוילענצער". דאס, דענק איך, אילוסטרירט אויפ'ן בעסטען אופן ווי וועניג פארד פערשטעהט דעם טרייד יוניאניזם.

נאטירליך מאכט פארד דיעזע ערקלערונג, ווי ער מאכט אנדערע, אהן צו שטיצען זיך אויף בעווייזע, ערוואַרטענדיג אהן צווייפעל אז דאס ווארט פון א פינאנציעל־ערפאלגרייכען פאבריקאנט פון אטאמאבילען וועט נים געצוויי־פעלט ווערען בנוגע אירגענד וועלכער פראגע.

עס פערשטעהט זיך אז די וואס זיינען ווירקליך קאמפעטענט צו ריידען אלס אויטאריטעטען בעווייזען פונקט דעם היפוך פון דעם וואס פארד האט לעצטענס געהאט צו זאגען וועגען טרייד יוניאנס.

איך זעה נים קיין אורזאך ווארום דאס אמעריקאנער פאלק זאל פער־עהרען פארד'ן דערפאר וואס ער האט געהאט גרויס ערפאלג אלס פאבריקאנט.

די ארבייטער פון לאנד און די יעניגע מיט קלייגע איינקינפטע האבען פאקטיש געשאפען דעם גאנצען מארק פון וועלכען פארד האט געמאכט זיינע גרויסע פראפיטען. וואס איז שייך זיין פראדוקט און די אלגעמיינע צופריע־דענהייט פון די קונים האב איך נים וואס צו קריטיקירען. עס וואלט געמעגט געוואונשען ווערען אז אלע סחורות זאלען זיין אזוי צופריעדענשטעלענד צו די קאנסומענטען. דאס, אבער, איז קיין אורזאכע ווארום מען זאל אננעהמען פארד'ס דומהייטען פאר בעוויזענע אמת'ן. דער פאקט איז אז פארד האט א פאבריק פאר דומהייטען, וואס ארביים פאקטיש לוים די זעלבע מעטאדען ווי די פאבריק וואו מען מאכט אטאמאבילען.

איירער מיט אויפריכטיגקייט,

סעמועל גאמפערס,

פרעזידענט פון דער אמעריקאן פעדעריישאן אוו לייבאר.